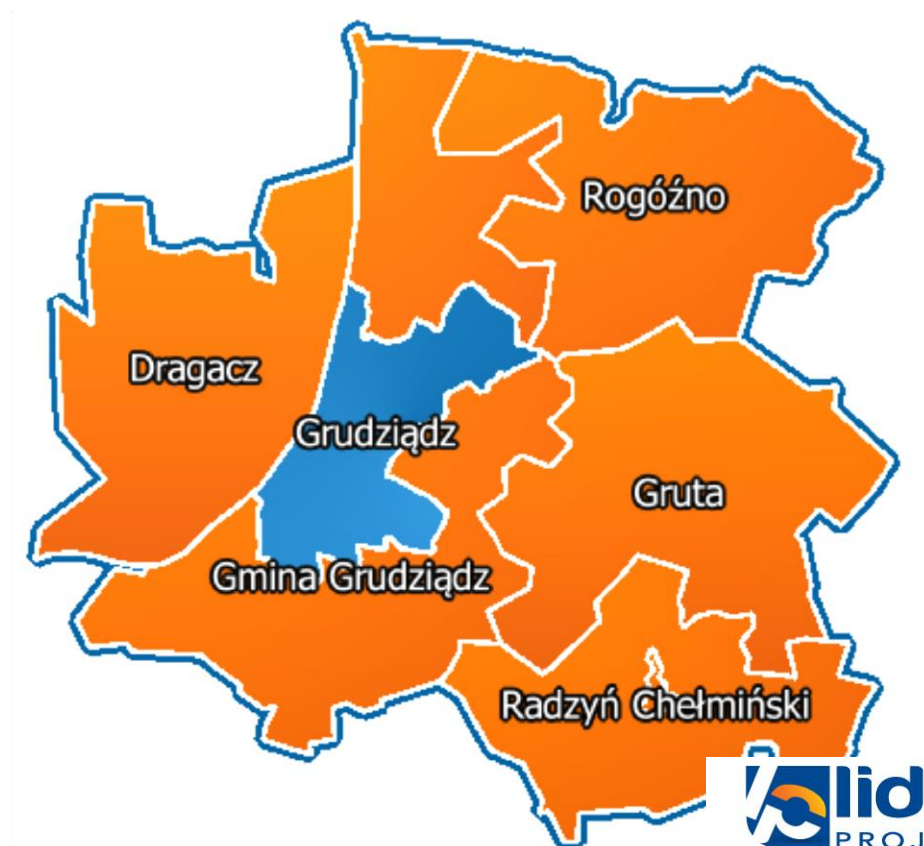

STRATEGIA ROZWOJU OBSZARU STRATEGICZNEJ INTERWENCJI GRUDZIĄDZA I JEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Lider Projekt Sp. z o.o.
Al. K. Marcinkowskiego 1/3
61-745 Poznań
Tel: (061)828 08 11
Fax 061 62 32 257

Spis treści

Podstawa prawna	4
<i>Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego w świetle dokumentów strategicznych na szczeblu europejskim, krajowym i regionalnym</i>	7
Strategia Europa 2020	7
Umowa Partnerstwa	8
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	9
Polska 2030 – Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju	10
Strategia rozwoju kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo	11
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	11
Krajowa Polityka Miejska	12
Strategia rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+	14
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego	16
Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	16
Dokumenty planistyczne i strategiczne gmin należących do obszaru funkcjonalnego Grudziądz ..	18
Określenie obszaru wsparcia	20
Diagnoza strategiczna Obszaru funkcjonalnego miasta Grudziądz	23
Demografia	23
Gospodarka i rynek pracy	29
Infrastruktura techniczna i transport	48
Infrastruktura społeczna	72
Stan i Ochrona Środowiska	93
Analiza SWOT	103
Wymiar terytorialny wsparcia	105
Cele rozwojowe do realizacji w ramach OSI Grudziądz	109
Priorytety rozwojowe i działania OSI Grudziądz	113
1 Priorytety Celu I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i infrastrukturalnych	113
2 Priorytety Celu II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	119
3 Priorytety Celu III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG	124

Spójność zapisów <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> z dokumentami Nadrzędnymi	142
Matryca logiczna <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> oraz korespondujących osi priorytetowych i Priorytetów inwestycyjnych w ramach <i>Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020</i>	148
Zarządzanie procesem strategicznym	151
Podmioty odpowiedzialne za realizację <i>Strategii</i>	151
Tryb i zasady wyboru projektów	151
System wdrażania, monitoringu i ewaluacji <i>Strategii</i>	160
Finansowanie.....	168
Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko.....	170
Konsultacje społeczne	171
Załącznik 1–Lista Podstawowa Propozycji projektowych	172
Załącznik 2 – Lista komplementarna propozycji projektowych	185
Załącznik 3 – Plan finansowy	189

PODSTAWA PRAWNA

Planowanie rozwoju obszarów funkcjonalnych miast regionalnych, w oparciu o instrumenty wsparcia w wymiarze terytorialnym (np. Obszary Strategicznej Interwencji), w odniesieniu do ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz ustawodawstwa krajowego przebiega zgodnie z:

- **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 2013.347.320)** - na podstawie art. 96 rozporządzenia, a także punktu 3.3 Załącznika Nr 1 do niniejszego rozporządzenia;
- **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 (Dz. Urz. UE L 2013.347.289)** - zwłaszcza na podstawie art. 7;
- **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006** - na podstawie art. 12;
- **Umową Partnerstwa** przyjętą przez Radę Ministrów w dniu 8.01.2014, w szczególności na podstawie punktów 3.2 oraz 3.3;
- **Ustawą o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020** (Dz.U. 2014 poz. 1146);
- **Ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju** (Dz. U. z 2014 r. poz. 379);
- **Ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko** (Dz.U. z 2013 r. poz. 1235 i 1238);

W drodze negocjacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego z Komisją Europejską dot. postanowień dokumentu *RPO WK-P 2014 - 2020* zdecydowano, iż z realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wyłączone zostaną obszary funkcjonalne miast regionalnych i subregionalnych (w tym Grudziądz). W następstwie zaistniałej sytuacji konieczne było dokonanie zmiany **Założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020** i określenie nowego instrumentu realizacji polityki terytorialnej na poziomie miast regionalnych (Grudziądz, Włocławek) i subregionalnych (Inowrocław). Przyjęto, iż kontynuacja realizacji idei polityki terytorialnej na poziomie miast regionalnych i subregionalnych odbywać się

będzie poprzez tzw. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI).¹ Zgodnie z przyjętymi *Założeniami polityki terytorialnej* zakres oraz główne cele współpracy samorządów w ramach OSI miast regionalnych/ subregionalnych powinny zostać określone w treści zawartego porozumienia o współpracy w ramach OSI, którego nadrzędnym zadaniem będzie opracowanie strategii rozwoju miasta i powiązanego z nim obszaru funkcjonalnego, określającej zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych. Wskazano także, iż strategia rozwoju zawierająca listę propozycji projektowych stanowi element niezbędny do ubiegania się o środki dostępne w formule konkursowej *RPO WK-P 2014-2020* w ramach konkursów dedykowanych polityce terytorialnej.

Dzięki oddolnej inicjatywie samorządów lokalnych spełniono powyższe wytyczne, czego wyrazem było podpisanie przez **Gminę Miasto Grudziądz, Gminę Grudziądz, Gminę Dragacz, Gminę Gruta, Gminę Radzyń Chełmiński oraz Gminę Rogóźno** *Porozumienia w sprawie współpracy w ramach wdrażania założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądza i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie*. W myśl *Porozumienia* ustanowione zostało formalne partnerstwo pomiędzy sygnatariuszami tworzące **Obszar Strategicznej Interwencji Grudziądza**, którego celem jest realizacja wspólnych działań prorozwojowych w wymiarze terytorialnym na terenie Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego. Ponadto w myśl *Porozumienia* samorządy zrzeszone w ramach OSI Grudziądza zobowiązują się do opracowania *Strategii rozwoju OSI Grudziądza* w zgodzie z kierunkami i celami **Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+**, a w szczególności do realizacji w ramach obszaru funkcjonalnego Grudziądza zadań polegających na:

- wspieraniu rozwiązań integrujących przestrzeń miasta i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie w zakresie współpracy samorządów i optymalizacji rozwiązań organizacyjnych, systemowych;
- wspieraniu rozwiązań integrujących przestrzeń miasta i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie w zakresie planowania strategicznego i zagospodarowania przestrzennego;
- wspieraniu rozwiązań integrujących przestrzeń miasta i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie w zakresie zbiorowego transportu publicznego (infrastruktura, rozwiązania organizacyjne) w ramach miasta i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie;
- poprawie dostępności komunikacyjnej Grudziądza w relacjach wewnątrzregionalnych, w tym przede wszystkim z Toruniem i Bydgoszczą;

---

¹ Zgodnie z przyjętymi założeniami polityki terytorialnej uczestnictwo gminy w partnerstwie działającym na drugim poziomie zarządzania polityką terytorialną tj. w ramach OSI miast regionalnych/subregionalnych, nie wyklucza realizacji działań prorozwojowych tejże gminy w ramach trzeciego poziomu zarządzania tj. poziomu ponadlokalnego (powiatowego) realizowanego poprzez instrument Obszarów Rozwoju Społeczno-Gospodarczego oraz uczestnictwa samorządu w przedsięwzięciach wdrażanych przez Lokalną Grupę Działania realizującą Lokalną Strategię Rozwoju w ramach instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) tj. w ramach poziomu lokalnego. Ta ostatnia możliwość dotyczy także miasta Grudziądza (z uwagi na udostępnioną w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 możliwość skorzystania z instrumentu RLKS przez miasta powyżej 20 tys. mieszkańców).

- wspieraniu rozwiązań integrujących przestrzeń miasta i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie w zakresie infrastruktury technicznej;
- aktywizacji społeczno-gospodarczej poprzez tworzenie miejsc pracy oraz zapewnienie sprawnych i dostępnych usług publicznych.

Zakres formalny i merytoryczny *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego* został oparty na wytycznych:

- ***Założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020;***
- ***Uchwały nr 5/136/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 4 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia „Zasad przygotowania Strategii dla miast regionalnych i miasta subregionalnego oraz obszaru powiązanego z nimi funkcjonalnie”;***
- ***Uchwały nr 15/438/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie przyjęcia „Zasad oceny Strategii Obszaru Strategicznej Interwencji przez IZ RPO”.***

Dokument niniejszej *Strategii* ma zatem posłużyć realizacji zawartych w niej działań w formule konkursów dedykowanych *RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* na mocy zawartego Kontraktu Regionalnego, a także przedsięwzięć komplementarnych możliwych do realizacji poza środkami RPO, z innych źródeł finansowania.

SPÓJNOŚĆ Z KRAJOWYMI I UNIJNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI

STRATEGIA ROZWOJU OSI GRUDZIĄDZA I JEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO W ŚWIELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH NA SZCZEBLU EUROPEJSKIM, KRAJOWYM I REGIONALNYM

STRATEGIA EUROPA 2020

Strategia Europa 2020 stanowi unijną strategię wzrostu, będącą reakcją państw członkowskich na postępujące zmiany społeczno – gospodarcze, szczególnie odczuwalne w dobie kryzysu gospodarczego w Europie. Celem strategii *Europa 2020* jest poprawa konkurencyjności Europy w wymiarze gospodarczym, społecznym, przestrzennym przy jednoczesnej poprawie standardów życia jej mieszkańców.

Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie powiązane ze sobą priorytety rozwoju w ramach których instrumentami w zakresie realizacji celów są przygotowane przez Komisję Europejską inicjatywy przewodnie (ang. *flagship initiatives*) a także opracowywane przez państwa członkowskie programy stabilności i konwergencji oraz krajowe programy reform.

Tabela 1. Priorytety rozwoju i przypisane im inicjatywy przewodnie określone w *Strategii Europa 2020*.

Inteligentny rozwój - rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji		
„Unia innowacji”	„Mobilna młodzież”	„Europejska agenda cyfrowa”
Zrównoważony rozwój - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej		
„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”	„Polityka przemysłowa w erze globalizacji”	
Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną		
„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”	„Europejski program walki z ubóstwem”	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Europa 2020*

Zaleceniem *Strategii Europa 2020* jest realizacja postanowień partnerstwa na wszystkich szczeblach władzy administracyjnej: krajowym, regionalnym i lokalnym, przy ścisłej współpracy z partnerami socjalnymi oraz przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego.

Wdrażaniu postanowień *Strategii Europa 2020* służy przyjęte przez Parlament i Radę Europejską Rozporządzenie Nr 1303/2013 ustanawiające wspólne ramy dot. wdrażania EFSI – Europejskich

Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych². Środki w ramach EFSI zostaną ukierunkowane na realizację 11 Celów Tematycznych³.

UMOWA PARTNERSTWA

Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce, zgodną z celami *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020*, realizowaną w ramach trzech polityk unijnych: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Instrumentami realizacji, precyzującymi jej zapisy są krajowe i regionalne programy operacyjne. *Umowa Partnerstwa* wraz z programami operacyjnymi tworzy spójny system zarządzania strategicznego i programowego w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020.

Interwencja polityki regionalnej skupiona będzie na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych, tzw. OSI - obszarach strategicznej interwencji. Spośród pięciu krajowych OSI w województwie kujawsko-pomorskim realizowane będą cztery z nich:

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne;
- miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji;
- obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;
- inne obszary interwencji na poziomie lokalnym;

Zintegrowana forma podejścia do zagadnień zrównoważonego rozwoju regionów zawarta w *Umowie Partnerstwa* wynika z przekonania, iż proces rozwoju powinien odbywać się w sposób endogeniczny, uwzględniający rzeczywiste powiązania funkcjonalne, nie zaś granice i zależności administracyjne.

Realizacja różnych form zintegrowanej polityki terytorialnej w Polsce ma na celu:

- promowanie partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek administracyjnych na miejskich obszarach funkcjonalnych,
- zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie,
- zwiększanie wpływu miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności.

---

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 2013.347.320)

³ Spójność priorytetów strategicznych z Celami Tematycznymi, została wykazana w dalszej części opracowania, w postaci matrycy logicznej.

Umowa Partnerstwa określa kierunki interwencji dla formuły Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Ich zakres i charakter sprawia, iż można je odnieść także do strategii rozwoju obszarów funkcjonalnych miast regionalnych, są to:

- rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu publicznego łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny;
- przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskiego obszaru funkcjonalnego;
- poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym miasta;
- wspieranie efektywności energetycznej oraz promowanie strategii niskoemisyjnych;
- wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych budujących międzynarodowy charakter i ponadregionalną rangę miejskiego obszaru funkcjonalnego oraz poprawa dostępu i jakości usług publicznych na całym obszarze funkcjonalnym;
- poprawa sytuacji na rynku pracy, m.in. poprzez działania na rzecz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy, podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i dostosowania kompetencji do potrzeb rynku pracy;
- poprawa dostępu do usług publicznych m.in. związanych z edukacją, ochroną zdrowia, pomocą społeczną, usług związanych z ochroną zdrowia i profilaktyką, a także usług społecznych;

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 stanowi kluczowy dokument wyznaczający kierunki rozwoju i ramy zagospodarowania przestrzennego kraju.

KPZK 2030 oprócz celu głównego określa sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Szczególną wagę mocującą koncepcję zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego mają dwa z nich:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającego spójności.
2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Określają bowiem rolę głównych ośrodków miejskich (metropolitalnych i regionalnych) w polityce strategicznej kraju, a także wskazujące potrzebę integracji funkcjonalnej obszarów służącą stymulowaniu procesu zrównoważonego rozwoju, w oparciu o wewnętrzne potencjały i specjalizacje poszczególnych regionów i subregionów.

Według przyjętej w *KPZK 2030* typologii, Grudziądz określony został jako jeden z miejskich ośrodków regionalnych. Obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych tworzone są wokół ośrodków miejskich liczących między 100, a 300 tysiącami mieszkańców, o dużym potencjale i znaczeniu dla rozwoju kraju

z punktu widzenia celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, niebędących jednak ośrodkami wojewódzkimi. Miasta te wraz ze swymi obszarami funkcjonalnymi pełnią ważne role administracyjne, społeczne i gospodarcze, koncentrując niektóre funkcje metropolitalne, o skali oddziaływania znacznie mniejszej (przeważnie regionalnej) niż ośrodki metropolitalne czy wojewódzkie.

Status Grudziądz jako stolicy miejskiego obszaru funkcjonalnego o znaczeniu regionalnym, umacnia przekonanie o słuszności realizacji zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego w jego bezpośrednim otoczeniu. Ośrodki regionalne współtworzą bowiem podstawową sieć osadniczą skoncentrowaną wokół policentrycznie rozmieszczonych ośrodków metropolitalnych i wojewódzkich, równoważąc w ten sposób równomierny rozwój kraju.

POLSKA 2030 – TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU

Zgodnie z art. 9 ust. 1 *Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju POLSKA 2030 – Trzecia fala nowoczesności* stanowi dokument określający „główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmujący okres co najmniej 15 lat”.

Celem głównym *Strategii POLSKA 2030* jest: „poprawa jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa UE i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju”. Osiągnięcie celu głównego ma zapewnić realizacja celów strategicznych i kierunków interwencji przypisanych trzem obszarom zadaniowym:

- konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- równoważenia potencjału rozwojowego regionów;
- efektywności i sprawności państwa;

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju przyjmuje zasadę zbieżną z *KPZK 2030* opartą na modelu terytorialnego równoważenia rozwoju. Model ten zakłada, iż szansą rozwojową dla słabiej rozwiniętych obszarów peryferyjnych jest ich funkcjonalne powiązanie z centrami wzrostu, tj. ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi, a tych z ośrodkami metropolitalnymi. Terytoria o niższym potencjale i stopniu rozwoju mogą korzystać na rozwoju ośrodków miejskich poprzez absorpcję tworzonych tam innowacji, zwiększanie alternatyw zatrudnienia, poszerzanie ścieżek edukacyjnych, zwiększanie uczestnictwa w kulturze, itp. Silniejsze powiązania funkcjonalne są korzystne także dla dynamicznie rozwijających się ośrodków miejskich, np. dzięki dopływowi zasobów pracy. Warunkiem umożliwiającym uczestniczenie we wzroście liderów, jest tworzenie powiązań społeczno-gospodarczych, a przede wszystkim komunikacyjnych pomiędzy obszarami peryferyjnymi, a regionalnymi „biegunami wzrostu”, a także zróżnicowanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych i specjalizacji na tych obszarach.

DSRK 2030 zakłada wspieranie wykorzystania potencjału rozwojowego metropolii i dużych miast wraz z ich otoczeniem, zarówno przy użyciu narzędzi uniwersalnych jak i narzędzi uwzględniających specyfikę i funkcję tych obszarów, ich potencjały, bariery i potrzeby. Wiodącą rolę w procesie

tworzenia warunków instytucjonalnych i ekonomicznych przypisano samorządom lokalnym i regionalnym. *Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* stanowi ucieleśnienie tej koncepcji opartej na wspieraniu endogenicznych potencjałów i współpracy JST na rzecz lokalnego rozwoju.

STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020 – AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO, KONKURENCYJNA GOSPODARKA, SPRAWNE PAŃSTWO

Strategia Rozwoju Kraju 2020 stanowi dokument o charakterze średniookresowym wyznaczającym główne kierunki polityki strategicznej państwa w perspektywie do roku 2020. Cele strategiczne i operacyjne zostały przyporządkowane trzem głównym obszarom strategicznym: sprawne i efektywne państwo, konkurencyjna gospodarka oraz spójność społeczna i terytorialna, analogicznym do tych określonych w *DSRK 2030*.

Koncepcję zrównoważonego rozwoju regionalnego poprzez stymulowanie miast i ich obszarów funkcjonalnych zapisano w ramach Celu 3.2 – *Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych*. Cel ten zakłada ukierunkowanie wysiłków polityki regionalnej na wzmacnianie endogenicznych potencjałów wszystkich terytoriów oraz rozwijania mechanizmów wzmacniających rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych z głównych ośrodków wzrostu na otoczenie. Realizacji tego celu, w zakresie rozwoju obszarów funkcjonalnych miast, mają służyć priorytetowe kierunki interwencji publicznej, takie jak:

- 3.2.1 – Tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i finansowych dla realizacji działań rozwojowych w regionach;
- 3.2.3 – Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich;

SRK 2020 w opisie kierunków interwencji wskazuje na odpowiedzialność JST za rozwój danego terytorium, świadomie zaznaczając konieczność wsparcia samorządów odpowiednimi instrumentami finansowymi, gwarantującymi ich uczestnictwo w kształtowaniu polityki regionalnej. Interwencja publiczna powinna być dostosowana do specyfiki miast i obszarów funkcjonalnych, służąc pogłębianiu specjalizacji decydujących o przewagach komparatywnych całego regionu – w przemyśle, zaawansowanym rolnictwie, usługach czy turystyce. *SRK 2020* wskazuje, iż głównym czynnikiem sprzyjającym rozprzestrzenianiu się impulsów rozwojowych pomiędzy miastami centralnymi, a ich otoczeniem funkcjonalnym, powinny stać się inwestycje terytorialne w infrastrukturę drogową, intensyfikację połączeń transportowych oraz infrastrukturę teleinformatyczną.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020. REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) wyznacza cele polityki regionalnej wobec poszczególnych terytoriów w kraju, w tym w szczególności obszarów miejskich i wiejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu.

Nowe podejście do rozwoju polityki regionalnej wyraża się w sformułowaniu celu głównego *KSRR*, jakim jest: „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych

potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”.

Wśród głównych założeń przyjętego „nowego paradygmatu polityki terytorialnej” można wyróżnić m.in. chęć wzmocnienia i wykorzystania potencjałów terytorialnych, tworzenie wspólnej polityki określania celów dla danego terytorium, podejmowanie działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie w oparciu o selektywne inwestycje, podejście dostosowane do charakteru danego terytorium, wzmacnianie podejścia „oddolnego” w tworzeniu inicjatyw rozwojowych.

KRAJOWA POLITYKA MIEJSKA

Krajowa Polityka Miejska będąca przeniesieniem postanowień Karty Lipskiej na szczebel krajowy służy „celowemu, ukierunkowanemu terytorialnie działaniu państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz wykorzystaniu ich potencjałów w procesach rozwoju kraju”.

Miasta i tereny zurbanizowane stanowią główny czynnik napędzający rozwój kraju w wymiarze gospodarczym, kulturowym i społecznym, dlatego też zgodnie z zintegrowanym podejściem terytorialnym do polityki rozwoju, *Krajowa Polityka Miejska* ma oddziaływać nie tylko na gminy miejskie i powiaty grodzkie, ale także na wchodzące z nimi w interakcje gminy miejsko-wiejskie i wiejskie. Rozwój miast powinien dokonywać się nie tylko w ich granicach administracyjnych, ale na całym obszarze powiązany z nim funkcjonalnie.

Celem głównym KPM jest „wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców”. Osiągnięciu postulowanych w celu głównym założeń mają posłużyć cele szczegółowe, w których zawarto także odniesienia do rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych:

- *Cel 1 – Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia.* – Cel zakłada budowę konkurencyjności ośrodków miejskich w oparciu o stopniowe rozwijanie zarządzania całym ich obszarami funkcjonalnymi, co przyczyni się do synergicznego wykorzystania potencjałów obszarów zurbanizowanych i lokalnych rynków pracy. Współpraca samorządów należących do danego MOF-u powinna być oparta o strategię przyciągania inwestycji, określenie specjalizacji, wspólne przedsięwzięcia w zakresie transportu publicznego, a także wypracowanie mechanizmów efektywnego zapewniania wysokiej jakości usług publicznych.
- *Cel 2 – Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu* – Cel podkreśla wagę wprowadzania rozwiązań niskoemisyjnych oraz integracji przestrzennej miast z otaczającymi je gminami. Wizja rozwoju przestrzeni miasta i jego otoczenia powinna odbywać się wspólnie, co przyczyni się do lepszego gospodarowania zasobami, jak i pozwoli efektywniej zabezpieczać infrastrukturę i usługi publiczne na terenie danego MOF.
- *Cel 3 – Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich* – KRM ma na celu wypracowanie mechanizmów koordynowania i integrowania działań oraz stworzenie propozycji zmian uwarunkowań prawnych, które posłużą idei zintegrowanych działań rewitalizacyjnych, w które zaangażowani będą zarówno samorządy, jak i kapitał prywatny.

- *Cel 4 – Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji* – Cel służy realizacji koncepcji miasta zwartej, przeciwstawnej żywiołowemu i chaotycznemu rozwojowi rozproszonej zabudowy. Negatywne czynniki związane ze zjawiskami suburbanizacji i dezurbanizacji mają być ograniczane dzięki poprawie warunków i jakości planowania przestrzennego, a zwłaszcza dzięki wspieraniu współpracy gmin w ramach MOF w zakresie wspólnego planowania przestrzeni i naprawie nieefektywnie zaplanowanych obszarów w przeszłości.
- *Cel 5 – Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych.* - Współczesna tendencja do postrzegania terytoriów w wymiarze funkcjonalnym, obliguje politykę miejską do wypracowania optymalnych mechanizmów współpracy samorządów w ramach MOF-ów. Współpraca ta ma prowadzić do wspólnego, a przez to bardziej adekwatnego i efektywnego planowania tych obszarów, zapewnieniu infrastruktury i usług publicznych wysokiej jakości.

KRM konstatuje, iż dobrowolna współpraca w zarządzaniu miastami i obszarami funkcjonalnymi powinna prowadzić do stałego poprawiania jakości zarządzania obszarami funkcjonalnymi miast, a przez to do lepszej alokacji zasobów, większej dostępności i wyższej jakości usług publicznych, co wpłynie na zwiększenie konkurencyjności miast jak i na jakość życia ich mieszkańców. Współpraca jednostek samorządu powinna być współpracą realną, partnerską i efektywną.

Opracowanie *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*, wpisuje się zatem w założenia KRM i może być przyczynkiem do promowania partnerskiego modelu współpracy oraz zbudowania trwałej platformy zarządzania obszarem funkcjonalnym miasta.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020 – PLAN MODERNIZACJI 2020+

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 (SRWK-P) stanowi podstawowy dokument kształtujący politykę rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego w odniesieniu do współczesnych wyzwań i uwarunkowań w perspektywie roku 2020 i kolejnych dekad XXI wieku. Osią przewodnią *Strategii* jest modernizacja województwa, rozumiana jako zdecydowane działania skoncentrowane na dziedzinach szczególnie ważnych z punktu widzenia jakości życia mieszkańców i konkurencyjności województwa. *SRWK-P* określa wyzwania strategiczne o charakterze ogólnym jak i specyficznym dla województwa kujawsko-pomorskiego. Jednym z nich jest konieczność nadania impulsów rozwojowych wschodniej części województwa, a w szczególności miastom Włocławek i Grudziądz oraz otaczającym je powiatom. W dokumencie *SRWK-P* pojawia się konstatacja, iż trudna sytuacja społeczna i gospodarcza doprowadziła do przerwania naturalnych więzi pomiędzy tymi miastami, a obszarami otaczającymi, a potencjał tych miast w obecnym stanie jest za słaby, aby generować impulsy rozwojowe na obszary egzogeniczne i kształtować przewagę konkurencyjną regionu w otoczeniu zewnętrznym. *SRWK-P* proponuje zatem działania na czterech płaszczyznach, stanowiących model interwencji regionalnej dla tych obszarów:

- działań horyzontalnych z dziedziny rozwoju społecznego, ukierunkowanych na poprawę zdolności mieszkańców do radzenia sobie na rynku pracy;
- rozwoju gospodarczego opartego o potencjały endogeniczne – szczególnie w sektorze rolno-spożywczym oraz na bazie przestrzeni inwestycyjnej przy węzłach autostrady A1;

- rozwoju systemu regionalnego transportu publicznego, który umożliwi swobodny dostęp do ośrodków wojewódzkich, a zwłaszcza Torunia;
- działań stymulujących rozwój funkcji społecznych i gospodarczych Grudziądz i Włocławka, mających na celu tworzenie miejsc pracy, przy jednoczesnym eksponowaniu i wykorzystaniu unikatowych walorów i wizerunku tych miast.

Rycina 1. Priorytety i cele strategiczne Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020

Źródło: Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 - Plan modernizacji 2020 +

Realizacja ogólnych założeń *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego* oparta jest na czterech priorytetach, którym przypisane zostały cele strategiczne i zadania.

Najważniejszą rolę dla polityki spójności i rozwoju regionalnego pełni priorytet „Modernizacja przestrzeni wsi i miast”. Priorytet ten dla obszarów funkcjonalnych miast regionalnych (Grudziądz, Włocławek) i subregionalnych (Inowrocław) za podstawowy instrument interwencji wskazuje bowiem Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, których oczekiwaną rolę w rozwoju województwa jest aktywizacja gospodarcza dla stymulowania podregionalnych rynków pracy. Powodzenie zastosowania tego narzędzia upatruje się w szczególności w inwestycjach w infrastrukturę komunikacyjną i transportową w systemie regionalnym i „aglomeracyjnym” oraz w rozbudowie infrastruktury teleinformatycznej.

Cel strategiczny „Sprawne zarządzanie” wskazuje z kolei na potrzebę wzmacniania powiązań sieciowych pomiędzy gminami i wdrażania polityki regionalnej w wymiarze terytorialnym, odpowiadającym rzeczywistym potrzebom danego obszaru, nie koniecznie zbieżnym z podziałem administracyjnym. W ramach szeroko pojętej współpracy między jednostkami terytorialnymi zachęca się samorządy, aby zapoznawały się z dokumentami planistycznymi i strategicznymi gmin lub strategiami powiatów w celu wypracowania wspólnych, zintegrowanych projektów, służących mieszkańcom więcej niż jednej gminy. Inicjatywy te mające na celu aktywizację gospodarczą lub społeczną lub rozwiązywanie ważnych problemów infrastrukturalnych (gospodarka wodno-ściekowa, zaopatrzenie w energię, gospodarka odpadami) otrzymają szerokie wsparcie ze strony samorządu województwa. Wzajemna współpraca samorządów lokalnych jest niezbędna, a jej bezpośrednimi skutkami będą korzyści ekonomiczne (np. efekt skali przy zamówieniach publicznych bądź negocjacjach z gestorem sieci) oraz minimalizacja konfliktów (np. planowanie przestrzenne uwzględniające zagospodarowanie gmin sąsiednich).

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Zintegrowane wsparcie rozwoju JST w wymiarze terytorialnym wpisuje się w trzy cele określone w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego* z 2003 r.

Zwłaszcza Cel trzeci „Modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu osiągnięta w następstwie rozwoju miast średnich (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław), a także pozostałych miast powiatowych, jako węzłów systemów transportowych i teleinformacyjnych oraz obszarów z unikatowymi walorami środowiska przyrodniczego i predyspozycjami do użytkowania rekreacyjnego” bezpośrednio dotyczy problematyki obszaru funkcjonalnego Grudziądza, który w *PZPWK-P* został określony regionalnym ośrodkiem równoważenia rozwoju, którego rolą jest przenoszenie impulsów rozwojowych z bipolarnej aglomeracji miast wojewódzkich (Torunia, Bydgoszcz) na szczebel regionalny i lokalny. Miasta o znaczeniu regionalnym mają stać się osnową nowoczesnej struktury przestrzenno – funkcjonalnej regionu, poprzez pełnienie funkcji centrów gospodarki, węzłów transportowo – teleinformatycznych, a także ośrodków obsługi ludności.

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2014-2020 jest podstawowym instrumentem realizacji celów *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+*, w oparciu o wsparcie finansowe z funduszy europejskich.

Jedną z podstawowych zasad programowania alokacji na lata 2014-2020 jest podejście terytorialne. Oznacza ono odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów, barier rozwoju i wzajemnych zależności poszczególnych terytoriów.

W ramach *RPO WK-P 2014-2020* nie zostały utworzone dedykowane wyłącznie polityce terytorialnej osie priorytetowe. *RPO WK-P 2014-2020* zakłada wsparcie zintegrowanej polityki terytorialnej województwa w ramach 6 z 12 ogólnych osi tematycznych, są to:

- Oś priorytetowa 3 – Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie
- Oś priorytetowa 4 – Region przyjazny środowisku;
- Oś priorytetowa 6 – Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry;
- Oś priorytetowa 8 – Aktywni na rynku pracy;
- Oś priorytetowa 9 – Solidarne społeczeństwo;
- Oś priorytetowa 10 – Innowacyjna edukacja;

Interwencja na poziomie miejskim realizowana będzie poprzez poszczególne priorytety inwestycyjne odpowiadające na specyficzne potrzeby rozwojowe miast i ich obszarów funkcjonalnych. Wsparcie uzyskają obszary interwencji w układzie terytorialnym (OSI): miasta regionalne i subregionalne takie jak Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z ich obszarami funkcjonalnymi. Przewiduje się zastosowanie preferencji w dostępie do środków Programu (w ramach konkursów dedykowanych)

dla projektów wynikających ze strategii rozwoju miast regionalnych (subregionalnych) i ich obszarów funkcjonalnych oraz dla projektów wynikających z Kontraktu Regionalnego.

Zakres interwencji określają następujące Priorytety Inwestycyjne: 4c; 4e; 6b; 6c; 6d; 9b; 10a; 8iv; 9i; 9iv; 10i; 10iv. Oznacza to, iż interwencja w ramach RPO zostanie ukierunkowana przede wszystkim na realizację zintegrowanych działań w zakresie: rozwoju zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny, przywracania funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskiego obszaru funkcjonalnego, wspierania efektywności energetycznej oraz promowania strategii niskoemisyjnych, poprawy stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym miasta oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, w tym głównie usług edukacyjnych.

Matryca logiczna *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* oraz korespondujących osi priorytetowych/ działań lub poddziałań w ramach *RPO WK-P 2014-2020* została przedstawiona w dalszej części opracowania.

DOKUMENTY PLANISTYCZNE I STRATEGICZNE GMIN NALEŻĄCYCH DO OBSZARU FUNKcjONALNEGO GRUDZIĄDZA

Strategie rozwoju poszczególnych gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Grudziądz są spójne lub co najmniej nie sprzeczne z zapisami *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*. Niektóre gminy posiadające dokumenty planistyczne powstałe w 2014 r. jak Gruta, czy gm. Grudziądz wskazały na działania w ramach obszaru funkcjonalnego jako istotną szansę prorozwojową. Odniesienie do współpracy w ramach międzygminnego partnerstwa lub zakres powiązań *Strategii* z postulatami dokumentów strategicznych Miasta Grudziądz oraz gmin tworzących jego obszar funkcjonalny przedstawione zostały w tabeli.

Tabela 2. Spójność z lokalnymi dokumentami o charakterze strategicznym

<i>Nazwa jst</i>	<i>Nazwa dokumentu</i>	<i>Odniesienie do zapisów Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i>
<i>Miasto Grudziądz</i>	<i>Strategia rozwoju Miasta Grudziądz na lata 2008-2015 (2008 r.)</i>	Mimo, iż jej zakres nie odnosi się wprost do wymiaru terytorialnego to określone w niej cele operacyjne wykazują spójność z działaniami określonymi w ramach <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> .
<i>Powiat grudziądzki</i>	<i>Strategia Rozwoju Powiatu Grudziądzkiego (2003 r.)</i>	Obowiązująca <i>Strategia Rozwoju Powiatu Grudziądzkiego</i> jako cele częściowe służące osiągnięciu celu głównego, jakim jest silny ekonomicznie powiat, wskazało na potrzebę zbieżności celów miasta (Grudziądz) i powiatu oraz integrację działań samorządów. Działania integrujące mają opierać się m.in. na: wspólnych inwestycjach, wspólnym występowaniu o środki pomocowe, wspólnej promocji. Zawiązanie Związku OSI przez część gmin wchodzących w skład powiatu grudziądzkiego (Gruta, Grudziądz, Radzyń Chełm., Rogóźno) i stworzenie dokumentu <i>Strategii rozwoju OSI</i> wpisuje się zatem w postulowane przez powiat założenia prorozwojowe.
<i>Gmina Grudziądz</i>	<i>Strategia rozwoju Gminy Grudziądz na lata 2014-2020 (2014 r.)</i>	Strategia Gminy Grudziądz jako szansę rozwojową upatruje „współpracę na poziomie gmina-miasto (Grudziądz)-powiat-województwo”, a także w samym „rozwoju miasta Grudziądz”. Wykorzystanie tych szans upatruje się we „współpracy samorządów” oraz „pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania”, które jako jedno z działań wskazują „udział w projektach w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych”.
<i>Gmina Gruta</i>	<i>Strategia rozwoju Gminy Gruta na lata 2014 – 2020 (2014 r.)</i>	Strategia Gminy Gruta określa wprost „rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych” jako jedną z szans rozwojowych gminy w nadchodzącej perspektywie. Cztery cele strategiczne (<i>Zrównoważony rozwój lokalnej infrastruktury technicznej, Tworzenie warunków rozwoju gosp. Gminy, Podejmowanie działań na rzecz integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców, Rekreacyjne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i środowiska naturalnego Gminy</i>) i znaczna część przypisanych im celów operacyjnych wykazuje wysoką spójność z postulowanymi działaniami rozwojowymi <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> .

<i>Gmina Rogóżno</i>	<i>Strategia rozwoju Gminy Rogóżno (2004 r.)</i>	Strategia wśród szans rozwojowych widzi korzyść z bliskości dużego ośrodka miejskiego jakim jest Grudziądz. Zakres celów proponowanych do realizacji w ramach działań strategicznych gminy w części wpisuje się w działania podjęte w ramach <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> .
<i>Gmina Radzyń Chełmiński</i>	<i>Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Radzyń Chełmiński na lata 2005-2015 (2005 r.)</i>	Mimo, iż brak w dokumencie odniesień dotyczących współpracy samorządowej w ujęciu międzygminnym, to dokument ten wykazuje spójność w zakresie niektórych działań operacyjnych, które będą podejmowane także w ramach działań zintegrowanych określonych w <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> .
<i>Gmina Dragacz</i>	<i>Strategia rozwoju Gminy Dragacz (2001 r.)</i>	W dokumencie brak odniesień co do współpracy samorządowej lub roli w rozwoju gminy funkcjonalnych powiązań z Grudziądzem. Część celów określonych w dokumencie wpisuje się w działania podejmowane w ramach <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego</i> .
Źródło:	opracowanie własne	na podstawie przytoczonych dokumentów.

OKREŚLENIE OBSZARU WSPARCIA

Określenie obszaru wsparcia oraz dokonanie oceny charakteru i stopnia powiązań Grudziądza z otaczającymi go gminami było możliwe dzięki przeprowadzeniu przez Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego delimitacji obszaru funkcjonalnego Grudziądza.⁴ Analiza powiązań funkcjonalnych pozwoliła określić zasięg obszaru funkcjonalnego Grudziądza, a tym samym wskazać obszar rekomendowany do realizacji polityki rozwojowej w wymiarze terytorialnym.

Wskazany w dokumencie ***Delimitacji i charakterystyki obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz propozycji zasięgu realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*** obszar funkcjonalny Grudziądza tworzy 6 jednostek samorządu terytorialnego, wchodzących w skład trzech powiatów. Są to:

- 1 gmina miejska – Miasto Grudziądz (powiat grodzki Grudziądz);
- 1 gmina miejsko-wiejska – Radzyń Chełmiński (powiat ziemski Grudziądz);
- 4 gminy wiejskie – Dragacz (powiat świecki), Gruta, Grudziądz, Rogóźno (powiat ziemski Grudziądz).

Na mocy podpisanego przez władarzy: Miasta Grudziądz, Gminy i Miasta Radzyń Chełmiński, Gminy Dragacz, Gminy Gruta, Gminy Grudziądz oraz Gminy Rogóźno ***Porozumienia w sprawie współpracy w ramach wdrażania założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądza i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie***, w zgodzie z przyjętymi przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego ***Założeniami polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego***, ustanowiono zasięg realizacji OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego w kształcie odpowiadającym wynikom delimitacji. W treści *Porozumienia* pojawiło się zastrzeżenie o możliwości zmiany granic obszaru działania w przyszłości, w przypadku zgody wszystkich Stron Porozumienia, przy jednoczesnym braku wystąpienia sprzeczności z innymi dokumentami związanymi z Regionalnym Programem Operacyjnym i polityką terytorialną województwa kujawsko-pomorskiego.

Zlokalizowany w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego obszar funkcjonalny Grudziądza zajmuje teren o powierzchni 666 km² (3,7% powierzchni województwa) i zamieszkiwany jest przez ponad 132 tys. mieszkańców. Naturalną oś obszaru w ujęciu południkowym wyznacza rzeka Wisła. Obszar funkcjonalny Grudziądza graniczy z gminami wchodzącymi w skład powiatów: świeckiego, grudziądzkiego, chełmińskiego, wąbrzeskiego oraz powiatu kwidzyńskiego (woj. pomorskie).

Jak wykazano w dokumencie ***Delimitacji i charakterystyki obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz propozycji zasięgu realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych***, obszar ostatecznie wskazany do realizacji OSI wykazuje najwyższy stopień powiązań funkcjonalnych, o charakterze gospodarczym, społecznym i przestrzennym z miastem rdzeniowym – Grudziądzem. Gminy wchodzące w skład tego obszaru podlegają procesom suburbanizacyjnym, a ich mieszkańcy w

---

⁴ *Delimitacja i charakterystyka obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz propozycja zasięgu realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*, Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, 2014 r.

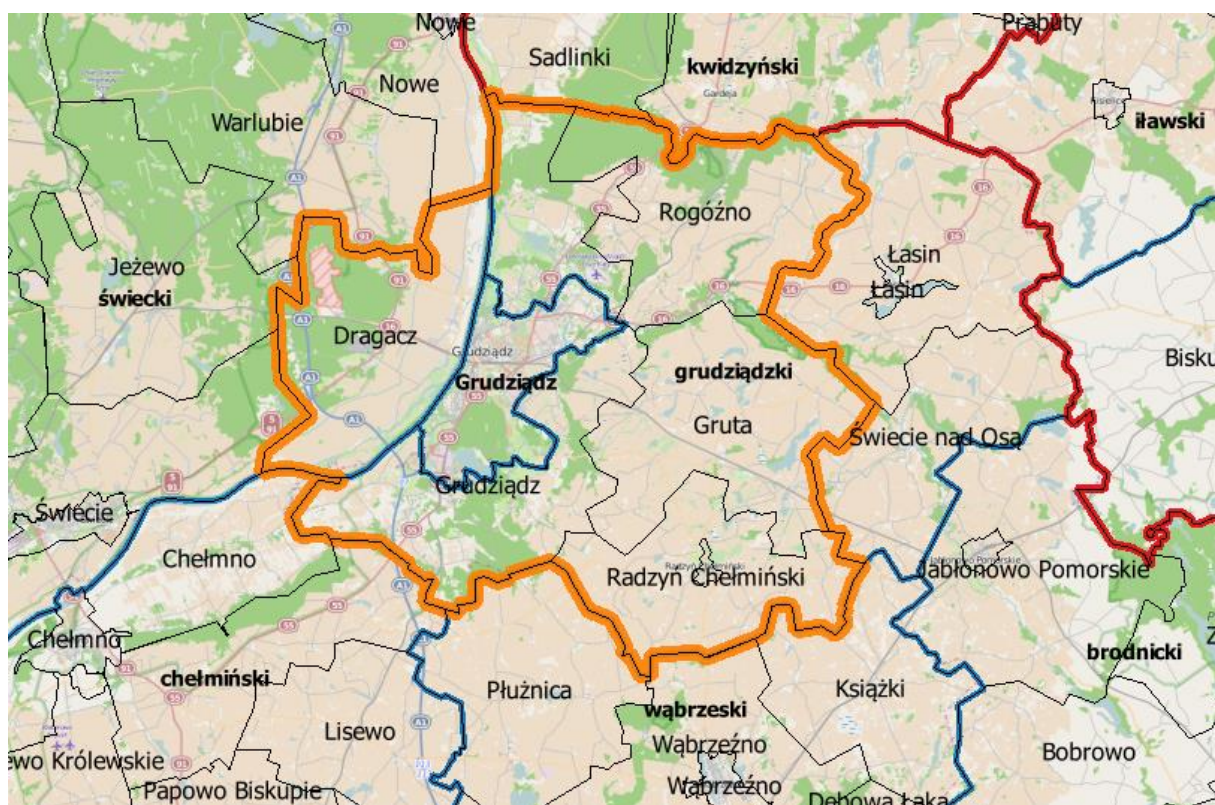
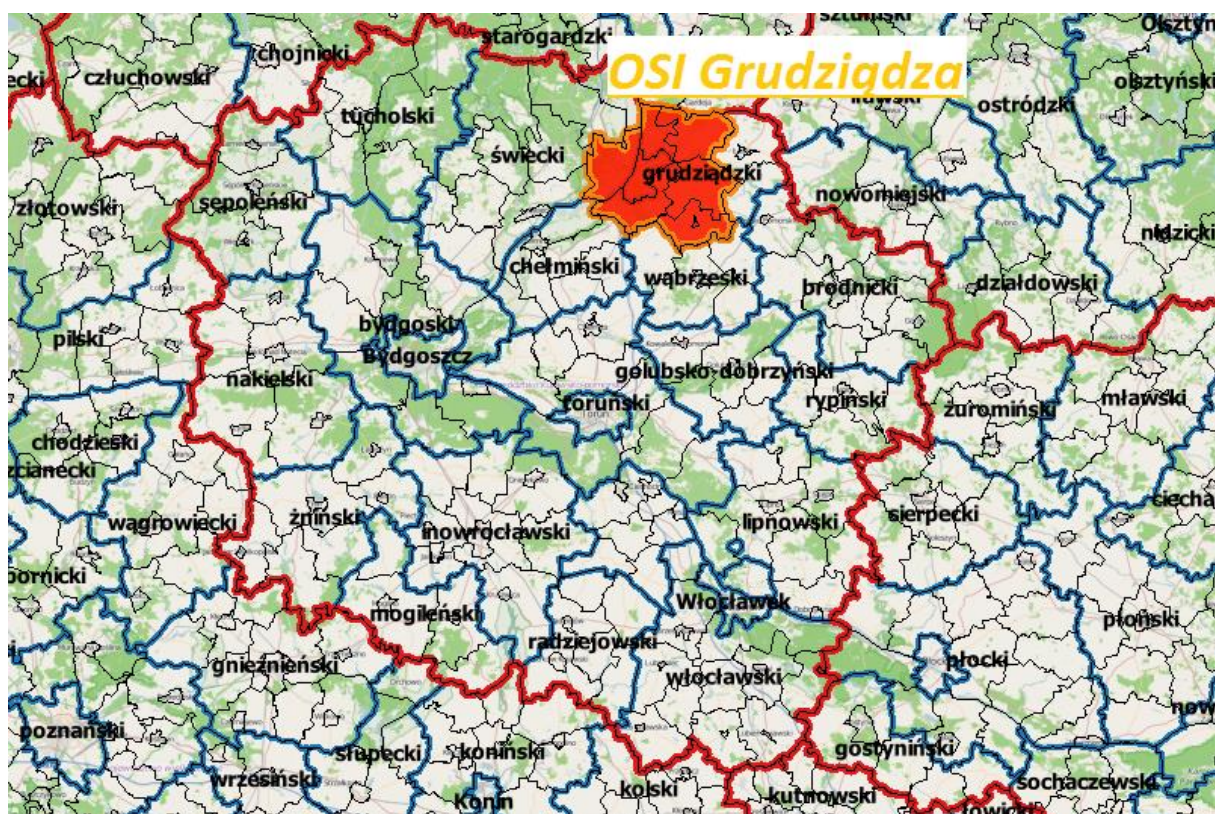
najwyższym stopniu związani są w swoich codziennych aktywnościach zawodowych i prywatnych z miastem centralnym.⁵ Tezę tę potwierdza zbieżność wyników dokumentu *Delimitacji* z alternatywnym opracowaniem pt. ***Określenie specyfiki oraz przygotowanie delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych (Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia)*** wykonanym przez Centrum Badań Metropolitalnych UAM w Poznaniu.⁶ Oznacza to, iż realizacja wsparcia w oparciu o instrument Obszarów Strategicznej Interwencji w przyjętych granicach przestrzennych jest najbardziej zasadna z punktu widzenia efektywności poniesionych nakładów, a także pozytywnego wpływu tych inwestycji na spójność terytorialną i funkcjonalną Grudziądza oraz jego bezpośredniego otoczenia.

---

⁵ Tamże

⁶ *Określenie specyfiki oraz przygotowanie delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych (Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia)*, Centrum Badań Metropolitalnych UAM w Poznaniu, 2013 r.

Rycina 2. Zasięg terytorialny obszaru realizacji OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego

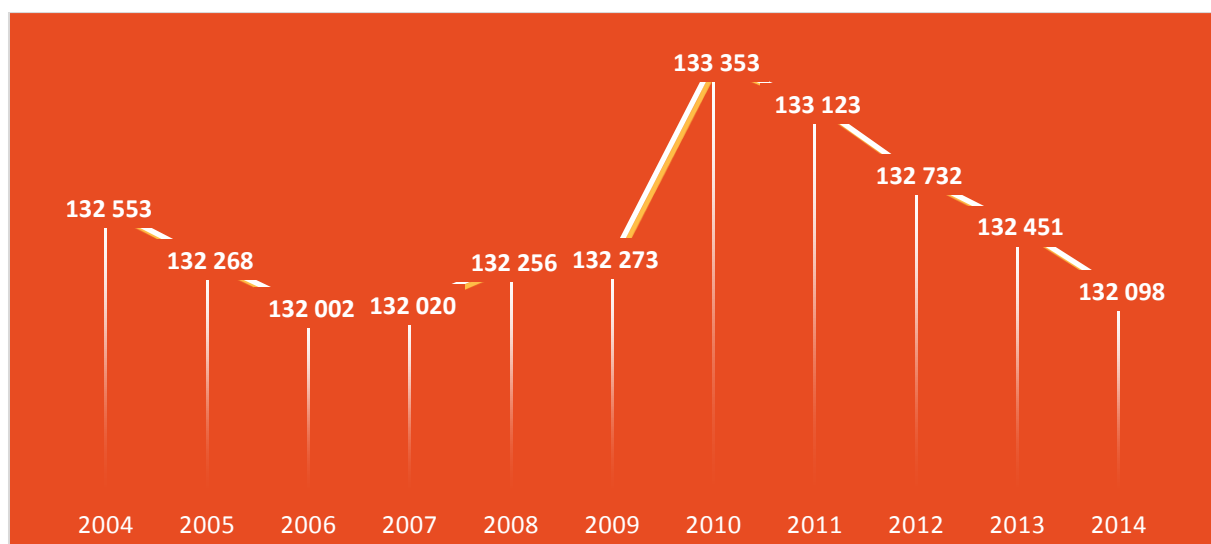
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Załącznik do Uchwały Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie; przy wykorzystaniu podkładów Open Street Map

DIAGNOZA STRATEGICZNA OBSZARU FUNKcjONALNEGO MIASTA GRUDZIĄDZ

DEMOGRAFIA

Populacja obszaru funkcjonalnego Miasta Grudziądz w 2014 r. liczyła 132 098 mieszkańców z czego 97 176 osób mieszkało w samym mieście Grudziądzu (74%). W porównaniu z rokiem 2004 populacja całego obszaru realizacji instrumentu Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądz spadła zaledwie o 455 osób. Gęstość zaludnienia dla całego obszaru funkcjonalnego Grudziądz wynosiła 198 osób/km².

Wykres 1. Ludność zamieszkująca obszar realizacji OSI Grudziądz w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Współczynnik feminizacji dla całego obszaru w 2014 r. wynosił 107 kobiet na 100 mężczyzn, co jest wynikiem równym ogólnopolskiemu poziomowi współczynnika oraz wynikiem nieznacznie wyższym niż współczynnik feminizacji dla województwa kujawsko-pomorskiego wynoszący 106.

Szczegółowe dane opisujące ruch naturalny i migracje ludności pokazują, iż w przeciągu 10 lat najwyższy wzrost liczby mieszkańców zanotowano w gminie Grudziądz (20,5%). Głównym powodem tej zmiany jest wysoka suma salda migracji pokazująca, iż w badanym okresie na tym terenie osiedliło się 1 099 osób.

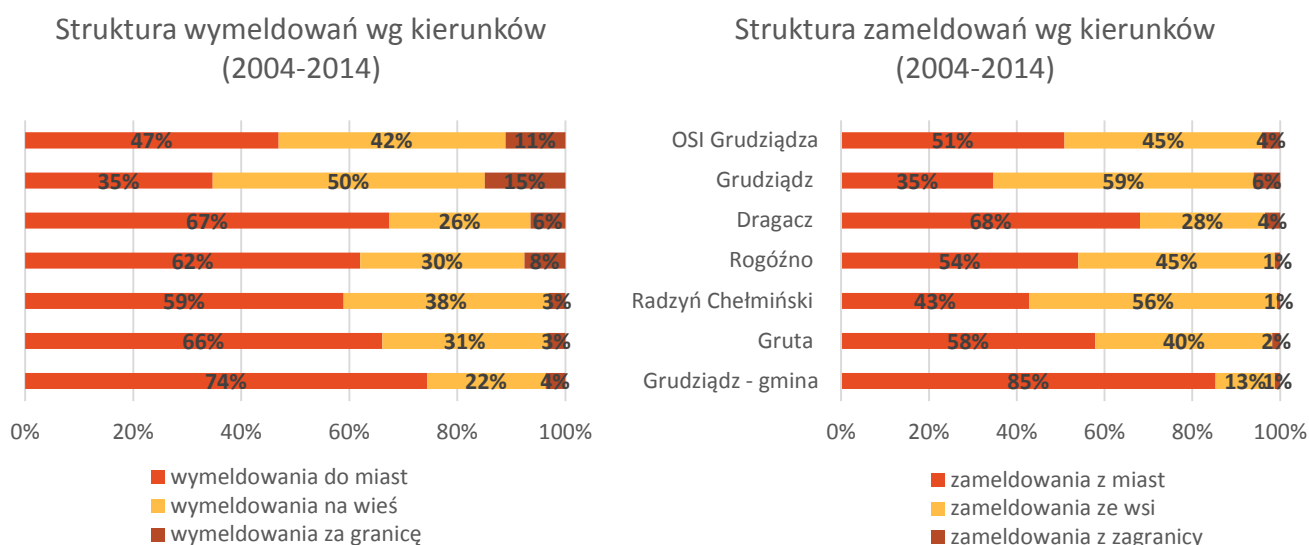
Tabela 3. Podstawowe dane demograficzne obrazujące zmianę populacji obszaru OSI Grudziądz w perspektywie 10 lat (2004-2014)

	Liczba ludności (os.) 2004 r.	Liczba ludności 2014 r.	Zmiana ludności 2004=rok bazowy	Zmiana procentowa 2004=rok bazowy	Suma salda migracji lata 2004-2014	Zmiana procentowa 2004=rok bazowy	Gęstość zaludnienia (os./km ²) 2014 r.
Gmina Grudziądz	10 085	12 148	2 063	20,5%	1 099	10,9%	73
Gruta	6 595	6 568	-27	-0,4%	-324	-4,9%	53
Radzyń Chełmiński	4 947	4 826	-121	-2,4%	-265	-5,4%	53
Rogóżno	4 076	4 178	102	2,5%	-176	-4,3%	36
Dragacz	7 023	7 202	179	2,5%	-159	-2,3%	64
Miasto Grudziądz	99 827	97 176	-2 651	-2,7%	-2 993	-3,0%	1 682
Obszar realizacji OSI	132 553	132 098	-455	-0,3%	-2 818	-2,1%	198

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Dane dotyczące salda migracji w poszczególnych gminach pokazują charakterystyczne zjawisko „rozlewania się miasta”(ang. *urban sprawl*) na teren jego bezpośredniego otoczenia. Gmina Grudziądz jako jedyna posiada dodatnią sumę salda migracji z lat 2004-2014 wynoszącą aż 10,9%, podczas gdy miasto Grudziądz oraz pozostałe gminy posiadają ujemne wskaźniki tego parametru. Także struktura migracji pod względem kierunków potwierdza te zależności, gdzie większość wymeldowań z Grudziądza dotyczy obszarów wiejskich - 50% z kolei na terenie gminy Grudziądz zarówno zameldowania jak i wymeldowania w przeważającej części kierują się ku miastu. Oznacza to, że Grudziądz ulega zjawisku suburbanizacji, zaś ludność pozostałych gmin decyduje się osiedlać na terenach bezpośrednio sąsiadujących z miastem. Procesy migracyjne stanowią nieodzowny element zachodzących procesów urbanistyczno-aglomeracyjnych jakie dokonują się w otoczeniu miasta o silnym oddziaływaniu społeczno-gospodarczym. Rosnąca zależność pomiędzy miastem centralnym, a otoczeniem wzmacnia istniejące powiązania funkcjonalne wewnątrz obszaru. Miasto staje się centrum życia społeczno-gospodarczego, a jego infrastruktura i usługi służą mieszkańcom sąsiednich gmin.

Wykres 2. Struktura zameldowań i wymeldowań z gmin obszaru realizacji OSI Grudziądz wg kierunków (lata 2004-2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

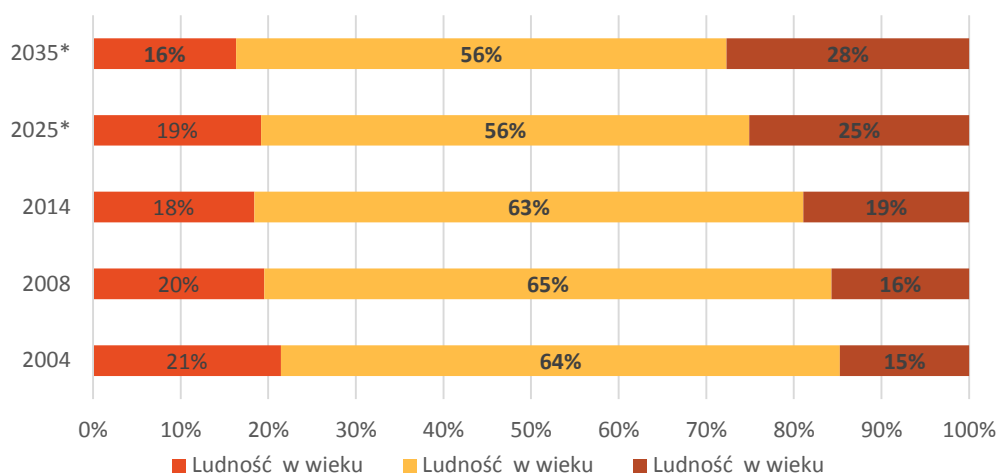
Suma sald migracji z lat 2004-2014 pokazuje także, iż znaczna część ludności emigrowała za granicę (11% migracji zewnętrznych). Jest to zjawisko obserwowane w całym kraju wiążące się z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i strefy Schengen, spowodowane głównie przyczynami ekonomiczno-bytowymi, takimi jak słabość polskiego rynku pracy, czy relatywnie niższe stawki wynagrodzeń w kraju niż zagranicą.

Prognoza ludności dla powiatu ziemskiego i grodzkiego Grudziądz wykonana przez GUS pokazuje, iż w latach 2015-2035 liczba mieszkańców na tym obszarze spadnie o blisko 7% (około 9,5 tys. osób)⁷. Można zakładać zatem, iż podobny spadek procentowy ludności będzie odnotowany w obszarze funkcjonalnym Grudziądz.

Struktura demograficzna ludności w 2014 r. wyglądała w sposób następujący: osoby w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia) stanowiły 18% społeczeństwa, osoby w wieku produkcyjnym (w wieku 18-59/64 lat) stanowiły 63%, natomiast osoby w wieku poprodukcyjnym (powyżej 59/64 lat) 19%. Największą grupę wiekową stanowiły osoby w wieku 55-59 lat oraz 30-34. Jest to charakterystyczna cecha obrazująca dwa polskie wyże demograficzne: powojenny wyż z lat 50. oraz wyż z przełomu lat 70. i 80. Obecnie już widoczna jest niewielka przewaga osób w wieku poprodukcyjnym nad osobami w wieku przedprodukcyjnym, która zgodnie z prognozami demograficznymi będzie się stopniowo zwiększała i w 2035 r. proporcje te będą wyglądały odpowiednio 16% do 28%. Zmiana struktury demograficznej wiąże się nie tylko ze zwiększonym obciążeniem demograficznym społeczeństwa, ale przede wszystkim z koniecznością zapewnienia odpowiedniej infrastruktury oraz opieki socjalnej i medycznej dla osób starszych. Inwestycje i działania podejmowane w tym zakresie będą należały do najważniejszych wyzwań polskich samorządów w najbliższych latach.

⁷ *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

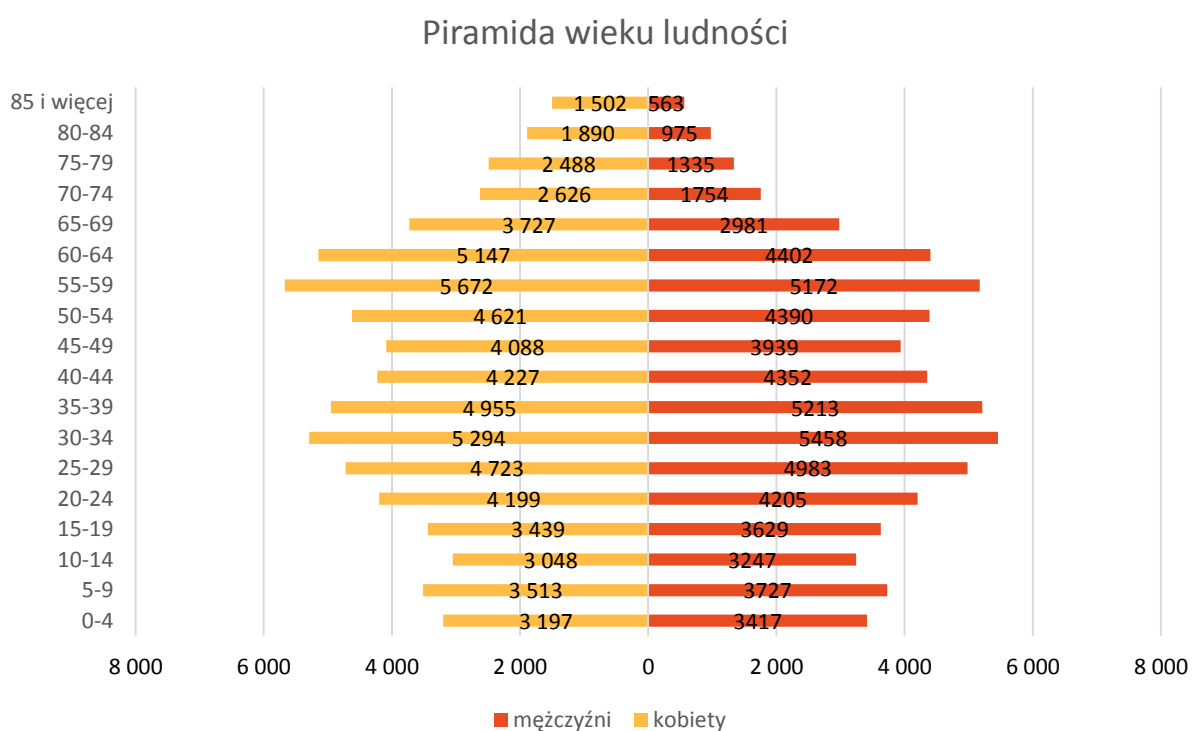
Wykres 3. Struktura wiekowa ludności zamieszkującej obszar realizacji OSI Grudziądz

* Prognoza struktury wiekowej ludności na podstawie sumy prognozowanej przez GUS liczby ludności w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Wykres 4. Piramida demograficzna obszaru realizacji OSI Grudziądz (2014 r.)

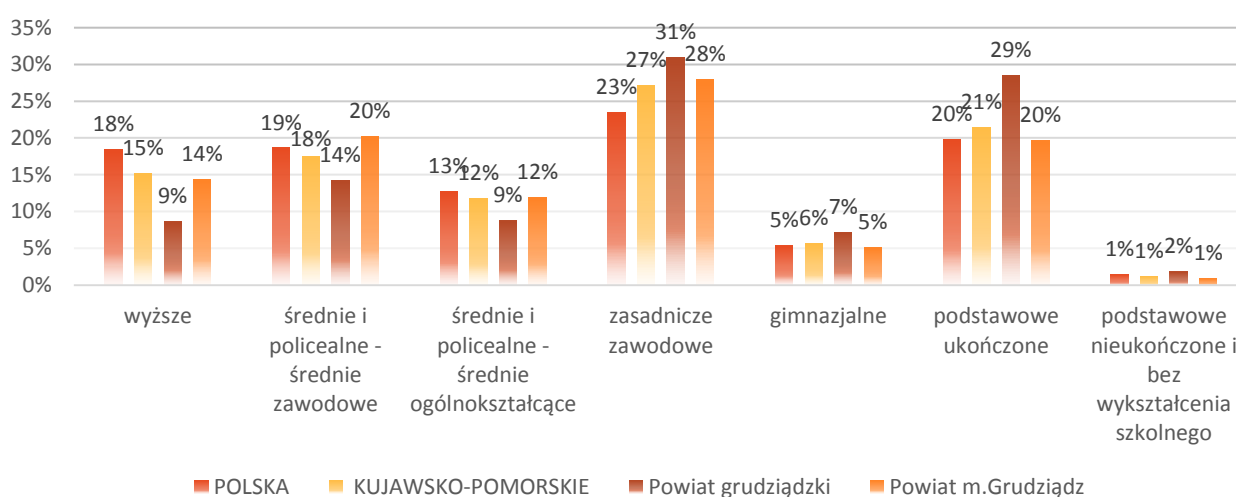

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

O potencjale rozwojowym danej społeczności świadczy posiadany kapitał ludzki, rozumiany jako indywidualny poziom umiejętności i osiągnięć jednostki. Najprostszą metodą pomiaru kapitału ludzkiego jest przedstawienie poziomu wykształcenia mieszkańców. Dane pochodzące ze Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. pokazują, iż poziom wykształcenia mieszkańców powiatu

grudziądzkiego jak i samego Grudziądza nie należy do najwyższych w stosunku do średniej wojewódzkiej i krajowej. Zdecydowanie dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz średnim. Martwi niski udział osób z wykształceniem wyższym wynoszący odpowiednio 14% dla Grudziądza i 9% dla powiatu grudziądzkiego (18% średnia dla kraju). Niski poziom osób z wykształceniem wyższym wpływa bowiem negatywnie na potencjał i możliwości rozwoju lokalnej gospodarki w kierunku wyższej specjalizacji oraz implementacji zaawansowanych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakładach pracy. Warto także zauważyć, iż osoby nie posiadające wykształcenia lub posiadające wykształcenie zaledwie na poziomie podstawowym lub gimnazjalnym stanowią aż 38% społeczności powiatu grudziądzkiego przy 26% w samym Grudziądzu i kraju. Niski poziom wykształcenia mieszkańców znacząco ogranicza możliwości rozwojowe lokalnej gospodarki, zaniżając efektywność oraz jakość świadczonej pracy. Poziom rozwoju kapitału ludzkiego znajduje odzwierciedlenie w strukturze lokalnego rynku pracy, gdzie dominującą rolę pełni rolnictwo, budownictwo oraz działalność przemysłowa.

Wykres 5. Struktura wykształcenia ludności na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Konkluzje strategiczne:

- I. *Niewielka zmiana ogólnej liczby ludności w całym badanym okresie;*
- II. *Starzejąca się struktura demograficzna społeczeństwa oraz prognozowany spadek liczby ludności stanowią kluczowe wyzwania dla samorządów lokalnych;*
- III. *Obserwowane w Grudziądzu procesy suburbanizacyjne oraz odpływ ludności poza teren obszaru funkcjonalnego.*
- IV. *Niski poziom wykształcenia mieszkańców.*

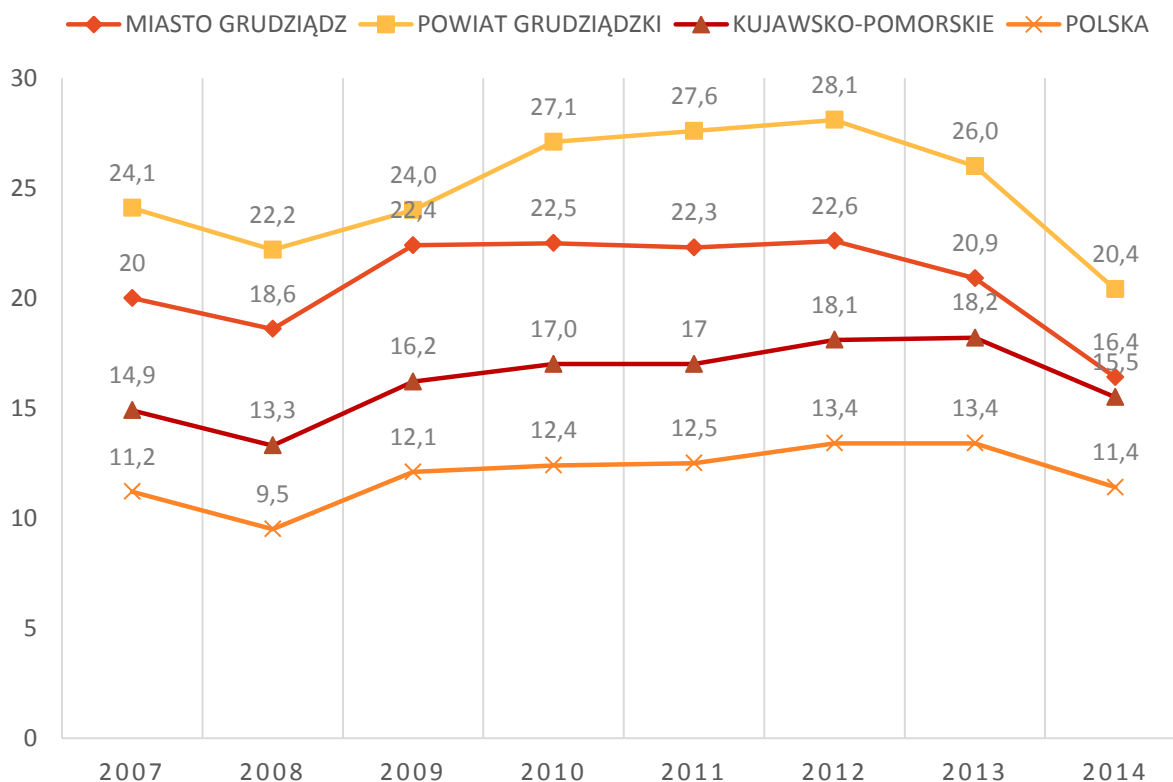

SYTUACJA NA RYNKU PRACY

BEZROBOCIE

Sytuacja na rynku pracy w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim jest wysoce niezadowolająca. Stopa bezrobocia znacząco przewyższa średni poziom dla Polski i województwa kujawsko-pomorskiego. W latach 2008 – 2012 widoczny był wzrost stopy bezrobocia w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim, co odpowiadało ogólnopolskim tendencjom związanym z globalnym kryzysem gospodarczym. W okresie dwóch lat od 2012 r. do 2014 r. odnotowano znaczne ożywienie na rynku pracy, stopa bezrobocia spadła o 7,7% dla powiatu ziemskiego i 6,2% dla samego miasta Grudziądz. Rzeczywisty spadek bezrobocia może być nieco zawyżony z uwagi na znaczny odpływ mieszkańców z obszaru funkcjonalnego Grudziądza w ostatnich latach, niemniej obserwowana tendencja znacznego spadku stopy bezrobocia jest zjawiskiem wysoce korzystnym.

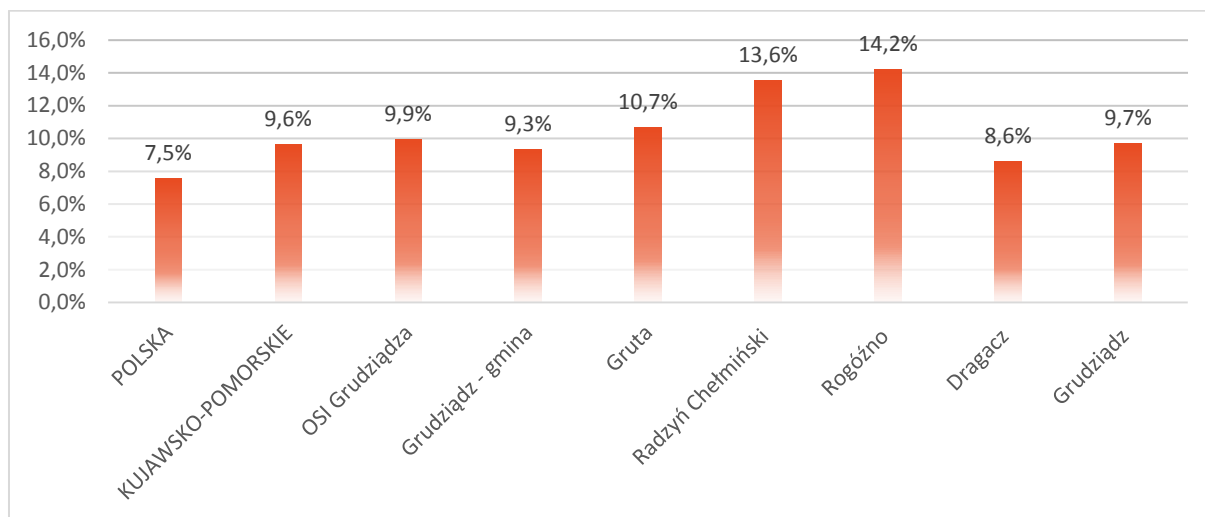
Wykres 6. Kształtowanie się stopy bezrobocia w latach 2007-2014 (stan na grudzień każdego roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.pup.grudziadz.com.pl/urzed_pracy/stopa_2007.html, dostęp dnia 04.03.2015 r.

W 2014 r. liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w odniesieniu do ogółu ludności w wieku produkcyjnym we wszystkich gminach obszaru realizacji OSI, oprócz gminy Dragacz (8,6%) oraz gminy Grudziądz (9,3%), była wyższa aniżeli średnia krajowa (7,5%) i wojewódzka (9,6%). Najniższy poziom bezrobocia występował w gminie Dragacz, najwyższy zaś w gminie Rogóżno (14,2%).

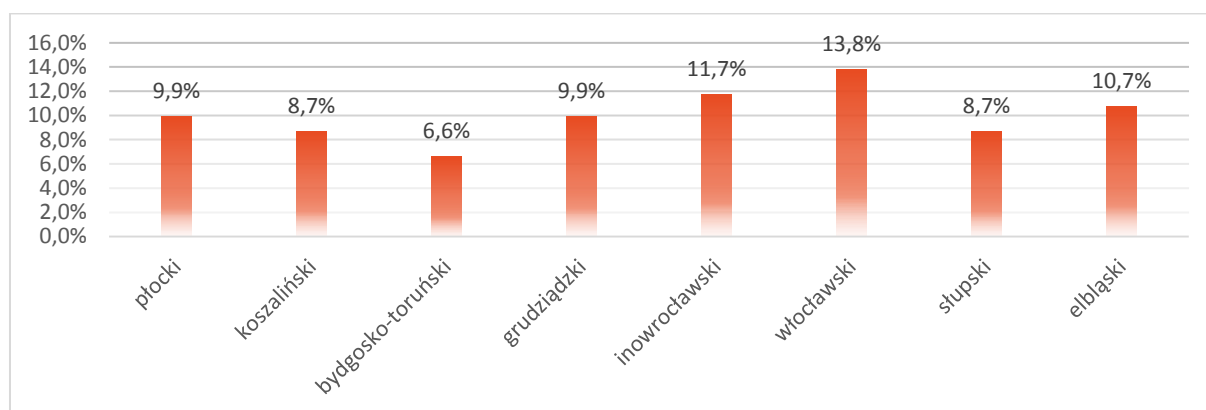
Wykres 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle osób w wieku produkcyjnym (2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Obszar funkcjonalny Grudziądz wypada korzystnie w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych miast o charakterze regionalnym (Włocławek) i subregionalnym (Inowrocław) zlokalizowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Obszary funkcjonalne miast o podobnej charakterystyce do Grudziądz zlokalizowane w północnej części kraju jak Słupsk czy Koszalin wykazywały nieco lepszą sytuację na rynku pracy, z kolei obszar funkcjonalny Elbląga prezentował się gorzej aniżeli OFG.

Wykres 8. Porównanie udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych do ludności w wieku produkcyjnym ogółem w wybranych obszarach funkcjonalnych (2014)⁸.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Publikacje Powiatowego Urzędu Pracy potwierdzają trudną sytuację na rynku pracy w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim. Najwyższy udział w strukturze bezrobotnych mają osoby w wieku 25-34 lat, a więc osoby dopiero wchodzące na rynek pracy. Zarówno dla miasta jak i dla powiatu ich udział wynosi 27%, natomiast rozszerzając ten przedział do osób w wieku 18-34 lat sytuacja wygląda jeszcze bardziej niekorzystnie wynosząc odpowiednio 42% i 49%. Znaczna liczba osób młodych pozostających bez pracy znajduje swój wyraz w statystyce osób bezrobotnych bez jakiegokolwiek doświadczenia zawodowego wynoszącego 33% ogółu bezrobotnych dla miasta Grudziądz i 38,6% dla powiatu grudziądzkiego.

W 2013 r. pogorszeniu w stosunku do 2012 r. uległ także wskaźnik bezrobocia długotrwałego, który wynosił 60,4% w powiecie grodzkim oraz 61,4% w powiecie ziemskim. Wysokie poziomy liczby osób długotrwale bezrobotnych są wysoce niepożądane, wpływają bowiem na degradację zawodową i psychiczną tych osób, drastycznie obniżając szanse na znalezienie zatrudnienia⁹.

⁸ W niektórych elementach diagnozy posłużono się porównaniem OFG do wybranych obszarów funkcjonalnych miast. Kluczem doboru obszarów funkcjonalnych była ich geograficzna bliskość i/lub charakter obszaru funkcjonalnego miasta o znaczeniu regionalnym. Zasięg obszarów funkcjonalnych został określony na podstawie

odpowiednio: Umowy partnerstwa w sprawie przygotowania i realizacji projektu pn. „Partnerstwo Samorządów Koszalińskiego Obszaru Funkcjonalnego szansą na wzmocnienie potencjału rozwojowego regionu” realizowanego przez Stowarzyszenie Miast i Gmin Pomorza Środkowego, 2014; Delimitacja obszaru funkcjonalnego Włocławka w ramach projektu: „Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych Włocławka oraz wsparcie ich rozwoju poprzez przygotowanie dokumentów planistyczno-strategicznych”, Urząd Miasta Włocławek, 2014; Delimitacja i charakterystyka obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obszarze funkcjonalnym Bydgoszczy i Torunia, Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2014; Delimitacja obszarów funkcjonalnych miast w województwie kujawsko-pomorskim - Podsumowanie, Urząd statystyczny w Bydgoszczy, 2014; Porozumienie w sprawie podjęcia wspólnych działań na rzecz zawarcia z Zarządkiem Województwa Pomorskiego Zintegrowanego Porozumienia Terytorialnego dla Obszaru Funkcjonalnego Słupska zawarte 2 kwietnia 2014 r.; Porozumienie o zawarciu partnerstwa w ramach Obszaru Funkcjonalnego Miasta Płocka oraz zaakceptowanie planu działania Regionalnego Instrumentu Terytorialnego zawartego w dniu 15 stycznia 2014 r.; Porozumienie o współpracy na rzecz utworzenia Elbląskiego Obszaru Funkcjonalnego zawarte w dniu 11 lipca 2013 r..

⁹ Informator o działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Grudziądzu za rok 2013, Powiatowy Urząd Pracy w Grudziądzu, 2014

Ważną przyczyną utrzymujących się wysokich poziomów bezrobocia jest niskie wykształcenie osób bezrobotnych. Brak wykształcenia zawodowego lub średniego, a także brak odbytych kursów zawodowych i kwalifikacyjnych znacząco obniża szanse znalezienia zatrudnienia na rynku pracy. Wskaźniki Powiatowego Urzędu Pracy pokazują, iż w Grudziądzu 1 231 (16,4%) osób, a w powiecie grudziądzkim 900 (23,2%) osób, które były wpisane do rejestru bezrobotnych nie posiadało żadnego doświadczenia zawodowego, z kolei odpowiednio 2 486 (tj. 33% ogółu bezrobotnych w powiecie grudziądzkim), oraz 1 496 (tj. 39% ogółu bezrobotnych w powiecie ziemskim) nie posiadało kwalifikacji zawodowych¹⁰.

Brak doświadczenia zawodowego, odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji u znacznej części osób poszukujących pracy, powoduje niedopasowanie oferty strony podażowej ze stroną popytową na rynku pracy, pogłębiając tym samym zjawisko bezrobocia strukturalnego. Działania z zakresu pomocy społecznej oraz stymulowania aktywności zawodowej mieszkańców powinny być ukierunkowane na przeciwdziałanie trwałemu wykluczeniu zawodowemu i społecznemu mieszkańców dotkniętych bezrobociem, a w szczególności bezrobociem długotrwałym. Realizacja tych działań powinna opierać się na organizacji szerokiego programu szkoleń oraz kursów służących zdobyciu nowych kwalifikacji zawodowych i umiejętności dostosowanych do potrzeb pracodawców, współpracy z lokalnymi pracodawcami w kwestii programów stażowych i praktyk, jak i promocji oraz wspierania samozatrudnienia.

Prowadząc działania w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, obok rozwiązań o charakterze doraźnym, należy także przeciwdziałać poszerzaniu się zjawiska bezrobocia w przyszłości. Służyć temu ma zarówno dopasowanie oferty edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych do wymogów rynku pracy, jak również nawiązywanie współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami w zakresie oferty staży i praktyk dla uczniów szkół zawodowych, a przede wszystkim wprowadzenie systemu doradztwa zawodowego dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej. Świadome ukierunkowanie rozwoju edukacyjnego oraz zawodowego osób młodych, rozpoczynających swoją ścieżkę zawodową pozwoli w znacznym stopniu uniknąć niedopasowania strukturalnego na lokalnym rynku pracy, zwiększając tym samym szansę na znalezienie zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami zawodowymi.

STRUKTURA PRACUJĄCYCH

Grudziądz, mimo słabnącej pozycji gospodarczej, wciąż stanowi ważny ośrodek zatrudnienia dla mieszkańców regionu. Jak pokazują dane GUS z 2011 r. pracę w Grudziądzu zadeklarowało 1 671 osób zamieszkujących gminy wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego miasta, ponadto zatrudnienie w mieście znajdują m.in. mieszkańcy Bydgoszczy, Łasina, Warlubia, Świecia nad Osą i innych gmin północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 4. Gminy z których dojazdy do pracy do Grudziądza podejmuje pow. 70 osób (2011 r.).

Gminy tworzące obszar funkcjonalny Grudziądza					Pozostałe			
Gmina Grudziądz	Dragacz	Gruta	Rogóźno	Radzyń Chełmiński	Łasin	Warlubie	Bydgoszcz	Świecie nad Osą
746 os.	344 os.	278 os.	161 os.	142 os.	136 os.	91 os.	86 os.	77 os.

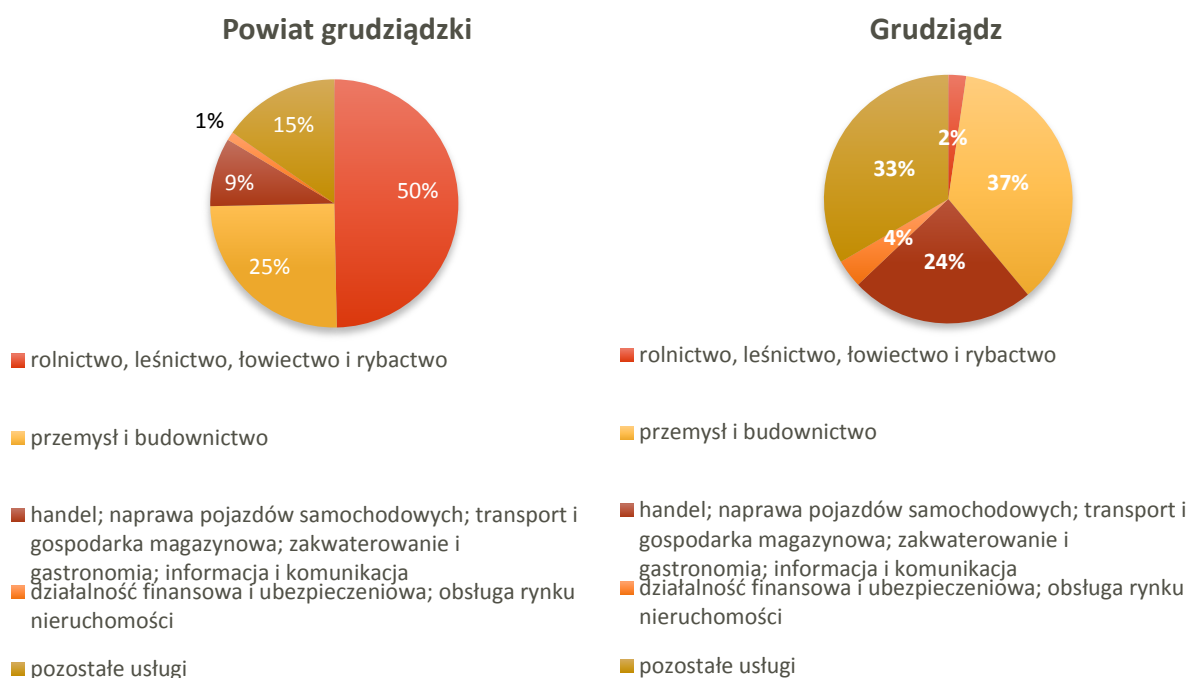
¹⁰ Tamże.

Źródło: dane GUS za: *Delimitacja i charakterystyka obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz propozycja zasięgu realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*, 2014 r.

Jak pokazują dane GUS przeważającą dziedziną zatrudnienia w powiecie grudziądzkim jest rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, co wynika z charakterystyki gospodarczej gmin wchodzących w skład powiatu opartej na produkcji rolnej i gospodarce leśnej (np. Nadleśnictwo Jamy w gm. Rogóźno). Pozostała część pracujących w powiecie znajduje zatrudnienie głównie w przemyśle i budownictwie (25%), usługach (15%), handlu, usługach naprawczych, transportowo-logistycznych i turystyczno-gastronomicznych (9%). Zaledwie 1% pracuje w usługach finansowych i obsłudze rynku nieruchomości, co spowodowane jest rolą Grudziądza, jako miasta regionalnego świadczącego usługi specjalistyczne wyższego rzędu.

W samym Grudziądzu przeważająca część osób pracujących, łącznie 59%, znajduje zatrudnienie w szeroko pojętych usługach. Osoby pracujące w przemyśle i budownictwie stanowią 37%, działalnością finansową oraz obsługą nieruchomości zajmuje się około 4% pracujących, natomiast pozostałe 2% pracuje w rolnictwie, leśnictwie, rybactwie lub łowiectwie.

Wykres 9. Struktura pracujących w powiecie grudziądzkim oraz w Grudziądzu wg sekcji PKD 2007 (2013 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Analizując raporty Powiatowego Urzędu Pracy w Grudziądzu dot. monitorowania zawodów nadwyżkowych (więcej osób bezrobotnych niż ofert pracy) i deficytowych (przewaga ofert pracy nad liczbą bezrobotnych o danych kwalifikacjach zawodowych) za 2012 r. i za 2013 r. można zauważyć, iż na lokalnym rynku pracy w obu latach występowała zdecydowana nadwyżka takich zawodów jak: technik ekonomista, technik elektryk, krawiec, stolarz, ślusarz, murarz, piekarz, kucharz oraz mechanik. Wysoki udział tych zawodów może wynikać z jednej strony z malejącego zapotrzebowania na tradycyjne usługi rzemieślnicze lub z popularności części tych kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym.

Najbardziej poszukiwani na rynku pracy byli przede wszystkim nauczyciele wychowania przedszkolnego, przedstawiciele handlowi, pracownicy biurowi, kierowcy samochodów dostawczych, logistycy i magazynierzy. Utrzymywanie się tych zawodów w czołówce zestawienia obejmującego zawody deficytowe oraz zawody zrównoważone w pewnym stopniu odzwierciedla trendy gospodarcze zachodzące na terenie OSI Grudziądza, gdzie z uwagi na dobrą lokalizację i skomunikowanie, powstaje sporo centrów dystrybucyjnych i logistycznych, które penetrują lokalny rynek ze specjalistów w zakresie logistyki i gospodarki magazynowej.

Grupami zawodowymi, które były szczególnie narażone na ryzyko dotknięcia bezrobociem długotrwałym zarówno w Grudziądzu jak i w gminach powiatu grodzkiego byli monterzy oraz ładownicy nieczystości czy osoby wykonujące prace proste.

Tabela 5. Zestawienie zawodów nadwyżkowych i deficytowych w 2012 i 2013 roku w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim

	Grudziądz	Powiat grudziądzki
Zawody nadwyżkowe	<p>2013: <u>Technik ekonomista, technik mechanik, kucharz, technik elektryk, krawiec, piekarz</u></p> <p>2012: <u>Technik ekonomista, kucharz, technik rolnik, operator urządzeń przetwórstwa mięsa, krawiec, technik elektryk</u></p>	<p>2013: <u>Mechanik samochodów osobowych, stolarz, piekarz, kucharz, ślusarz, murarz, sprzedawca, technik rolnik, technik ekonomista, szwaczka, fryzjer,</u></p> <p>2012: <u>krawiec, mechanik samochodów osobowych, stolarz, kierowca samochodu osobowego, piekarz, kucharz, ślusarz, murarz, sprzedawca, technik budownictwa</u></p>
Zawody deficytowe	<p>2013: Asystent nauczyciela przedszkola, operatorzy maszyn do produkcji obuwia, ekspedient w punkcie usługowym, pośrednik w obrocie nieruchomościami, florysta, <u>kierowca samochodu dostawczego</u></p> <p>2012: Funkcjonariusz służby penitencjarnej, technik archiwista, archiwista, konsultant/agent sprzedaży bezpośredniej, <u>kierowca samochodu dostawczego</u></p>	<p>2013: Księgowy, sekretarka, <u>magazynier</u>, nauczyciel przedszkola, kierowca autobusu</p> <p>2012: <u>Magazynier</u>, przedstawiciel handlowy, cieśla, kierowca samochodu dostawczego, zaopatrzeniowiec</p>
Zawody zrównoważone	<p>2013: <u>Wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych, specjalista do spraw logistyki, administrator baz danych, przedstawiciel handlowy, magazynier, barman, spawacz</u></p> <p>2012: <u>Logistyk, specjalista dietetyk, logopeda, nauczyciel praktycznej nauki zawodu, wychowawca w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych, specjalista do spraw marketingu i handlu, administrator baz danych,</u></p>	<p>2013: <u>Technik prac biurowych, elektryk</u>, kasjer bankowy, fakturzysta, barman, gospodarz domu, rolnik upraw polowych, elektromonter instalacji elektrycznych,</p> <p>2012: Nauczyciel przedszkola, specjalista do spraw szkoleń, <u>technik prac biurowych, elektryk, wulkanizator</u></p>
Grupy zawodów, wśród których występuje najwięcej osób dotkniętych bezrobociem długookresowym	<p>2013: <u>Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych, Pracownicy opieki osobistej i pokrewni, Monterzy, Pomoce domowe i sprzątaczk</u></p> <p>2012: Kierownicy w branży hotelarskiej, handlu i innych branżach usługowych, Leśnicy i rybacy, <u>Monterzy, Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych</u></p>	<p>2013: <u>Kierownicy do spraw produkcji i usług, Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych, Monterzy, Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni</u></p> <p>2012: <u>Kierownicy do spraw produkcji i usług, Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych, Monterzy, Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni,</u></p>

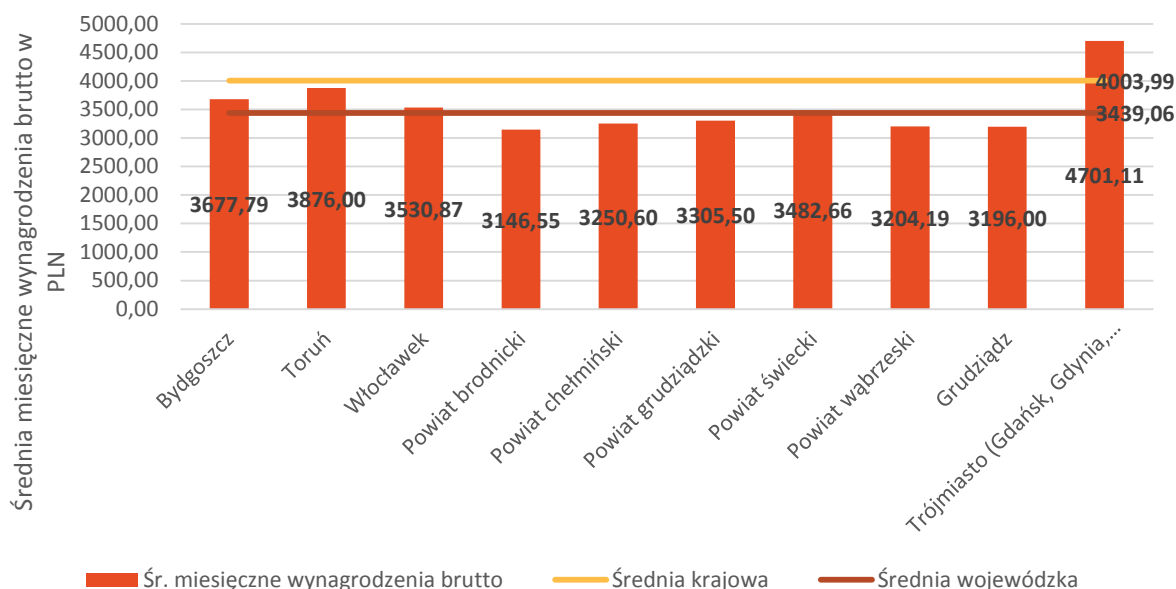
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie grudziądzkim grodzkim za 2012 r.*, *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie grudziądzkim grodzkim za 2013 r.*, *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie grudziądzkim ziemskim za 2012 r.*, *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie grudziądzkim ziemskim za 2013 r.*, Powiatowy Urząd Pracy w Grudziądzu

Trudność w dokonaniu realnej oceny zawodów najbardziej pożądanых na rynku pracy wynika ze specyfiki mechanizmów rynku pracy. Oficjalne statystyki Urzędów Pracy stanowią bowiem porównanie strony podaźowej i strony popytowej, ograniczone jedynie do oficjalnie zarejestrowanych osób bezrobotnych i ofert pracy zgłoszonych do Urzędu Pracy. Tymczasem znaczna część przepływu pracowników na rynku pracy odbywa się poza urzędowymi rejestrami. Zarówno osoby bezrobotne czy też absolwenci szkół i uczelni wyższych w pierwszej kolejności poszukują pracy odpowiadając na oferty pracy w prasie czy serwisach internetowych lub zgłaszając się bezpośrednio do pracodawcy, jak i znaczna część pracodawców poszukuje pracowników (szczególnie osób o wyższych kwalifikacjach) wykorzystując inne kanały komunikacji lub narzędzia (oferty internetowe, agencje pośrednictwa pracy, usługi *headhunterów*, itd.). W związku z powyższym wnioski z prowadzonego monitoringu zawodów powinny stanowić informację uzupełniającą, pozwalającą na dokonanie oceny lokalnego rynku pracy jedynie w pewnym zarysie zachodzących na nim trendów.

WYNAGRODZENIA

Średnie miesięczne wynagrodzenia brutto zarówno w grudziądzkim powiecie ziemskim jak i grodzkim w 2014 r. plasowały się poniżej średniej krajowej – 4 003,99 zł i średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego – 3 439,06 zł, wynosząc odpowiednio 3 305,50 zł i 3 196,00 zł. Relatywnie niski poziom średnich wynagrodzeń oznacza z jednej strony niski poziom wewnętrznego popytu konsumpcyjnego co wpływa na standard życia mieszkańców oraz kondycję lokalnych przedsiębiorstw, z drugiej zaś uatrakcyjnia region w oczach potencjalnych inwestorów z uwagi na niższe koszty zatrudnienia.

Wykres 10. Poziom średnich miesięcznych wynagrodzeń brutto w powiecie grudziądzkim: grodzkim i ziemskim na tle innych wybranych samorządów (dane za 2014 r.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Średnie wynagrodzenia pracowników w dużych miastach regionu jak Toruń, Bydgoszcz czy Aglomeracja Trójmiejska znacząco przekraczają poziomy płac w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim, co może powodować migrację zarobkową części mieszkańców. W wymiarze lokalnym powiaty sąsiadujące z powiatem grudziądzkim nie różnią się znacząco średnią zarobków od Grudziądza, czy

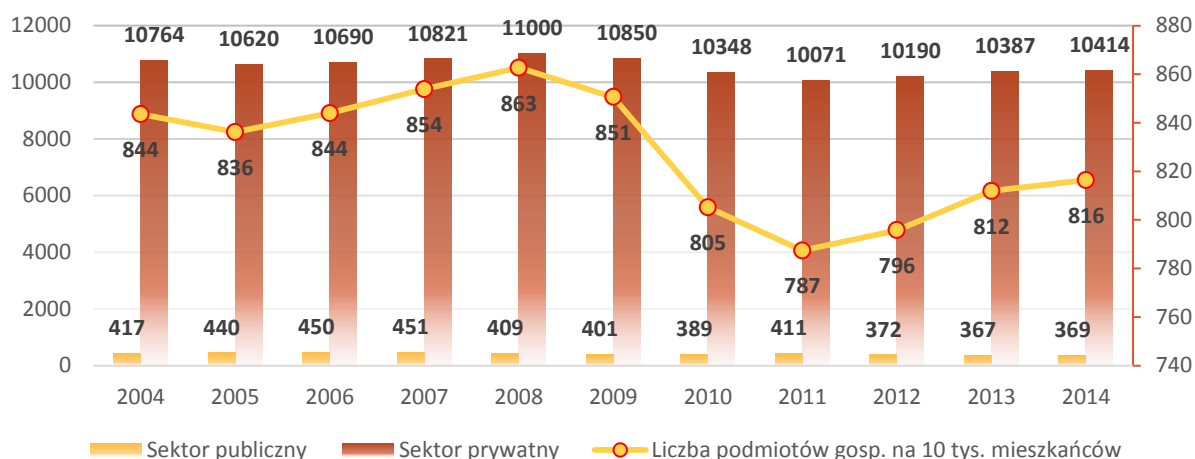
powiatu grudziądzkiego. Jedynie powiat świecki zauważalnie przewyższa średnie zarobki dla Grudziądza i powiatu grudziądzkiego, a także średnią dla województwa. Niewielkie różnice w zarobkach na rynku lokalnym potwierdzają brak wyraźnego lidera gospodarczego, a co za tym idzie niską opłacalność przepływów ludności ze względu na podejmowanie zatrudnienia.

PODMIOTY GOSPODARCZE

Łączna suma przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza wynosiła w 2013 r. 10 784, z czego podmioty prywatne stanowiły 96,5% (10 414).

Przedsiębiorstwa OFG w badanym okresie reagowały adekwatnie do sytuacji gospodarczej w kraju i na rynkach światowych. Widoczne ożywienie trwające od wejścia Polski do Unii Europejskiej do 2008 r. zostało zahamowane na skutek globalnego kryzysu finansowego. Nastąpiło wówczas tąpnięcie, które widoczne jest nie tylko we wskaźniku względnym odnoszącym się do liczby mieszkańców, ale także w wartościach bezwzględnych liczby przedsiębiorstw prywatnych. Od 2008 r. do 2011 r. ogólna liczba podmiotów gospodarczych spadła o 12,3% czyli 1 110 podmiotów. Od 2012 r. widoczne jest ożywienie i stopniowy wzrost liczby prywatnych podmiotów gospodarczych.

Wykres 11. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON funkcjonujące na terenie OF Grudziądza w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Struktura podmiotów gospodarczych ze względu na wielkość w 2014 r. prezentowała się w sposób następujący:

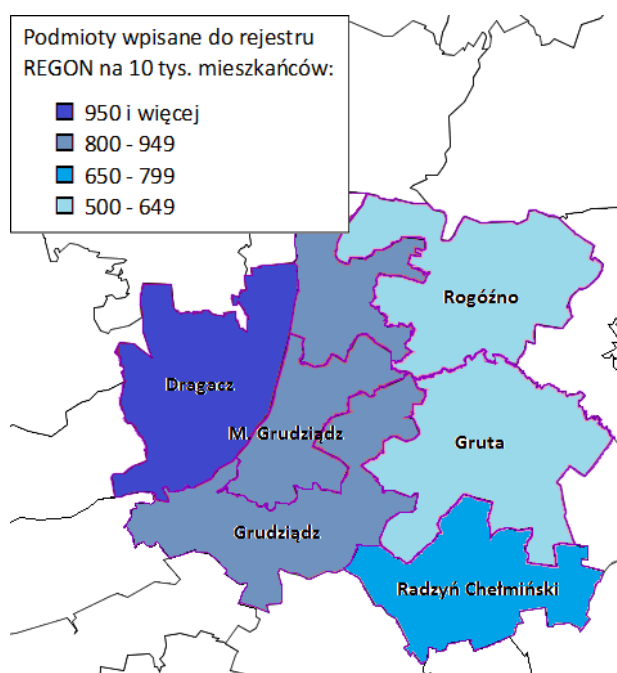
- 10 306 (95,57%) – mikroprzedsiębiorstwa (1-9 zatrudnionych),
- 364 (3,38%) – przedsiębiorstwa małe (10-49 zatrudnionych),
- 96 (0,89%) – przedsiębiorstwa średnie (50-249 zatrudnionych),
- 18 (0,17%) – przedsiębiorstwa duże (ponad 250 zatrudnionych), w tym jeden zakład zatrudniający ponad 1 000 osób.¹¹

¹¹ *Bank Danych Lokalny*, GUS

W 2014 r. średni poziom wskaźnika przedsiębiorstw przypadających na 10 tysięcy mieszkańców dla całego obszaru funkcjonalnego wynosił 816 podmiotów. Najwyższy poziom tego wskaźnika odnotowano w gminie Dragacz 959 podmiotów/ 10 tys. mieszkańców, a wartości powyżej średniej osiągnęły także miasto (828) oraz gmina wiejska (908) Grudziądz. Niższe wskaźniki przedsiębiorczości w gminach Gruta, Rogóźno oraz Radzyń Chełmiński wynikają z większego oddalenia od miasta centralnego (Grudziądza) oraz charakterystyki gospodarczej tych gmin opartej na produkcji rolniczej.

Wskaźniki przedsiębiorczości dla obszaru funkcjonalnego Grudziądza prezentują się słabo na tle podobnych ośrodków regionalnych w kraju. Liczba przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców była najniższa spośród analizowanych obszarów funkcjonalnych (816

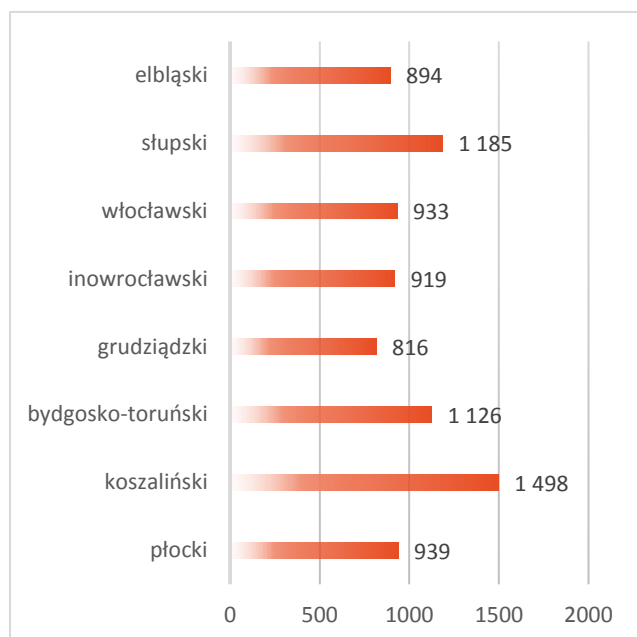
w 2014 r.). Także osoby prowadzące własną działalność gospodarczą stanowiły 10,0% osób w wieku produkcyjnym, niższy poziom tego wskaźnika widoczny jest jedynie w obszarze funkcjonalnym Elbląga. Niski wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców jest zjawiskiem negatywnym, tym bardziej biorąc pod uwagę bardzo słabą sytuację na rynku pracy w Grudziądzu. Przy braku wystarczającej liczby zakładów warto wspierać oddolne kreowanie miejsc pracy oraz podejmowanie inicjatyw gospodarczych przez mieszkańców. Promocja samozatrudnienia oraz tworzenie programów ułatwiających osobom fizycznym rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej powinny stać się ważnym elementem polityki społeczno-gospodarczej samorządów lokalnych, realizowanej przy wsparciu instytucji otoczenia biznesu.

Rycina 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza (2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Wykres 12. Liczba podmiotów gosp. wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w wybranych obszarach funkcjonalnych (2012 r.)

Wykres 13. Wskaźnik poziomu przedsiębiorczości - udział osób fizycznych prowadzących działalność gosp. w ogóle osób w wieku produkcyjnym w wybranych obszarach funkcjonalnych (2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

W każdej z badanych gmin najwięcej przedsiębiorstw działa w sekcji G – handel i naprawa pojazdów (29% wszystkich przedsiębiorstw OFG), co jest zjawiskiem naturalnym. Interesującym zjawiskiem jest wysoki udział przedsiębiorstw sekcji Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna (14% wszystkich podmiotów), zwłaszcza w Grudziądzu, co może wiązać się z funkcjonowaniem na tym terenie Regionalnego Szpitala Specjalistycznego, prywatnych praktyk lekarskich oraz licznych ośrodków rehabilitacyjnych i uzdrowiskowych. Kolejnymi dziedzinami gospodarki skupiającymi najwięcej podmiotów są budownictwo (sekcja F – 10% podmiotów) oraz przetwórstwo przemysłowe (sekcja C – 7% podmiotów).

Tabela 6. Podział przedsiębiorstw ze względu na sekcje PKD 2007 (dane za rok 2014)

		Grudziądz - gmina	Gruta	Radzyń Chełmiński	Rogóżno	Dragacz	Grudziądz - miasto
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	20	27	56	9	19	45
B	górnictwo i wydobywanie	1	0	0	0	3	7
C	przetwórstwo przemysłowe	115	22	15	20	54	571
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	0	16	0	0	11
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	6	2	2	2	3	19
F	budownictwo	144	40	48	24	79	784
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	326	106	101	78	245	2247
H	transport i gospodarka magazynowa	68	22	9	17	58	467
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	22	2	1	2	35	161
J	informacja i komunikacja	14	2	3	1	9	160
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	36	7	8	7	26	313
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	17	16	42	4	13	436
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	59	12	12	9	33	521
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	40	8	7	3	12	167
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	5	8	4	6	7	27
P	edukacja	34	11	5	6	12	302
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	132	33	19	10	45	1239
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	13	11	5	4	8	115
S i T	pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usług na własne potrzeby	49	31	23	10	30	450
U	organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Wpływy do budżetów gmin z podatku dochodowego przedsiębiorstw CIT w przeliczeniu na 1 pracującego mieszkańca obszaru funkcjonalnego Grudziądza w 2012 r. wynosiły 173,40 zł. Potwierdza to relatywnie niewysoki dochód generowany przez grudziądzkie przedsiębiorstwa, co związane jest z oparciem produkcji gospodarczej na tradycyjnych gałęziach przemysłu, nie wypracowujących wysokiej wartości dodanej.

Obecnie zarówno na szczeblu unijnym jak i krajowym największą szansę dla rozwoju gospodarki regionów i subregionów upatruje się w specjalizacji gospodarczej oraz powstawaniu inicjatyw klastrowych. Przykładem lokalnego przedsiębiorstwa należącego do Klastra Przewozu Osób jest PKS Grudziądz S.A. Klaster Przewozu Osób zrzesza 13 przedsiębiorstw świadczących przewozy regionalne i krajowe, a jego celem jest wspólne działanie oraz pozyskiwanie środków finansowych na rzecz wdrażania nowoczesnych technologii i systemów komunikacji i obsługi pasażerów, a także rozwiązań informacyjno-organizacyjnych zwiększających efektywność zrzeszonych podmiotów.¹² W 2015 r. powstał Grudziądzki Klaster Przemysłu Lekkiego zrzeszający 7 grudziądzkich firm działających w przemyśle włókienniczym. Jego głównym celem jest przygotowanie oferty edukacyjnej dla młodzieży, poprzez utworzenie i promowanie programów szkoleniowych, połączonych z gwarancją zatrudnienia i możliwością zarabiania jeszcze w trakcie nauki. Skróci to okres adaptacji absolwentów szkół zawodowych do stanowiska pracy, równocześnie zapewniając młodym osobom możliwość uzyskania kwalifikacji i umiejętności współcześnie oczekiwanych przez pracodawców. Dodatkowym aspektem funkcjonowania klastra będzie wymiana wiedzy i doświadczeń, wspólne działania w kierunku pozyskiwania dostawców i klientów, czy pozyskiwania środków zewnętrznych¹³.

Działalność w takich strukturach pozwala na wymianę doświadczeń, przepływ wykwalifikowanych pracowników, kooperację w zakresie promocji, pozyskiwania kontrahentów, czy implementacji nowoczesnych technologii i rozwiązań organizacyjnych. W regionie grudziądzkim konieczne jest podejmowanie działań w kierunku wzmocnienia lokalnych specjalizacji gospodarczych, w tym wspieranie kolejnych inicjatyw klastrowych, po to aby w pełni wykorzystać posiadany potencjał gospodarczy.

---

¹² <http://www.klasterprzewozuosob.eu/strona-glowna>, dostęp na dzień 13.08.2014 r.

¹³ <http://grudziadz.pl/pl/contents/content/128/8362>, dostęp na dzień 20.08.2015 r.

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA

Zgodnie z corocznymi rankingami *Atrakcyjności Inwestycyjnej Województw i Podregionów Polski* prowadzonymi przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową podregion grudziądzki został oceniony jako obszar o niskiej atrakcyjności dla lokowania inwestycji przemysłowych, wysoce atrakcyjny dla działalności w sektorze usług oraz o niskiej atrakcyjności dla inwestycji w sektorze wysokich technologii.¹⁴ Biorąc pod uwagę porównywane obszary funkcjonalne, wyraźnym liderem atrakcyjności gospodarczej jest obszar funkcjonalny połączonych stolic województwa: Bydgoszczy i Torunia, co jest zjawiskiem naturalnym, gdyż są to miasta o dużym rynku wewnętrznym, będące ośrodkami akademickimi zapewniającymi wyższą jakość kapitału ludzkiego, a także będące centrami administracyjno-usługowymi regionu. W porównaniu do innych miast regionalnych obszar funkcjonalny Grudziądza ustępuje jedynie miastom nadmorskim jak: Elbląg i Koszalin, które osiągają wyższe pozycje w kategoriach rankingowych jak i w udziale spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Miasta o podobnej wielkości i funkcji w województwie kujawsko-pomorskim, czyli Inowrocław oraz Włocławek posiadają wyższy wskaźnik atrakcyjności dla działalności przemysłowej aniżeli obszar funkcjonalny Grudziądza, z kolei w pozostałych kategoriach notują słabsze wyniki.

Tabela 7. Porównanie atrakcyjności inwestycyjnej wybranych obszarów funkcjonalnych (dane za 2013 r.).

Obszar Funkcjonalny	Atrakcyjność inwestycyjna podregionu w 2013 r. dla:			Udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach ogółem (w %)
	działalności przemysłowej	działalności usługowej	działalności wysokich technologii	
Grudziądzki	2	4	2	0,8
Włocławski	4	2	1	0,7
Inowrocławski	4	2	1	0,7
Słupski	2	2	3	1,4
Elbląski	2	4	4	0,9
Koszaliński	3	3	4	1,3
Płocki	1	1	3	0,9
Bydgosko-toruński	5	5	5	1,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Atrakcyjność Inwestycyjna Województw i Podregionów Polski 2013*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2013 r.; *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego w ogóle przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie obszaru realizacji OSI Grudziądza stanowią 0,83% (89 podmiotów), a 80% (71 podmiotów) prowadzi działalność w samym Grudziądzu¹⁵. Świadczy to o relatywnie niskiej atrakcyjności inwestycyjnej obszaru dla kapitału zewnętrznego.

Mimo, iż stopniowo gospodarka obszaru funkcjonalnego Grudziądza wychodzi z zaburzeń spowodowanych przekształceniami restrukturyzacyjnymi i powstają nowe zakłady i przedsiębiorstwa, to w dalszym ciągu największym pracodawcą w regionie jest Regionalny Szpital Specjalistyczny im.

¹⁴ *Atrakcyjność Inwestycyjna Województw i Podregionów Polski 2013*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2013 r.

¹⁵ Stan na 2014 r. na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

W. Biegańskiego w Grudziądzu zatrudniający ponad 2 380 osób (dane za rok 2012)¹⁶. Działania samorządów jak i organizacji otoczenia biznesu stopniowo skłaniają inwestorów zewnętrznych do lokowania inwestycji w regionie grudziądzkim. Przykładami dużych firm działających w otoczeniu i samym mieście Grudziądzu są:

- branża zbrojeniowa - Lubawa S.A., Wojskowe Zakłady Uzbrojenia S.A.
- tekstylna: Vadain International Sp. z o.o., Vischer Caravelle Poland Sp. z o.o., Żal-Met
- chemiczno-kosmetyczna: Mueller – Fabryka Świec S.A., La Rive S.A.,
- obuwnicza: Lemigo, MSU S.A.
- spożywcza: Chłodnia Grudziądz Sp. z o.o., Limito S.A., F.H.U Masmal, Lim-Pol Sp. z o.o. (gm. Dragacz), Przedsiębiorstwo Przemysłu Mięsnego Tadeusz Górski (gm. Grudziądz)
- mechaniczna: UNIA Group Sp. z o.o., Hydro-Vacuum S.A., Ventrure-Industries Sp. z o.o., Centrum Badawczo-Wdrożeniowe Unitex Sp. z o.o.
- papiernicza: Schumacher Packaging Sp. z o.o.
- poligraficzna: Drukarnia Księży Werbistów (gm. Dragacz)
- stolarsko-meblarska: Grudziądzka Fabryka Okien Mades, BAKUN P.H.P.U. (gm. Gruta)
- metalurgiczna: Odlewnia Żeliwa Lisie Kąty, Przedsiębiorstwo Wytwarzania Stalowych Sp. z o.o.
- centra logistyczno-dystrybucyjne: Jeronimo-Martins (gm. Grudziądz), Rossmann Polska.

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza wyznaczono kilka atrakcyjnych terenów inwestycyjnych. W samym mieście Grudziądzu wolne tereny inwestycyjne zajmują 131,24 ha, są to tereny zlokalizowane:

- przy ul. Szpitalnej – 1,48 ha,
- przy ul. Kossaka - 1,79 ha,
- przy Drodze Mazowieckiej - 4,59 ha,
- tereny Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i Grudziądzkiego Parku Przemysłowego zlokalizowane w dzielnicy Lotnisko – 30,63 ha,
- tereny Pomorskiej SSE w dzielnicy Tuszewo - 92,76 ha.

Tereny te cechują się pełnym uzbrojeniem w podstawowe media oraz stosunkowo dobrym skomunikowaniem z zewnętrznym układem transportowym.

Innymi wolnymi terenami inwestycyjnymi są tereny zlokalizowane w sąsiedztwie autostrady A1 w miejscowościach Nowe Marzy (30 ha, gm. Dragacz) oraz Biały Bór (6,299 ha, gm. Grudziądz). Położenie przy głównym szlaku komunikacyjnym łączącym północ i południe Polski, a także trzech drogach krajowych stanowi niewątpliwie walor tych obszarów, szczególnie dla lokowania centrów logistycznych i dystrybucyjnych. W gminach Rogóźno, Gruta oraz Radzyń Chełmiński nie wskazano terenów planowo przeznaczonych pod nowe inwestycje.

---

¹⁶ *Grudziądzki Informator Statystyczny 2012*, Urząd Miasta Grudziądza, 2013 r.

Istotną rolę z punktu widzenia inwestora pełni umiejscowienie na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza terenów należących do Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (PSSE). Przedsiębiorstwa zainteresowane podjęciem działalności na terenach inwestycyjnych należących do Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej mogą liczyć na dodatkowe zachęty inwestycyjne w postaci okresowych zwolnień podatkowych zgodnie z Ustawą z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz.U. 1994 nr 123 poz. 600), a także na wsparcie merytoryczne i administracyjne przy realizacji procesu inwestycyjnego. Podstrefa Grudziądz cechuje się drugimi co do wielkości powierzchni dostępnymi terenami inwestycyjnymi w całej PSSE¹⁷, co należy uznać za pozytywny aspekt, w odniesieniu do potencjalnego konkutowania o zainteresowanie inwestorów zewnętrznych. Terenami inwestycyjnym zlokalizowanymi przy autostradzie A1, które mogą konkurować z terenami inwestycyjnymi Grudziądza pod względem skomunikowania, wielkości powierzchni i dostępu do rynków zbytu, są tereny zlokalizowane w Łódzkiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. W tej sytuacji, istotne znaczenie ma wspieranie rozwoju czynników „miękkich” tworzących tzw. „klimat dla biznesu”, czyli uproszczenie procedur administracyjnych oraz pomoc merytoryczna w procesie inwestycyjnym, dostęp do specjalistów i wykwalifikowanych kadr, istnienie zaplecza konferencyjno-biznesowego, funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu, czy jednostek naukowo-badawczych. Grudziądz, mimo relatywnie rozwiniętego zaplecza okołobiznesowego, powinien inwestować w dalszy rozwój tych potencjałów.

Przykładami instytucji otoczenia biznesu (IOB), które wspierają rozwój gospodarczy regionu poprzez działalność doradczą, wsparcie finansowe oraz merytoryczne są:

- Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy – celem działalności funduszu jest wspieranie powstawania i rozwoju przedsiębiorczości, oraz rozwoju ekonomii społecznej na terenie województwa kujawsko – pomorskiego, w szczególności przez ułatwianie dostępu do finansowania (w postaci pożyczek ze środków własnych i funduszy europejskich), szkoleń, doradztwa, infrastruktury okołobiznesowej oraz współdziałania nauki i biznesu.¹⁸
- Grudziądzkie Poręczenia Kredytowe Sp. z o.o. - spółka powołana z inicjatywy samorządu miejskiego, której celem jest wspieranie rozwoju gospodarczego małych i średnich przedsiębiorców, w szczególności poprzez ułatwienie im dostępu do finansowania dłużnego. Dodatkowo spółka zajmuje się kompleksową obsługą przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania kapitału między innymi poprzez doradztwo i szkolenia.
- Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości, Izba Gospodarcza oraz Izba Handlowa w Grudziądzu – cech oraz izby zrzeszają lokalnych rzemieślników, przedsiębiorców i handlowców, wspólnie działając na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarczego, broniąc i reprezentując interesy lokalnego biznesu, a także prowadząc działalność informacyjną i doradczą.¹⁹
- Grudziądzki Park Przemysłowy Sp. z o.o. – powołana w 2004 r. spółka oferuje inwestorom możliwość dzierżawy lub nabycia w pełni uzbrojonych w media hal produkcyjnych

¹⁷ http://www.paiz.gov.pl/strefa_inwestora/sse/sopot, dostęp na dzień 22.09.2014 r.

¹⁸ <http://www.pozyczki.kujawsko-pomorskie.pl/o-funduszu/>, dostęp na dzień 12.08.2014 r.

¹⁹ <http://grudziadz.pl/pl/contents/content/15/166>, dostęp na dzień 12.08.2014 r.

i gruntów. W ramach działającego przy GPP Inkubatora Przedsiębiorczości nowopowstałe firmy mogą skorzystać z usług doradczych i pomocy w zakresie prawnym, administracyjnym i podatkowym. Celem GPP jest przyciąganie zewnętrznego kapitału inwestycyjnego, zagospodarowanie mienia po byłych zakładach GZPGum „Stomil” S.A., rozwój sektora MŚP, a przez to wzrost konkurencyjności inwestycyjnej i gospodarczej regionu grudziądzkiego.²⁰

ROLNICTWO

Większość gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza opiera swoją strukturę gospodarczą na działalności rolniczej. Uwarunkowania naturalne panujące w tej części województwa należy uznać za umiarkowanie sprzyjające rozwojowi wysokoefektywnego rolnictwa. Okres wegetacyjny północnej części województwa kujawsko-pomorskiego szacowany jest na 190 dni. Ze względu na to, że obszar województwa kujawsko-pomorskiego stanowi teren o najniższych sumach opadów atmosferycznych w kraju, niektóre tereny, w tym północna część Pojezierza Chełmińskiego, w której leży obszar funkcjonalny Grudziądza, zagrożona jest deficytem wody, co w suchych latach skutkuje niedoborem wody dla roślin w okresie wegetacyjnym. Gleby znajdujące się w strefie krawędziowej Wisły oraz dolnej Osy narażone są na silną erozję wodną, co znacząco zmniejsza ich wartość użytkową²¹. Konieczne jest zatem prowadzenie agrotechnicznych oraz fitomelioracyjnych działań ochronnych, służących utrzymywaniu dobrej jakości gleb na terenach zagrożonych erozją. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego* wskazuje, iż wschodnia część obszaru funkcjonalnego Grudziądza (gm. Gruta, gm. Radzyń Chełmiński, wschodnia część gm. Grudziądz), oceniana jest jako obszar o warunkach korzystnych dla uprawiania rolnictwa, pozostała część obszaru funkcjonalnego uznawana jest jako średnio sprzyjająca produkcji rolniczej²².

Grunty rolne ogółem zajmują 42 084,03 ha powierzchni obszaru funkcjonalnego Grudziądza, z czego 39 047,19 ha stanowią użytki rolne. Użytki rolne utrzymywane w dobrej kulturze rolnej, czyli przy zachowaniu minimalnych norm dotyczących wymogów ochrony środowiska stanowią 91% gruntów. Indywidualne gospodarstwa rolne zajmują 35 141,90 ha gruntów.

Według danych ze spisu rolnego na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza funkcjonuje 3 550 gospodarstw rolnych z czego 99% (3 518) to gospodarstwa indywidualne. Pod względem średniej wielkości dominują gospodarstwa karłowate (do 1 ha) oraz bardzo małe (1-5 ha), które stanowią 58% wszystkich gospodarstw. W porównaniu ze średnią dla województwa (33%) mniej jest gospodarstw dużych (10-15) i bardzo dużych (powyżej 15 ha), które stanowią 25%. Najwięcej gospodarstw o dużym areale występuje w gminie Radzyń Chełmiński oraz Gruta, co wynika z korzystnego ukształtowania terenu i braku terenów leśnych. Duże gospodarstwa rolne sprzyjają wysokowydajnemu rolnictwu, a także stanowią ważny element mający wpływ na lokalną gospodarkę.

Tabela 8. Struktura wielkościowa indywidualnych gospodarstw rolnych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza.

	gospodarstwa indywidualne				
	do 1 ha	1 - 5	5 - 10	10 -15	15 ha i

²⁰ <http://www.gpp.grudziadz.pl/oparku.html>, dostęp na dzień 12.08.2014 r.

²¹ *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2007 r.

²² Tamże.

	włącznie	ha	ha	ha	więcej
Gmina Grudziądz	23%	46%	16%	6%	10%
Gruta	12%	25%	23%	17%	23%
Radzyń Chełmiński	21%	18%	16%	15%	30%
Rogóźno	23%	37%	14%	6%	20%
Dragacz	22%	37%	18%	8%	15%
Miasto Grudziądz	54%	31%	9%	3%	4%
Obszar funkcjonalny Grudziądza	24%	34%	17%	9%	16%
POLSKA	31%	38%	15%	7%	9%
KUJAWSKO-POMORSKIE	23%	25%	19%	12%	21%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Powszechny Spis Rolny 2010*.

Spośród 3 518 gospodarstw indywidualnych 86% prowadzi działalność rolniczą. Z działalności rolniczej rezygnują głównie posiadacze gospodarstw karłowatych, zaledwie 47% tych gospodarstw jest użytkowanych rolniczo. Wiąże się to z niską rentownością produkcji rolnej na tak małym areale, co skłania właścicieli gruntów do podejmowania pracy zawodowej poza rolnictwem.

Struktura użytkowania gruntów rolnych w gospodarstwach indywidualnych pokazuje, iż najpopularniejszym przeznaczeniem gruntów są zasiewy, które pokrywają 75% gruntów. Łąki i pastwiska pokrywają łącznie 13 % gruntów obszaru funkcjonalnego, przy czym ich wysoki udział jest charakterystyczny dla gmin zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie Wisły czyli w gminach: Dragacz, Grudziądz oraz mieście Grudziądz. Pozostały obszar gruntów zajmują lasy i grunty leśne (3%), sady (1%), uprawy trwałe (1%), inne użytki (2%), ugory (1%) oraz pozostałe grunty (5%)²³. W regionie działają także liczne masarnie oraz ubojnie bydła i trzody, będące ważnym elementem lokalnej gospodarki.

Na terenie gmin OSI Grudziądza działają także tzw. Lokalne Grupy Działania (LGD), tworzące rodzaj partnerstwa terytorialnego sektora samorządowego, społecznego i gospodarczego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, które dysponują środkami z Programu Leader oraz innymi programami pomocowymi. Podmioty te starają się stymulować rozwój obszarów objętych partnerstwem w oparciu o lokalne zasoby, specjalizację upraw lub produkcji, a także spuściznę kulturalno-historyczną. Na terenie OFG wyróżnić możemy: LGD „Wieczno” (gm. Rogóźno, gm. Gruta, gm. Radzyń Chełmiński), LGD „Vistula-Terra Culmensis – Rozwój przez Tradycję” (gm. Grudziądz), Lokalną Grupę Rybacką „Rybak” (gm. Grudziądz, gm. Radzyń Chełmiński), LGD „Gminy Powiatu Świeckiego” (gm. Dragacz).

²³ Bank Danych Lokalnych, GUS.

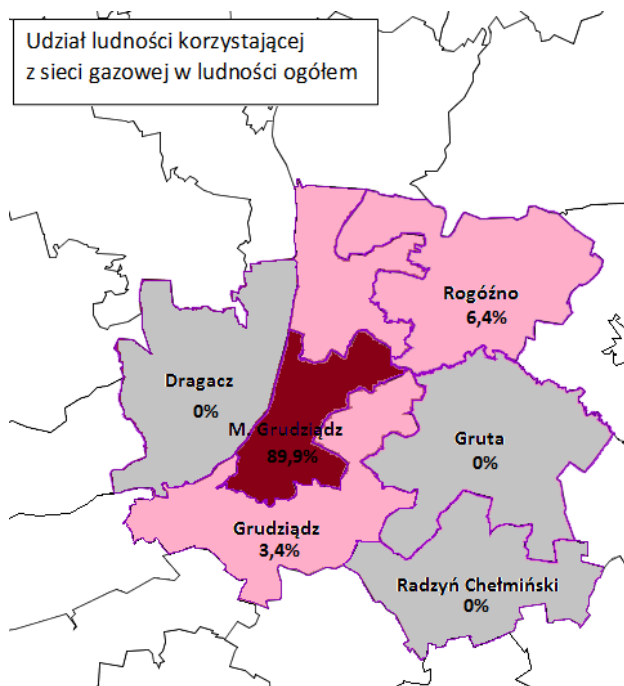
Konkluzje strategiczne:

- I. Region o wysokim poziomie bezrobocia;*
- II. Niekorzystna struktura bezrobocia: znaczny udział osób młodych wchodzących na rynek pracy oraz osób długotrwale bezrobotnych;*
- III. Relatywnie niski poziom średnich wynagrodzeń miesięcznych brutto na tle kraju i województwa;*
- IV. Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców;*
- V. Rynek pracy i sytuacja przedsiębiorstw skorelowane z bieżącą sytuacją w światowej gospodarce;*
- VI. Region o przeciętnej atrakcyjności inwestycyjnej;*
- VII. Dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych na terenie Grudziądza oraz gmin Grudziądz i Dragacz;*
- VIII. Liczne instytucje otoczenia biznesu wspierające rozwój gospodarczy regionu;*
- IX. We wschodniej części obszaru funkcjonalnego warunki korzystne dla rozwoju rolnictwa.*

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza udział ludności korzystającej z sieci podstawowych mediów jak wodociąg, kanalizacja, gaz wynosił odpowiednio 92%, 75% i 67%, przy czym trzy gminy:

Gruta, Radzyń Chełmiński oraz Dragacz nie posiadają dostępu do infrastruktury sieci gazowej.

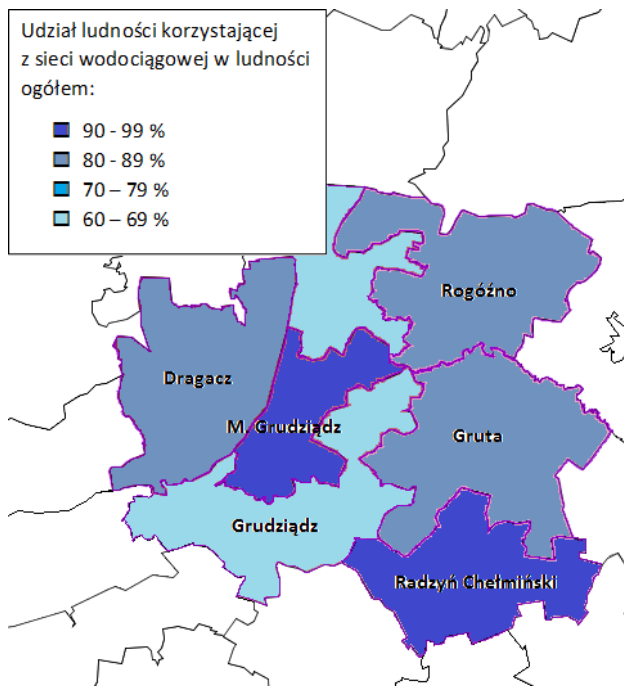
Niski stopień gazyfikacji gmin stanowi znaczne utrudnienie w przeciwdziałaniu zjawisku „niskiej emisji” powstałej na skutek korzystania z nieodpowiedniego opał i przestarzałych instalacji centralnego ogrzewania. Brak rozwiniętej sieci gazowej ogranicza możliwość zamiany kotłów węglowych na bardziej wydajne środowiskowo kotły gazowe, co powinno mieć istotne znaczenie przy programowaniu zadań i celów Planów Gospodarki Niskoemisyjnej w gminach OSI Grudziądza.

Sieć wodno-kanalizacyjna na terenie gmin OFG

wykazuje wyraźne braki. Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków również zdecydowanie daleka jest od zadowalającej. Niski

Rycina 5. Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności ogółem w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza (2012 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

wskaźnik osób korzystających z oczyszczalni ścieków wynika przede wszystkim z rolniczego charakteru gmin oraz rozproszonej zabudowy utrudniającej rozbudowę sieci kanalizacyjnej. Utylizacja ścieków odbywa się zatem w znacznej mierze przez zastosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników asenizacyjnych - szamb. Najbardziej niekorzystna sytuacja pod względem dostępu do sieci podstawowych mediów występuje w gminie Grudziądz. Zaledwie 67% mieszkańców tej gminy korzysta z sieci wodociągowej, natomiast sieć kanalizacyjna dostarczana jest jedynie do 18,3% mieszkańców. Tak niski poziom dostępności

Rycina 4. Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności ogółem w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza (2012 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

infrastruktury sieciowej dziwi tym bardziej, iż gmina ta zajmuje teren bezpośrednio

przylegający do miasta centralnego obszaru funkcjonalnego – Grudziądz.

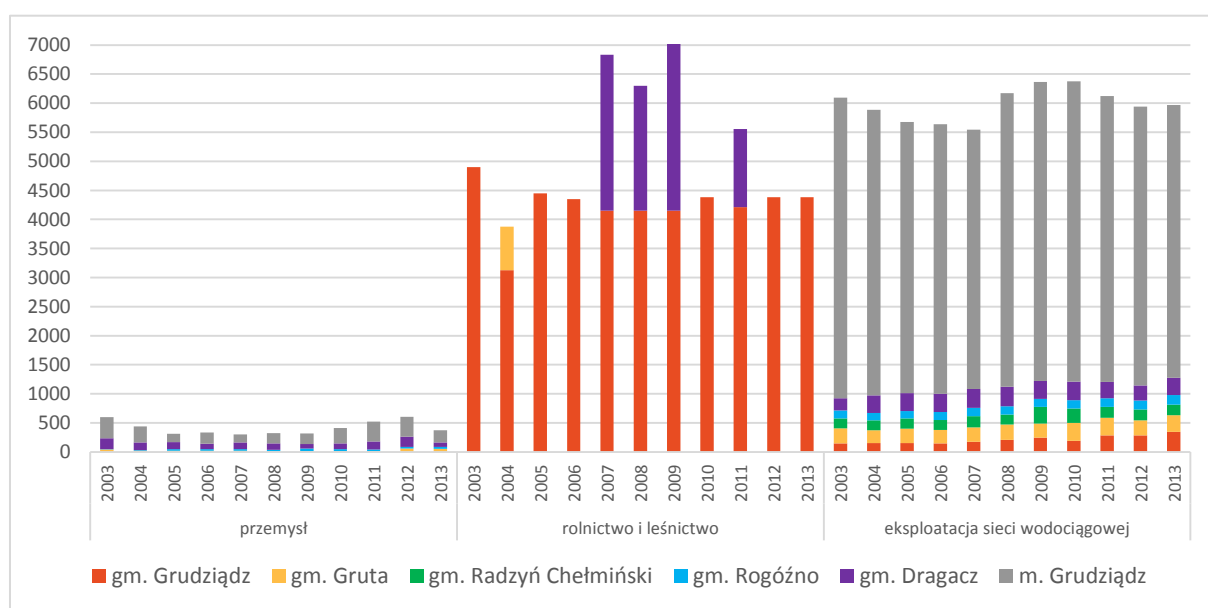
Tabela 9. Dane dotyczące gospodarki wodno-kanalizacyjnej na terenie gmin OF Grudziądz (2012 r.)

Gmina	Liczba ludności korzystającej z sieci (w %)		Długość sieci (w km)		Podmiot zarządzający siecią wodno-kanalizacyjną	Oczyszczalnia ścieków	
	wod.	kan.	wod.	kan.		lokalizacja	ludność korzystająca
Grudziądz	67,0 %	18,3 %	297,0	24,5	Miejskie Wodociągi i Oczyszczalnia Sp. z o.o. w Grudziądzu	Nowa Wieś	19 %
Gruta	89,3 %	30,1 %	191,1	17,4	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Grucie	Gołębiewek, Salno, Mełno	36 %
Radzyń Chełmiński	92,3 %	36,7 %	147,8	17,8	Urząd Miasta i Gminy w Radzynie Chełmińskim	Radzyń Chełmiński	48 %
Rogóźno	83,9 %	31,9 %	152,9	38,2	Spółdzielnia Kół Rolniczych w Rogóźnie	Rogóźno	63 %
Dragacz	87,4 %	47,0 %	78,4	38,9	Zakład Usług Komunalnych w Dragaczu	Dolna Grupa	48 %
Miasto Grudziądz	95,7 %	91,1 %	189,1	183,5	Miejskie Wodociągi i Oczyszczalnia Sp. z o.o. w Grudziądzu	Nowa Wieś	94 %

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS; strony internetowe gmin oraz MWiO Sp. z o.o. w Grudziądzu, dostęp na dzień 11.08.2014 r.

W roku 2013 zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności dla obszaru funkcjonalnego Grudziądz wyniosło łącznie 10 723 dam³, co stanowiło prawie 5% zużycia w województwie kujawsko-pomorskim. Najwięcej wody pobrano dla celów eksploatacji sieci wodociągowej, a w gminach wiejskich Dragacz i Grudziądz na cele nawodnień w rolnictwie i leśnictwie. Jednocześnie niskie zużycie wody na cele produkcyjne świadczy o słabym uprzemysłowieniu tego terenu.

Wykres 14. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądz [dam³].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS

Czynnikiem stanowiącym największe zagrożenie dla stanu jakości wód jest działalność antropogeniczna. Do głównych presji wywieranych przez człowieka na środowisko wodne należy zaliczyć wprowadzanie ścieków.

Tabela 10. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku [dam³]

Jednostka terytorialna	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gm. Grudziądz	91,2	68,0	59,7	52,5	55,4	123,8	81,7	67,0	63,0	75,0	94,0
Gm. Gruta	224,4	111,2	114,0	81,4	85,3	90,4	80,0	85,0	79,0	92,0	98,0
Gm. Radzyń Chełmiński	59,5	60,8	60,7	59,9	60,6	59,6	61,0	55,0	53,0	58,0	56,0
Gm. Rogóźno	48,7	37,5	40,7	42,8	45,6	43,6	43,6	40,0	42,0	45,0	49,0
Gm. Dragacz	183,1	187,0	170,0	176,0	179,4	181,5	165,9	144,0	126,0	131,0	118,0
M. Grudziądz	4957,2	4726,7	4394,4	4367,5	4246,7	4762,3	4658,0	4576,0	4556,0	5259,0	5139,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS

Ogólna ilość odprowadzonych ścieków komunalnych z oczyszczalni oraz ładunek w nich zawarty przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Charakterystyka komunalnych oczyszczalni ścieków w obszarze funkcjonalnym Grudziądza.

Oczyszczalnia	Typ	Q Rzecz [tys. m³/r]	Zlewnia lub odbiornik ścieków	Ładunki w ściekach oczyszczonych [kg/rok]				
				BZT₅	ChZT	zawiesina ogólna	azot ogólny	fosfor ogólny
Grudziądz								
Grudziądz	m-b-c	5335	Osa	25074	267817	24007	23474	1600
powiat grudziądzki								
Gruta - Melno	m-b	96	Marusza	943	4858	1574	-	-
Gruta- Salno *	b	11	melioracja- j. Skąpe	670	1670	380	-	-
Gruta - Gołębiewko *	b	7	Struga Radzyńska	78	456	96	-	-
Radzyń Chełmiński	m-b	57	Str. Radzyńska	538	4077	708	3446	265
Rogóźno	m-b	43	Pręczawa	430	2322	383	-	-
Nowy Młyn	m-b	2		34	92	26	-	-
powiat świecki								
Dragacz	m-b-c	123	Matawa	1322	8276	972	3	2

Źródło: Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2013 r., Biblioteka Monitoringu Środowiska, Bydgoszcz 2014

Szczególnie istotnym zagadnieniem związanym z oczyszczaniem ścieków komunalnych są krajowe zobowiązania zawarte w Traktacie akcesyjnym obligujące Polskę do wdrożenia postanowień Dyrektywy 91/271/EWG²⁴ do dnia 31 grudnia 2015 r., która określa szereg definicji związanych z gospodarką ściekową oraz konieczność wyposażenia aglomeracji w konkretnych terminach w systemy kanalizacji zbiorczej oraz miejskie oczyszczalnie ścieków.

Instrumentem służącym prawidłowemu wdrożeniu postanowień Dyrektywy 91/271/EWG jest *Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych* (KPOŚK). Celem Programu, przez realizację

²⁴ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.5.1991, str. 40, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 26

ujętych w nim inwestycji, jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków, a co za tym idzie ochrona środowiska wodnego przed ich niekorzystnymi skutkami. KPOŚK, wraz z jego aktualizacjami, jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji miejskich i wiejskich, o RLM²⁵ większej od 2 000, w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych.

Ujęcie danej aglomeracji w KPOŚK jest niezwykle istotne, stanowi bowiem obligatoryjny warunek uzyskania przez gminy dofinansowania na inwestycje związane z gospodarką ściekową z funduszy ekologicznych (NFOŚiGW, WFOŚiGW) i środków unijnych (w ramach programów operacyjnych: POIiŚ, RPO, PROW).

Obecnie, w związku z rozstrzygnięciami Komisji Europejskiej, implementacja dyrektywy 91/271/EWG do prawodawstwa polskiego oraz założenia KPOŚK bazują na art. 5.2, zgodnie z postanowieniami Traktatu Akcesyjnego. Zgodnie z zapisami dyrektywy warunkami koniecznymi do spełnienia przez aglomerację, jej wymogów są :

- Warunek I - Wydajność oczyszczalni ścieków w aglomeracjach odpowiada ładunkowi generowanemu na ich obszarze.
- Warunek II - Standardy oczyszczania ścieków w oczyszczalniach uzależnione są od wielkości aglomeracji. Jakość ścieków oczyszczonych odprowadzanych z każdej oczyszczalni jest zgodna z wymaganiami Prawa wodnego i rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. W każdej oczyszczalni zlokalizowanej na terenie aglomeracji powyżej 10 000 RLM wymagane jest podwyższone usuwanie biogenów.
- Warunek III - Wyposażenie aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych gwarantujących blisko 100% poziom obsługi.

Na terenie OSI Grudziądz znajdują się dwie aglomeracje wpisane do KPOŚK: Grudziądz²⁶ oraz Dragacz²⁷, które wg. stanu na dzień 31.12.2013 r. obejmowały teren zamieszkały przez odpowiednio: 109 546 i 6 287 mieszkańców, z czego 95 585 (87%) i 3 419 (54%) korzystało ze zbiorczego systemu kanalizacyjnego, dodatkowo w aglomeracji Dragacz 58 os. (0,9%) obsługiwanych było przez przydomowe oczyszczalnie ścieków, a 1 125 os. (18%) przez tabor asenizacyjny. Docelowy poziom os. korzystających z systemu kanalizacyjnego na koniec 2015 r. dla aglomeracji większych niż 150 000 RLM (Grudziądz) wynosi 98%, zaś dla aglomeracji w przedziale 2 000 – 15 000 RLM (Dragacz) wynosi 80%. W tabeli poniżej przedstawiono charakterystykę tych systemów oraz obsługujących je oczyszczalni ścieków.

---

²⁵ RLM - Równoważna liczba mieszkańców, oznacza ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych, wyrażony jako wskaźnik pięciodniowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen (BZT5) w ilości 60g tlenu na dobę

²⁶ Powołana na mocy Rozporządzenia Nr 59/2006 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji Grudziądz z dnia 27.04.2006r. (Dz.Urz. Nr 55 poz. 918)

²⁷ Powołany na mocy Rozporządzenia Nr 20/2008 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 22.07.2008r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Dragacz (Dz. Urz. Nr 111, poz. 1809)

Tabela 12. Charakterystyka systemów kanalizacyjnych aglomeracji ujętych w KPOŚK funkcjonujących na terenie OSI Grudziądz

Nazwa oczyszczalni	Nowa Wieś/ k. Grudziądz			Dragacz
Teren objęty systemem	Miasto Grudziądz	Grudziądz,	Gmina	Gmina Dragacz
Typ oczyszczalni	PUB1 - biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków azotu (N) i fosforu (P) spełniająca standardy odprowadzanych ścieków dla aglomeracji $\geq 100\ 000$ RLM,			B – biologiczna spełniająca standardy odprowadzanych ścieków
RLM aglomeracji zgodnie z rozporządzeniem ustanawiającym aglomeracje	198 000			6 501
RLM rzeczywiste ²⁸	186 725			6 501
Łączna wydajność oczyszczalni w RLM	164 550			10 000
Przepustowość istniejącej oczyszczalni, [m ³ /d] średnia	26 400			820
Liczba przydomowych oczyszczalni	353			16
Długość sieci kanalizacyjnej ogółem (sanitarnej i ogólnospławnej) w aglomeracji	239,6 km			25,7 km
Długość planowanej do rozbudowy sieci kanalizacyjnej (IV AKPOŚK)	27,8 km			2,6 km
Szacowany koszt rozbudowy sieci	9 570 000 zł			3 387 300 zł
Spełnienie warunku wydajności (I)	NIE			TAK
Spełnienie warunku jakości oczyszczanych ścieków (II)	TAK			TAK

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania KPOŚK za 2013 r.*, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej; projekt *IV Aktualizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych - IV AKPOŚK*, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.

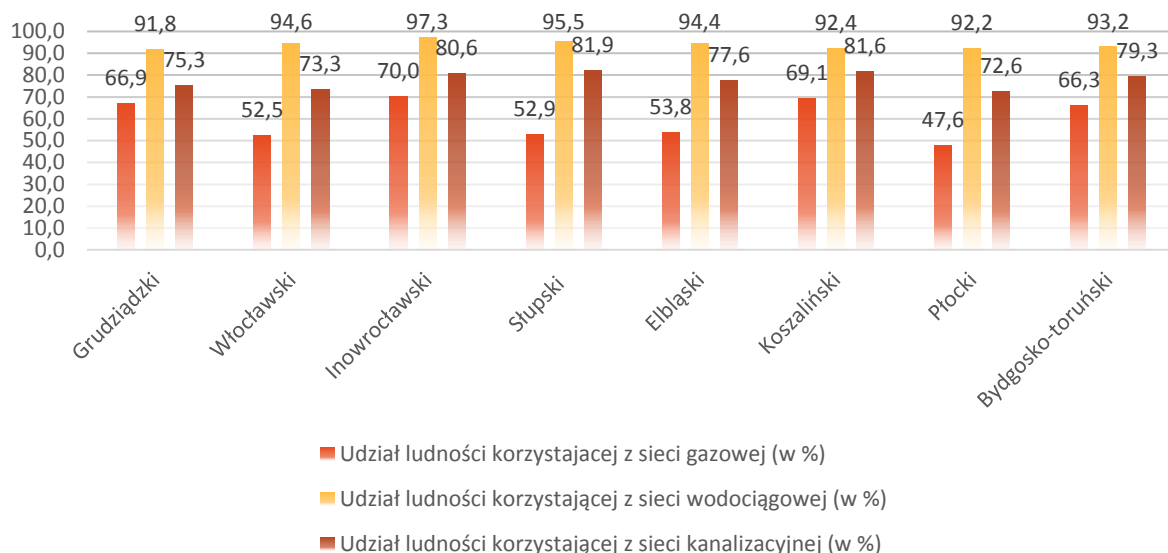
W ramach IV Aktualizacji KPOŚK nie przewiduje się prowadzenia inwestycji dla oczyszczalni ścieków zlokalizowanych na terenie OSI Grudziądz. Planowana jest natomiast rozbudowa sieci kanalizacyjnej co wiąże się z niespełnieniem Warunku III i niewystarczającym objęciem mieszkańców aglomeracji siecią kanalizacyjną. Ponadto w ramach Master planu z maja 2015 r. zapisano, iż w aglomeracji Dragacz zostaną przeprowadzone inwestycje po 2015 r. w zakresie budowy (13,5 km) i modernizacji (0,9 km) sieci kanalizacyjnej o łącznym koszcie 8 mln zł²⁹.

²⁸ Rzeczywista równoważna liczba mieszkańców obliczona na podstawie sumy: liczby mieszkańców aglomeracji, wartości RLM pochodzącej od osób czasowo przebywających na terenie aglomeracji (zarejestrowane miejsca noclegowe) oraz wartości RLM pochodzącej z przemysłu występującego na obszarze aglomeracji.

²⁹ *Master Plan dla wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG*, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, 2015 r.

Podsumowując kwestię dostępu mieszkańców do podstawowej infrastruktury technicznej porównano dostęp do podstawowych mediów w wybranych obszarach funkcjonalnych miast północnej Polski i województwa kujawsko-pomorskiego

Wykres 15. Analiza porównawcza wybranych obszarów funkcjonalnych w zakresie dostępu do podstawowych mediów (dane za 2012 r.)

Źródło: opracowanie własne: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Analiza porównawcza wybranych obszarów funkcjonalnych pokazuje wyraźne braki obszaru funkcjonalnego Grudziądza w zakresie dostępu do sieci wodociągowej (najniższy wynik) oraz sieci kanalizacyjnej (3. najniższy wynik po Włocławku i Płocku), przy relatywnie wysokim dostępie do sieci gazowej na tle innych obszarów funkcjonalnych (3. pozycja). Oznacza to, iż modernizacja oraz rozbudowa sieci podstawowych mediów powinna stać się jednym z działań priorytetowych OSI Grudziądza w nadchodzących latach, gdyż stanowi zabezpieczenie warunków bytowych ludności, jak i zachętę dla potencjalnych inwestorów szukających w pełni uzbrojonych terenów pod działalność gospodarczą.

INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACYJNA

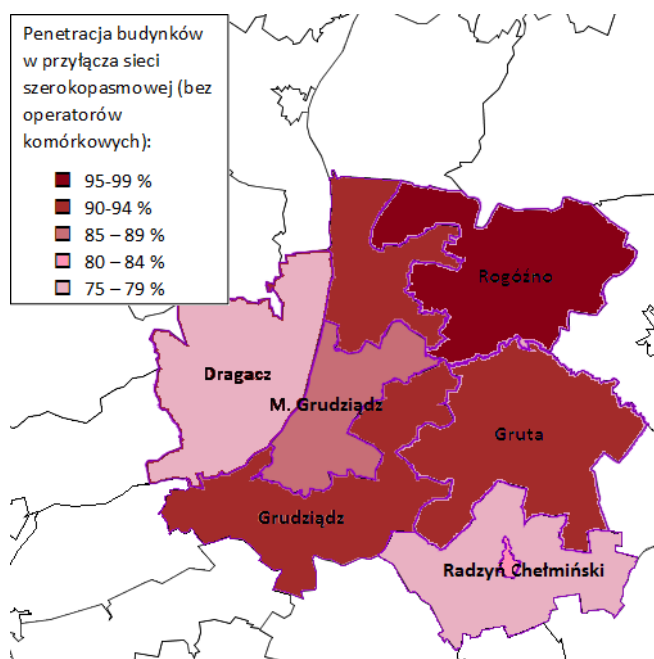
W ostatnich latach następuje gwałtowny rozwój sieci telekomunikacyjnych w tym sieci szerokopasmowej. Rozbudowie sieci naziemnej towarzyszy wzrost aktywności operatorów telefonii komórkowej oferujących mobilny dostęp do usług szybkiej transmisji danych. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, uzyskanymi na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji sieci telekomunikacyjnej w Polsce z 2013 r. na terenie gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Grudziądza penetracja budynków bez operatorów komórkowych oraz z uwzględnieniem operatorów komórkowych prezentowała się następująco³⁰:

- M. Grudziądz – 85,71% i 100%;
- Gm. Grudziądz – 89,95% i 96,93%;

³⁰ Raport z pokrycia Polski infrastrukturą telekomunikacyjną 2013, Urząd Komunikacji Elektronicznej, 2013 r.

- Gm. Gruta – 92,38% i 98,18%;
- Gm. Radzyń Chełmiński – obszar wiejski: 76,66% i 94,65%; miasto: 82,20% i 100%;
- Gm. Rogóźno – 97,56% i 98,82%
- Gm. Dragacz – 77,55% i 98,11%

Średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 85,99% dla penetracji budynkowej i 97,86% dla penetracji budynkowej przy uwzględnieniu operatorów komórkowych. Zgodnie z powyższymi danymi należy uznać dostęp do infrastruktury sieci telekomunikacyjnej na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza jako dostateczny. Penetracja budynków na terenie niektórych gmin wciąż jest niższa aniżeli średnia dla województwa. Brak wysokich poziomów penetracji budynków w gminach Dragacz czy Radzyń Chełmiński wynika głównie z rozproszenia zabudowy na terenach wiejskich, która utrudnia operatorom rozbudowę sieci oraz wykonywanie przyłączy. Na terenach o rozproszonej zabudowie warto inwestować w rozwój sieci bezprzewodowej/ radiowej zarówno z przyczyn technicznych jak i wyższej racjonalności ekonomicznej tego zastosowania.

Rycina 6. Penetracja budynków w przyłącza sieci szerokopasmowej (bez operatorów komórkowych) w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza (2013 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

W większości gmin zasięg usług operatorów komórkowych uzupełnia braki w dostępie do usług świadczonych przez dostawców naziemnych, jedynie na terenie gminy ziemskiej Grudziądz wskaźniki penetracji w tym zakresie były niższe aniżeli średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego.

W kolejnych latach należy podejmować dalsze działania służące rozwojowi sieci szerokopasmowej na terenach obszaru funkcjonalnego Grudziądza. Wysoki poziom dostępności do usług Internetu szerokopasmowego stanowi niezwykle ważne zagadnienie z punktu widzenia rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru. Umożliwia bowiem korzystanie z nowoczesnych usług i technologii multimedialnych oraz świadczenie własnych usług elektronicznych w sposób nieskrępowany, zapobiegając tym samym powstawaniu zjawiska tzw. wykluczenia cyfrowego części społeczeństwa.

GOSPODARKA ODPADAMI

Tabela 13. Gospodarka odpadami komunalnymi w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza

Gmina	Zakład zajmujący się wywozem odpadów komunalnych	Składowisko odpadów
Grudziądz	„PUM” Sp. z o.o. w Grudziądzu	Składowisko Odpadów w Zakurzewie
Gruta	„PUM” Sp. z o.o. w Grudziądzu	Składowisko Odpadów w Zakurzewie
Radzyń Chełmiński	„PUM” Sp. z o.o. w Grudziądzu	Składowisko Odpadów w Zakurzewie
Rogóźno	PUS Sp. z o.o. w Kwidzynie	Składowisko Odpadów w Zakurzewie
Dragacz	Z.W. „Wiązar” Menard Wiesław	Składowisko Odpadów w Sulnówku
Miasto Grudziądz	Przedsiębiorstwo Usług Miejskich „PUM” Sp. z o.o. w Grudziądzu	Składowisko Odpadów w Zakurzewie
	Miejskie Wodociągi i Oczyszczalnia Sp. z o.o. w Grudziądzu	

Źródło: strony internetowe gmin

Podstawą gospodarki odpadami komunalnymi w obszarze funkcjonalnym stanowi Tucholsko - Grudziądzki Region Gospodarki Odpadami Komunalnymi oparty o instalację regionalną w Sulnówku (gmina Świecie)³¹. Wywóz odpadów komunalnych na terenie gmin OF Grudziądza świadczony jest przez kilka podmiotów, większość z odpadów trafia do Składowiska Odpadów w Zakurzewie. Składowisko to od 2010 r. podlega systematycznej modernizacji. W 2014 r. zakończono proces inwestycyjny na składowisku. Zostały wprowadzone nowoczesne i ekologiczne procesy technologiczne obróbki odpadów. Projekt objął realizację pięciu zadań: budowę instalacji kompostowania oraz modernizację istniejącej sortowni odpadów, budowę obiektów technologicznych, magazynowych oraz socjalno – biurowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, rozbiórkę przyrządów energetycznych, wykonanie nowej kwatery, a także dostawę maszyn i urządzeń do przyjętej technologii oraz zakup sprzętu niezbędnego dla funkcjonowania składowiska odpadów (kompaktora, ładowarki kołowej, samochodu specjalistycznego z zabudową hakową), w tym sprzętu laboratoryjnego – w celu prowadzenia monitoringu zakładu. Dokonana modernizacja składowiska odpadów w Zakurzewie z całą pewnością przyczyni się do spełnienia wymogów stawianych w Dyrektywach Europejskich oraz *Ustawie z dn. 14.12.2012 r. o odpadach* w sprawie ograniczenia ilości odpadów kierowanych do składowania, a także doprowadzi do skutecznej ochrony środowiska³².

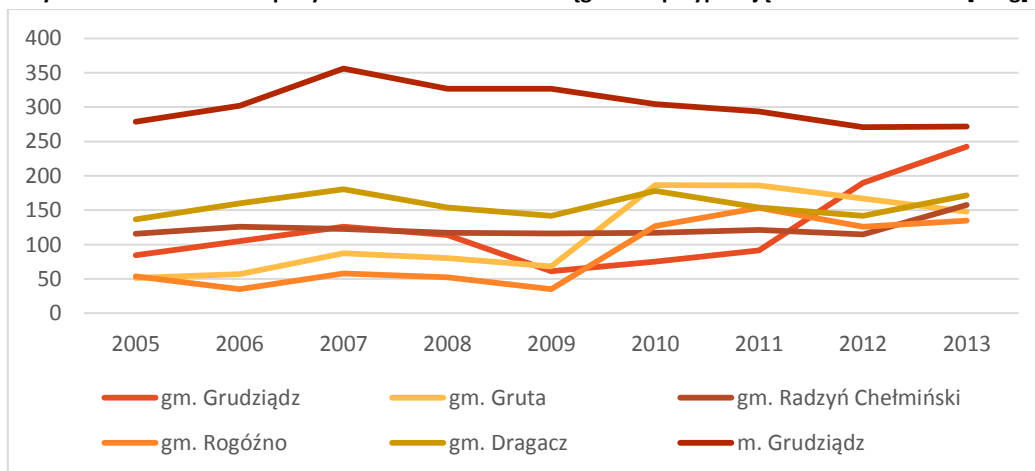
Według danych GUS w 2013 r. na terenie gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza wytworzono 32977,4 ton zmieszanych odpadów komunalnych, w tym odpady z gospodarstw domowych stanowiły 90% wszystkich zmieszanych odpadów komunalnych. Średnia odpadów komunalnych przypadających na jednego mieszkańca w 2013 wynosiła dla całego obszaru funkcjonalnego 249 kg.

³¹ *Delimitacja i charakterystyka obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz propozycja zasięgu realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*, Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego, 2014.

³² http://www.mwio.pl/main/skladowisko_odpadow.html, dostęp na dzień 11.08.2014 r.

Wykres 16. Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku przypadające na 1 mieszkańca [w kg].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023 celem nadrzędnym jest dojście do systemu gospodarki odpadami, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, w którym w pełni realizowane są zasady gospodarki odpadami, który przyczyni się do osiągnięcia wysokiej jakości życia w czystym i bezpiecznym środowisku, poprzez:

- zapobieganie i minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów oraz ograniczenia ich właściwości niebezpiecznych,
- odzyskiwanie surowców i ponowne wykorzystywanie odpadów, wykorzystanie właściwości materiałowych i energetycznych odpadów,
- unieszkodliwianie poprzez składowanie tylko w przypadku gdy odpadów nie można poddać procesom odzysku.

TRANSPORT

TRANSPORT DROGOWY

Przez obszar funkcjonalny Grudziądza przebiegają liczne korytarze transportowe o strategicznym znaczeniu w układzie komunikacyjnym kraju: autostrada A1 oraz 4 drogi krajowe (nr 91, nr 95, nr 16, nr 55). Dzięki stopniowej rozbudowie i modernizacji dróg krajowych i autostrad w sąsiedztwie Grudziądza, podróż do Bydgoszczy i Torunia zajmuje około 50-60 minut, a 109 km dystans do Aglomeracji Trójmiejskiej jest możliwy do pokonania w niecałe 70 minut.

Kluczową inwestycją ponadregionalną w latach 2015-2019 będzie budowa trasy ekspresowej S5 z Bydgoszczy do węzła z autostradą A1 w Nowych Marzach (gm. Dragacz), która znacząco poprawi sytuację komunikacyjną w regionie i skróci czas przejazdu do stolicy województwa³³. Skrócenie czasu przejazdu oraz poprawa komfortu podróżowania pozwala mieszkańcom, a także lokalnym

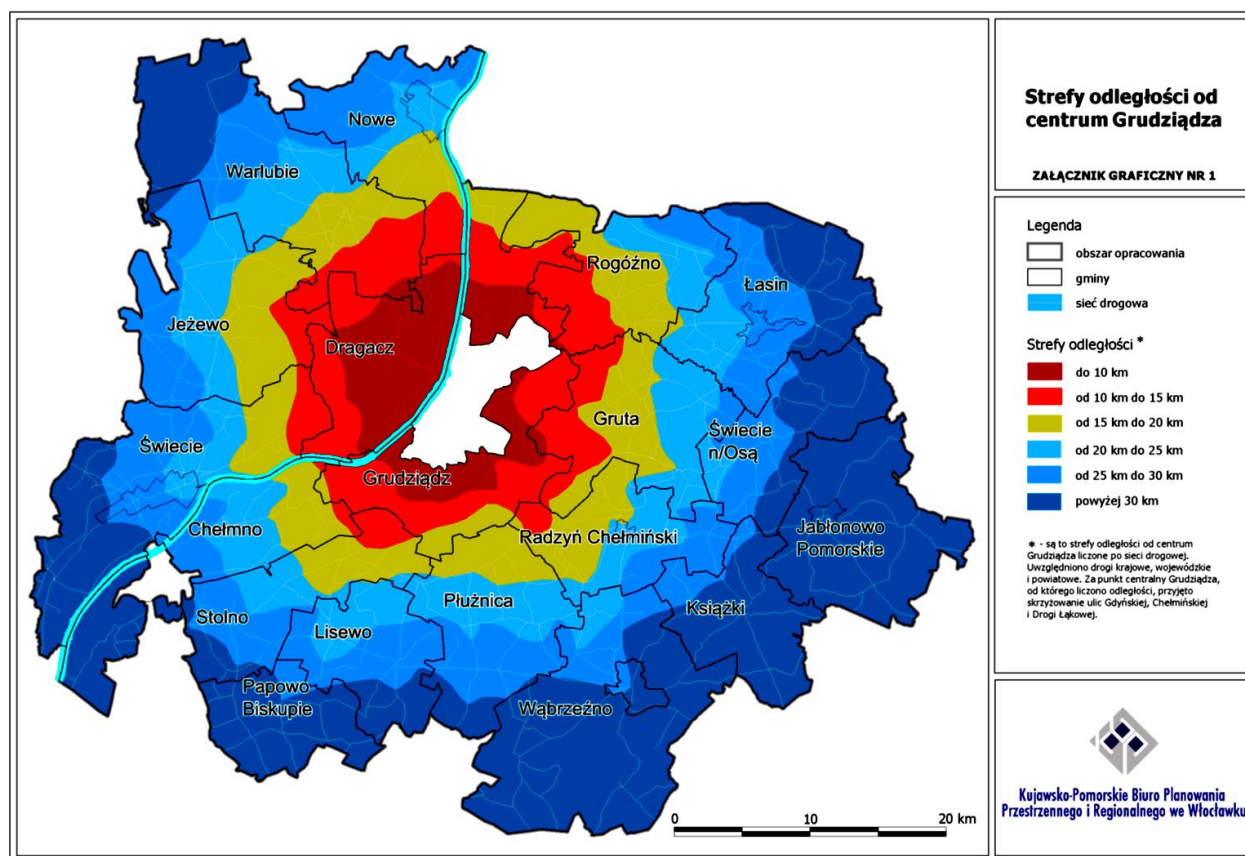
³³ Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, nowelizacja na mocy Uchwały Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 2014 r.

przedsiębiorcom na korzystanie z oferty usługowej i infrastrukturalnej, rynku pracy oraz rynku zbytu dużych miast wojewódzkich. Na etapie koncepcyjnym jest także utworzenie kolejnej trasy ekspresowej na drodze krajowej Nr 16, łączącej Grudziądz z Olsztynem i Elkiem.³⁴ Inwestycja ta znacznie poprawiłaby dostępność tranzytową Grudziądza w układzie horyzontalnym kraju, tworząc dogodne połączenie z granicą z Litwą.

Tabela 14. Średni szacowany czas przejazdu i długość optymalnej trasy drogowej do wybranych miast Polski z Grudziądza (na podstawie Google Maps)

Miejscowość	Toruń	Bydgoszcz	Inowrocław	Gdańsk	Włocławek	Olsztyn	Warszawa	Szypliszki	Świecko	Terespol	Cieszyn	Medyka
Odległość km	66,9	72,4	105	109	129	136	315	344	393	506	509	636
Czas min.	50	60	73	67	71	116	158	276	229	294	308	471

Źródło: opracowanie własne na podstawie: maps.google.pl, dostęp dnia 04.08.2014 r.

Rycina 7. Strefy odległości od centrum Grudziądza.

Źródło: *Delimitacja i charakterystyka obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz propozycja zasięgu realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*, Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego, 2014.

³⁴ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2003 r.

Jak pokazuje mapa stref odległości od centrum Grudziądza opracowana na potrzeby delimitacji obszaru funkcjonalnego Grudziądza obszarami do których należy pokonać najdłuższą trasę siecią dróg publicznych są wschodnie krańce gmin Gruta, Rogóźno oraz Radzyń Chełmiński do których trasa z centrum Grudziądza wynosi maksymalnie 30 km. Gminy Grudziądz oraz Dragacz, których większość terenu położona jest w odległości 10 km tras od centrum miasta, stanowią pierwszy pierścień komunikacyjny okalający Grudziądz.

Wewnętrzny układ transportowy wymaga sporych nakładów inwestycyjnych na poprawę jakości nawierzchni i infrastruktury towarzyszącej. Łączna długość sieci dróg gminnych na obszarze funkcjonalnym Grudziądza wynosi 668,2 kilometry, z czego wg deklaracji gmin 29% (192,6 km) wymaga poważnego remontu, a 57% (383,1 km) wymaga niewielkich napraw.

Tabela 15. Długość sieci dróg powiatowych i gminnych oraz potrzeby remontowe dróg na podstawie deklaracji urzędów gmin.

Gmina	Długość dróg powiatowych w km ³⁵	Długość sieci dróg gminnych w km	Długość odcinków dróg gminnych wymagających poważnego remontu w km	% ogółu dróg gminnych	Długość odcinków dróg gminnych wymagających niewielkich napraw w km	% ogółu dróg gminnych
Gmina Grudziądz	92,1	281,5	76,9	27%	204,6	73%
Rogóźno	65,1	77,6	35,0	45%	35,0	45%
Radzyń Chełmiński	38,9	88,0	12,0	14%	50,0	57%
Gruta	64,3	92,0	15,0	16%	32,0	35%
Dragacz	b.d.	36,5	18,5	51%	18,0	49%
Miasto Grudziądz	53,1	92,6	35,2	38%	43,5	47%
Obszar funkcjonalny Grudziądza	-	668,2	192,6	29%	383,1	57%

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy z urzędów gmin.

Niezwykle ważnym czynnikiem z punktu widzenia rozwoju powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastem centralnym, a otaczającymi je gminami jest sprawny i drożny układ komunikacyjny. Dlatego też, w nadchodzących latach priorytetowy charakter powinny mieć inwestycje w modernizację i rozbudowę systemu dróg wewnętrznych, powiązanych z przebiegającymi trasami o charakterze regionalnym i wojewódzkim.

Barierę przestrzenną dla rozwoju komunikacji na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza stanowi rzeka Wisła. W okolicy Grudziądza zlokalizowane są dwie przeprawy mostowe: na płatnej autostradzie A1 oraz pomiędzy Grudziądzem, a Dragaczem. Przepustowość przeprawy na wyjeździe z miasta jest ograniczona, co skutkuje powstawaniem tzw. wąskich gardeł i zatorów komunikacyjnych. W godzinach szczytu kongestie transportowe powstają także na drogach wyjazdowych z Grudziądza na terenie gminy Grudziądz, gdzie w ostatnich latach osiedla się znaczna część osób pracujących w

³⁵ <http://www.powiatgrudziadzki.pl/120,powiatowy-zarzad-drog-w-grudziadzu.html>, dostęp na dzień 12.08.2014 r.

Grudziądzu. Innymi uciążliwymi punktami z uwagi na zwiększony ruch komunikacyjny dla mieszkańców gmin OSI są m.in. ul. Dąbrowskich w Radzynie Chełmińskim w paśmie drogi wojewódzkiej Nr 543, czy też pasmo drogi krajowej Nr 16 pomiędzy Dolną Grupą, ze wspomnianą powyżej przeprawą mostową z Grudziądem w Gminie Dragacz. Ważnym zadaniem w obszarze komunikacji drogowej będzie również odpowiednie ukierunkowanie ruchu tranzytowego i powiązania wewnętrznego układu komunikacyjnego z realizowanymi inwestycjami na drogach krajowych i wojewódzkich (przede wszystkim trasą ekspresową S5, drogą krajową Nr 16 oraz drogą krajową Nr 55, jak i autostradą A1) w samym mieście Grudziądzu.

Inwestycją drogową, która w znacznym stopniu wyprowadzi ruch tranzytowy poza centrum Grudziądza, zmniejszając tym samym obciążenie dróg wyjazdowych z miasta, jest budowa Miejskiej Trasy Średnicowej, łączącej drogę krajową Nr 16 z autostradą A1 i drogą krajową 55. Ostatni III podetap, tego głównego przedsięwzięcia drogowego realizowanego na terenie Grudziądza został ukończony w październiku 2014 r. Dalszymi inwestycjami w ramach usprawnienia tranzytu przez miasto powinny być inwestycje na odcinkach dróg krajowych Nr 16 oraz Nr 55 (przeprawa mostowa – ul. Droga Łąkowa – ul. Paderewskiego oraz odcinek od węzła Konstytucji 3 maja do granic miasta). Należy sądzić, iż usprawnienie układu transportowego, oprócz odciążenia centrum miasta, przełoży się także na wyższą atrakcyjność terenów inwestycyjnych zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie nowo oddanej obwodnicy.

Obciążenie ruchem komunikacyjnym wzrasta wraz z systematycznym wzrostem liczby pojazdów. W 2013 r. w Grudziądzu na każde 1 000 mieszkańców przypadało 376 zarejestrowanych samochodów osobowych, co w porównaniu z 2009 r. oznacza wzrost o 13%³⁶. W powiecie grudziądzkim wskaźnik ten był jeszcze wyższy i wynosił 562 auta na każde 1 000 mieszkańców, co oznacza 21% wzrost w analogicznym okresie.

Dynamika wzrostu liczby pojazdów zdecydowanie przewyższa możliwości infrastrukturalne i finansowe samorządów w tworzeniu nowych miejsc parkingowych. Dlatego też mimo, kolejnych, realizowanych inwestycji w tym zakresie na terenie Grudziądza, liczba miejsc parkingowych jest niewystarczająca. Zatłoczenie centrum miasta spowodowało, iż znaczna część obszaru Śródmieścia Wewnętrznego objęta jest strefą płatnego parkowania. Zachowanie dostępności komunikacyjnej centrum Grudziądza wymaga stworzenia atrakcyjnego i dogodnego dla mieszkańców systemu komunikacji miejskiej, wspartego systemem parkingów typu park&ride, bike&ride, czy kiss&ride przy punktach przesiadkowych na obrzeżach miasta oraz dworcach i głównych przystankach gmin OFG.

Ważnym zagadnieniem wpływającym na jakość i bezpieczeństwo podróżowania jest również stan oświetlenia ulicznego. Poniżej przedstawiony został stan obecny funkcjonowania systemu oświetlenia drogowego i potrzeby gmin w tym zakresie³⁷:

- Na terenie Grudziądza zamontowanych jest 6 990 opraw oświetleniowych oświetlających drogi i place publiczne, z czego 3 832 (54,8%) oprawy stanowią majątek obcy (Energ-Oświetlenie sp. z o.o.). Na majątku gminy-miasto Grudziądz zamontowane są oprawy z wysokoprężnymi sodowymi źródłami światła o mocy od 70W do 400W w zależności od klasy drogi i jej parametrów. Na majątku Energ-Oświetlenie jest 3 059 opraw z wysokoprężnymi

---

³⁶ Bank Danych Lokalnych, GUS.

³⁷ informacje z urzędów gmin

sodowymi źródłami światła i 773 oprawy rtęciowe (zgodnie z inwentaryzacją przekazaną przez Energa-Oświetlenie sp. z o.o.). Obecnie w ramach przebudowy dróg montowane są bardziej wydajne oprawy typu LED. W planach modernizacji oświetlenia w pierwszej kolejności należy przewidzieć do wymiany oprawy typu rtęciowego (773 szt.) i oprawy sodowe o mocach 400W (386 szt.). Koszty utrzymania oświetlenia (umowy konserwacyjne) w roku 2015 przewidziano na 1.100.000 zł brutto.

- Na terenie gminy Grudziądz oświetlenie uliczne jest we władaniu dwóch podmiotów, część opraw stanowi majątek Gminy Grudziądz (468 sztuk), a część mienie spółki Energa-Oświetlenie sp. z o.o. (761 sztuk). Oświetlenie Gminy Grudziądz jest stosunkowo nowe i nie wymaga większych nakładów na utrzymanie. Ponadto charakteryzuje się zastosowaniem nowoczesnych energooszczędnych opraw oświetleniowych co przy zakupie energii w trybie PZP daje wymierne korzyści finansowe. Odrębnie rzecz się przedstawia w przypadku oświetlenia będącego w mieniu spółki Energa-Oświetlenia. Jest to oświetlenie przestarzałe generujące wysokie koszty utrzymania. Miesięcznie przekraczają kwotę 12 000 zł. Monopol spółki i brak rozwiązań prawnych w tym zakresie powoduje, że w kolejnym roku budżetowym Gmina Grudziądz musi zawrzeć umowę na zakup energii ze spółką Energa oświetlenie w trybie niekonkurencyjnym, albowiem w innym przypadku właściciel urządzeń nie wyraża zgody na doprowadzenie energii do swoich urządzeń. Gmina Grudziądz zainteresowana jest przeprowadzenia modernizacji części oświetlenia będącej we władaniu energetyki co pozwoli uniezależnić się w kwestiach konserwacji i zakupu energii, a przede wszystkim obniżyć koszty eksploatacji oświetlenia przede wszystkim poprzez niższe zużycie energii elektrycznej.
- Łącznie roczne zużycie energii elektrycznej z tytułu oświetlenia ulicznego w gminie Gruta wynosi ok. 195 MWh (łączna moc zamówiona – 158 kW). Gmina Gruta dysponuje liniami oświetlenia ulicznego o łącznej długości ok. 2,5 km. Punkty świetlne pojedyncze na przystankach szkolnych i skrzyżowaniu drogi gminnej, wynoszą w sumie ponad 30 szt. , z czego ok. 20% to lampy z żarówkami ledowymi, dwa punkty posiadają z kolei własne hybrydowe zasilanie. W ramach nowych inwestycji drogowych planuje się również budowę oświetlenia typu LED. Energa Oświetlenie posiada linie oświetlenia ulicznego o długości ponad 20 km z czego ok. 90% stanowią linie podwieszone. Pozostała część to linie kablowe i napowietrzne wydzielone. Liczba punktów świetlnych jest równa 422 z czego mniej niż 5% to lampy rtęciowe reszta to lampy sodowe. Z uwagi na fakt, że w zeszłych latach inwestowano w oświetlenie uliczne bez rozeznania co do potrzeb faktycznych, w gminie Gruta należy przeprowadzić audyt oświetlenia ulicznego i określić klasy oświetleniowe w poszczególnych punktach gminy. Audyt powinien wykazać miejsca gdzie powstać powinny nowe punkty oświetlenia ulicznego jak i miejsca koniecznych modernizacji. Z uwagi na fakt, że zdecydowana część infrastruktury należy do podmiotu prawa handlowego wszelkie plany modernizacyjne powinny być przeprowadzane w formule partnerstwa projektowego. Obecnie koszt energii elektrycznej łącznie z konserwacją i naprawami oświetlenia ulicznego szacowane są na prawie 300.000,00 zł rocznie (na 2016 rok).
- W gminie Dragacz system oświetlenia ulicznego wynosi łącznie ok. 42 km z 636 oprawami świetlnymi. Obecnie po upływie umowy z operatorem energetycznym dodawane są nowe punkty oświetleniowe. Sam system lamp nie wymaga modernizacji, jedynie system napowietrzny o długości 25 km wymaga przeprowadzenia prac modernizacyjnych.

- Liczba lamp oświetleniowych na terenie miasta i gminy Radzyń Chełmiński wynosi 385 sztuk, w tym szacuje się, iż około 17 % lamp jest przestarzałych i wymaga modernizacji. Roczny koszt utrzymania oświetlenia (tylko konserwacji) wynosi 72.000 zł. brutto. Długość linii energetycznych wynosi ok. 20 km , przy czym ich stan nie wymaga modernizacji. Planowany jest zakup i montaż lamp oświetleniowych na przystankach autobusowych w ilości 10 sztuk.
- Funkcjonujące na terenie gminy Rogóźno oświetlenie uliczne stanowi własność firmy ENERGA Oświetlenie sp. z o.o. W ramach zawartej umowy firma ENERGA Oświetlenie świadczy gminie kompleksową usługę oświetleniową tj. zajmuje się konserwacją urządzeń i dostawą energii elektrycznej. Teren gminy oświetla 212 opraw oświetleniowych (w tym SGS 70 – 196 szt, SGS 150 – 6 szt, SGS 250 – 4 szt, OUS 150 – 6 szt) łączna długość oświetlenia ulicznego wynosi 16,31 km (w tym 16,22 km napowietrzna). Roczne koszty utrzymania wynoszą ok, 84 000 zł.

Kwestie własności systemu opraw oświetleniowych jak i zastosowane w nich technologie przekładają się w sposób bezpośredni na koszty finansowe gminy jak i stan środowiska. Poprawa energochłonności systemu oświetlenia drogowego poprzez jego modernizację jak i rozwiązanie kwestii własnościowych pozwolą gminom w dłuższej perspektywie na obniżenie kosztów związanych z finansowaniem oświetlenia jak i na poprawę efektu środowiskowego. Obecnie w ramach przebudowy dróg coraz częściej montowane są oprawy typu LED, które są bardziej efektywne energetycznie i dzięki barwie światła pozwalają zwiększyć bezpieczeństwo użytkowników dróg. W dalszej kolejności warto rozważyć wprowadzenie inteligentnych systemów oświetlenia, które dostosowują moc i intensywność oświetlenia do warunków pogodowych i pory dnia, zmniejszając tym samym zużycie energii. Taki inteligentny system umożliwia ponadto operatorom zdalne sterowanie i zarządzanie oświetleniem, z równoczesnym obserwowaniem pobieranej przez lampy i układy sterujące energii oraz sygnalizowaniem ewentualnej potrzeby przeprowadzenia naprawy na skutek awarii.

KOMUNIKACJA PUBLICZNA

Sieć komunikacji publicznej na terenie miasta, gminy Rogóźno oraz gminy Grudziądz, na mocy zawartego porozumienia, organizowana jest przez Wydział Transportu Urzędu Miejskiego w Grudziądzu. Komunikacja publiczna składająca się z kilkunastu tras autobusowych, a także 2 linii tramwajowych, obsługiwana jest przez dwóch przewoźników: firmę Arriva Sp. z o.o. oraz Miejski Zakład Komunikacji Sp. z o.o. w Grudziądzu.

Tabela 16. Porównanie średniego popytu na usługi komunikacji publicznej w Grudziądzu na tle systemów komunikacyjnych miast o podobnej charakterystyce (w nawiasach rok wykonania badania marketingowego)

	Dzień powszedni	Sobota	Niedziela
Komunikacja tramwajowa w Grudziądzu (2011)	7,2 os./km	5,9 os./km	4,9 os./km
Komunikacja autobusowa w Grudziądzu (2013)	3,8 os./km	2,8 os./km	2,8 os./km
Miasto	Średnia miesięczna dla miejskiego systemu komunikacji (os./km)		

Grudziądz (2013)	3,6
Olsztyn (2013)	5,0
Słupsk (2012)	5,0
Koszalin (2012)	4,5
Pabianice (2011)	3,6
Piła (2013)	2,9
Płock (2011)	2,4

Źródło: *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla gminy – miasto Grudziądz*, Urząd Miejski w Grudziądzu, 2013 r.

Popyt na usługi grudziądzkiej komunikacji publicznej na tle miast o podobnej charakterystyce prezentuje się przeciętnie. Przyjmuje się, iż o wyborze środka transportu decydują takie czynniki jak: bezpośredniość, częstotliwość, punktualność oraz dostępność. W ostatnich latach na terenie Grudziądza prowadzone były liczne inwestycje związane z rozbudową dróg i torowisk, które z uwagi na powstałe utrudnienia komunikacyjne miały wpływ na decyzję mieszkańców co do używanego środka transportu i obniżenie popytu na transport miejski. Innym czynnikiem wpływającym negatywnie na zainteresowanie usługami komunikacji miejskiej jest obecność prywatnych firm przewozowych, które stanowią istotną konkurencję szczególnie na liniach podmiejskich. Przewiduje się, iż w związku z niżem demograficznym, odpływem mieszkańców oraz wzrostem liczby zarejestrowanych pojazdów prognozowany popyt na komunikację miejską będzie spadał w najbliższych latach. Powstrzymanie bądź odwrócenie tej tendencji będzie możliwe jedynie w przypadku zwiększenia dostępności i jakości oferty transportu publicznego, poprzez zarówno modernizację taboru i infrastruktury, jak i próbę rozszerzenia sieci na tereny trudnodostępnych dzielnic i gmin sąsiadujących z Grudziądzem.

Obecnie grudziądzkie MKZ dysponuje 45 autobusami oraz 30 składami tramwajowymi (w tym 6 z nich jest własnością Miasta Grudziądz), z kolei Arriva posiada 23 autobusy. Z uwagi na stan techniczny i okres użytkowania taboru, wymaga on wymiany na nowy wykorzystujący nowoczesne technologie i spełniający standardy ekologiczne. W celu poprawy jakości świadczonych usług planuje się zakup: 12 sztuk wagonów tramwajowych niskopodłogowych oraz 8 sztuk autobusów miejskich niskoemisyjnych, spełniających normy EURO 6.

Korzystny wpływ na jakość przewozów jak i zainteresowanie mieszkańców usługami komunikacji publicznej w dłuższej perspektywie będzie miało zakończenie projektu inwestycyjnego realizowanego w latach 2013-2015 pt. „Modernizacja sieci tramwajowej w Grudziądzu”, który wiązał się ze sporymi uciążliwościami dla mieszkańców podczas realizacji (okresowe zamknięcie popularnej tramwajowej linii Nr 2 oraz odcinków ulic). W wyniku realizacji projektu został zakupiony nowy tabor tramwajowy, torowiska, a także pętla tramwajowa „Tarpno” zostały poddane gruntownemu remontowi, zmodernizowano sygnalizację świetlną w mieście wprowadzając zintegrowane systemy bezkolizyjnego przejazdu tramwajów, a także rozpoczęto prace nad budową Centrum Nadzoru Ruchu. Koszt projektu szacuje się na około 55 mln zł. Rozbudowie infrastruktury towarzyszyło także wprowadzenie pewnych dogodności dla pasażerów, jak np. możliwość nabycia biletu okresowego przez Internet za pomocą platformy GoPay i samodzielnego wydrukowania jego wersji papierowej

lub przestania na urządzenie mobilne czy montaż tablic LED na niektórych przystankach informujących o realnych czasach połączeń.

Uzupełnieniem komunikacji publicznej organizowanej przez Wydział Transportu Urzędu Miejskiego w Grudziądzu, zwłaszcza na terenie gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza, jest transport autobusowy świadczony przede wszystkim przez PKS Grudziądz Sp. z o.o. oraz ofertę prywatnych przewoźników jak m.in.: Tomasz Schwertfeger i Marek Milewski TOMKAS, Tomasz Jaroński Sprint - Bus, Arkadiusz Lewandowski PHU EUROBUS, Kamil Gburczyk "Żana", Andrzej Zarzeczny MERC - BUS, Michał Szewa Usługi Przewozowe, Kujawsko - Pomorski Transport Samochodowy S.A., a także PKS Sp. z o.o. Bydgoszcz³⁸.

Zgodnie z *Ustawą o publicznym transporcie zbiorowym z dnia 16 grudnia 2010 r.* (Dz. U. z 2011 r. Nr 5, poz. 13 z późn. zm.), w 2013 r. Urząd Miejski w Grudziądzu opracował „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla gminy – miasto Grudziądz”, którego głównym celem jest „zapewnienie funkcjonowania transportu zbiorowego według zasad zrównoważonego rozwoju transportu, czego głównym przejawem jest udział transportu zbiorowego w przewozach na poziomie nie mniejszym niż 50% i rozwój, w tym w szczególności – unowocześnianie – trakcji elektrycznej”³⁹.

Dokument ten wskazuje na szereg działań w zakresie promocji, modernizacji, a także rozwoju komunikacji publicznej na terenie Grudziądza oraz gmin ościennych, objętych na mocy porozumienia, miejskim systemem komunikacji. Najważniejszymi spośród obranych kierunków rozwoju komunikacji, obok poprawy jakości, dostępności i efektywności ekonomicznej przewozów, są: integracja systemu komunikacji publicznej miejskiej, podmiejskiej i regionalnej oraz zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko transportu miejskiego.

W myśli *Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla gminy – miasto Grudziądz* proces integracji systemu komunikacyjnego na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza powinien przebiegać w trzech wymiarach i obejmować następujące działania⁴⁰:

- wymiar funkcjonalny:
  - określenie najważniejszych węzłów przesiadkowych dla transportu miejskiego i regionalnego oraz skoordynowanie rozkładów jazdy na tych przystankach zarówno w ramach transportu miejskiego jak i transportu miejskiego z regionalnym;
  - wprowadzenie dynamicznej informacji pasażerskiej na wybranych przystankach i węzłach przesiadkowych podającej realne godziny odjazdów (w postaci tablic LED oraz platformy internetowej);
  - utworzenie stacjonarnego Biura Obsługi Klienta (przy ul. Dworcowej w Grudziądzu) zapewniającego pełną informację o transporcie miejskim, a docelowo

---

³⁸ Dane przewoźników prywatnych zostały opracowane na podstawie tablic przystankowych z głównych miejscowości gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Grudziądza zaczerpniętych z serwisu internetowego www.e-podroznik.pl, dostęp na dzień 12.08.2014 r.

³⁹ *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla gminy – miasto Grudziądz*, Urząd Miejski w Grudziądzu, 2013 r.

⁴⁰ Tamże

- o funkcjonowaniu transportu miejskiego i regionalnego oraz jego wersji elektronicznej – w formie portalu internetowego i aplikacji mobilnej;
  - o budowa parkingów samochodowych i rowerowych integrujących transport zbiorowy i indywidualny w rejonie przystanków węzłowych poza centrum miasta;
  - o stworzenie jednolitego oznakowania przystanków, materiałów informacyjnych, map, taboru, a także utworzenie zintegrowanego systemu promocji i informacji;
  - o rozważenie włączenia
- wymiar taryfowy:
    - o wprowadzenie zintegrowanego biletu okresowego ważnego jednocześnie w transporcie miejskim i regionalnym (autobusowym i kolejowym);
    - o stworzenie mapy oraz systemu oznaczeń na przystankach w sposób wyraźny pokazujących podział na poszczególne strefy taryfowe;
  - wymiar społeczny:
    - o likwidacja utrudnień architektonicznych przy przesiadkach w obrębie węzłów (przybliżanie przystanków tramwajowych i autobusowych, maksymalne skracanie dróg dojścia do przystanków z obiektów stanowiących źródła i cele ruchu);
    - o dbałość o wysoki standard i jakość taboru (zachowanie norm środowiskowych spalania, ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, zapowiedzi przystanków, wyświetlacze elektroniczne, tabor niskopodłogowy itp.).

Ciekawym aspektem ujętym w *Planie* jest także włączenie obecnie funkcjonującej komunikacji prywatnej do jednolitego systemu taryfowego komunikacji miejskiej w drodze procedury przetargowej na obsługę publicznej komunikacji podmiejskiej⁴¹. System jednolitej i prostej taryfy zdecydowanie zachęca pasażerów do stałego korzystania z transportu publicznego (wspólny system biletowy), eliminując dualizm taryfowy: bus – autobus, pozwalając jednocześnie skutecznie kontrolować jakość i ilość usług realizowanych przez prywatnych przewoźników oraz zwiększając dostępność linii dla pasażera korzystającego z przesiadek.

W przypadku braku zainteresowania włączeniem zadań obecnie realizowanych przez prywatnych przewoźników do komunikacji komunalnej, należy rozważyć (po uprzednim dokonaniu szczegółowej analizy rozwiązań technicznych oraz skutków ekonomiczno-finansowych) możliwość wprowadzenia zintegrowanego biletu okresowego, ważnego na liniach obsługiwanych przez operatorów zatrudnianych przez Wydział Transportu Urzędu Miejskiego w Grudziądzu i prywatnych przewoźników.

Zapisy „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla gminy – miasto Grudziądz” wpisują się w postanowienia dokumentu nadrzędnego jakim jest „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa kujawsko – pomorskiego”⁴², który

⁴¹ Twórcy *Planu* sugerują również rozważenie poszerzenia porozumienia w zakresie świadczenia usług miejskiego systemu komunikacji o pozostałe gminy tworzące zaplecze funkcjonalne Grudziądza.

⁴² *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa kujawsko – pomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2014 r.

określa Grudziądz jako jeden ze strategicznych zintegrowanych węzłów przesiadkowych o znaczeniu krajowym i ważnym w województwie kujawsko-pomorskim, w których przecinają się linie międzynarodowych, międzywojewódzkich i wojewódzkich przewozów pasażerskich.

Zintegrowany węzeł przesiadkowy powinien stanowić miejsce na dogodną i komfortową zmianę środka transportowego, a także być wyposażony w niezbędną do pełnej obsługi podróży infrastrukturę i urządzenia. Najważniejszymi zadaniami węzłów strategicznych będzie integracja:

- a) różnych systemów publicznego transportu zbiorowego (kolejowego i autobusowego) lub różnych linii jednego systemu wojewódzkich przewozów pasażerskich,
- b) systemów publicznego transportu zbiorowego wojewódzkich przewozów pasażerskich z systemem indywidualnego transportu samochodowego,
- c) linii komunikacyjnych wojewódzkich przewozów pasażerskich z liniami ponadregionalnymi (przewozów pasażerskich międzynarodowych i międzywojewódzkich) oraz lokalnymi (głównie przewozów pasażerskich powiatowych oraz w uzasadnionych przypadkach – przewozów gminnych).

Połączenie publicznego transportu zbiorowego z indywidualnym poprzez zintegrowany węzeł przesiadkowy zdecydowanie zwiększa zasięg dostępności mieszkańców województwa do publicznego transportu zbiorowego i tym samym wzmacnia rolę tego transportu poprzez zwiększenie liczby potencjalnych jego użytkowników.

Realizacji funkcji strategicznego węzła komunikacyjnego posłuży duża, zintegrowana inwestycja komunikacyjna Miasta Grudziądz w ramach, której planowana jest budowa dworca multimodalnego przy ul. Dworcowej (obok dworca głównego PKP) dla obsługi pasażerów transportu publicznego miejskiego (tramwaje i autobusy) i pozamiejskiego (PKP, PKS, busy, transport międzynarodowy) oraz prywatnego (samochody, motory, rowery), przebudowa istniejących linii tramwajowych (m.in. ul. Toruńska, Chełmińska, Focha, Dworcowa), przebudowa Alei i Placu 23 Stycznia pod kątem usprawnienia jego funkcji jako głównego węzła przesiadkowego miejskiej komunikacji publicznej, uruchomienie linii autobusów elektrycznych na trasie Szpital – Al. 23 Stycznia wraz z budową niezbędnej infrastruktury (stacje ładowania dla autobusów i samochodów elektrycznych) i przebudową ulic leżących w trasie linii (np. ul. Ikara), a także zakup nowego taboru tramwajowego i autobusowego (elektrycznego).

Rozwój i integrowanie usług komunikacji publicznej powinno stanowić jeden z głównych priorytetów rozwoju OSI Grudziądz, gdyż dostępność komunikacyjna i swoboda przemieszczania się mieszkańców stanowi kluczowy czynnik warunkujący prawidłowe kształtowanie się połączeń funkcjonalnych pomiędzy jednostkami samorządowymi oraz rozprzestrzenianie się impulsów rozwojowych pomiędzy otoczeniem zewnętrznym, miastem centralnym a jego obszarem funkcjonalnym.

TRANSPORT KOLEJOWY

Przebiegające przez Grudziądz niezelektryfikowane linie kolejowe Nr 208 oraz Nr 207 obsługują wymienione poniżej trasy komunikacyjne zatrzymujące się na następujących stacjach/przystankach zlokalizowanych na terenie obszaru objętego OSI Grudziądz:

- na trasie Grudziądz – Toruń: Grudziądz Mniszek, Grudziądz Przedmieścia, Wałdowo Szlacheckie (gm. Grudziądz);
- na trasie Grudziądz – Jabłonowo Pomorskie/Brodnica: Nicwałd (gm. Gruta), Mełno (gm. Gruta), Boguszewo (gm. Gruta);
- na trasie Grudziądz – Laskowice Pomorskie/Bydgoszcz: Górna Grupa (gm. Dragacz), Grupa (gm. Dragacz);
- na trasie Grudziądz – Malbork/Gdynia: Rogóźno Pomorskie (gm. Rogóźno).

Linie te mają charakter regionalny i obsługiwane są przez dwóch przewoźników: samorządowe Przewozy Regionalne Sp. z o.o. oraz prywatnego przewoźnika z kapitałem niemieckim firmę Arriva RP Sp. z o.o.

Główna magistrala kolejowa CE 65 (Gdynia – Bydgoszcz – Katowice – Czechy/Słowacja) oraz trasa kolejowa Nr 353 (Poznań – Toruń – Olsztyn – Korsze) przebiegają odpowiednio przez stacje w Laskowicach Pomorskich (około 24 km od Grudziądza) oraz w Jabłonowie Pomorskim (34 km od Grudziądza). Linia kolejowa Nr 208 łączy Grudziądz z tymi stacjami rozszerzając możliwości podróżowania transportem kolejowym dla mieszkańców i turystów. Bariere dla rozwoju połączeń bezpośrednich z Grudziądza obsługujących dalsze trasy krajowe, a także transport towarowy stanowią przestarzałe technologicznie, niezelektryfikowane torowiska.

Szansą na zwiększenie znaczenia transportu kolejowego w regionie Grudziądza jest program modernizacji linii kolejowych realizowany przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. o wartości szacowanej na około 90 mln zł. Program zakłada modernizację tras na odcinkach: Grudziądz – Laskowice Pomorskie, Grudziądz – Jabłonowo Pomorskie oraz Grudziądz – Chełmża. W dalszej kolejności zakłada się także modernizację trasy Grudziądz – Malbork. Program obejmuje kompleksową modernizację torowiska, wprowadzenie systemów kierowania ruchem, a także remont przystanków kolejowych. Wszystkie te inwestycje wydatnie przyczynią się do zwiększenia szybkości osiągananej przez pociągi na tych trasach, a także poprawie komfortu podróżowania⁴³.

W planach jest także utworzenie nowych przystanków na zmodernizowanych liniach, budowa multimodalnego węzła przesiadkowego w Grudziądzu, a także, po osiągnięciu porozumienia z organizatorem przewozów (Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego) wprowadzenie wspólnego biletu pasażerskiego na obszarze funkcjonalnym Grudziądz.⁴⁴ Wprowadzenie tych rozwiązań może okazać się kluczowym czynnikiem wpływającym na wzrost atrakcyjności kolei wśród podróżnych zamieszkujących obszar funkcjonalny Grudziądza.

TRANSPORT LOTNICZY, TRANSPORT MORSKI I ŻEGLUGA ŚRÓDLĄDOWA

Na atrakcyjność inwestycyjną obszaru funkcjonalnego Grudziądza, szczególnie dla lokowania centrów logistycznych i dystrybucyjnych wpływ ma nieduża odległość i jakość połączeń (autostrada A1)

---

⁴³ <http://www.euroinfrastructure.eu/infrastruktura/plk-90-mln-zl-na-linie-kolejowe-do-grudziadza/>, dostęp na dzień 20.10.2014 r.

⁴⁴ www.rynek-kolejowy.pl/53375/plany_grudziadza_nowe_trasy_tramwajowe_pojazdy_i_przystanki_kolejowe.html, dostęp na dzień 20.10.2014 r.

z portami morskimi w Gdańsku i Gdyni, wzmocniona bliskością czterech dużych rynków zbytu miast wojewódzkich: Gdańska, Bydgoszczy, Torunia i Olsztyna. Bliskość lotnisk międzynarodowych w Bydgoszczy i Gdańsku pozwala z kolei na sprawne podróżowanie w celach biznesowych i turystycznych. Użytkownicy małych samolotów śmigłowcowych mogą korzystać także ze zlokalizowanego w bezpośrednim sąsiedztwie Grudziądza lotniska „Lisie Kąty”, zarządzanego przez Aeroklub Nadwiślański.

Przebiegająca przez teren obszaru funkcjonalnego Grudziądza Wisła, będąca historycznie ważnym szlakiem transportowym Europy Środkowej, obecnie jest praktycznie niewykorzystywana. W ostatnich latach pojawiają się jednak liczne inicjatywy na rzecz rewitalizacji jej nabrzeży, a także zwiększonego wykorzystania i promocji żeglugi śródlądowej, zwłaszcza na odcinku od ujścia rzeki do Płocka. Przykładami takich inicjatyw może być „Pomorski Klaster Reczny” czy działania podejmowane przez Związek Miast Nadwiślańskich oraz Ligę Morską i Rzeczną.

W Grudziądzu w ramach rewitalizacji nabrzeża i portu Schulza stworzona została nowoczesna marina rzeczna w skład której wchodzi przystań jachtowa i żeglarska, centrum szkoleniowe, plac dla kamperów oraz obrotowa kładka pieszo-rowerowa. Marina, przy odpowiednim wsparciu promocyjnym i organizacyjnym, ma szansę stać się atrakcją turystyczną regionu i przyczynić się do rozwoju żeglugi i rekreacji nad Wisłą i Osą.

CIĄGI PIESZO-ROWEROWE

Rozwój alternatywnych form transportu powinien być istotnym punktem tworzonych Programów Gospodarki Niskoemisyjnej czy planów mobilności miejskiej lub planów transportowych. Zgodnie z badaniami Unii Europejskiej 30% przejazdów samochodami w miastach nie przekracza 3 km, a aż 50% przejazdów wykonywanych jest na odległość mniejszą aniżeli 5 km⁴⁵. Tak wysoki udział przejazdów krótkodystansowych w indywidualnych przejazdach samochodowych, dla których realną alternatywą mógłby być transport publiczny lub rowerowy, pokazuje spory potencjał do redukcji emisji liniowej generowanej przez ruch kołowy.

Tabela 17. Szacowana emisja CO₂ przy uwzględnieniu całego „cyklu życia”, tj. procesu produkcji, użytkowania i eksploatacji poszczególnych środków transportu

	Samochód osobowy	Autobus	Rower	Rower elektryczny (typu <i>pedelec</i>)
Szacowana emisja CO₂	271 g CO ₂ /pasażerokilometr	101 g CO ₂ /pasażerokilometr	21 g CO ₂ /pasażerokilometr	22 g CO ₂ /pasażerokilometr

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Częściej korzystaj z roweru – raz 2 schłodziemy planetę! Określanie skali redukcji emisji CO₂ dzięki rowerom”, European Cyclist Federation

Warunkiem koniecznym dla zmiany przyzwyczajeń i preferencji podróżujących są przemyślane działania nakierowane na likwidację czynników negatywnych, głównie barier infrastrukturalnych, istnieniem których wyjaśnia się słabe korzystanie z roweru w miastach oraz integrację sieci

⁴⁵ „Miasta rowerowe – miastami przyszłości” Komisja Europejska, Biuro Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2000

komunikacji rowerowej z komunikacją publiczną. Szacuje się, iż stosunkowo niska stopa użytkowania roweru, tj. od 5 do 10%, może być osiągnięta w większości miast europejskich. W sprzyjających warunkach geograficznych i klimatycznych, przy przemyślanej polityce transportowej, stopa użytkowania roweru rzędu 20-25% w aglomeracjach miejskich od 50.000 do 500.000 mieszkańców jest jak najbardziej realna⁴⁶.

---

⁴⁶ Tamże

Tabela 18. Opis istniejącej i planowanej infrastruktury na terenie gmin OSI

Gmina	Opis istniejącej infrastruktury i planów inwestycyjnych
Miasto Grudziądz	Łączna długość 44 odcinków ścieżek rowerowych w Grudziądzu wynosi 51,22 km. Planowane inwestycje na lata 2016-2020 obejmują rozbudowę sieci ścieżek rowerowych o kolejne 44 odcinki o łącznej długości 43,7 km.
Gruta	W gminie istnieją dwa ciągi pieszo-rowerowe w miejscowości Okonin oraz pomiędzy miejscowościami Gruta i Mełno. Gmina planuje przebudowę 3 km odcinka pomiędzy Grutą i Mełnem, ponadto w planach gminy pozostaje wybudowanie nowych ok. 5 km.
Grudziądz	Na terenie Gminy Grudziądz nie występują ciągi pieszo rowerowe.
Dragacz	Planowana budowa drogi rowerowej na odcinku drogi wojewódzkiej nr 272 Dolna Grupa – Grupa. Ścieżka stanowić będzie dojazd do szkoły w Grupie, do obszaru wojskowego w Grupie, a także powrotnie do siedziby Urzędu w Dragaczu oraz ośrodka Zdrowia w Dolnej Grupie. Drugą planowaną inwestycją będzie infrastruktura od ronda przy skrzyżowaniu dróg krajowych 16 i 91 do Urzędu Gminy w Dragaczu. Ścieżka stanowić będzie dojazd z miejscowości Dolna Grupa do centrum gminy.
Radzyń Chełmiński	Obecnie na terenie Gminy Radzyń Chełmiński zlokalizowane są trzy ścieżki rowerowe: 1. ścieżka pieszo-rowerowa Radzyń Chełmiński – Wymysłowo 0,8 km; 2. ścieżka rowerowa Radzyń chełmiński- Czczewo 1,949km; 3. ścieżka rowerowa Czczewo – Gołębiewo o długości 1,027km. Planowana jest budowa ścieżki rowerowej Gołębiewo-Rywałd oraz budowa ścieżki rowerowej Radzyń Chełmiński - Kneblowo.
Rogóźno	Obecnie w Gminie Rogóźno nie istnieją ciągi pieszo – rowerowe. Inwestycje planowana przez gminę to budowa ciągu pieszo rowerowego w pasie drogowym drogi wojewódzkiej 535 i powiatowej 1359 C ok 5 km

Źródło: informacje urzędów gmin.

Na obszarze funkcjonalnym Grudziądza łączna długość ścieżek rowerowych wynosi około 57,8 km, w tym 51,2 km dróg rowerowych oraz pieszo-rowerowych na obszarze miasta. Większość ścieżek znajduje się w dobrym stanie technicznym, ale niestety nie tworzy spójnego systemu połączeń rowerowych, co utrudnia promocję i korzystanie z roweru jako alternatywnego środka transportu mieszkańców. Większość ciągów pieszo-rowerowych na terenie miasta i gminy Grudziądz oraz gminy Radzyń Chełmiński została dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, niestety w pozostałych gminach nie zostały poczynione wystarczające inwestycje w tym zakresie.⁴⁷

istnienie spójnych ciągów pieszo-rowerowych, umożliwiających sprawne poruszanie się rowerem pomiędzy poszczególnymi gminami ma także wpływ na atrakcyjność turystyczno-rekreacyjną regionu. Przez miasto i gminę Grudziądz oraz gminę Dragacz przebiega Wiśłana Trasa Rowerowa (WTR), prowadzona wzdłuż Wisły prawo i lewobrzeżnymi skarpami nadrzecznymi. Wytyczenie oraz

⁴⁷ Dane urzędów gmin.

rozbudowa infrastruktury WTR ma służyć uatrakcyjnieniu i rozwojowi funkcji turystyczno-rekreacyjnej terenów nadwiślańskich Polski. W ramach inwestycji Miasta Grudziądz na grudziądzkim odcinku WTR zrealizowane zostały ciągi pieszo-rowerowe z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą oraz 5 punktów widokowych, umożliwiających podziwianie przyrody i sylwety miasta.

Ponadto w 2014 r. Urząd Miasta Grudziądz podjął prace nad stworzeniem koncepcji rozwoju infrastruktury rowerowej, której wdrożenie ma na celu usprawnienie sieci tras rowerowych, a także promocję roweru jako alternatywnego i przyjaznego środka transportu. Przedsięwzięcie obejmuje inwentaryzację istniejących ścieżek rowerowych oraz wykonanie szczegółowych planów około 100 km nowych ciągów. Koncepcja obejmuje m.in. projekt układu tras rowerowych głównych, zbiorczych oraz rekreacyjno-sportowych, uszczegółowienie rozwiązań dla poszczególnych rejonów miasta z podziałem na etapy, lokalizację parkingów zadaszonych oraz odkrytych, miejsc odpoczynku i wypożyczalni rowerów (systemu rowerów miejskich), a także propozycję rozwiązań technicznych i przekrojów konstrukcyjnych planowanych tras⁴⁸. Wdrożenie postanowień tego dokumentu, wsparte inwestycjami pozostałych gmin OSI Grudziądz może wydatnie przyczynić się do popularyzacji alternatywnych środków transportu, a tym samym do zmniejszenia zanieczyszczeń i uspokojenia ruchu drogowego. Planując rozwój sieci rowerowej na terenie OSI należy zadbać o to, aby nowo wytyczane szlaki stanowiły atrakcyjną alternatywę dla ruchu zmotoryzowanego, a także tworzyły spójny system, zintegrowany z miejską i ponadlokalną komunikacją publiczną.

---

⁴⁸ <http://www.zdm-grudziadz.pl/inwestycje/informacje-bezace/561-uwagikonceptcja.html>

Konkluzje strategiczne:

- I. Niski poziom gazyfikacji gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza;*
- II. Konieczność dalszej rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej – relatywnie niska dostępność mieszkańców do sieci;*
- III. Dostateczny poziom penetracji budynków w przyłącza sieci telekomunikacyjnej;*
- IV. Atrakcyjne położenie geograficzne: przebiegająca autostrada A1 i 3 drogi krajowe, bliskość portów morskich i lotnisk międzynarodowych;*
- V. Znaczne potrzeby w zakresie remontu wewnętrznego systemu drogowego;*
- VI. Planowana droga ekspresowa S5 zdecydowanie poprawi jakość połączeń z Bydgoszczą i południowo-zachodnią częścią kraju.*
- VII. Brak zintegrowanego systemu komunikacji publicznej na terenie gmin OSI Grudziądza – duża liczba przewoźników, brak koordynacji rozkładów i połączeń, różnorodność taryf przewozowych;*
- VIII. Brak zelektryfikowanych linii kolejowych ogranicza możliwości rozwoju tego środka transportu na terenie OF Grudziądza;*
- IX. Szansa na rozwój transportu kolejowego dzięki szerokiemu programowi modernizacji linii kolejowych, realizowanego przez PKP PLK.*
- X. Inicjatywy na rzecz rewitalizacji rzeki Wisły i stymulowania rozwoju żeglugi śródlądowej.*
- XI. Brak spójnego systemu ciągów pieszo-rowerowych na terenie partnerów realizacji OSI;*

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

POMOC SPOŁECZNA

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza funkcjonują następujące placówki pomocy i opieki społecznej:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Grudziądzu,
- jeden miejsko-gminny ośrodek pomocy społecznej w Radzynie Chełmińskim,
- cztery gminne ośrodki pomocy społecznej w Grudziądzu, Grucie, Rogóźnie, Dragaczu
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Grudziądzu,
- dzienny dom pomocy w Grudziądzu,
- Dom Pomocy Społecznej dla osób przewlekłe psychicznie chorych, osób przewlekłe somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku w Grudziądzu,
- sześć placówek opiekuńczo-wychowawczych (5 w Grudziądzu, 1 w Rogóźnie – w Białochowie),
- centrum integracji społecznej w Szumiłowie, gm. Radzyń Chełmiński,
- Klub Integracji Społecznej w Grudziądzu prowadzony przez Grudziądzkie Centrum Caritas,
- warsztaty terapii zajęciowej w Grudziądzu i w Grucie.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie stanowi jednostkę organizacyjną realizującą zadania własne powiatu jak i zadania zlecone z zakresu administracji rządowej z zakresu pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej. W strukturę PCPR w Grudziądzu włączono Punkt Interwencji Kryzysowej, w którym dyżury pełnią adwokat, psycholog, pracownik socjalny.

Tabela 19. Liczba mieszkań socjalnych w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza (stan na 2013 r.).

Gmina	Liczba mieszkań	Średnia powierzchnia w m2
Gmina Grudziądz	-	-
Gruta	-	-
Radzyń Chełmiński	14	34,2
Rogóżno	1	28,0
Dragacz	4	37,3
M. Grudziądz	566	39,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Liczba mieszkań komunalnych w gminie Rogóżno oraz w mieście Grudziądzu jest adekwatna do potrzeb, gdyż pod koniec 2014 r. nie wykazano osób oczekujących na przydział mieszkania. Z kolei w gminach Dragacz, Gruta, Grudziądz, Radzyń Chełmiński zasoby te nie są wystarczające, a liczba osób oczekujących przekracza możliwości gmin w tym zakresie.⁴⁹ W ramach prowadzonej w kolejnych latach polityki socjalnej należy zatem rozważyć ukierunkowanie wsparcia na działania służące adaptacji nieużytkowanych lokali lub budowę nowych obiektów na potrzeby osób, które są uprawnione ustawowo do otrzymania lokalu socjalnego.

⁴⁹ Na podstawie kwestionariuszy z urzędów gmin.

Tabela 20. Dane dotyczące natężenia korzystania z pomocy społecznej w gminach OSI Grudziądz

	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, którym decyzją przyznano świadczenie)
Grudziądz - gmina	466	1497	12,5%
Gruta	505	1324	20,1%
Radzyń Chełmiński	579	1808	37,3%
Rogóźno	224	747	17,8%
Dragacz	352	1163	16,2%
Grudziądz - miasto	5054	10537	10,8%
OF Grudziądz	7180	17076	12,9%

Źródło: *Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim za rok 2014*, ROPS w Toruniu, 2015

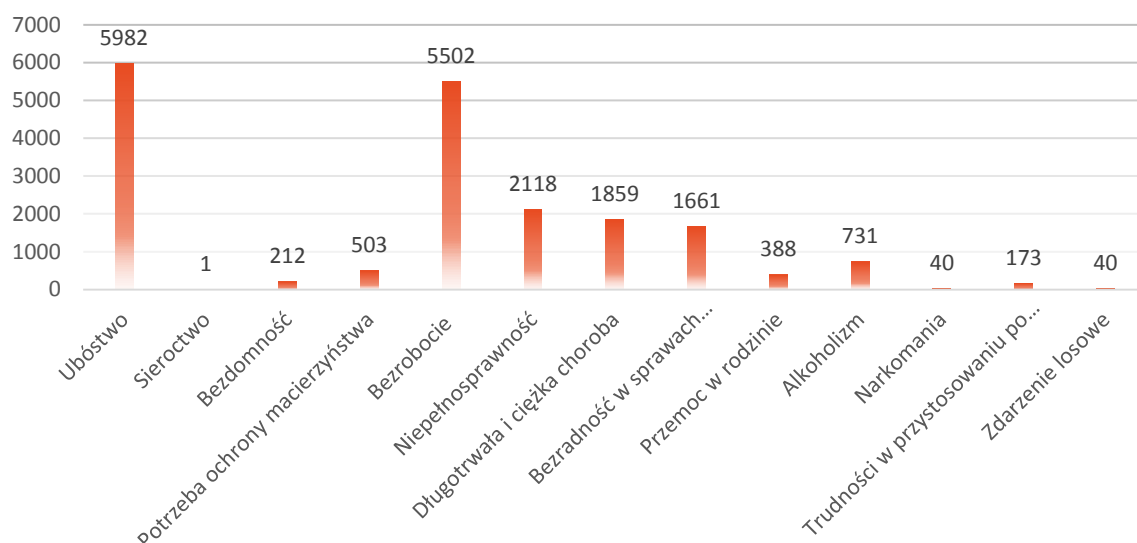
Udział osób korzystających w gospodarstwach domowych z pomocy socjalnej w 2014 r. był wysoki i wynosił 12,9% ludności.⁵⁰ Odsetek mieszkańców miasta Grudziądza korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie pomocy społecznej) w 2014 roku wyniósł 10,8% (to w porównaniu do roku 2013 spadek o 1,5%). Na terenie OSI Grudziądza najwyższy odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej odnotowano w 2014 roku w gminie Radzyń Chełmiński (37,3%, jedno z 6 najwyższych wskaźników korzystania z pomocy społecznej wśród gmin województwa kujawsko-pomorskiego), najniższy natomiast w gm. wiejskiej Grudziądz (12,5%).

Za niepokojący należy uznać fakt, iż w 2014 roku odnotowano wzrost odsetka klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej na terenie OSI Grudziądza, w przypadku miasta Grudziądza z 49,1% w 2013 roku do 54,8% w 2014 roku, w powiecie grudziądzkim natomiast z 53,3% do 56,0%.

Najczęstszymi powodami udzielenia pomocy społecznej na terenie gmin OFG są: bezrobocie (29%) i ubóstwo (31%), w dalszej kolejności niepełnosprawność, długotrwała choroba czy bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenie gospodarstwa domowego. Utrzymujące się wysokie wskaźniki osób objętych pomocą społeczną wynikają przede wszystkim z problemów lokalnego rynku pracy związanego z procesem restrukturalizacji gospodarki i upadkiem dużych zakładów przemysłowych, czego wynikiem są utrzymujące się wysokie wskaźniki stopy bezrobocia oraz brak pracy dla osób młodych. Istotne jest zatem wsparcie programów aktywizacji zawodowej i społecznej przy udziale instytucji rynku pracy, pomocy społecznej jak i organizacji pozarządowych.

⁵⁰ *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Wykres 17. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza wg powodów przyznania wsparcia (dane za 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2012 dla gminy M. Grudziądz*, MOPR Grudziądz, 2013 r.; *Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Grudziądzkim na lata 2014-2020*, Starostwo Powiatowe w Grudziądzu, 2014 r., dane GOPS w Dragaczu; *Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim za rok 2012*, ROPS w Toruniu, 2013

Spory udział osób z niepełnosprawnością lub dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą (łącznie 21%) powoduje, iż istotną sferą działań w zakresie prowadzenia polityki społecznej i zdrowotnej powinien być rozwój niestacjonarnych form opieki i usług rehabilitacyjnych. Na obszarze OSI Grudziądza zakres usług opiekuńczych nie jest rozwinięty równomiernie. Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł w mieście Grudziądzu w 2014 roku 2,0%, natomiast w powiecie grudziądzkim 1,1%, z czego najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w gminie Gruta – 3,3%. Wśród gmin OSI Grudziądza w gminie Rogóźno nie realizowano usług opiekuńczych w 2014 roku. Jest to tym bardziej istotne, iż wraz z postępującym starzeniem się społeczeństwa zapotrzebowanie na usługi tego typu będzie wzrastać. Działania w tym zakresie powinny być także ukierunkowane na podnoszenie umiejętności rodzin oraz opiekunów, służąc poprawie jakości usług opiekuńczych.

Wśród gmin OSI Grudziądza, w dwóch gminach OPS w OZPS nie wykazały realizacji poradnictwa specjalistycznego – były to gminy: Radzyń Chełmiński oraz Rogóźno. Najwyższy odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wykazany przez ośrodki pomocy społecznej w 2014 roku odnotowano w gminie wiejskiej Grudziądz (61,4%), najniższy natomiast w gminie Dragacz (0,6%)⁵¹.

Na obszarze OSI Grudziądza w 2014 roku zatrudnionych było 9 asystentów rodziny, którzy pod opieką mieli 151 rodzin. Jediną gminą niezatrudniającą asystenta rodziny była gmina Dragacz.

⁵¹ *Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim za rok 2014*, ROPS w Toruniu, 2015

Pracę ośrodków pomocy społecznej wspierają funkcjonujące instytucje non-profit, które zarówno angażują się w akcje społeczne organizowane przez MOPR czy GOPS-y jak i inicjują własne projekty aktywizujące i wspierające lokalną społeczność. Łączna liczba działających fundacji, stowarzyszeń oraz organizacji społecznych działających na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza obejmuje 233 podmioty⁵². Do organizacji aktywnie włączających się w pomoc społeczną na terenie obszaru funkcjonalnego możemy zaliczyć: Grudziądzkie Centrum Caritas im. Błogosławionej Juty, Koło Grudziądzkie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, Polski Czerwony Krzyż Oddział Rejonowy w Grudziądzu, Stowarzyszenie „Promyk”, Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Miejsko-Gminny w Grudziądzu, Liga Obrony Kraju Kujawsko-Pomorska Organizacja Wojewódzka z siedzibą w Bydgoszczy, Stowarzyszenie „Uśmiech”, Polski Związek Radioorientacji Sportowej z siedzibą w Warszawie, Bank Żywności⁵³.

Przykładami podejmowanych w ostatnich latach inicjatyw z zakresu pomocy społecznej i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mogą być:

- „Kujawsko-Pomorski Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej” wzmacniający potencjał sektora ekonomii społecznej poprzez utworzenie spółdzielni socjalnych;
- „Rewitalizacja społeczna grudziądzkiej Starówki” – której celem głównym jest zwiększenie poziomu aktywności i jakości życia 130 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym utworzenie mieszkania adaptacyjnego dla osób wychodzących z bezdomności;
- „Schematom STOP! Wspólne działania instytucji pomocy społecznej i instytucji rynku pracy” – utworzenie Centrum dla Rodzin, które ma służyć integracji społecznej rodzin, program realizowany w partnerstwie lidera - PUP w Grudziądzu z gminami powiatu grudziądzkiego;
- Projekt socjalny pn. „Baw się i ruszaj”, który zapewnia osobom małoletnim możliwość aktywnego wypoczynku.

Szansą dla aktywizacji ludności dotkniętej problemem wykluczenia społecznego i zawodowego oraz intensyfikacji i wsparcia działań organizacji społecznych i pozarządowych są opracowywane przez samorządy programy rewitalizacji, a także działania podejmowane w tym obszarze. Rewitalizację możemy rozumieć jako wieloletnie, zintegrowane działania, inicjowane i koordynowane przez samorząd gminny, w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego określonych obszarów miast. Zintegrowanie oznacza, iż działania powinny być podejmowane równoczesne we wszystkich sferach funkcjonowania danego obszaru, tj.: ekonomicznej, społecznej, infrastrukturalnej, przestrzennej, modernizacji zabudowy (w tym mieszkaniowej), przekształceń funkcjonalnych oraz adaptacji części budynków pod nowe funkcje. Koncentracja planowych działań na wybranym obszarze ma – poprzez efekt synergii – doprowadzić do trwałych zmian jakościowych obszaru objętego programem rewitalizacji, a tym samym przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, wzrostu funkcjonalności i rozwoju całego miasta i jego otoczenia.

Jedynym samorządem posiadającym aktualny program rewitalizacji jest Miasto Grudziądz, które w 2009 roku opracowało *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Grudziądza na lata 2009-2015*. Na podstawie przeprowadzonej na potrzeby LPR delimitacji w oparciu o zestaw wskaźników uznano, iż w ramach kompleksowego podejścia do procesu rewitalizacji, w *Lokalnym Programie Rewitalizacji*

⁵² Według stanu na 2014 r. na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

⁵³ Dane urzędów gmin.

Miasta Grudziądz na lata 2009-2015 wsparciem objęty zostanie obszar śródmiejski ograniczony ulicami: ul. Gen. Sikorskiego i ul. Szpitalną (wraz z całym obszarem należącym do byłego szpitala), ul. Piłsudskiego, ul. F. Focha i ul. Teatralną (wraz z całym obszarem należącym do Centrum Kultury Teatr), ul. Gen. Hallera, ul. Narutowicza, ul. Chełmińską, ul. Brzeźną, ul. Wiślaną, ul. Gdyńską, na północ wzdłuż nabrzeży Wisły do wysokości ul. Solnej, ul. Solną, ul. J. Wybickiego do skrzyżowania z ul. Gen. Sikorskiego. Dokument LPR wskazał szereg działań „twardych” w zakresie rozbudowy i modernizacji infrastruktury i substancji budowlanej jak i działań „miękkich” o charakterze społecznym i kulturowym, które z powodzeniem udało się wdrożyć, a które przyczynią się do zniwelowania barier społecznych, gospodarczych i fizycznych na zdiagnozowanym obszarze kryzysowym⁵⁴.

W pozostałych gminach nie opracowano Lokalnych Programów Rewitalizacji lub dokumentów równorzędnych. Wynika to z przeważającego wiejskiego charakteru obszarów gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz i braku dostatecznej koncentracji przestrzennej zjawisk kryzysowych, a także braku odpowiednich środków. Nie oznacza to jednak, iż na terenie tych gmin nie występują problemy natury społecznej, architektonicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej czy gospodarczej, które mogłyby zostać objęte zintegrowanymi działaniami, charakterystycznymi dla procesu rewitalizacji.

Przyjęte w 2015 r. dokumenty na szczeblu rządowym regulujące politykę rewitalizacyjną w Polsce, tj. *Ustawa o polityce rewitalizacji* oraz *Narodowy Plan Rewitalizacji*, potwierdzają rosnącą rolę rewitalizacji jako jednego z głównych czynników determinujących prawidłowy rozwój kraju w nadchodzących latach. W myśl tych dokumentów działania rewitalizacyjne traktowane będą jako nieobowiązkowe działania własne gminy, zwiększając tym samym pole administracyjno-formalne podejmowania i finansowania takich działań, a nowym instrumentem ich realizacji powinny być Gminne Programy Rewitalizacji. Aktualizacja LPR Grudziądz, a także przystąpienie pozostałych gmin do tworzenia podobnych dokumentów w oparciu o nowe ramy prawne jak i środki dostępne w ramach funduszy unijnych daje nadzieję na znaczące ograniczenie problemów społecznych i przestrzennych na najbardziej zdegradowanych obszarach oraz stopniowego wytworzenia impulsów, które przyczynią się do ich rozwoju.

OPIEKA ZDROWOTNA

Głównym ośrodkiem opieki zdrowotnej, zabezpieczającym pod względem specjalistycznym wschodnią część województwa kujawsko-pomorskiego jest Regionalny Szpital Specjalistyczny im. dr. Władysława Biegańskiego w Grudziądz. Szpital posiada 35 oddziałów łóżkowych (podstawowych, specjalistycznych i wysoce specjalistycznych), poradnie specjalistyczne i konsultacyjne oraz placówki pełnego zaplecza diagnostycznego. Szpital jest zmodernizowany oraz w pełni z informatyzowany. W ciągu roku w grudziądzkim szpitalu hospitalizowanych jest około 43 tysiące pacjentów⁵⁵. Według danych GUS liczba łóżek w grudziądzkim szpitalu w 2014 r. wynosiła 1027. RSS w Grudziądz jest także największym pracodawcą w regionie zatrudniającym blisko 2,4 tys. osób.

⁵⁴ *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Grudziądz na lata 2009-2015*, Urząd Miejski w Grudziądz, 2009 r.

⁵⁵ <http://bieganski.org/pl/szpital/3> [dostęp na dzień 20.08.2015 r.]

Opiekę całodobową świadczą także niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej takie jak: NZOZ Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Specjalnej Troski w Grudziądzu prowadzony przez "Opus II" Spółka z o.o. oraz NSZOZ "Oko-Med" M.T. w Grudziądzu w ramach Zespołu Chirurgii Jednego Dnia⁵⁶.

W ramach Regionalnego Szpitala Specjalistycznego im. dr. Wł. Biegańskiego w Grudziądzu funkcjonuje Oddział Medycyny Paliatywnej (forma stacjonarna) oraz Hospicjum Domowe (forma niestacjonarna). Na terenie OSI Grudziądz nie funkcjonują ponadto żadne inne publiczne, wyspecjalizowane zakłady opieki poszpitalnej (zakłady opiekuńczo-pielęgnacyjne, zakłady opiekuńczo-lecznicze czy hospicja), dlatego opieka oferowana jest głównie w formie niestacjonarnej. Z uwagi na rosnące potrzeby w zakresie usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych oraz w zakresie wyższej mobilności ich świadczenia, szczególnie na terenach wiejskich, to właśnie rozwój niestacjonarnych form opieki powinien być wspieranych w pierwszej kolejności.

Tabela 21. Podstawowe dane dotyczące opieki ambulatoryjnej świadczonej na terenie OSI Grudziądz (2014 r.)

Nazwa gminy	Liczba przychodni ogółem	Udzielone porady lekarskie ogółem
Gmina Grudziądz	3	23 492
Gruta	2	25 718
Radzyń Chełmiński	1	14 830
Rogóźno	1	7 366
Dragacz	2	20 309
Miasto Grudziądz	36	829 715
OSI Grudziądz	45	921 430

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Pozycja Grudziądz jako ośrodka miejskiego o dużym znaczeniu pod względem opieki zdrowotnej wzmocniona jest także funkcjonowaniem na terenie miasta 36 przychodni lekarskich, świadczących usługi w szerokim zakresie specjalizacji. W 2014 r. w 45 przychodniach na terenie OSI Grudziądz udzielono łącznie ponad 921 tysięcy porad lekarskich, czyli o 2,2% więcej niż w roku 2013 i o 2,6% więcej niż w roku 2012.

Istotnym problemem, z którym mierzy się większość regionów w Polsce jest brak oddziałów geriatrycznych oraz specjalistów w zakresie geriatrii. Najbliższym ośrodkiem posiadającym taki oddział jest Szpital Uniwersytecki im. Dr. A. Jurasza w Bydgoszczy. Brak wyspecjalizowanych kadr w tym zakresie, w obliczu postępującego starzenia się społeczeństwa, stanowi poważne wyzwanie dla zakładów opieki zdrowotnej. Warto zatem czynić starania o przyciągnięcie odpowiednich kadr, a także wspierać wszelkie inne formy opieki nad osobami starszymi (usługi opiekuńcze, pielęgnacyjne, rehabilitacyjne, itp.).

Pozytywnym czynnikiem w zakresie rehabilitacji poszpitalnej jest obecność na terenie OSI Grudziądz Geotermii Grudziądz w Maruszy. Wykorzystanie solanek do celów leczniczych oraz w odnowie biologicznej przyspiesza powrót pacjentów do pełnej sprawności oraz zmniejsza dolegliwości bólowe i reumatyczne. Dzięki unikatowym właściwościom balneologicznym grudziądzkich wód solankowych,

⁵⁶ <https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/Szpitala> [dostęp na dzień 20.08.2015 r.]

profesjonalnej kadrze oraz rozbudowanej infrastrukturze (baseny solankowe, sauny, tężnie i grotty solankowe, salony kosmetyczne, siłownie fitness, itd.) Geotermia staje się coraz bardziej popularnym wśród pacjentów i turystów ośrodkiem rehabilitacyjno-sanatoryjnym w regionie i kraju.

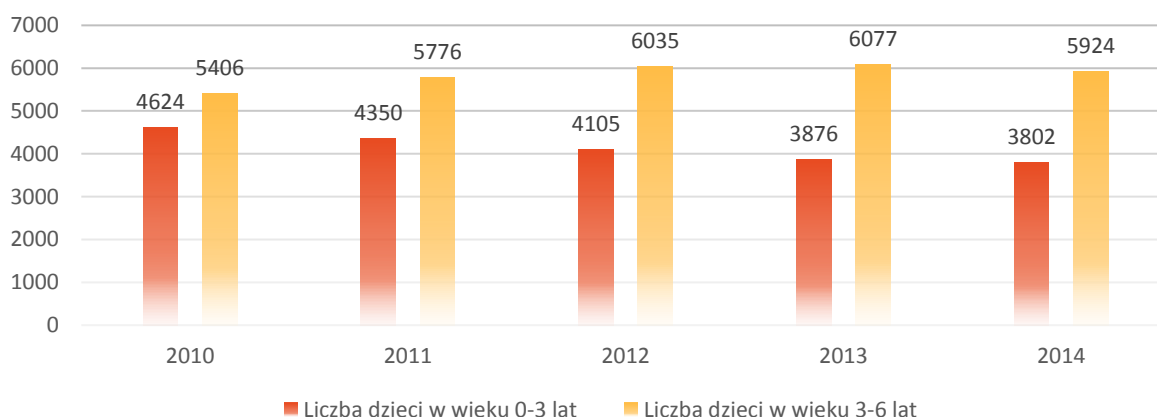
ŻŁOBKI I PRZEDSZKOLA

W Grudziądzu funkcjonują 3 żłobki oraz 1 klub dziecięcy⁵⁷, w Grucie prowadzony jest 1 żłobek, natomiast w pozostałych gminach nie funkcjonują zorganizowane placówki dla opieki nad dziećmi w wieku poniemowlęcym.

W 2014 r. w Grudziądzu 2,5% dzieci w wieku 0-3 lat objętych było opieką zewnętrzną, a zaledwie 57% miejsc było wykorzystanych. W 2014 r. w Grucie wszystkie miejsca w żłobku były wykorzystane, co oznacza, iż 7,3% ogółu dzieci było objęte opieką żłobkową. W całym OSI Grudziądz do żłobków lub klubów dziecięcych uczęszczało 2,2% dzieci w wieku do lat 3. Niski wskaźnik wykorzystania opieki zewnętrznej nad dziećmi w wieku poniemowlęcym wynika zapewne z kilku czynników: wysokiego bezrobocia w regionie, popularności innych form opieki (np. dziadków, innych członków rodziny, niań), małej liczby placówek, a przez to ich niskiej dostępności (szczególnie na terenie gmin wiejskich).

Dane ogólnokrajowe pokazują, iż z roku na rok rośnie liczba dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką żłobkową (z 2% w 2004 r. do 5,9 % w 2014 r), co pozwala sądzić, iż zapotrzebowanie na ofertę żłobków czy klubów dziecięcych wzrośnie na obszarze funkcjonalnym Grudziądz.

Wykres 18. Liczba dzieci zamieszkujących teren OSI Grudziądz w wieku poniemowlęcym (0-2 lat) oraz w wieku przedszkolnym (3-6 lat) [lata 2010-2014]

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Rozwój infrastruktury opiekuńczej ma istotne znaczenie z punktu widzenia ponownego włączenia rodziców do rynku pracy. Poszerzanie jej oferty powinno być jednak wprowadzane w sposób przemyślany uwzględniający takie czynniki jak malejąca ogólna liczba dzieci w wieku do 3 lat, niepełne zapewnienie części obecnych placówek, wysokość opłat za pobyt dziecka oraz ograniczony dostęp do placówek, szczególnie na terenach oddalonych od miasta centralnego. Wsparcie rozwoju placówek opieki nad dziećmi powinno być zatem ukierunkowane na obszary OSI Grudziądz na których podaż tego typu usług jest niewystarczająca lub znikoma w stosunku do zapotrzebowania.

⁵⁷ Rejestr żłobków i klubów dziecięcych prowadzony przez Prezydenta Grudziądz, (http://bip.grudziadz.pl/unzip/grudziadz_9325/23_10_2014_12_31_38rejestr_-_wersja_do_BIP.pdf)

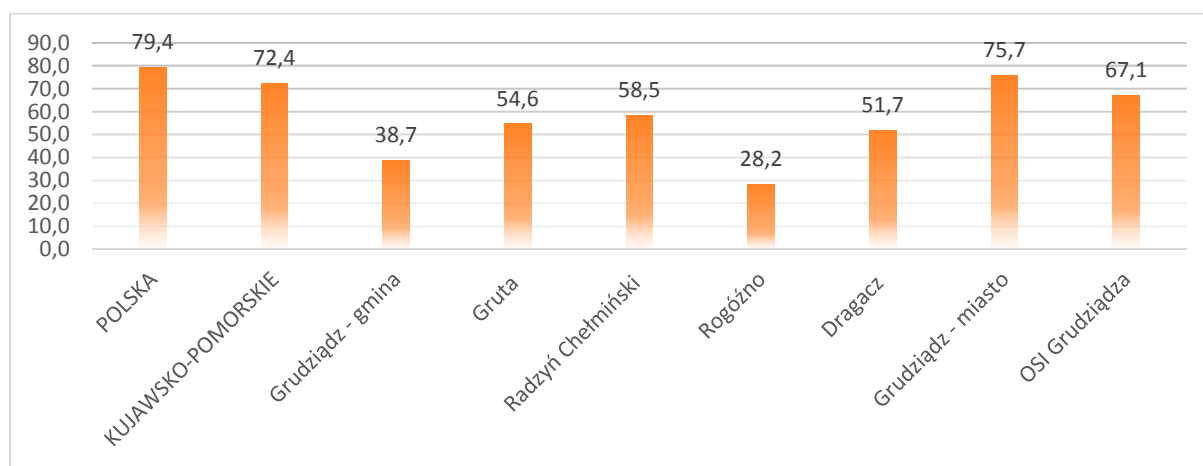

Alternatywą na terenach o mniejszym popycie na usługi opieki nad dziećmi do lat 3 może być także wprowadzenie przez gminy dziennych opiekunów funkcjonujących w myśl ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 45, poz. 235)

Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) zanotowała niewielki wzrost w ostatnich latach i od 2012 r. oscyluje w granicach 6 tysięcy osób. Baza dzieci potencjalnie uczęszczających do przedszkoli zmalała jednak w 2014 r. do 4 320 z powodu wprowadzenia reformy edukacji, na skutek, której obowiązkiem szkolnym objęte zostały także dzieci w wieku 6 lat.

W 2014 r. wskaźniki dotyczące objęcia dzieci w wieku 3-5 lat wychowaniem przedszkolnym we wszystkich gminach osiągały poziom niższy aniżeli średni wskaźnik dla kraju, a jedynie Miasto Grudziądz posiadało wyższy poziom tego parametru aniżeli średnia dla województwa kujawsko – pomorskiego. Wpływ na niskie wartości wskaźnika, podobnie jak w przypadku żłobków, może mieć charakterystyka gmin, jako obszarów wiejskich, gdzie dojazd do placówek przedszkolnych bywa utrudniony, a liczba placówek jest niewystarczająca, jak również z wysokiego poziomu bezrobocia w regionie (brak pracy skłania bowiem rodziców do samodzielnej opieki nad dziećmi).

Wykres 19. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogóle dzieci w wieku 3-5 lat (2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Tę zależność w pewnym zakresie potwierdza stopień wykorzystania miejsc w przedszkolach w 2014 r., gdzie pełne wykorzystanie miejsc przedszkolnych występuje w gminach Dragacz oraz Grudziądz, w samym Grudziądzu wskaźnik wykorzystania miejsc przedszkolnych wynosił 87%, w gm. Rogóźno 82%, w gm. Radzyń Chełmiński 95,3%, zaś w gm. Gruta 92%⁵⁸.

Na podstawie danych z OZPS za 2014 rok, można wskazać, iż na terenie OSI Grudziądz funkcjonowało 39 przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach) oferujących 3 031 miejsc, w tym 20 przedszkoli działało w mieście Grudziądz, 11 w gminie wiejskiej Grudziądz, po 3 w gminie Rogóźno i Dragacz oraz po 1 w gminach Gruta i Radzyń Chełmiński⁵⁹.

Powyższe wyniki pokazują, iż w gminach bezpośrednio sąsiadujących z miastem centralnym zapotrzebowanie na usługi przedszkolne wyraźnie przekracza obecne możliwości placówek przedszkolnych. Taka sytuacja jest wysoce niezadowolająca z perspektywy zachodzących procesów

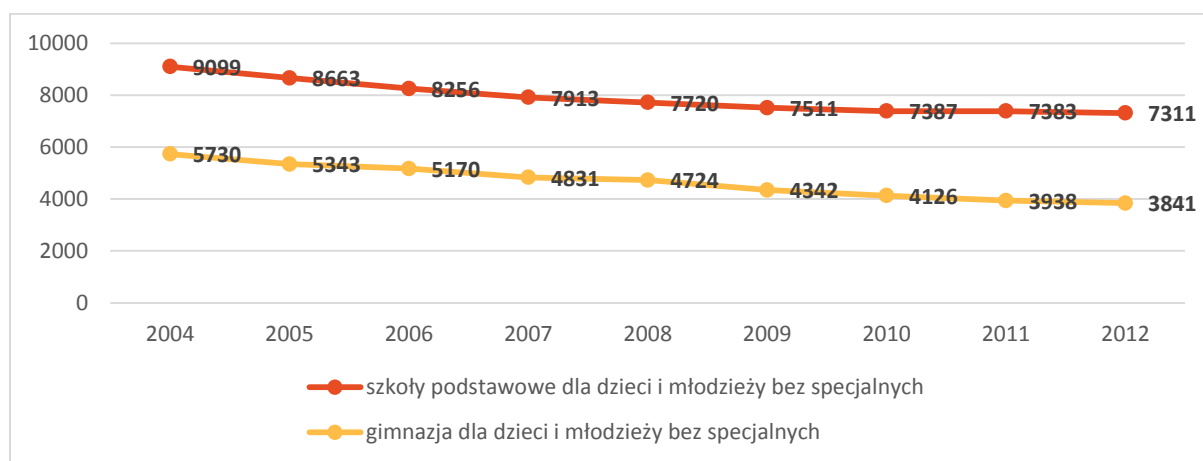
⁵⁸ Według danych *Banku Danych Lokalnych*, GUS

⁵⁹ *Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim za rok 2014*, ROPS w Toruniu, 2015

demograficznych jak i gospodarczych. Zmiany socjologiczne zachodzące w społeczeństwie, a przede wszystkim odchodzenie od formuły rodziny wielopokoleniowej, oraz brak odpowiedniej bazy przedszkolnej sprawia, iż powrót rodziców do czynnej pracy zawodowej bywa znacznie utrudniony z uwagi na konieczność przedłużenia okresu opieki nad dzieckiem. W kolejnych latach należy zatem zadbać o jak najszerzy dostęp do usług przedszkolnych na terenach na których podaż miejsc przedszkolnych jest niewystarczająca. Rozwijając usługi przedszkolne na terenie OFG należy mieć na uwadze również zmniejszony popyt na tego rodzaju usługi z uwagi na zmiany ustawowe, nakładające od 2014 r. obowiązek szkolny na dzieci w wieku 6-lat.

SZKOŁY PODSTAWOWE I GIMNAZJA

Wykres 20. Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza (lata 2004-2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza funkcjonuje 37 szkół podstawowych, w tym 2 specjalne oraz 18 szkół gimnazjalnych i 2 gimnazja specjalne. W okresie 2004-2012 zdecydowanie spadła liczba uczniów zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach, odpowiednio o 1 788 i 1 889 uczniów. Ma to związek z postępującym niżem demograficznym, stanowiącym w przyszłości istotne zagrożenie dla rentowności utrzymywania części szkół.

Tabela 22. Średnie wyniki z egzaminów państwowych osiągnięte przez uczniów szkół podstawowych oraz gimnazjów w gminach obszaru funkcjonalnego Grudziądza (2014 r.)

	Sprawdzian 6-klasisty	Egzamin gimnazjalny			
		Język polski	Historia i WOS	Matematyka	Przyroda
Polska	25,8	68	59	47	52
Woj. Kujawsko-pomorskie	25	65	58	45	50
Grudziądz	24,3	64,4	57	41,7	50,5
Gruta	22,9	58,7	52,3	37,43	46
Radzyń Chełmiński	23,4	67,9	56,8	50,7	51,4
Rogóźno	23	57,7	48,8	36,4	43,3
Dragacz	23	53,2	34,4	34,6	41,3
M. Grudziądz	24,6	64,2	56,9	43	48,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Średnie wyniki sprawdzianu w 2014 r. w gminach w województwie kujawsko-pomorskim* i *Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego 2014 w gminach województwa kujawsko-pomorskiego*, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku.

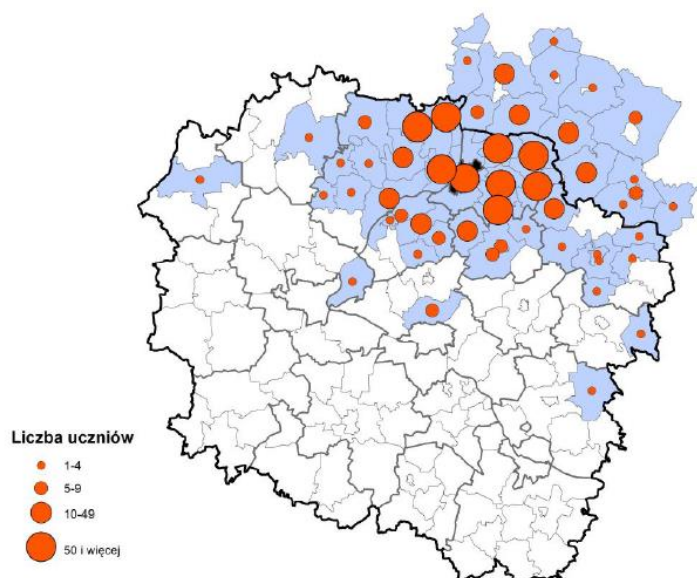
Wyniki osiągnięte przez uczniów szkół podstawowych ze Sprawdzianu 6-klasisty w każdej z gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza były niższe aniżeli średnia krajowa i wojewódzka. Uczniowie gimnazjów również wypadali słabo na tle średniej krajowej i wojewódzkiej we wszystkich analizowanych przedmiotach. Najlepiej spośród gmin OFG prezentowali się uczniowie gimnazjów w Radzynie Chełmiński, którzy osiągnęli wyniki zbliżone lub przekraczające średnie: wojewódzką i krajową. Relatywnie słabe wyniki uczniów szkół podstawowych i gimnazjów wskazują na konieczność usprawnienia oferty edukacyjnej na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza, poprzez: wdrożenie systemu zajęć dodatkowych oraz uzupełniających, a także programów aktywizujących młodzież szkolną po to, aby wzmacniać potencjał intelektualny uczniów, niezbędny do rozwijania umiejętności wymaganych w dalszym procesie edukacyjnym oraz na rynku pracy.

Instytucją pomocną w realizacji funkcji oświatowych i pedagogicznych przez gminy należące do D-ROF jest Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Grudziądzu, która na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Miastem Grudziądz, a powiatem grudziądzkim obejmuje swoimi działaniami dzieci i młodzież zamieszkałą na terenie całego powiatu. W zakres jej oferty wchodzi doradztwo zawodowe dla dzieci i młodzieży, poradnia pedagogiczna dla dzieci i rodziców, organizacja warsztatów oraz doradztwo logopedyczne i psychologiczne.

SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE

Grudziądz stanowi ośrodek edukacji ponadgimnazjalnej o charakterze ponadlokalnym. Jak pokazują badania wykonane na potrzeby delimitacji obszaru funkcjonalnego naukę w grudziądzkich szkołach średnich i zawodowych pobierają uczniowie ze znacznego obszaru północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego jak i południowych gmin województwa pomorskiego.

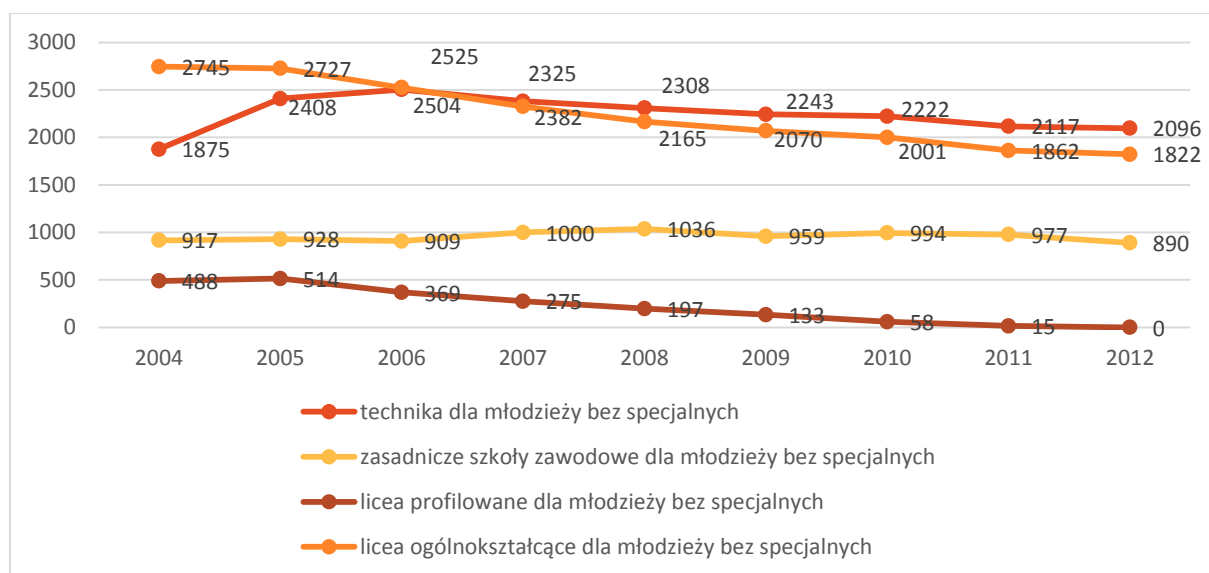
Rycina 8. Liczba uczniów zamieszkujących kształcących się w szkołach ponadgimnazjalnych w Grudziądzu.

Źródło: *Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia*, Centrum Badań Metropolitalnych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2013 r.

W Grudziądzu funkcjonuje 11 liceów ogólnokształcących, 1 szkoła zawodowa specjalna oraz 1 szkoła specjalna przysposabiająca do pracy, a także 6 zespołów szkół zawodowych takich jak: Zespół Szkół Ekonomicznych (technikum) Zespół Szkół Budowlanych i Plastycznych (technikum i zasadnicza szkoła zawodowa), Zespół Szkół Mechanicznych (technikum i zasadnicza szkoła zawodowa), Zespół Szkół Technicznych (technikum), Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich (technikum i zasadnicza szkoła zawodowa) oraz Zespół Szkół Rolniczych (technikum). Ofertę szkół zawodowych uzupełnia prywatna Zasadnicza Szkoła Zawodowa Rzemiosła i Przedsiębiorczości.

W ostatnich latach we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych widoczny był znaczny spadek liczby uczniów. Od 2007 r. widoczna jest także przewaga liczby uczniów techników nad liczbą uczniów liceów ogólnokształcących. Wpływ na popularność kierunków technicznych i zawodowych w znacznej mierze mają współczesne realia rynku pracy, gdzie poszukiwani są pracownicy z wykształceniem zawodowym lub ścisłym.

Wykres 21. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza (lata 2004-2012)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Zdawalność matur w 2014 r. w grudziądzkich szkołach ponadgimnazjalnych w pierwszym podejściu (w maju) wynosiła 69,8% i była niewiele niższa aniżeli średnia zdawalność w kraju i województwie kujawsko-pomorskim (obie po 71%).

O pozycji Grudziądza jako ważnego ośrodka edukacji ponadgimnazjalnej decyduje przede wszystkim bogata oferta szkół zawodowych przygotowująca młodzież do podjęcia pracy w nowoczesnych zakładach produkcyjnych, usługach, czy prowadzeniu gospodarstwa rolnego.

Tabela 23. Profile kształcenia szkół zawodowych zlokalizowanych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądz.

Lp.	Nazwa szkoły	Profil kształcenia
1.	Zespół Szkół Ekonomicznych	<ul style="list-style-type: none"> Technikum: ekonomista/logistyk
2.	Zespół Szkół Budowlanych i Plastycznych	<ul style="list-style-type: none"> Technikum: budownictwa; drogownictwa; usług fryzjerskich. Liceum plastyczne: plastyk. Zasadnicza Szkoła Zawodowa: murarz-tylnkarz; monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych; monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.
3.	Zespół Szkół Mechanicznych	<ul style="list-style-type: none"> Technikum: mechanik pojazdów samochodowych; mechanik. Zasadnicza Szkoła Zawodowa: mechanik pojazdów samochodowych; elektromechanik pojazdów samochodowych.
4.	Zespół Szkół Technicznych	<ul style="list-style-type: none"> Technikum: informatyczne; mechatroniczne; elektroniczne; elektryczne; analityczne; urządzeń i systemów energetyki odnawialnej.
5.	Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich	<ul style="list-style-type: none"> Technikum: hotelarstwa; technologii żywności; obsługi turystycznej; żywienia i usług gastronomicznych. Zasadnicza Szkoła Zawodowa: kucharz; sprzedawca; cukiernik.
6.	Zespół Szkół Rolniczych	<ul style="list-style-type: none"> Technikum: architektury krajobrazu; weterynarii; organizacji reklamy; rolnicze; agrobiznesu; mechanizacji rolnictwa.
18.	Zasadnicza Szkoła zawodowa Rzemiosła i Przedsiębiorczości (szkoła niepubliczna)	<ul style="list-style-type: none"> Zasadnicza Szkoła Zawodowa: blacharz samochodowy; cukiernik; elektromechanik; elektromechanik pojazdów samochodowych; elektryk; fotograf; fryzjer; kucharz; lakiernik; mechanik pojazdów samochodowych; monter sieci; instalacji i urządzeń sanitarnych; monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie; murarz; murarz-tylnkarz; piekarz; sprzedawca; stolarz; ślusarz.

Źródło: Urząd Miejski w Grudziądz

Odnosząc profile kształcenia szkół zawodowych do danych pochodzących z monitoringu zawodów warto zauważyć, iż część zawodów osiągnęła pewien punkt nasycenia na rynku pracy⁶⁰. Dotyczy to szczególnie takich profesji jak: technik ekonomista, technik rolnictwa, mechanik pojazdów samochodowych, murarz, elektryk, ślusarz, stolarz, kucharz czy piekarz. Warto zatem w pewnym stopniu przeorientować politykę kształcenia zawodowego w kierunku wspierania bardziej wyspecjalizowanych profili kształcenia, umacniać współpracę szkół z pracodawcami oraz badać ich zapotrzebowanie na poszczególne typy absolwentów, wprowadzać systemy doradztwa zawodowego dla młodzieży, zwiększając ich świadomość co do przyszłych ścieżek kariery, a także wskazywać absolwentom dalsze kierunki rozwoju i specjalizacji (np. studia, szkoły policealne, kursy i szkolenia) zwiększające ich szanse na rynku pracy.

Najważniejszym z wymienionych powyżej kierunków rozwoju szkolnictwa zawodowego jest umacnianie współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami. Przykładem wspierania takich działań może być udział 6 grudziądzkich zespołów szkół zawodowych w projekcie „Nowa jakość kształcenia w grudziądzkich szkołach zawodowych”, którego celem jest uatrakcyjnienie i podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez współpracę i konsultowanie z przedsiębiorcami programów

⁶⁰ Zestawienie wyników monitoringu zawodów za 2012 i 2013 rok zostało przedstawione w rozdziale dot. rynku pracy.

nauczania i programów praktyk, organizację zajęć dodatkowych i uzupełniających, zakup nowoczesnego wyposażenia pracowni i sal lekcyjnych. Projekt o wartości około 3,7 mln zł obejmie szacunkowo około 2 033 uczniów. Uczeń będzie miał możliwość skorzystania z kilku form wsparcia. Są to spotkania z biznesem na terenie szkoły z osobami prowadzącymi własne przedsiębiorstwa, wyjazdy zawodoznawcze do przedsiębiorstw, które dają możliwość bezpośredniego poznania technologii produkcji czy pracy w konkretnym zawodzie. Inną formą przygotowującą uczniów do wejścia na rynek pracy jest udział w zajęciach specjalistycznych. Ponadto w ramach współpracy z pracodawcami zaplanowano udział 254 uczniów w stażach zawodowych u pracodawców. Uczniowie będą mogli uczestniczyć w dodatkowych zajęciach dydaktyczno - wyrównawczych przygotowujących do egzaminów zawodowych i maturalnych oraz z zakresu kształcenia umiejętności kluczowych: języków obcych, biologii, chemii, fizyki, matematyki. poszerzających umiejętności uczniów, przez co staną się oni bardziej atrakcyjni na rynku pracy.⁶¹

Innym przykładem inicjatywy służącej nabywaniu praktycznych umiejętności przez uczniów szkół zawodowych był projekt staży zagranicznych (IVT) „Uczenie się przez całe życie” w ramach Programu Leonardo da Vinci, realizowany w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Grudziądzu. Celem projektu było odbycie miesięcznych praktyk zawodowych w renomowanych hotelach oraz restauracjach w Dubrowniku (Chorwacja). Poprzez udział w projekcie, uczniowie mieli możliwość poznania kultury i tradycji kraju docelowego oraz podniesienia własnych umiejętności praktycznych i językowych.⁶²

Rozwój szkolnictwa zawodowego, opartego na współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami, stanowi kluczowy czynnik wpływający na rozwój gospodarczy regionu i ograniczenie problemu bezrobocia ludzi młodych na rynku pracy. Warto zatem kontynuować i wspierać nowe inicjatywy poprawiające jakość kształcenia w szkołach zawodowych, umacniając tym samym pozycję Grudziądza jako ważnego ośrodka edukacji ponadgimnazjalnej w regionie.

OFERTA EDUKACYJNA DLA DOROSŁYCH

Wspieranie działalności szkół pozwalających osobom dorosłym nadrobić braki w edukacji, a także zdobyć odpowiednie kwalifikacje zawodowe jest bardzo istotnym elementem, biorąc pod uwagę bardzo niskie wskaźniki wyedukowania ludności zamieszkującej obszar funkcjonalny Grudziądza.

W Grudziądzu funkcjonuje bogata oferta szkół policealnych, gdzie młodzież i osoby dorosłe mogą uzupełniać wykształcenie i zdobywać nowe kwalifikacje. Szeroki zakres profili kształcenia pozwala w sposób efektywny dokonać wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej oraz zawodowej, a także umożliwia przekwalifikowanie się osobom dotkniętym bezrobociem strukturalnym w kierunku zawodów najbardziej poszukiwanych na rynku pracy. Co ważne, osoby posiadające niepełne wykształcenie mogą skorzystać z oferty 8 liceów, 1 gimnazjum 1 technikum oraz 1 szkoły zawodowej kształcących osoby dorosłe.

---

⁶¹ <http://grudziadz.pl/pl/contents/content/276/6737> [dostęp na dzień 15.05.2015 r.]

⁶² *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych gminy-miasta Grudziądz w roku szkolnym 2013/2014*, Urząd Miejski w Grudziądzu

Tabela 24. Oferta szkół policealnych w Grudziądzu (stan na 2014 r.).

Lp.	Nazwa szkoły	Profil kształcenia
1.	Medyczne Szkoła Policealna Nr 1	dietetyk/ratownik medyczny
2.	Medyczna Szkoła Policealna Nr 9	opiekun medyczny/ technik masażysta
3.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	technik administracji, Technikum uzupełniające: pojazdów samochodowych
4.	Policealne Studium Zawodowe FAMA (szkoła niepubliczna)	technik administracji/ technik rachunkowości
5.	Szkoła Policealna Grudziądzkiej Szkoły Wyższej (szkoła niepubliczna)	technik archiwista/technik bezpieczeństwa i higieny pracy
6.	Policealne Studium Zawodowe (szkoła niepubliczna)	opiekun medyczny/technik administracji/ technik bezpieczeństwa i higieny pracy/technik informatyk/ technik rachunkowości
7.	Policealne Studium Centrum Edukacji Dorosłych (szkoła niepubliczna)	technik ochrony fizycznej osób i mienia
8.	Prywatna Szkoła Policealna dla Dorosłych „Twoja Szkoła” (szkoła niepubliczna)	technik administracji/technik bezpieczeństwa i higieny pracy
9.	Policealne Studium ESAN (szkoła niepubliczna)	technik farmaceutyczny
10.	Elitarne Studium Służb Ochrony „DELTA” (szkoła niepubliczna)	technik ochrony fizycznej osób i mienia
11.	Policealna Szkoła TEB Edukacja (szkoła niepubliczna)	asystentka stomatologiczna/ higienistka stomatologiczna/ technik masażysta/ technik administracji/technik bezpieczeństwa i higieny pracy/technik informatyk/technik rachunkowości/technik usług kosmetycznych
12.	Policealna Szkoła Dla Dorosłych ATS (szkoła niepubliczna)	opiekun medyczny/opiekunka dziecięca
13.	Policealna Szkoła dla Dorosłych ATSA (szkoła niepubliczna)	technik administracji/technik bezpieczeństwa i higieny pracy
14.	Policealna Szkoła dla Młodzieży ATS (szkoła niepubliczna)	technik masażysta, terapeuta zajęciowy
15.	Policealne Medyczne Studium Zawodowe „FAMA” (szkoła niepubliczna)	opiekun medyczny
16.	Zaoczna Policealna Szkoła Zawodowa „Pascal” (szkoła niepubliczna)	technik administracji/technik bezpieczeństwa i higieny pracy/ technik usług kosmetycznych
17.	Policealne Studium Zawodowe „ZSOIZ” (szkoła niepubliczna)	technik bezpieczeństwa i higieny pracy

Źródło: Urząd Miejski w Grudziądzu.

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza funkcjonują trzy szkoły wyższe zlokalizowane w samym Grudziądzu: Uczelnia im. Edwarda Herzberga (studia inżynierskie: mechanika i budowa maszyn, mechatronika, studia licencjackie: politologia), oraz zamiejscowe ośrodki dydaktyczne (ZOD): Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (mimo, iż w 2013 r. UMK podjęło decyzję o likwidacji ZOD w Grudziądzu, to została ona wstrzymana i w ofercie ZOD UMK na rok 2015/2016 znalazł się jeden kierunek studiów stacjonarnych licencjackich: menedżersko-finansowy, a także studia podyplomowe) oraz Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi (studia II stopnia oferowane za pomocą platformy zdalnego nauczania). Z uwagi na bliskość dużych ośrodków akademickich jak Bydgoszcz, Toruń, Olsztyn czy Gdańsk oraz słabnący popyt na usługi edukacyjne, związany głównie z

niżem demograficznym uczelnie wyższe wycofują się z działalności w Grudziądzu, czego wyrazem jest likwidacja w ostatnich latach ZOD Politechniki Gdańskiej

KULTURA, SPORT I REKREACJA

Do najważniejszych placówek kulturalnych o znaczeniu ponadlokalnym zaliczyć należy instytucje mieszczące się w Grudziądzu takie jak: Muzeum im. ks. dr Władysława Łęgi, Centrum Kultury Teatr, Bibliotekę Miejską im. Wiktora Kulerskiego, czy Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne. Ponadto w Grudziądzu znajduje się nowoczesny multipleks – kino Helios z 5 salami kinowymi i blisko 1 300 miejsc. Działalność kulturalną w wymiarze lokalnym na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza świadczy 21 placówek bibliotecznych oraz 6 ośrodków, domów kultury, klubów i świetlic⁶³.

Wydarzenia kulturalne organizowane na terenie gmin OFG mają w przeważającej części charakter lokalny i gminny. Nielicznymi wydarzeniami o wymiarze ponadlokalnym, czy krajowym są Zjazd Kawalerzystów II RP kultywujący historię grudziądzkiej przedwojennej Centralnej Szkoły Kawalerii oraz tradycje polskiej jazdy, a także Pomorska Gala Światła i Energii, będąca ciekawym wydarzeniem artystycznym łączącym przedstawienia w zakresie iluminacji, sztuki teatralnej, w tym przedstawień teatrów ulicznych, oraz muzyki. Do innych ciekawych wydarzeń kulturalnych i artystycznych organizowanych przez poszczególne gminy na poziomie lokalnym możemy zaliczyć:

- festyny sołeckie, Dożynki Gminne, Dni Dragacza w gminie Dragacz;
- festyny sołeckie, Święto Pieczonego Ziemniaka, Święto rodziny, Dzień patriotyzmu, Dożynki Gminne w gminie Rogóźno;
- Przegląd Piosenki Żołnierskiej, Dożynki Gminne, Gminny Konkurs Recytatorski, Koncert Walentynkowy, Gminny Konkurs Plastyczny „Świeżo malowane”, Prezentacje Muzyczne, Festyn wakacyjny, Wieczór wigilijny w gminie Grudziądz;
- Dni Gminy Gruta, Dożynki Gminne, Inszenizacja Bitwy, festyny gminne w gminie Gruta;
- Festiwal „Lato na Starym Mieście”, Dni Grudziądza, Jarmark Św. Mikołaja w Grudziądzu.

Funkcję obiektów sportowych o znaczeniu ponadlokalnym stanowią: Stadion Centralny im. Bronisława Malinowskiego w Grudziądzu, gdzie odbywają się rozgrywki I-ligi piłki nożnej klubu Olimpia Grudziądz oraz Stadion Żużlowy przy ul. Hallera, gdzie Grudziądzki Klub Motocyklowy startuje w rozgrywkach najwyższej ligi żużlowej w Polsce - PGE Ekstraligi. Obydwa stadiony posiadają przestarzałą infrastrukturę i wymagają gruntownej modernizacji i dostosowania do standardów Polskiego Związku Piłki Nożnej oraz Polskiego Związku Motorowego związanych z wymogami wyższych klas rozgrywkowych.

Najpopularniejszymi obiektami służącymi czynnej aktywności sportowej mieszkańców są lokalne kąpieliska, Plaża Miejska RUDNIK oraz Camping nr 134, Ośrodek Wypoczynkowy „Delfin” nad Jez. Wielkim Rudnickim, baseny odkryte w Grudziądzu, stadiony gminne, czy boiska typu Orlik. Amatorzy wędkarstwa i wypoczynku nad wodą mają możliwość rekreacji nad jednym z licznych jezior,

---

⁶³ Bank Danych Lokalnych, GUS.

z których największe to: Jez. Kuchnia, Jez. Wielkie Rudnickie, Jez. Mełno, Jez. Salno Małe, Jez. Kitnowskie, Jez. Szumiłowo, Jez. Borbrowo czy Jez. Gruta Duże.

Szczególnym walorem regionu jest możliwość zażywania kąpeli solankowych i licznych zabiegów rehabilitacyjnych w obiekcie grudziądzkiej Geotermii. Mimo poczynionych inwestycji w ostatnich latach, obiekt ten wymaga dalszych działań modernizacyjnych, a także zwiększonej promocji, aby w pełni wykorzystać potencjał turystyczny i rekreacyjny.

Rozwój Produktu Turystyki Zdrowotnej na bazie potencjału Geotermii Grudziądz, obok rozwoju produktu turystyki historycznej i militarnej na bazie Twierdzy Grudziądz, stanowi potencjalny markowy produkt turystyczny województwa kujawsko-pomorskiego zlokalizowany na terenie Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego⁶⁴. *Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020* w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji: *Rozwój uzdrowisk* zaleca podejmowanie działań służących wykorzystaniu przewagi konkurencyjnej regionu jaką jest posiadanie licznej bazy uzdrowskiej i znacznej liczby kuracjuszy oraz naturalnego potencjału dla rozwoju tego segmentu turystyczno-gospodarczego. *SRWK-P* wskazuje na możliwość dalszego rozwoju potencjału uzdrowskiego zarówno poprzez rozwój istniejących uzdrowisk, jak i tworzenie nowych obiektów na bazie zidentyfikowanych walorów (mogących stanowić podstawę dla uzyskania oficjalnego statusu ośrodka uzdrowskiego). Grudziądzkie zasoby geotermalne przy odpowiedniej rozbudowie infrastruktury, promocji oraz wprowadzeniu odpowiednich rozwiązań komunikacyjnych i infrastrukturalnych, służących wyprowadzeniu i uspokojeniu ruchu komunikacyjnego oraz likwidacji źródeł zanieczyszczeń środowiska w otoczeniu terenów uzdrowskich, mogą stać się ważnym impulsem rozwoju dla turystyki zdrowotnej w regionie. Dostępność źródeł geotermalnych stanowić będzie uzupełnienie bogatej oferty turystycznej OFG opartej na walorach przyrodniczych i historycznych.

Aeroklub Nadwiślański Lotnisko Lisie Kąty kultywuje tradycje przedwojennej Wyższej Szkoły Pilotów, oferując miłośnikom awiacji kursy pilotażu oraz możliwość działalności w sekcjach: szybowcowej, balonowej, samolotowej czy modelarskiej. Aeroklub organizuje na swoim terenie także pokazy i pikniki lotnicze, a goście i klienci mogą skorzystać na miejscu z hotelu i klubowej kawiarni.

DZIEDZICTWO KULTUROWO-HISTORYCZNE I WALORY TURYSTYCZNE REGIONU

Historyczny region Pomorza, do którego przynależy Grudziądz i jego okolice, posiada niezwykle interesującą spuściznę historyczną opartą na przenikaniu się kultury polskiej i kultury niemieckiej (pruskiej), które ukształtowały lokalne tradycje i wartości. Specyfika tego regionu widoczna jest w zachowanych zabytkach: od średniowiecznych kościołów i zamków Państwa Zakonu Krzyżackiego, przez szlacheckie dworki i pałace, pruskie fortyfikacje, po rezydencje odrodzonej Polski.

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza zlokalizowanych jest 85 obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków⁶⁵. Najokazalszymi zabytkami w regionie grudziądzkim są budowle gotyckie: ruiny zamków obronnych i kościoły, które stanowią spuściznę po państwie krzyżackim.

⁶⁴ Załącznik 6 *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+* - Lista potencjalnych markowych produktów turystycznych województwa kujawsko-pomorskiego, UM WK-P, 2013 r.

⁶⁵ *Rejestr zabytków nieruchomości*, Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Największą średniowieczną budowlą obronną jest zamek w Radzynie Chełmińskim, pozostałe dwa zamki, których pozostałości zachowały się do dzisiaj znajdują się w Rogóźnie oraz Pokrzywnie (gm. Gruta).

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza występują także liczne obiekty pałacowo-parkowe, dworki, jak i ciekawe przykłady budownictwa sakralnego będące niewątpliwym atutem turystycznym tego obszaru. Obecnie atrakcją turystyczną stanowi także system fortyfikacji obronnych Twierdzy Grudziądz z zachowaną w dobrym stanie Cytadelą, które sezonowo są dostępne dla zwiedzających.

Do najważniejszych obiektów dziedzictwa narodowego możemy zaliczyć m.in.⁶⁶:

- W gm. Grudziądz: Fort Grupowy Wielka Księża Góra, kościół pw. św. Mikołaja w Szynychu, kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Mokrem - z czego 6 zabytków wpisanych jest do rejestru;
- W mieście Grudziądz: Twierdza Grudziądz, zabytkowe Stare Miasto, Spichrze tworzące unikalną nadwiślańską sylwetę miasta, obiekty sakralne (kościół pw. św. Mikołaja, św. Ducha, czy św. Franciszka Ksawerego, kolegium jezuickie – obecnie Urząd Miasta), mury miejskie, Brama Wodna, Góra Zamkowa z pozostałościami po zamku krzyżackim i Wieżą Klimek - z czego 44 zabytki wpisane są do rejestru;
- W gm. Dragacz: kościół pw. Jakuba Apostoła w Wielkim Lubieniu, Chaty drewniane tzw. Menonickie w Bratwinie, Dragaczu, Wielkim Stwolnie, Dom Misyjny księży werbistów oraz muzeum misyjno – etnograficzne w Górnej Grupie, zespół „Białej Karczmy” w Michalu - z czego 9 zabytków wpisanych jest do rejestru;
- W gm. Radzyń Chełmiński: Zamek Krzyżacki w Radzynie Chełmińskim, sanktuarium w Rywałdzie Królewskim – z czego 13 zabytków wpisanych jest do rejestru,
- W gm. Gruta: 14 zespołów pałacowo-parkowych, w tym najbardziej okazały w Mełnie, kościoły w Grucie, Okoninie, Słupie, Dąbrowie Królewskiej, grodzisko późnośredniowieczne w Grucie, młyn w Słupskim Młynie – z czego 12 zabytków wpisanych jest do rejestru;
- W gm. Rogóźno: ruiny Zamku Krzyżackiego w Rogóźnie, kościoły w Rogóźnie, Szembruksu i Gubinach – z czego 4 zabytki wpisane są do rejestru;

Teren regionu grudziądzkiego oferuje wiele atrakcji sprzyjających turystyce aktywnej dzięki bogactwu form morfologicznych i osobliwościom przyrody. Spragnieni wypoczynku nad wodą, mogą zażywać kąpieli lub wędkować w licznych jeziorach i rzekach. Amatorzy wycieczek pieszych i rowerowych mogą podziwiać nieskażoną przyrodę na terenach rezerwatów przyrody, czy przemierzając wytyczone szlaki turystyczne. Grudziądz przecina kilka szlaków turystycznych: czerwony (Nowa Wieś – Wielki Wełcz – rezerwat „Jamy”- Gardeja), niebieski (skrajem Wysoczyzny Chełmińskiej przez Mnirelk – Goplin – Klamry), zielony (Świecie nad Osą – Mełno – Radzyń Chełmiński), a także żółty (Rogóźno Zamek – Jezioro Kuchnia). Region historycznie związany z tradycjami polskiej kawalerii obfituje także w liczne stadniny koni, umożliwiające podziwianie okolicznej przyrody z wysokości końskiego grzbietu⁶⁷.

---

⁶⁶ Tamże

⁶⁷ Informacja Turystyczna w Grudziądzu

Baza turystyczna na terenie OFG wygląda przeciętnie. Łącznie oferta noclegowa obejmuje 1 134 miejsc, z czego 460 miejsc oferują obiekty hotelowe, a 674 miejsca inne obiekty noclegowe. Baza noclegowa występuje tylko w Grudziądzu oraz gminach Grudziądz i Dragacz. Obiekty hotelowe o średnim standardzie (trzygwiazdkowe) występują tylko w Grudziądzu – 4 obiekty tego typu⁶⁸. Ofertę noclegową uzupełniają gospodarstwa agroturystyczne, które z uwagi na walory krajobrazowo-przyrodnicze terenu, stanowią atrakcyjną alternatywę dla obiektów hotelowych.

Uwarunkowania turystyczne regionu należy uznać za przeciętne. Brak rozbudowanej bazy turystycznej oraz odpowiedniej promocji sprawia, że region nie cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony turystów. W 2013 r. łącznie udzielono 61 115 noclegów z czego 8% noclegów udzielono turystom zagranicznym⁶⁹. Rozwój turystyczny Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego powinien być ukierunkowany na turystykę wypadową i weekendową, opierającą się na wspólnej ofercie promocyjnej i turystycznej zrzeszonych gmin.

---

⁶⁸ *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

⁶⁹ Tamże

Konkluzje strategiczne:

- I. Na terenie OF Grudziądz znaczna część ludności zmagą się z problemami bytowymi i jest zagrożona wykluczeniem. Konieczne jest kontynuowanie działań służących aktywizacji zawodowej i społecznej ludności oraz wsparciu osób w trudnej sytuacji życiowej i materialnej.*
- II. Niski wskaźnik objęcia wychowaniem przedszkolnym dzieci w wieku 3-6 lat na terenie gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądz;*
- III. Spadek liczby uczniów we wszystkich typach szkół, powoduje problem z utrzymaniem rentowności części placówek oświatowych;*
- IV. Niewystarczająca oferta edukacyjna - średnie wyniki osiągnięte przez uczniów na egzaminach państwowych są niższe niżeli średnie dla kraju i województwa;*
- V. Bogata oferta szkolnictwa zawodowego;*
- VI. Funkcjonowanie licznych placówek edukacji ustawicznej i szkół policealnych;*
- VII. Malejąca oferta szkolnictwa wyższego na terenie OF Grudziądz;*
- VIII. Mimo braków w infrastrukturze noclegowej i turystycznej, OFG posiada potencjał dla rozwoju turystyki aktywnej i wypadowej.*
- IX. Wysoki potencjał dla rozwoju turystyki rehabilitacyjno-uzdrowiskowej, bazujący na naturalnych złożach geotermalnych.*

LESISTOŚĆ

Obszar funkcjonalny Grudziądza charakteryzuje się sporą lesistością. Według danych za 2013 r. udział gruntów leśnych w powierzchni ogółem wynosił dla całego obszaru 20,4%. Gminami o najwyższej lesistości są gmina Rogóźno – 33,6%, gmina Dragacz – 28,3% oraz gmina Grudziądz – 24%. Gminami o bardzo niskim pokryciu lasami są gminy Gruta – 8,2% oraz Radzyń Chełmiński – 1,1%. W samym Grudziądzu udział gruntów leśnych także jest wysoki i wynosi 20,1% powierzchni miasta.

Lasy w regionie nie tylko stanowią istotną bazę przyrodniczo-rekreacyjną, ale także stanowią podstawę funkcjonowania zakładów przetwórstwa drzewnego, a zwłaszcza przemysłu papierniczego i meblarskiego. W promieniu 30 km od Grudziądza działają, bowiem zakłady największych światowych koncernów papierniczych jak: Mondi Świecie, International Paper Kwidzyn, czy Schumacher Packaging Grudziądz⁷⁰.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Ciekawa forma geo-morfologiczna oraz położenie w dorzeczu Wisły obszaru funkcjonalnego Grudziądza sprawia, iż na jego terenie ustanowiono liczne rezerваты oraz inne formy ochrony przyrody, jak np. obszary ochrony siedlisk Natura 2000. Wysoki udział terenów przyrodniczych wpływa na atrakcyjność turystyczną i krajobrazową obszaru, jednocześnie wiążąc się z prawnymi ograniczeniami zabudowy oraz prowadzenia różnych form działalności na tych terenach, co niekiedy może stanowić barierę dla rozwoju gospodarki przestrzennej gmin. Najważniejszymi obiektami objętymi różnymi formami ochrony prawnej na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza są⁷¹:

- Rezerwat Przyrody „Jamy” (gm. Rogóźno – pow. 106,2 ha) – celem jest zachowanie fragmentów buczyny pomorskiej oraz zbiorowisk łąkowych.
- Rezerwat „Rogóźno Zamek” (gm. Rogóźno – pow. 71,93 ha) – celem jest zachowanie fragmentu wielogatunkowego lasu liściastego o charakterze naturalnym z udziałem jarzębu brekinii oraz wyjątkowo bogatym runem, a także zabezpieczenie i zachowanie źródeł oraz wód rzeki Gardęgi.
- Rezerwat „Jezioro Fletnowskie” (gm. Dragacz – pow. 25,21 ha) – służy zachowaniu unikalnej pod względem formy geomorfologicznej rynny jeziora Fletnowskiego przecinającej południkowo basen grudziądzki;
- Obszar Natura 2000 „Cytadela Grudziądz” (gm. Grudziądz – pow. 222,81 ha) – teren pochodzenia antropogenicznego – potężny system obronny twierdzy Grudziądz zamieszkiwany jest przez jedną z największych polskich kolonii nietoperzy (w okresie zimowym od 600-2 500 osobników)
- Obszar Natura 2000 „Dolina Osy” (gm. Rogóźno, gm. Łasin – pow. 665,12 ha) – Celem jest ochrona siedlisk licznych gatunków ptaków, ryb i roślin takich jak: czosnek niedźwiedzi, lilia

⁷⁰ <http://grudziadz.pl/pl/contents/content/15/166>, dostęp na dzień 23.08.2014 r.

⁷¹ <http://geoportal.rdos-bydgoszcz.pl/>, dostęp na dzień 22.08.2014 r.

złotogłów, wawrzynek wilcze łyczo, dzwonek szerokolistny, minog rzeczny, koza pospolita, mopek.

- Obszar Natura 2000 „Dolina Dolnej Wisły” (gm. Dragacz, gm. Grudziądz, gm. M. Grudziądz) - Obszar Dolina Dolnej Wisły jest krajową ostoją ptaków o randze międzynarodowej PL028 ciągnącą się wzdłuż ponad 260 kilometrowego odcinka Wisły. Gniazduje w niej 28 gatunków ptaków z listy zał. I Dyrektywy Ptasiej; 9 gatunków znajduje się w tzw. polskiej czerwonej księdze.

Ponadto na terenie gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza występują łącznie 222 pomniki przyrody, najwięcej z nich znajduje się w gminie Rogóźno (104). Część z nich wymaga jednak pilnych zabiegów sanitarnych, aby móc zachować je w jak najlepszym stanie.

STAN WÓD POWIERZCHNIOWYCH

Zgodnie z ekspertyzami WIOŚ w Bydgoszczy dotyczącymi cieków płynących na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza za rok 2012 oraz badaniami stanu jezior z lat 2007-2012 klasyfikacja stanu jakościowego wybranych punktów pomiarowych prezentowała się następująco⁷²:

- Gardęga (gm. Rogóźno) – ocena biologiczna: umiarkowana; ocena fizyczno-chemiczna: dobra;
- Ujście Osy (gm. Grudziądz) – ocena biologiczna: umiarkowana; ocena fizyczno-chemiczna: poniżej poziomu dobrego;
- Rów Hermana – ujście do Wisły (gm. M. Grudziądz) – ocena fizyko-chemiczna: dobra;
- Trynka – ujście do Wisły (gm. M. Grudziądz) – ocena biologiczna: słaba; ocena fizyko-chemiczna: dobra;
- Mątawa (gm. Dragacz, punkt pomiarowy poniżej Jez. Świąte w gm. Warlubie) – ocena biologiczna: umiarkowana; ocena fizyko-chemiczna: dobra;
- Jez. Mełno (gm. Gruta, stan na 2009 r.) – ocena biologiczna: umiarkowana;
- Jez. Rudnickie Wielkie (gm. M. Grudziądz, stan na 2009 r.) – ocena biologiczna: słaba;

Powyższe zestawienie pokazuje, iż ogólny stan chemiczny i biologiczny głównych cieków wodnych oraz zbiorników powierzchniowych na terenie OFG należy ocenić jako umiarkowany. Poprawa jakości usług kanalizacyjnych oraz działalności oczyszczalni ścieków może przyczynić się do poprawy jakości niektórych z nich, choć ważną przyczyną eutrofizacji cieków i zbiorników wodnych pozostaje nawożenie pól przez rolników.

ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA

Jakość powietrza atmosferycznego zależy głównie od: przemysłu na danym obszarze, odległości od głównych emitatorów, poziomu emisji z sektora bytowo-komunalnego (emisja powierzchniowa), natężenia ruchu pojazdów oraz układu komunikacyjnego (emisja komunikacyjna/ liniowa), a także

---

⁷² Ocena stanu wód powierzchniowych zgodna z Ramową Dyrektywą Wodną, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy.

położenia geograficznego i warunków meteorologicznych. Od wielu lat obserwuje się w rejonie Grudziądza, analogicznie jak w całym województwie kujawsko-pomorskim, niepokojący stan zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym.

Ocenę jakości powietrza atmosferycznego w województwie kujawsko-pomorskim wykonuje Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy. Według podziału określonego w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012, poz. 914) w województwie kujawsko - pomorskim wydzielono 4 strefy; aglomerację bydgoską, miasto Toruń, miasto Włocławek i strefę kujawsko-pomorską. Obszar funkcjonalny Grudziądz należy do strefy kujawsko-pomorskiej, która podobnie jak pozostałe strefy, według klasyfikacji dokonanej ze względu na ochronę zdrowia ludzi znalazła się w niekorzystnej klasie C, ze względu na ponadnormatywne stężenia 24-godzinne pyłu zawieszonego PM₁₀ i stężenia średnie roczne benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀. Zimą notuje się znacznie wyższe wartości niż latem ze względu na niską emisję energetyczną z palenisk domowych, która stanowi istotne źródło zanieczyszczeń. Klasyfikacja stref ze względu na ochroną roślin okazała się bardzo korzystna dla strefy kujawsko - pomorskiej (jedynej w województwie podlegającej tej klasyfikacji) ze względu na SO₂, NO_x i O₃, ponieważ uzyskała klasę A.

Według rocznej oceny jakości powietrza atmosferycznego za rok 2014 w województwie kujawsko-pomorskim poziomy cel długoterminowego dla ozonu zostały przekroczone dla wszystkich czterech stref (klasa D2) w przypadku ochrony zdrowia, jak również dla strefy kujawsko-pomorskiej w przypadku ochrony roślin.

Większość emitowanych zanieczyszczeń ma charakter ciepłowniczy i pochodzi z instalacji służących ogrzewaniu budynków oraz wody użytkowej. Wśród emitowanych zanieczyszczeń dominują: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla oraz pył zawieszony.

Emisja z indywidualnych systemów ciepłych obejmuje swoim zasięgiem przeważnie lokalne kotłownie, a także indywidualne paleniska domowe, w których zainstalowane są piece o niewielkiej mocy. Pomiar zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem wskazują, że to właśnie powierzchniowe źródła emisji z sektora komunalno-bytowego są odpowiedzialne za przekroczenia wartości normatywnej B(a)P. Nierzadko paleniska te są w złym stanie technicznym i wymagają natychmiastowej wymiany bądź modernizacji. Często sprawność tych urządzeń jest na bardzo niskim poziomie, co powoduje wzrost emisji zanieczyszczeń. Dodatkowo zły stan przewodów wentylacyjnych, a także kominów, potęguje ten efekt, stanowiąc ogromne zagrożenie dla zdrowia a nawet życia mieszkańców korzystających z tych urządzeń. Najczęściej stosowanym paliwem w przypadku indywidualnego ogrzewania mieszkań jest węgiel kamienny, a niejednokrotnie w domowych paleniskach spalane są różnego rodzaju odpady (w skutek braku odpowiedniego systemu gospodarki odpadami, chęci uzyskania oszczędności przez mieszkańców). Powoduje to emisję do powietrza groźnych dla zdrowia substancji, w tym benzo(a)pirenu, benzenu oraz pyłu PM₁₀. Emisja zanieczyszczeń pochodząca z lokalnych kotłowni i gospodarstw indywidualnych stanowi problem w szczególności na terenach wiejskich, jak również na obszarach miast z intensywną zabudową jednorodzinną.

Najlepiej rozbudowaną infrastrukturę ciepłowniczą posiada miasto Grudziądz, natomiast w pozostałych gminach obszaru funkcjonalnego dominują indywidualne systemy grzewcze w budynkach mieszkalnych i administracji publicznej. Brak rozwiniętej sieci ciepłowniczej jak i sieci

gazowej na terenie gmin należących do OSI Grudziądz stanowi istotną barierę dla rozwoju energetyki ciepłej efektywnej środowiskowo.

Konieczne są działania pozwalające ograniczyć zjawisko tzw. „niskiej emisji”, która znacząco wpływa na jakość powietrza, a zwłaszcza na stężenie benzo(a)pirenu będącego substancją wysoce szkodliwą dla zdrowia i środowiska. Do zmniejszenia szkodliwych substancji i zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym mogą przyczynić się inwestycje ukierunkowane na rozbudowę sieci gazowej oraz termomodernizację budynków, uwzględniającą modernizację instalacji grzewczej wraz z wymianą źródeł ciepła na bardziej efektywne ekologicznie, w tym korzystające z odnawialnych źródeł energii.

W ostatnich latach, także dzięki wsparciu ze środków funduszy europejskich, samorządy tworzące OSI Grudziądz przeprowadziły szereg inwestycji w zakresie termomodernizacji budynków użyteczności publicznej. Lata zaniechań w tym obszarze powodują jednak, iż potrzeby znacznie przekraczają możliwości gmin i konieczne jest dalsze systematyczne prowadzenie prac termomodernizacyjnych oraz zwiększanie efektywności energetycznej w sektorze publicznym. Poniżej przedstawione zostały główne inwestycje gmin w obszarze efektywności energetycznej oraz zdiagnozowane potrzeby termomodernizacyjne do realizacji na najbliższe lata:

- W Mieście Grudziądz wśród działań związanych ze zwiększeniem efektywności energetycznej wskazać należy termomodernizację obiektów użyteczności publicznej, realizowaną w latach 2014 – 2015 we współpracy Urzędu Miejskiego oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Grudziądz. Dotyczyła ona m.in. budynków Domu Pomocy Społecznej w Grudziądz oraz obiektów edukacyjnych. W latach 2009 - 2015 zrealizowano ponadto projekt współfinansowany ze środków EFRR w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 pn. „Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej przy ul. Waryńskiego 32-36 w Grudziądz”.

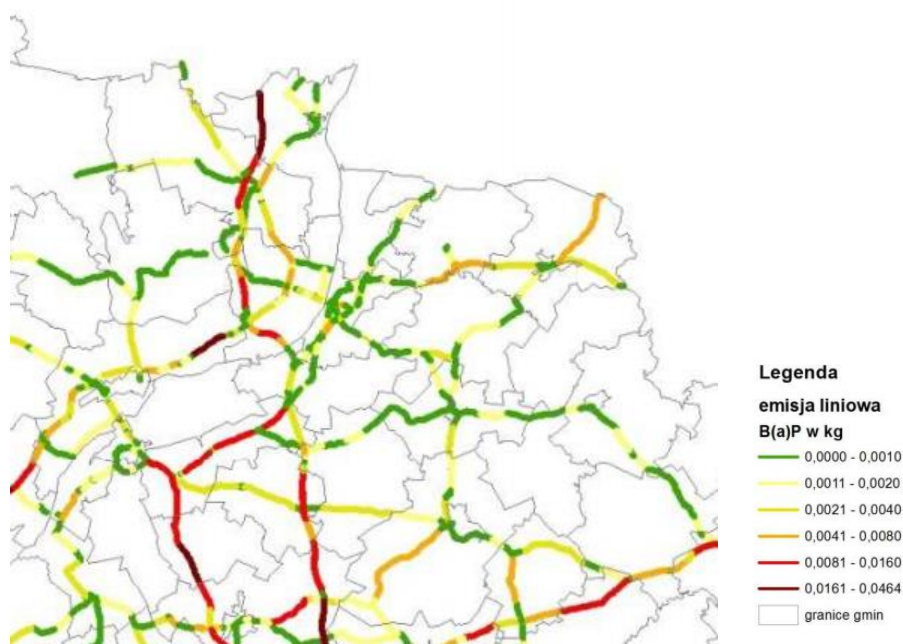
W dokumencie „Strategii zarządzania mediami energetycznymi w obiektach użyteczności publicznej stanowiących własność gminy – miasto Grudziądz” (sierpień 2015 r.), zidentyfikowano w 69 obiektach potrzeby związane z termomodernizacją, w tym m.in.:

- wymiana stolarki okiennej - 34 obiekty,
- ocieplenie budynku - 34 obiekty,
- modernizacja instalacji i urządzeń lokalnego źródła ciepła – 22 obiekty.
- Na terenie gminy Grudziądz nie były przeprowadzone gruntowne termomodernizacje budynków użyteczności publicznej. Przeprowadzano natomiast docieplenie budynków Wiejskich Ośrodków Zdrowia 3 szt. oraz Szkoły Podstawowej w Rudzie . W opracowywanym Planie Gospodarki Niskoemisyjnej w obszarze zidentyfikowanych potrzeb w zakresie działań termomodernizacyjnych wskazano:
  - termomodernizację budynków komunalnych: Świerkocin 52 oraz Piaski 20;
  - termomodernizację szkół w miejscowościach: Piaski, Mokre, Wałdowo Szlacheckie, Ruda, Sosnówka, Nowa Wieś, Dusocin;

- termomodernizację budynków użyteczności publicznej: Gminny Ośrodek Kultury w Małym Rudniku 35 A, Zakład Opieki Zdrowotnej w Mokrem 115, Remizo-świetlice w Wielkim Węlczu, w Dusocinie oraz w Szynychu;
- termomodernizacja budynku użyteczności publicznej / mieszkalnego w Sosnowce 16;
- obniżenie emisji w obiektach użyteczności publicznej poprzez modernizację lub wymianę sposobu ogrzewania;
- W gminie Gruta przeprowadzono następujące prace termomodernizacyjne: w 2010 r. ze środków własnych wyremontowano budynek Zespołu Szkół w Grucie, w 2013 r. wyremontowano ze środków własnych budynek użyteczności publicznej w Mełnie, w którym mieści się Przedszkole Gminne oraz Wiejski Ośrodek Zdrowia, w 2015 r. przy wsparciu ze środków RPO WK-P na lata 2007-2013 wyremontowano cztery szkoły podstawowe w miejscowościach Boguszewo, Słup, Nicwałd oraz Plemięta. W planach Gminy w zakresie termomodernizacji pozostają budynki świetlic (bądź remizo-świetlic) w miejscowościach: Plemięta, Dąbrówka Królewska, Słup, Boguszewo, Pokrzywno, Wiktorowo, Gruta, a także biblioteka publiczna w Grucie.
- W gminie Dragacz w 2015 r. prowadzone były prace związane z termomodernizacją dwóch szkół: Gimnazjum w Michalu i Szkoły Podstawowej w Grupie. W planach Gminy pozostaje przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych w obiekcie Przychodni Gminnej w Dolnej Grupie.
- W gminie Radzyń Chełmiński Wspólnoty Mieszkaniowe we własnym zakresie przeprowadziły prace związane z termomodernizacją wielolokalowych budynków mieszkalnych, a Gmina przeprowadziła termomodernizację budynków Zespołu Szkół w Radzynie Chełmińskim, do uzyskania pełnego efektu tych prac konieczne będzie również przeprowadzenie prac w budynku sali gimnastycznej.
- W gminie Rogóźno nie prowadzone były prace w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej. Zdiagnozowanymi przez Gminę potrzebami w tym zakresie są prace w: budynku Przedszkola w Rogóźnie, budynku Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Rogóźnie, budynku mieszkalnym wielorodzinnym w miejscowości Skurgwy oraz w budynku administracyjnym Urzędu Gminy w Rogóźnie.

W znaczący sposób na jakość powietrza wpływa funkcjonowanie systemu komunikacyjnego. Poziom zanieczyszczenia powietrza zależy głównie od natężenia ruchu na poszczególnych trasach komunikacyjnych. Największy problem zanieczyszczenia powietrza przez transport drogowy występuje w miastach - wysoka zabudowa utrudniająca przewietrzanie miasta jest barierą powodującą kumulowanie się zanieczyszczeń z transportu w niższych warstwach atmosfery.

Wielkość emisji z komunikacji zależy jest od liczby i rodzaju samochodów oraz od rodzaju stosowanego paliwa. Na poniższym rysunku przedstawiono analizę emisji liniowej głównych odcinków dróg w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, określonej na podstawie danych dotyczących natężenia ruchu dla czterech grup pojazdów: samochody osobowe, dostawcze, ciężarowe i autobusy.

Rycina 9. Rozkład emisji liniowej w północno-wschodniej części strefy kujawsko-pomorskiej (obszar funkcjonalny Grudziądz) w 2013 r.

Źródło: Program ochrony powietrza dla stref województwa kujawsko-pomorskiego, 2014 r.

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądz istnieją sprzyjające warunki do rozwoju instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych, w tym przede wszystkim pracujących w oparciu o energię wiatrową i produkujących energię korzystając z siły wiatru. OFG położony jest w korzystnej strefie pod względem energii wiatru, w związku z tym zlokalizowane są tu elektrownie wiatrowe oraz rośnie zainteresowanie inwestowaniem w siłownie wiatrowe⁷³. Rozważyć można również zastosowanie alternatywnych źródeł energii takich jak: biomasa czy energia słoneczna (kolektory słoneczne, ogniwa fotowoltaiczne) oraz energia ziemi (pompy ciepła). W zakresie wykorzystania alternatywnych źródeł energii, interesującym kierunkiem rozwoju mogą okazać się inicjatywy służące wdrażaniu rozwiązań OZE bazujących na naturalnym zasobie obszaru funkcjonalnego Grudziądz, jakim są bogate złoża wód geotermalnych. Wody termalne na terenie powiatu udokumentowano w gminie Grudziądz w Maruszy. Zasób wód solankowych o wysokiej temperaturze przy zastosowaniu odpowiednich technologii i ukierunkowaniu może być efektywnym źródłem produkcji energii oraz ciepła, a także niewątpliwym walorem dla rozwoju funkcji turystycznych i uzdrowiskowych w regionie (wody termalne w Maruszy wykorzystuje się do celów leczniczych i rekreacyjnych).

Zmiana świadomości mieszkańców i polityki energetyczno-środowiskowej samorządów jest jednym z priorytetowych wyzwań stojących przed Polską. Zgodnie z tzw. pakietem klimatyczno-energetycznym UE oraz strategią „Europa 2020” Polska zobowiązała się bowiem do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych poprzez:

- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20 % w porównaniu z poziomem z roku 1990,

⁷³ Inwestycją, która w sposób znaczny przyczyni się do poprawy bilansu energetycznego i spadku emisji zanieczyszczeń powietrza będzie budowa farmy wiatrowej na terenie gminy Radzyń Chełmiński o łącznej mocy 39 MW. Termin realizacji inwestycji planowany jest na 2016 r.

- zwiększenie do 20 % udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii,
- zmniejszenia zużycia energii o 20%

Realizacja tego celu wymaga podjęcia wieloaspektowych działań na szczeblu centralnym, wojewódzkim i lokalnym, które przyczynią się do rozpoczęcia procesu stopniowej transformacji gospodarki wysokoemisyjnej w niskoemisyjną.

Gospodarka niskoemisyjna opiera się przede wszystkim na efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję. Dla gospodarki zależnej w tak dużym stopniu od energetyki konwencjonalnej wdrożenie postulatów niskoemisyjności stanowić będzie długotrwały i kosztochłonny proces. W celu zapewnienia wysokiej efektywności działań władze centralne opracowały dokument wyznaczający kierunek zmian na szczeblu ogólnokrajowym jakim jest Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej (NPRGN)⁷⁴.

Celem głównym NPRGN jest rozwój gospodarki niskoemisyjnej przy zapewnieniu zrównoważonego rozwoju kraju. Celami szczegółowymi NPRGN są: niskoemisyjne wytwarzanie energii; poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, w tym odpadami; rozwój zrównoważonej produkcji - obejmujący przemysł, budownictwo i rolnictwo; transformacja niskoemisyjna w dystrybucji i mobilności; promocja wzorców zrównoważonej konsumpcji. Program zawiera także opis działań służących zwiększeniu efektywności gospodarki oraz zmniejszeniu poziomu jej emisyjności we wszystkich etapach cyklu życia tj. od etapu wydobywania surowców poprzez wytwarzanie produktów, transport i dystrybucję aż po użytkowanie produktów i zarządzanie odpadami.

Na szczeblu lokalnym instrumentem pozwalającym na efektywne programowanie działań w zakresie ograniczania emisji jest Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN). PGN jest dokumentem strategicznym, uzupełniającym zapisy gminnych Planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, który określa wizję rozwoju gminy (lub kilku gmin) w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, a także wyznacza cele strategiczne i kierunki działań, które posłużą jej realizacji.

Mimo, iż sporządzenie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej nie jest wymagane żadnym przepisem prawa, to wynika pośrednio z zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej, zapisów Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej, a przede wszystkim faktu, iż opracowanie dokumentu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej stanowi warunek konieczny do ubiegania się o środki na projekty energetyczne i termomodernizacyjne ze środków NFOŚiGW oraz funduszy unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 czy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Niezwykle istotne jest zatem przystąpienie do prac nad PGN na szczeblu gminnym, z powodzeniem móc realizować własne cele w polityce energetycznej i środowiskowej.

W momencie opracowywania niniejszego dokumentu żadna z gmin OSI Grudziądzka nie posiadała gotowego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, choć większość gmin przystąpiła lub była w trakcie ich

---

⁷⁴ projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej, Ministerstwo Gospodarki, 2015 r.

opracowywania⁷⁵. Działania ujęte w powstających PGN powinny zachowywać dalece idącą spójność z postulatami Strategii OSI Grudziądz, a przez to wzmacniać efekt środowiskowy podejmowanych działań na terenie OSI Grudziądz i zwiększać efektywność alokacji środków.

KLIMAT AKUSTYCZNY

Hałas jest obecnie traktowany jako jeden z czynników zanieczyszczających środowisko. Najbardziej uciążliwymi emitarami hałasu i wibracji, mającymi zasadniczy wpływ na klimat akustyczny środowiska, są: trasy komunikacyjne (pojazdy samochodowe, motocykle, ciągniki, pociągi), zakłady przemysłowe oraz place budowy na skutek stosowania hałaśliwych i wibracyjnych technologii oraz maszyn i urządzeń oraz miejsca publiczne takie jak: centra handlowe, deptaki, skwery oraz inne miejsca zbiorowego nagromadzenia ludności.

Najpowszechniejszym źródłem hałasu w środowisku jest komunikacja samochodowa. Wzrost zagrożenia hałasem drogowym związany jest przede wszystkim z gwałtownym przyrostem w ostatnich latach natężenia przewozów towarowych i osobowych w ruchu lokalnym oraz tranzytowym. Dane gromadzone przez Inspekcję Ochrony Środowiska wykazują, że w ostatnich latach rośnie liczba skarg ludności na nadmierny hałas drogowy w środowisku. Hałas kolejowy i lotniczy ma jedynie lokalne oddziaływanie. Rośnie także liczba ludności pozamiejskiej eksponowanej na ponadnormatywny hałas drogowy wzdłuż obciążonych dużym natężeniem ruchu szlaków komunikacyjnych⁷⁶.

Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (tekst jednolity, Dz. U.z 2014 r., poz. 112).

Do głównych czynników, mających wpływ na poziom emisji hałasu komunikacyjnego należą: natężenie ruchu, struktura strumienia pojazdów, a zwłaszcza udziału w nim transportu ciężkiego, stan techniczny pojazdów, rodzaj i stan techniczny nawierzchni, organizacja ruchu drogowego oraz charakter zabudowy terenów otaczających⁷⁷.

Pomiarów kontrolnych hałasu dokonuje Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy. W 2014 r. na terenie miasta Grudziądz wykonywano co miesiąc pomiary hałasu drogowego przy ul. Piłsudskiego., które wskazują na przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu zarówno w porze dziennej, jak i w nocy.

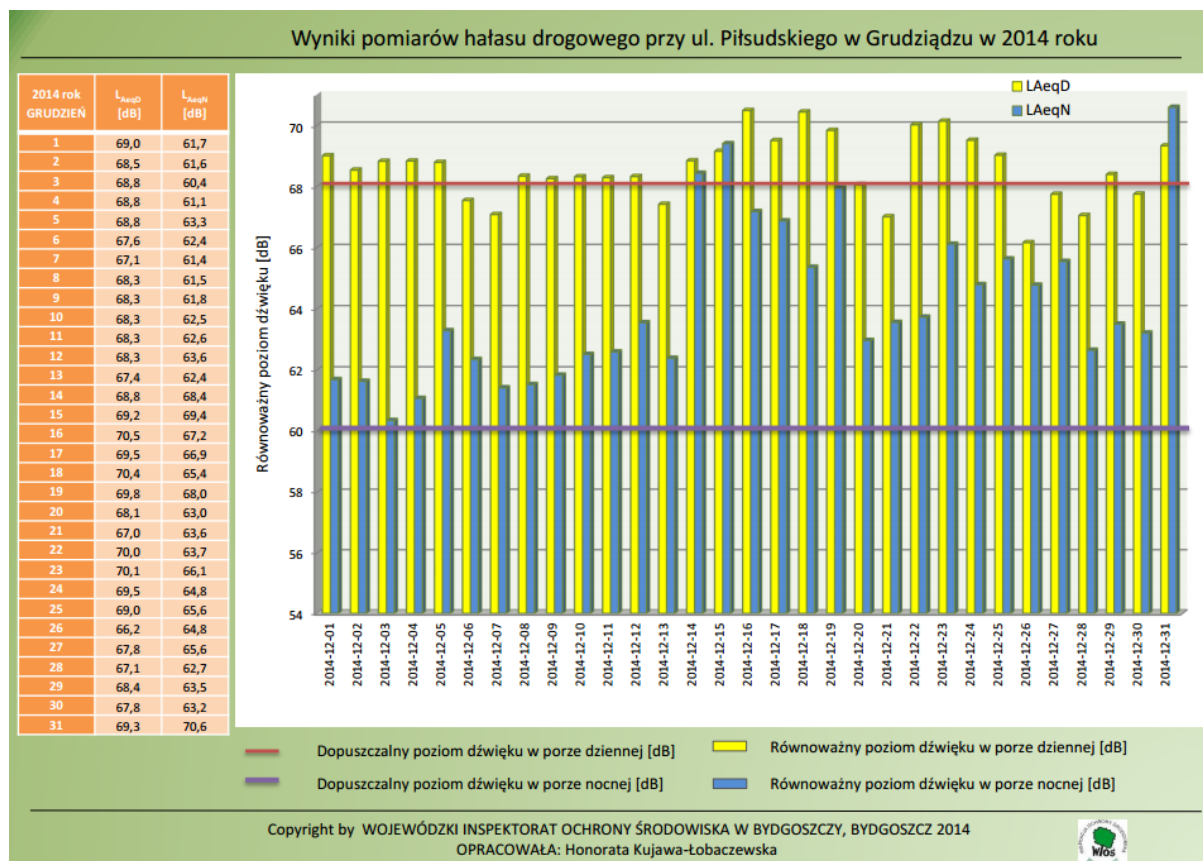
---

⁷⁵ Uchwała Nr XXVII/211/13 Rady Gminy Gruta, Uchwała Nr IV/14/2015 Rady Gminy Rogóźno, Uchwała Nr XLIV/7/14 Rady Miejskiej Grudziądz, Uchwała Nr XLVI/347/2014 Rady Gminy Grudziądz, Uchwała Nr V/45/15 Rady Gminy Dragacz

⁷⁶ Informacja o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r., Bydgoszcz 2015 r.

⁷⁷ http://www.gios.gov.pl/stansrodowiska/gios/pokaz_artikul/pl/front/raport_regionalny/kujawsko_pomorskie

Wykres 22. Wyniki pomiarów hałasu drogowego przy ul. Piłsudskiego w Grudziądzu w grudniu 2014 roku.

Źródło: http://www.wios.bydgoszcz.pl/images/stories/halas/Grudziadz_Pilsudskiego_2014.pdf

Do liniowych źródeł hałasu należy zaliczyć autostradę A1, przebiegającą przez teren gmin Dragacz i Grudziądz oraz w mniejszym stopniu drogi krajowe. Według stanu prognozowanego na rok 2015 (na odcinku Warlubie– Nowe Marzy km 75+000 do km 89+450) w gminie Dragacz zabudowa znajduje się w strefie, gdzie jest brak przekroczeń wartości dopuszczalnych na całym odcinku⁷⁸.

Przeciwdziałania mające na celu ograniczenie emisji hałasu, polegają m.in. na odciążaniu obszarów zurbanizowanych z uciążliwego ruchu tranzytowego pojazdów ciężkich. Związane jest to z budową tras obwodowych, zmianami w organizacji ruchu. Ponadto istotne znaczenie mają remonty ulic, które są wyeksploatowane i przyczyniają się do powstawania nadmiernej emisji hałasu. Stan sieci dróg powiatowych obszaru funkcjonalnego Grudziądza jest zróżnicowany. Przeprowadzony w 2011 r. przegląd dróg powiatowych wskazywał, że większość dróg nie spełnia stawianych im wymagań. W stanie bardzo dobrym znajdowało się 22,3% wszystkich dróg powiatowych, w stanie dobrym – 36,5%, w stanie ostrzegawczym – 25,2%, w stanie złym – 11,3%, a w stanie bardzo złym 4,7% wszystkich dróg powiatowych⁷⁹.

⁷⁸ Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami położonych wzdłuż autostrady A-1 i linii kolejowych o obciążeniu ruchem większym od 30 000 pojazdów na rok na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, których eksploatacja spowodowała negatywne oddziaływanie akustyczne, tj. przekroczone zostały dopuszczalne poziomy hałasu, określone wskaźnikami L_{dwn} , L_n na lata 2011-2015 Toruń, maj 2013 r., Uchwała Nr XXXIV/611/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 20 maja 2013 r

⁷⁹ Strategia Rozwoju Powiatu Grudziądzkiego na lata 2014-2024

Hałas kolejowy i lotniczy ma znaczenie marginalne i oddziałuje jedynie lokalnie.

Na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza występują punktowe źródła hałasu potencjalnie uciążliwego. Dotyczy to głównie zakładów przemysłowych. Na hałas przemysłowy składają się źródła dźwięku pochodzące ze źródeł punktowych w przestrzeni otwartej (tj. wentylatory, klimatyzatory czy sprężarki umieszczane na zewnątrz budynków) oraz wtórnych (hałasy wydobywające się z wnętrza zakładów przemysłowych przez okna, ściany oraz drzwi wywoływane pracą maszyn i urządzeń).

Uciążliwości związane z emisją hałasu przemysłowego mają przeważnie charakter lokalny i obejmują najbliższe otoczenie zakładów. Można zauważyć tendencję zmniejszania się uciążliwości hałasu pochodzące od źródeł przemysłowych w przeciągu ostatniego dziesięciolecia. Większość nowych inwestycji projektowanych i realizowanych jest z uwzględnieniem ochrony przed hałasem.

Problemem mogą też być centra handlowe lokalizowane w pobliżu osiedli mieszkalnych oraz lokale rozrywkowe – w takich przypadkach nawet niewielkie przypadki przekroczenia norm hałasu mogą okazać się dużą niedogodnością dla mieszkańców.

Konkluzje strategiczne:

- I. Występowanie licznych terenów cennych przyrodniczo (rezerваты, obszary ochrony siedlisk Natura 2000);*
- II. Rozwinięta gospodarka leśna w regionie;*
- III. Umiarkowany stan wód powierzchniowych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza;*
- IV. Konieczne podjęcie działań służących ograniczaniu zjawiska „niskiej emisji” na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza, poprzez termomodernizację budynków oraz wprowadzanie rozwiązań efektywnych energetycznie;*

ANALIZA SWOT

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu społeczno-gospodarczego oraz analizy dokumentów zewnętrznych sporządzone zostało zestawienie czynników strategicznych warunkujących przyszły rozwój obszaru funkcjonalnego Grudziądza. W celu właściwego i spójnego zaprezentowania zagregowanych konkluzji strategicznych wykorzystano popularne metodycznie narzędzie analizy SWOT.

Analiza SWOT wskazuje główne mocne (S – *strenghts*) i słabe (W – *weaknesses*) strony oraz szanse (O – *opportunities*) i zagrożenia (T – *threats*), które w nadchodzących latach będą kształtowały możliwości rozwojowe obszaru funkcjonalnego Grudziądza i jakość życia jego mieszkańców.

Tabela 25. Analiza SWOT obszaru funkcjonalnego Grudziądza.

Mocne strony	Słabe strony
Dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych na terenie Grudziądza oraz gmin Grudziądz i Dragacz	Obserwowane procesy niekontrolowanej suburbanizacji oraz odpływ ludności poza teren obszaru funkcjonalnego
Liczne instytucje otoczenia biznesu wspierające rozwój gospodarczy regionu	Relatywnie niski poziom wykształcenia mieszkańców
We wschodniej części obszaru funkcjonalnego warunki korzystne dla rozwoju rolnictwa	Region o wysokim poziomie bezrobocia. Niekorzystna struktura bezrobocia: znaczny udział osób młodych wchodzących na rynek pracy oraz osób długotrwale bezrobotnych
Dostateczny poziom penetracji budynków w przyłącza sieci telekomunikacyjnej	Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców
Atrakcyjne położenie w układzie komunikacyjnym kraju (autostrada A1, drogi krajowe, bliskość portów morskich i lotnisk międzynarodowych)	Region o przeciętnej atrakcyjności inwestycyjnej
Szeroka oferta szkolnictwa zawodowego i placówek edukacji ustawicznej	Niski poziom gazyfikacji gmin obszaru funkcjonalnego Grudziądza
Potencjał dla rozwoju turystyki aktywnej i wypadowej (liczne zabytki, tereny atrakcyjne przyrodniczo, rzeki i jeziora)	Relatywnie niska dostępność mieszkańców do sieci wod.-kan.
Potencjał dla rozwoju turystyki rehabilitacyjno-uzdrowiskowej na bazie zasobów wód geotermalnych	Niezadowalający stan jakościowy wewnętrznego układu drogowego
Występowanie licznych terenów cennych przyrodniczo (rezerваты, obszary ochrony siedlisk Natura 2000)	Brak zintegrowanego systemu komunikacji publicznej na terenie gmin OSI Grudziądza
	Brak spójnego systemu ciągów pieszo-rowerowych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza
Rozwinięta gospodarka leśna w regionie	Znaczna część ludności zmagą się z problemami bytowymi i jest zagrożona wykluczeniem
	Niski wskaźnik objęcia wychowaniem przedszkolnym dzieci w wieku 3-6 lat
	Relatywnie niski poziom średnich wynagrodzeń na tle regionu, województwa i kraju

Szanse	Zagrożenia
Modernizacja i rozbudowa zewnętrznych połączeń drogowych, w tym w szczególności planowana droga ekspresowa S5 Nowe Marzy – Bydgoszcz – Poznań - Wrocław	Starzejąca się struktura demograficzna społeczeństwa, wyzwanie dla rozwoju usług medycznych, opieki społecznej i innych usług tzw. „silver market”.
Program modernizacji linii kolejowych przebiegających przez Grudziądz, realizowany przez PKP PLK S.A.	Rynek pracy i sytuacja przedsiębiorstw skorelowane z bieżącą sytuacją w światowej gospodarce (globalny kryzys ekonomiczny, sytuacja geopolityczna);
Inicjatywy na rzecz rewitalizacji rzeki Wisły i stymulowania żeglugi śródlądowej	Niż demograficzny i prognozy znaczącego spadku ludności OFG
Wydłużenie czasu funkcjonowania SSE w Polsce	
Możliwość pozyskiwania znaczących środków zewnętrznych na realizację projektów infrastrukturalnych i społecznych	Stopniowe ograniczanie działalności placówek szkolnictwa wyższego
Umocowanie polityki rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym w dokumentach strategicznych na szczeblu krajowym i regionalnym	

Źródło: opracowanie własne.

Zdiagnozowane w analizie SWOT potencjały i problemy w znacznej mierze wykazują cechy wspólne na całym obszarze objętym wsparciem. Należy przyjąć, iż zdiagnozowane bariery i potencjały są wspólne dla wszystkich gmin, więc ich rozwiązaniu lub wzmocnieniu mogą służyć jedynie zintegrowane działania.

WYMIAR TERYTORIALNY WSPARCIA

Nowa polityka rozwoju Unii Europejskiej jednoznacznie wskazuje na potrzebę prowadzenia polityki rozwoju w sposób zróżnicowany, tradycyjnie stosowane podejście horyzontalne, powinno być uzupełnione wsparciem w wymiarze terytorialnym.

Istotą terytorialnego wymiaru wsparcia jest wzrost efektywności działań rozwojowych, poprzez ich odpowiednią koncentrację w wymiarze przestrzennym. W wytycznych proponowanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego wymiar terytorialny powinien być realizowany poprzez „określenie obszarów funkcjonalno-przestrzennych związanych z procesami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi celem lepszego wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju, których wykorzystanie blokuje tradycyjny (zgodny z podziałem administracyjnym) sposób planowania lokalnego rozwoju”⁸⁰.

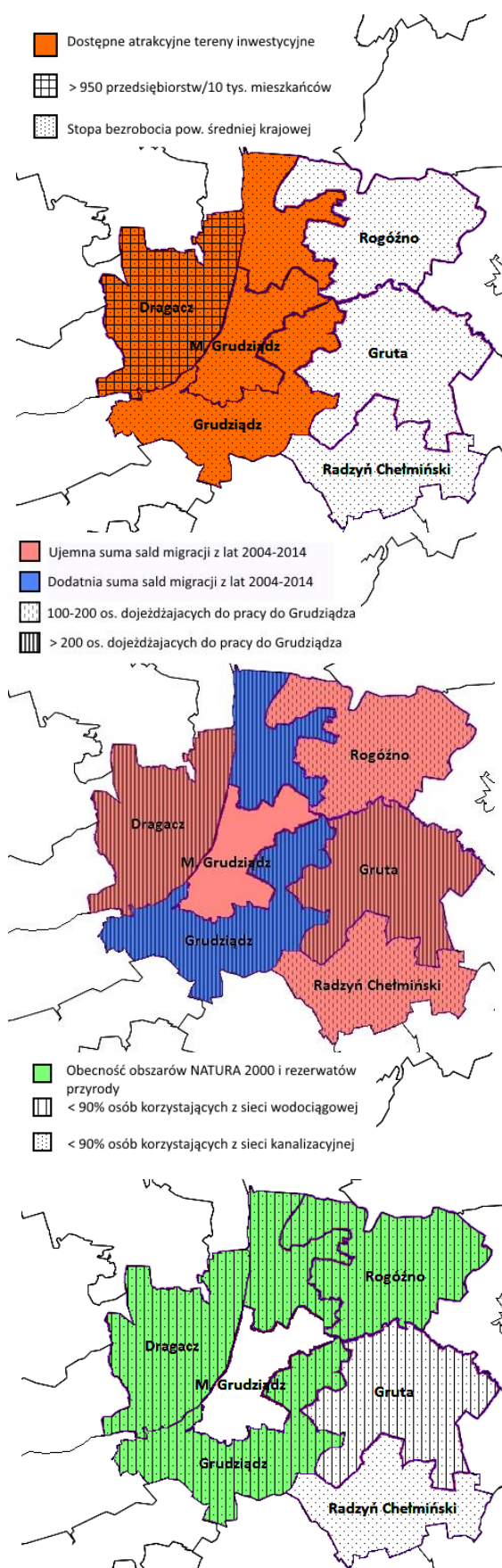
Wymiar terytorialny wsparcia zgodnie z wytycznymi dokumentów nadrzędnych będzie opierał się o **zasadę równoważności wszystkich partnerów** należących do OSI Grudziądz. Przeprowadzona delimitacja obszaru funkcjonalnego Grudziądz, a także diagnoza społeczno-gospodarcza wykonana na potrzeby niniejszego opracowania wykazały, iż gminy wchodzące w skład OFG cechują się wysokim stopniem powiązań funkcjonalnych i współzależności w wymiarze społecznym, gospodarczym, kulturowym i przestrzennym. Wykazano, iż problemy, bariery i posiadane potencjały rozwojowe są tożsame dla wszystkich partnerów tworzących OSI Grudziądz. Koncentracja terytorialna i nasilenie poszczególnych zjawisk jest zróżnicowane w ramach obszaru funkcjonalnego, jednak ich istota jest wspólna dla całego terytorium objętego wsparciem.

Wymiar terytorialny wsparcia powinien w szczególności koncentrować się na zdiagnozowanych obszarach problemowych, którymi są:

- obszary zdegradowane wymagające rewitalizacji w wymiarze gospodarczym, społecznym i technicznym;
- obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym;
- obszary o niskim dostępie do infrastruktury technicznej i teleinformatycznej, szczególnie na terenach wiejskich;
- strefy aktywności gospodarczej;
- obszary i obiekty o najwyższych walorach przyrodniczych i turystycznych;

---

⁸⁰ Wymiar terytorialny w dokumentach strategicznych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2010 r.

W każdej z rozpatrywanych gmin można wskazać obszary o wysokim stopniu degradacji fizycznej i mentalnej, wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych. Zarówno na terenach zurbanizowanych jak i terenach ruralistycznych pojawiają się negatywne zjawiska o charakterze gospodarczym, społecznym, przestrzennym czy przyrodniczym. Postępujące procesy restrukturyzacji przemysłu, globalizacji kapitału, a także nasilające się zmiany demograficzne i społeczno-kulturowe powodują utratę tradycyjnych funkcji tych obszarów, koncentrację zjawisk negatywnych i niedostosowanie do zmieniającej się charakterystyki funkcjonowania współczesnych miast oraz ich zapleczy funkcjonalnych. Wsparcie obszarów wymagających rewitalizacji zostanie ukierunkowane na obszary o największych barierach i zagrożeniach społeczno-gospodarczych, związanych przede wszystkim z bezrobociem i wykluczeniem społecznym mieszkańców. Działania rewitalizacyjne podejmowane w ramach polityki terytorialnej będą w spójny sposób uzupełniać postanowienia istniejących planów i programów rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień *Lokalnego Programu Rewitalizacji Grudziądza*.

Postępujący proces „rozlewania się miasta” na jego obrzeża oraz rosnąca liczba osób dojeżdżających do pracy do Grudziądza z okolicznych gmin, wymusza realizację działań, które zwiększą przepustowość na najbardziej obleganych trasach, a także pozwolą wprowadzić zintegrowane rozwiązania komunikacyjne, które staną się dogodną alternatywą dla ruchu samochodowego. Rozwój systemu transportu publicznego przyjaznego środowisku, będzie opierał się na stworzeniu odpowiednich udogodnień dla podróży multimodalnych, wdrożeniu innowacyjnych systemów ruchu, wprowadzeniu rozwiązań niskoemisyjnych, a także budowie spójnego systemu ciągów pieszych i rowerowych łączących gminy OFG. Szczególny nacisk zostanie położony na skomunikowanie terenów gmin

o najniższej dostępności komunikacyjnej, a także na poprawę połączeń z kluczowymi strefami aktywności gospodarczej (zakładami produkcyjnymi, wolnymi terenami inwestycyjnymi). Realizacja

inwestycji transportowych w sposób zintegrowany i skoordynowany warunkuje poprawę jakości powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami OSI Grudziądz.

Gminy wchodzące w skład OFG cechują się unikatowymi walorami przyrodniczymi (rzeki Wisła i Osa, jeziora, lasy, rezerваты przyrody i obszary Natura 2000, zespoły parkowo-pałacowe). Konieczne jest

Rycina 10. Terytorialne zróżnicowanie najważniejszych potencjałów i problemów rozwojowych OFG
Źródło: Opracowanie własne na podst. GUS, Delimitacja

wprowadzenie rozwiązań, które wpłyną na zachowanie środowiska przyrodniczego i poprawę jego stanu, m.in. poprzez rekultywację terenów przemysłowych, poprawę jakości gospodarowania odpadami, wprowadzanie rozwiązań

niskoemisyjnych i efektywnych energetycznie, a przede wszystkim poprzez podejmowanie działań służących konserwacji obszarów przyrodniczych i terenów zieleni oraz nieagresywnej adaptacji części z nich na funkcje rekreacyjne i turystyczne.

Rzeka Wisła stanowiąca oś przecinającą obszar funkcjonalny Grudziądz, stanowi niewątpliwy walor przyrodniczo-krajobrazowy, sprzyjający rekreacji, ale i barierę dla rozwoju infrastruktury. Konieczne jest zatem takie prowadzenie działań, które ograniczą negatywny wpływ rzeki, np. poprzez zabezpieczenie nabrzeży przed podtopieniami, czy zwiększenie przepustowości lub odciążenie przepraw mostowych, a także zabezpieczą jakość jej wód i rolę ważnego korytarza ekologicznego. W przyszłości na podstawie pojawiających się inicjatyw, w tym określeniu Obszaru Strategicznej Interwencji: „Zagospodarowanie Dolnej Wisły i nowy stopień wodny” możliwe będzie ponowne nadanie jej ważnej roli transportowej i gospodarczej.

Jak wykazały wyniki diagnozy wszystkie gminy tworzące bezpośrednie otoczenie Grudziądz zmagają się z niską dostępnością mediów jak: gaz, sieć wodociągowa i kanalizacyjna. Konieczne jest podjęcie zintegrowanych działań, które doprowadzą do modernizacji lub rozbudowy spójnej sieci szkieletowej i rozdzielczej podstawowych mediów, zapobiegając złej sytuacji bytowej części mieszkańców OFG i poprawiając jakość środowiska. Realizacja zadań związanych z rozbudową sieci podstawowych mediów czy infrastruktury teleinformatycznej powinna odbywać się w sposób racjonalny i uzasadniony ekonomicznie. Działania te powinny odbywać się na terenach o zabudowie skoncentrowanej lub terenach planowo przeznaczonych pod inwestycje mieszkaniowe lub gospodarcze, o wysokim prawdopodobieństwie zainwestowania. Na terenach o rozproszonej zabudowie, bardziej zasadne będzie wprowadzenie rozwiązań alternatywnych, np. rozbudowy sieci przekaźników radiowych w zakresie usług teleinformatycznych, czy budowy przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku gospodarki kanalizacyjnej.

Za sfery aktywności gospodarczej można uznać te obszary na których funkcjonuje najwyższa liczba przedsiębiorstw i największe zakłady (Grudziądz), a także obszary na których dostępne są atrakcyjne tereny inwestycyjne (Grudziądz oraz gminy bezpośrednio graniczących z miastem, tj. gm. Dragacz oraz gm. Grudziądz). Ważne jest odpowiednie uzbrojenie i skomunikowanie terenów inwestycyjnych i przemysłowych z pozostałymi gminami OFG i zewnętrznym układem komunikacyjnym, aby zapewnić swobodny dojazd pracowników i transport. Udogodnienia infrastrukturalne i komunikacyjne powinny obejmować także wschodnie gminy, które posiadają naturalne warunki sprzyjające produkcji rolnej (Gruta, Radzyń Chełmiński) czy gospodarce leśnej (Rogóźno), będące istotnymi sferami gospodarki OFG. Obszar funkcjonalny Grudziądz zmaga się z wysokimi wskaźnikami bezrobocia i niskim poziomem przedsiębiorczości mieszkańców, dlatego też projekty „miękkie” służące aktywizacji zawodowej i gospodarczej mieszkańców powinny mieć charakter systemowy obejmujący

mieszkańców wszystkich gmin wchodzących w skład OSI Grudziądz. Konieczne jest także wspieranie inicjatyw promujących koordynację i współpracę gospodarczą podmiotów działających na terenie OFG, szczególnie na linii przemysł przetwórczy – producenci, w tym producenci rolni. Zrównoważony terytorialnie rozwój gospodarczy regionu musi być oparty na wykorzystywaniu lokalnych potencjałów i zasobów oraz tworzeniu regionalnych specjalizacji gospodarczych.

Zdiagnozowane bariery i potencjały, i ich przełożenie na wymiar terytorialny stanowiły podstawę do sformułowania celów strategicznych, priorytetów i działań *Strategii OSI*, będących głównymi wytycznymi dla zaproponowanych projektów inwestycyjnych.

Z uwagi na jednolitą funkcjonalnie koncentrację przestrzenną działań określonych w ramach celów i priorytetów niniejszej *Strategii*, **większość projektów będzie realizowana na terenie wszystkich gmin** wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Grudziądz.

Naturalnym jest, iż szczególną rolę dla rozwoju całego obszaru funkcjonalnego pełni Miasto Grudziądz, będące miastem - rdzeniem, nadającym ton i tempo rozwoju dla całego regionu. Część zadań, zabezpieczających potrzeby wyższego rzędu, **wymaga skoncentrowania ich w mieście centralnym**, po to, aby każdy z mieszkańców obszaru funkcjonalnego mógł korzystać z tych usług w sposób nieskrępowany i nieograniczony barierami komunikacyjnymi czy funkcjonalnymi. Za inwestycje tego typu rozumie się np. tworzenie instytucji lub obiektów, których oddziaływanie będzie wykraczać poza teren miasta, stymulując rozwój wszystkich gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz i północno-wschodnią część województwa kujawsko-pomorskiego, w wymiarze społecznym, kulturowym lub gospodarczym.

CELE ROZWOJOWE DO REALIZACJI W RAMACH OSI GRUDZIĄDZA

Cele wskazane do realizacji w *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* zostały określone na bazie zdiagnozowanych potrzeb rozwojowych, barier i potencjałów całego obszaru funkcjonalnego. Ich zakres wynika także z zapisów dokumentów nadrzędnych, przede wszystkim *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*.

Określony cel główny, a także trzy cele strategiczne zostały sformułowane dzięki przeprowadzeniu i wykorzystaniu wieloaspektowej diagnozy społeczno-gospodarczej Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego, z uwzględnieniem podejścia terytorialnego w planowaniu strategicznym.

Rola Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego w polityce strategicznej kraju i województwa została określona w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz w *Strategii województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020*. Grudziądz uważany jest za główny ośrodek regionalny stymulujący rozwój społeczny i gospodarczy powiatów zlokalizowanych w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Wschodnia część województwa kujawsko-pomorskiego wykazuje liczne problemy natury gospodarczej i społecznej, tworzące wyraźne dysproporcje w jakości życia mieszkańców i konkurencyjności lokalnej gospodarki w stosunku do samorządów centralnej i zachodniej części województwa. Problemy te mają charakter długotrwały i złożony, co doprowadziło do zaniknięcia naturalnych powiązań funkcjonalnych pomiędzy obszarami wiejskimi, małymi ośrodkami miejskimi, a potencjalnymi liderami lokalnego rozwoju, czyli takimi miastami jak Grudziądz i Włocławek. W celu zniwelowania dysfunkcji tych obszarów dla tej części województwa określony został Obszar Strategicznej Interwencji: „Przełamanie zapaści społeczno-gospodarczej wschodniej części województwa” koncentrujący działania na rzecz umocnienia Grudziądz i Włocławka jako ośrodków miejskich o regionalnym oddziaływaniu, generujących impulsy prorozwojowe i prowadzących do aktywizacji kulturowej, społecznej i gospodarczej tego obszaru. **Cel główny *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*** określa pożądaną obraz partnerstwa OSI Grudziądz oraz precyzuje jego rolę w stymulowaniu rozwoju regionu, brzmi on następująco:

Miejski Obszar Funkcjonalny Grudziądz tworzy zwarty, spójny przestrzennie, gospodarczo i kulturowo organizm, który dzięki kooperacji partnerów w pełni wykorzystuje posiadane potencjały, a także przeciwdziała zagrożeniom, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju regionu i województwa kujawsko-pomorskiego.

Osiągnięciu Celu głównego w perspektywie roku 2020, mają posłużyć działania określone w ramach **trzech celów strategicznych**, które dotyczą najważniejszych sfer natury społecznej, infrastrukturalnej i gospodarczej, pozwalających partnerom OSI Grudziądz wyjść z impasu rozwojowego i na bazie posiadanych potencjałów wykonać kolejny krok cywilizacyjny.

CEL I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych

Nadrzędnym założeniem Celu I jest poprawa efektywności energetycznej obszaru funkcjonalnego Grudziądza oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza. Realizacja tego założenia ma być możliwa dzięki działaniom służącym ograniczeniu uciążliwości głównych źródeł powstawania zanieczyszczeń, czyli transportu drogowego oraz „niskiej emisji” powstałej na skutek nieodpowiedniego ogrzewania budynków.

Układ drogowy Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego w ostatnich latach podlegał znacznemu wzrostowi obciążenia indywidualnym ruchem kołowym. Sytuacja ta wynikała z jednej strony z dynamicznego rozwoju zewnętrznych połączeń drogowych o znaczeniu krajowym i regionalnym (autostrada A1, drogi krajowe), z drugiej zaś z postępującego procesu „rozlewania się” miasta na tereny sąsiednich gmin. Ograniczona przepustowość przeprawy mostowej oraz dróg wyjazdowych, a także brak zintegrowanych systemów komunikacji alternatywnej (komunikacji publicznej, spójnych ciągów pieszo-rowerowych) potęgowały powstawanie zatorów komunikacyjnych, a przez to wzmożoną emisję substancji szkodliwych.

Polityka terytorialna prowadzona w oparciu o instrument Obszarów Strategicznej Interwencji stanowi wyjątkową szansę dla rozwoju zintegrowanych i multimodalnych rozwiązań transportowych, które doprowadzą do zwiększenia efektywności energetycznej w transporcie, przyczyniając się jednocześnie do zwiększenia mobilności mieszkańców i pracowników, a tym samym do wzmocnienia istniejących społecznych i gospodarczych powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami OSI Grudziądza. Sprawna, multimodalna komunikacja stanowi bowiem główny czynnik warunkujący prawidłowy rozwój gospodarczy, przestrzenny i społeczny danego organizmu miejskiego.

Zjawisko „niskiej emisji” stanowi powszechny problem, który dotyka większość współczesnych aglomeracji miejskich. Nieefektywne systemy ociepleń budynków, brak świadomości ekologicznej mieszkańców, a przede wszystkim przestarzałe systemy grzewcze oraz stosowanie niewłaściwego opał prowadzi do niskiej efektywności energetycznej oraz emisji substancji chemicznych wysoce szkodliwych dla środowiska, jak benzo(a)piren, czy CO₂. W celu ograniczenia tego zjawiska konieczne jest opracowanie i wdrożenie strategii niskoemisyjnych promujących stosowanie rozwiązań efektywnych energetycznie (w tym OZE) oraz wskazujących kompleksowe rozwiązania systemowe w zakresie gospodarki cieplnej i opałowej. Przykładem skutecznych działań w zakresie gospodarki niskoemisyjnej mogą być programy kompleksowej termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, które nie tylko poprawiają bilans energetyczny i zmniejszają presję na środowisko naturalne, ale jednocześnie wpływają na poprawę rachunku ekonomicznego samorządów.

Osiągnięcie znaczących efektów środowiskowych nie będzie możliwe bez włączenia się w ten proces wszystkich podmiotów funkcjonujących w regionie. Wysiłki samorządu służące zwiększeniu efektywności energetycznej infrastruktury publicznej powinny stać się przykładem zachęcającym mieszkańców, przedsiębiorców i inne podmioty działające na terenie OFG do świadomego i efektywnego prowadzenia gospodarki energetycznej i cieplnej.

CEL II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego

Warunkiem obligatoryjnym zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego regionów jest wzrost świadomości ekologicznej społeczeństw i ich dbałość o stan środowiska naturalnego i zachowanie obiektów spuścizny kulturowo-historycznej pokoleń.

Obszar funkcjonalny Grudziądz położony jest na terenach o szczególnych walorach przyrodniczych i kulturowo-historycznych. Przepływająca rzeka Wisła stanowi podstawowy element gospodarki wodnej kraju, a także jeden z najważniejszych korytarzy ekologicznych Europy. W obrębie przebiegu Wisły oraz jej dorzeczy zlokalizowane są liczne siedliska ptactwa i innych gatunków fauny i flory o statusie chronionym. Ten stan widoczny jest w gminach tworzących OSI Grudziądz, na terenie których zlokalizowane są liczne obszary ochrony przyrody, w tym obszary ochrony siedlisk Natura 2000. Konieczne jest podjęcie działań w zakresie ochrony i konserwacji terenów i obiektów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia i zagrożenia wynikające z działalności człowieka, a także próba ich bezkonfliktowej adaptacji dla celów rekreacyjnych i turystycznych.

Działaniem istotnym z punktu widzenia ochrony środowiska będzie także rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, która zapobiegnie przedostawaniu się szkodliwych substancji i zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i gleb, wpływając jednocześnie na podnoszenie standardu życia mieszkańców. Ochrona gleb i cennych terenów rolniczych jest szczególnie istotna we wschodniej części obszaru funkcjonalnego. Gminy Gruta i Radzyń Chełmiński położone na Pojezierzu Chełmińskim należą bowiem do terenów województwa kujawsko-pomorskiego o najbardziej wydajnych glebach dla produkcji rolnej, dla których określone zostało wsparcie w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji: „Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej”.

Do unikatowych uwarunkowań naturalnych należy zaliczyć także występowanie źródeł geotermalnych, stanowiących podstawę dla rozwoju funkcji uzdrowiskowych i leczniczych. Ich odpowiednia promocja i zagospodarowanie może okazać się istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój funkcji turystycznej obszaru funkcjonalnego Grudziądz i stać się ważnym impulsem dla pobudzenia lokalnej gospodarki.

Obszar funkcjonalny Grudziądz to także teren przenikania się kultur licznych nacji na przestrzeni dziejów. Materialne dziedzictwo pozostawione przez plemiona pruskie, Polaków, Państwo Zakonu Krzyżackiego, czy Niemców stanowi unikatową spuściznę, której zachowanie, promocja oraz odpowiednie wykorzystanie dla celów kultury i turystyki wymaga zintegrowanych działań wszystkich partnerów tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz. Rozwój kulturowy powinien dokonywać się dwutorowo, zarówno poprzez konserwację obiektów i eksponatów dziedzictwa historycznego jak i poprzez aktywne wspieranie działalności instytucji kultury, animujących życie kulturalne i obywatelskie regionu.

CEL III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG

Współczesny rozwój społeczno-gospodarczy oparty jest na rozwoju społeczeństwa informacyjnego, bazującego na sile kapitału ludzkiego i intelektualnego mieszkańców. Podstawowym założeniem Celu III jest zapewnienie wysokiego poziomu kapitału ludzkiego obszaru funkcjonalnego Grudziądz w perspektywie krótkookresowej, poprzez prowadzenie działań służącej aktywizacji społeczno-gospodarczej i reintegracji części mieszkańców, a także w perspektywie długookresowej, poprzez

rozwój infrastruktury i oferty oświatowej dostosowanej do nowoczesnych standardów edukacyjnych i wymogów rynku pracy.

Bezrobocie, co pokazała diagnoza, stanowi kluczowy problem społeczny i gospodarczy na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza. Jego wysoki poziom przekraczający średnie poziomy dla kraju i województwa generuje szereg głębszych, negatywnych zjawisk społecznych jak ubóstwo, przestępczość czy szeroko rozumiane patologie. Praca jest podstawową wartością warunkującą godność i podmiotowość człowieka, dlatego konieczne jest podjęcie szerokiego spektrum działań służących rozwojowi rynku pracy, poprzez aktywizację osób bezrobotnych, prowadzenie szkoleń i kursów służących przekwalifikowaniu się osób o kompetencjach niedostosowanych do współczesnych wymogów pracodawców, a także poprzez wspieranie tworzenia nowych inicjatyw gospodarczych na terenie OFG.

Usuwanie niedostosowania na rynku pracy powinno być prowadzone równolegle ze wsparciem szeroko rozumianych form opieki zdrowotnej i pomocy społecznej dla osób w trudnej sytuacji życiowej, w tym szczególnie dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych i starszych. Liczne działania służące poprawie warunków bytowych, aktywizacji tych osób, a także włączenia się w życie społeczne i obywatelskie powinny być prowadzone w sposób kompleksowy i zindywidualizowany oraz korelować z działaniami renowacji i rozbudowy infrastruktury budowlanej i technicznej prowadzonej w ramach działań rewitalizacyjnych.

Polityka rewitalizacji będzie dotyczyć miejsc o najwyższym stopniu degradacji społecznej, fizycznej i gospodarczej. Kwartały dzielnic lub wsie, które zostaną objęte wsparciem, otrzymają niezbędną pomoc na rozwój programów społecznych, służących inkluzji mieszkańców i ich aktywizacji zawodowej oraz przeprowadzenie robót remontowych i budowlanych niezbędnych do renowacji substancji budowlanej i infrastrukturalnej. Polityka rewitalizacji i rozwoju kapitału ludzkiego obszaru funkcjonalnego Grudziądza powinna odbywać się przy włączeniu szerokiego grona interesariuszy *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego* w działania mające na celu osłabienie i eliminację przyczyn regresu i degradacji, a także w działania inicjujące proces odnowy, poprawy sytuacji gospodarczej i społecznej, w zgodzie z założeniami polityki zrównoważonego rozwoju.

Podstawowym czynnikiem wpływającym na rozwój kapitału ludzkiego obszaru funkcjonalnego jest system edukacyjny. O jakości przyszłych kadr decyduje jakość prowadzonej polityki oświatowej, możliwość zdobywania wiedzy i rozwijania swoich pasji poprzez uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych oraz warsztatach praktycznych, a także dostosowanie i zintegrowanie programów kształcenia ze współczesnymi wymogami rynku pracy. Spełnienie tych warunków będzie możliwe tylko w wypadku odpowiedniego wyposażenia szkół i placówek oświatowych w nowoczesne materiały dydaktyczne i pracownie praktyczne, oraz stworzenia atrakcyjnych programów edukacyjnych realizowanych przez wykwalifikowane grono pedagogiczne. Konieczne jest także prowadzenie bieżącej współpracy szkół z otoczeniem społeczno-gospodarczym służącej modyfikacji programów nauczania oraz programów staży i praktyk, dostosowując je do współczesnych wymogów rynku pracy.

PRIORYTETY ROZWOJOWE I DZIAŁANIA OSI GRUDZIĄDZA

Prawidłowa realizacja celów strategicznych, wymaga przełożenia ich postanowień na stopień operacyjny. Właściwemu przeprowadzeniu tego procesu służy szereg priorytetów strategicznych, które poprzez wskazanie poszczególnych działań precyzują charakter i typ projektów, które będą realizowane w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądz.

Pod opisem priorytetów i działań *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* w formie tabelarycznej przedstawione zostały źródła finansowania polityki terytorialnej w ramach wyznaczonych w tym celu Priorytetów Inwestycyjnych (PI) *RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* wraz z niezbędnym opisem typów projektów i wskaźników. Wskazane Priorytety Inwestycyjne stanowić będą podstawowe źródło finansowania działań wpisujących się w postanowienia *Strategii*, realizowanych w ramach projektów podstawowych.

1 PRIORYTETY CELU I - ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OPARTY NA NOWOCZESNYCH, ZINTEGROWANYCH ROZWIĄZANIACH TRANSPORTOWYCH I INFRASTRUKTURALNYCH

1.1 Wysoka dostępność komunikacyjna zapewniona dzięki zintegrowanym, multimodalnym rozwiązaniom transportowym.

Kluczowym celem Priorytetu 1.1. jest zwiększenie znaczenia transportu publicznego przy jednoczesnym ograniczeniu wykorzystania indywidualnych środków transportu. Realizacja założeń tego priorytetu ma pozwolić na zmianę schematów mobilności miejskiej w kierunku mobilności bardziej zrównoważonej (większy udział transportu publicznego i niezmotoryzowanego). Zrównoważony schemat mobilności przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych oraz innych zanieczyszczeń powietrza, a także ograniczy intensywność ruchu kołowego i powstawanie zatorów komunikacyjnych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądz.

Działania w ramach Priorytetu 1.1:

1.1.1 Stworzenie zintegrowanego węzła przesiadkowego dla podróży multimodalnych

Podstawą dla rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych jest możliwość sprawnego i swobodnego przemieszczania się mieszkańców i pracowników pomiędzy gminami wchodzącymi w skład danego MOF-u. *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa kujawsko – pomorskiego* wyznaczył Miasto Grudziądz jako strategiczny zintegrowany węzeł przesiadkowy o znaczeniu krajowym i wojewódzkim. Wskazuje to na konieczność stworzenia odpowiednich warunków infrastrukturalnych dla rozwoju multimodalnego węzła przesiadkowego integrującego funkcje transportu publicznego o zasięgu miejskim (autobusy, tramwaje) oraz regionalnym (kolej) z transportem indywidualnym – samochodowym, pieszym i rowerowym. Poprawa jakości świadczonych usług komunikacyjnych jak i zaplecza infrastrukturalnego przyczyni się do upowszechnienia komunikacji publicznej wewnątrz obszaru funkcjonalnego jak i umożliwi

sprawną zamianę środka transportu w przypadku konieczności podróżowania w układzie ponadregionalnym. W ramach podejmowanych działań w dalszej kolejności przewiduje się również stworzenie dodatkowych przystanków kolejowych służących poprawie komfortu podróżowania jak i większemu wykorzystaniu tej formy transportu w komunikacji podmiejskiej.

1.1.2 Budowa spójnego systemu ciągów pieszo-rowerowych

Inicjatywy podejmowane w ramach tego działania mają na celu utworzenie spójnego systemu rowerowego, który będzie stanowił realną alternatywę dla komunikacji samochodowej. Diagnoza stanu wykazała, iż obecnie, mimo realizowanych przez poszczególne gminy inwestycji w infrastrukturę sprzyjającą pieszym i rowerzystom, brakuje odpowiedniego planowania i zintegrowania działań na poziomie międzygminnym, przez co system ciągów pieszo-rowerowych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza pozostaje wysoce niespójny. W ramach działania przewiduje się budowę lub rozbudowę zintegrowanych w układzie międzygminnym ciągów pieszych i rowerowych wraz z niezbędną infrastrukturą, budowę parkingów *bike&ride*, a także ewentualne stworzenie systemu rowerów miejskich lub publicznych.

1.1.3 Zwiększenie przepustowości komunikacji drogowej, poprzez modernizację i rozbudowę newralgicznych punktów układu drogowego OFG

Gminy tworzące obszar funkcjonalny Grudziądza, a szczególnie gm. Grudziądz, podlegają intensywnej suburbanizacji. Analiza danych wykonana na potrzeby delimitacji i diagnozy wykazała, iż znaczna część ludności zamieszkującej gminy bezpośrednio sąsiadujące z Grudziądzem codziennie dojeżdża do Grudziądza w celach zawodowych, edukacyjnych lub prywatnych, co prowadzi do powstawania zatorów na najbardziej obleganych trasach dojazdowych i w centrum miasta. Konieczne jest zatem podjęcie działań, które pozwolą odciążyć ruch komunikacyjny w mieście i zmniejszą jego uciążliwość dla środowiska i mieszkańców. Przewiduje się, iż podjęte zostaną działania służące modernizacji najbardziej obleganych tras układu drogowego obszaru funkcjonalnego Grudziądza (w okolicach dużych zakładów pracy, strefach aktywności gospodarczej, trasach wyjazdowych) oraz wprowadzeniu nowoczesnych rozwiązań usprawniających ruch uliczny (np. systemy ITS, buspasy, itp.). Wprowadzone działania mają ograniczyć powstawanie kongestii transportowych w „godzinach szczytu”, przyczyniając się do znacznej poprawy komfortu i skrócenia czasu podróżowania na terenie OFG.

1.1.4 Poprawa komfortu pasażerów i stanu środowiska OFG, poprzez preferencyjne traktowanie transportu szynowego i rozwiązań niskoemisyjnych

Grudziądz posiada niewątpliwie walor dla rozwoju atrakcyjnych i przyjaznych środowisku form transportu publicznego w postaci systemu tramwajowego. W ramach tego działania realizowane będą projekty służące rozbudowie linii tramwajowych, zintegrowania sieci tramwajowej z innymi formami transportu publicznego, modernizacji i wymianie taboru tramwajowego. Podejmowane działania mają posłużyć zwiększeniu roli i udziału komunikacji tramwajowej w komunikacji ogółem, przyczyniając się do poprawy jakości i atrakcyjności świadczonych usług transportowych, zwiększenia komfortu pasażerów i ograniczenia negatywnego oddziaływania ruchu komunikacyjnego na środowisko przyrodnicze.

1.1.5 Modernizacja oświetlenia ulicznego w oparciu o technologie efektywne energetycznie

Działanie będzie obejmowało inwestycje w modernizację i rozbudowę oświetlenia ulicznego z wykorzystaniem technologii niskoemisyjnych - fotowoltaicznych i innych. Innowacyjne, energooszczędne systemy oświetlenia ulicznego przyczynią się do zwiększenia bezpieczeństwa pojazdów i pieszych, a także do odczuwalnej poprawy bilansu energetycznego gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz.

Tabela 26. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 1.1

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	OP 3 – Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie (EFRR)
Cel tematyczny	CT 4 - Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
Priorytet inwestycyjny	4e - Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekty służące uzupełnieniu infrastruktury transportu publicznego: budowa i przebudowa sieci tramwajowych, zaplecza technicznego do obsługi taboru, infrastruktury punktowej (zajezdni tramwajowych i autobusowych, przystanków, wysepek, a także urządzeń dla osób niepełnosprawnych), centrów przesiadkowych; elementy wyposażenia dróg i ulic w infrastrukturę służącą obsłudze transportu publicznego i pasażerów oraz pozostała infrastruktura (w tym drogowa) niezbędna do rozwoju transportu publicznego i ograniczenia wykorzystania samochodów osobowych, ▪ Zakup taboru (wyłącznie jako uzupełnienie inwestycji infrastrukturalnych); ▪ Projekty realizujące działania związane z ułatwieniem podróży multimodalnych; ▪ Polityka parkingowa - tworzenie parkingów bike&ride, kiss&bike, park&ride; ▪ Inwestycje związane z priorytetyzacją ruchu pieszego i rowerowego (rozwój koncepcji bike&ride, ścieżek i tras rowerowych oraz systemów rowerów publicznych/miejskich wraz z niezbędną infrastrukturą); ▪ inwestycje w infrastrukturę szynową , np. rozbudowę linii, zakup nowego, przyjaznego dla środowiska taboru (tramwaje,); ▪ Wdrożenie inteligentnych systemów zarządzania ruchem (ITS); ▪ Inwestycje w przebudowę i modernizację dróg lokalnych związanych ze zrównoważoną mobilnością miejską

**Beneficjenci/
docelowe**

grupy

i wynikających z planu mobilności miejskiej lub planu gospodarki niskoemisyjnej;

- Projekty związane z ograniczeniem ruchu samochodowego w centrach miast – buspasy, priorytety w ruchu miejskim dla środków komunikacji publicznej;
- Inwestycje w energooszczędne oświetlenie uliczne;

Przedsiębiorstwa; JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; organy władzy, administracji rządowej; zarządcy infrastruktury transportowej, służącej organizacji transportu zbiorowego publicznego państwowe jednostki organizacyjne; inne jednostki sektora finansów publicznych; organizacje pozarządowe; partnerzy prywatni we współpracy z podmiotami publicznymi w przypadku projektów realizowanych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Wskaźniki

Rezultatu:

- Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej;
- Liczba przewozów komunikacją miejską na przebudowanych i nowych liniach komunikacji miejskiej;
- Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”;
- Liczba osób korzystających z wybudowanych / przebudowanych dróg dla rowerów;

Produktu:

- Całkowita długość nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych (CI15);
- Długość dróg dla rowerów;
- Długość wybudowanych dróg dla rowerów;
- Długość przebudowanych dróg dla rowerów;
- Długość wyznaczonych ścieżek rowerowych;
- Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej;
- Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych;
- Liczba rozbudowanych inteligentnych systemów transportowych;
- Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej;
- Całkowita długość nowych lub przebudowanych linii komunikacji miejskiej;
- Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”;
- Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”;

- Liczba miejsc postojowych dla osób niepełnosprawnych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”;
- Liczba wybudowanych obiektów „Bike&Ride”;
- Liczba wybudowanych obiektów „Kiss&Ride”;
- Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach „Bike&Ride”;
- Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych;
- Długość wyznaczonych buspasów;
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34);
- Liczba wybudowanych punktów oświetleniowych;
- Liczba przebudowanych punktów oświetleniowych;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

1.2 Poprawa jakości powietrza w OFG, poprzez wykorzystanie technologii niskoemisyjnych w obiektach użyteczności publicznej i w sektorze mieszkaniowym

Priorytet ten stanowi odzwierciedlenie założeń Priorytetu Inwestycyjnego 4c i ma służyć wspieraniu efektywności energetycznej, inteligentnemu zarządzaniu energią i zwiększonemu wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej i w sektorze mieszkaniowym. Efektem realizacji Priorytetu będzie racjonalizacja zużycia i ograniczenie strat energii w sektorze publicznym, a przez to obniżenie zjawiska tzw. niskiej emisji na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza. Przewiduje się, iż działania realizowane w tym zakresie będą spójne z zapisami gminnych Planów Gospodarki Niskoemisyjnej.

Działania w ramach Priorytetu 1.2:

1.2.1 Zwiększenie efektywności energetycznej poprzez termomodernizację oraz wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej i wielorodzinnej zabudowie mieszkaniowej

W ramach Działania 1.2.1 przewiduje się realizację projektów służących termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej oraz wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej, poprzez modernizację systemów grzewczych i ogrzewanie budynków, a także zwiększenie wykorzystania: technologii wysoce efektywnych energetycznie, systemów inteligentnego zarządzania energią, a także odnawialnych źródeł energii (OZE).

Wprowadzenie proponowanych rozwiązań efektywnych energetycznie ma nie tylko służyć zwiększeniu oszczędności energetycznej sektora publicznego, ale przede wszystkim ograniczyć występowanie wysoce szkodliwego zjawiska „niskiej emisji”, a zwłaszcza substancji, takich jak benzo(a)piren oraz pył PM10, których stężenie na terenie OSI

Grudziądzka przekracza normy środowiskowe. Dodatkowym aspektem wdrożonych działań będzie ich społeczna rola edukacyjna i promocyjna, podnosząca świadomość mieszkańców w zakresie oszczędnych i efektywnych sposobów korzystania z energii elektrycznej i ciepłej.

Tabela 27. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 1.2

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	<u>OP 3 – Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie (EFRR)</u>
Cel tematyczny	<i>CT 4 - Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;</i>
Priorytet inwestycyjny	<i>4c - Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym</i>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków publicznych i wielorodzinnych budynków mieszkaniowych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne;
Beneficjenci/ grupy docelowe	JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; inne jednostki sektora finansów publicznych; przedsiębiorstwa komunalne; organizacje pozarządowe; spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe (z wyłączeniem podmiotów, które będą kwalifikowały się do otrzymania wsparcia w ramach POIiŚ); kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.
Wskaźniki	<p><i>Rezultatu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sprzedaż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe ogółem; <p><i>Produktu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii; ▪ Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych; ▪ Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych; ▪ Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

2 PRIORYTETY CELU II - EFEKTYWNE GOSPODAROWANIE UNIKATOWYMI ZASOBAMI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1 Poprawa stanu jakościowego wód powierzchniowych

Obszar funkcjonalny Grudziądz posiada niską na tle kraju i województwa dostępność podstawowych mediów jak wodociągi i kanalizacja sanitarna. Szczególnie niskie wskaźniki zanotowane zostały na terenie gmin o charakterystyce wiejskiej. Brak odpowiedniej infrastruktury odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych powoduje znaczne zanieczyszczenie gleb i wód podziemnych (poprzez powstawanie przesiąków ze zbiorników bezodpływowych), a także wód powierzchniowych. Przedostające się do wód powierzchniowych ścieki komunalne i nawozy powodują zaburzenie równowagi biologicznej wody i związanej z tym eutrofizacji. Zanieczyszczenie wód przekłada się na ich jakość, stan biologiczny oraz ograniczone możliwości eksploatacji w celach rekreacyjnych, sanitarnych oraz w celu spożycia. W ramach prowadzonej gospodarki wodnej istnieje także potrzeba usprawnienia odprowadzenia wód opadowych i ich retencjonowania, szczególnie na terenach zurbanizowanych, aby zapobiec miejscowym podtopieniom, w przypadku intensywnych opadów.

Zabezpieczenie wód i gleb obszaru funkcjonalnego Grudziądz stanowi priorytetowe wyzwanie lokalnych samorządów, stąd w ramach podejmowanych w *Strategii* przedsięwzięć zintegrowanych przewiduje się rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej i pozostałych elementów infrastruktury gospodarki ściekowej. Efektem podejmowanych działań będzie wzrost liczby ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków oraz poprawa stanu środowiska przyrodniczego, a w szczególności stanu chemicznego i ekologicznego wód.

Działania w ramach Priorytetu 2.1:

2.1.1 *Poprawa stanu gospodarki wodnej OFG, poprzez rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej*

W ramach działania 2.1.1 zakłada się rozbudowę lub modernizację sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej na obszarach o niskim wskaźniku dostępu mieszkańców do tych mediów. Przewiduje się wspieranie budowy indywidualnych oczyszczalni ścieków, modernizacji i podwyższania parametrów oczyszczalni ścieków i innej infrastruktury w zakresie gospodarki ściekowej, a także wspieranie budowy ujęć i Stacji Uzdatniania Wody.

Przewiduje się, iż zadania realizowane w zakresie rozbudowy systemów kanalizacyjnych powinny przyczynić się do spełnienia założeń Ramowej Dyrektywy Wodnej, dlatego inwestycjami o priorytetowym charakterze będą te umieszczone w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych w aglomeracjach od 2 tys. do 10 tys. RLM oraz Masterplanie dla wdrażania dyrektywy 91/271/EWG.

Tabela 28. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 2.1

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	<u>OP 4 – Region przyjazny środowisku (EFRR);</u>
Cel tematyczny	<i>CT 6 - Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;</i>
Priorytet inwestycyjny	<i>6b - Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</i>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja kompleksowych projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej; ▪ Budowa lub podwyższenie parametrów oczyszczalni; ▪ Wspieranie metod gospodarki osadami ściekowymi, poprzez wspieranie metod przetwarzania osadów ściekowych i ich odpowiedniego zagospodarowania; ▪ Wsparcie indywidualnych form oczyszczania ścieków; ▪ Inwestycje w systemy zaopatrzenia w wodę, ujęcia i stacje uzdatniania wody; ▪ Inwestycje w aparaturę i instalacje kontrolno-pomiarowe;
Beneficjenci/ docelowe	grupy JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; inne podmioty posiadające osobowość prawną; państwowe jednostki organizacyjne; organy władzy, administracji rządowej; przedsiębiorstwa.
Wskaźniki	<p>Rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków; <p>Produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę; ▪ Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

2.2 Kształtowanie potencjału turystycznego regionu w oparciu o wykorzystanie obiektów cennych przyrodniczo i kulturowo

Realizacja Priorytetu ma służyć zwiększeniu atrakcyjności obszaru funkcjonalnego Grudziądza poprzez ochronę i wykorzystanie posiadanych zasobów naturalnych i kulturowych. Okolice Grudziądza jak i samo miasto obfitują w tereny atrakcyjne przyrodniczo i obiekty dziedzictwa historyczno-

kulturowego, które mogą stać się podstawą dla rozwoju turystyki aktywnej, wypadowej czy uzdrowiskowej (na bazie zasobów geotermalnych). W tym celu należy podjąć działania służące ich odpowiedniej promocji, odrestaurowaniu i konserwacji, po to, aby stały się efektywnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu oraz źródłem realnych korzyści ekonomicznych i społecznych gmin tworzących OSI Grudziądz.

Efektom podejmowanych działań ma być ochrona, zachowanie i zapobieganie degradacji dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych oraz ich adaptacja na potrzeby działalności komercyjnej.

Działania w ramach Priorytetu 2.2:

2.2.1 Rewitalizacja i konserwacja cennych obiektów przyrodniczych

Tworząc realną i atrakcyjną ofertę turystyczną szczególny nacisk należy położyć na zachowanie obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych, takich jak np. zespoły parkowo-pałacowe, parki miejskie, czy pomniki przyrody. W ramach działania podejmowane będą czynności związane z konserwacją i ochroną cennych terenów i obiektów dziedzictwa przyrodniczego, a także ich promocją.

2.2.2 Ochrona i zachowanie cennych obiektów dziedzictwa historycznego i kulturowego

W ramach Działania 2.2.2 podejmowane będą projekty w zakresie kultury, których celem będzie przede wszystkim ochrona dziedzictwa kulturowego oraz zachowanie i renowacja obiektów zabytkowych ważnych z punktu widzenia rozwoju regionu oraz ich promocja. Działanie zakłada również podejmowanie inicjatyw służących rozwojowi regionalnej i lokalnej infrastruktury instytucji kultury. Projekty realizowane w tym zakresie powinny zakładać działania informacyjne i promocyjne, które przyczynią się do rozwoju funkcji komercyjnych i społecznych tych obiektów.

Tabela 29. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 2.2

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	<u>OP 4 – Region przyjazny środowisku (EFRR);</u>
Cel tematyczny	<i>CT 6 - Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</i>
Priorytet inwestycyjny	<i>6c - Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</i>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekty infrastrukturalne realizowane w instytucjach kultury, bibliotekach, archiwach, muzeach, obiektach i na obszarach zabytkowych, obszarach przemysłowych o wartościach historycznych; ▪ Konserwacja zabytków chronionych i materiałów archiwalnych stanowiących dziedzictwo dokumentacyjne;
Beneficjenci/docelowe grupy	JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; inne podmioty posiadające osobowość prawną; państwowe jednostki organizacyjne; organy władzy, administracji rządowej; przedsiębiorstwa; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

Wskaźniki**Rezultatu:**

- Zwiedzający muzea i oddziały w gestii samorządu gmin, powiatów i miast na prawach powiatu/ 1 000 mieszkańców;

Produktu:

- Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem;
- Liczba instytucji kultury objętych wsparciem;
- Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

2.3 Rekultywacja terenów cennych przyrodniczo oraz tworzenie zintegrowanych rozwiązań ekosystemowych

Lokalizacja obszaru funkcjonalnego Grudziądza na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej i krajobrazowej, sprzyjających rozwojowi rolnictwa obliguje lokalny samorząd do podejmowania działań służących poprawie ochrony zasobów naturalnych i zapobieganiu szkodliwym zmianom środowiska. Realizacja Priorytetu 2.3. ma wpłynąć na wzrost potencjału regionalnego i lokalnego opartego na zasobach środowiska. W ramach realizowanych projektów podejmowane będą działania przeciwdziałające utracie różnorodności biologicznej i degradacji środowiska naturalnego, działania służące ochronie gatunków i siedlisk, a także inicjatywy służące niekonfliktowemu prowadzeniu ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo.

Działania w ramach Priorytetu 2.3:

2.3.1 Stworzenie spójnego systemu ścieżek i szlaków ekologicznych

Działanie służy zapewnieniu lepszej ochrony wartości przyrodniczych obszaru funkcjonalnego Grudziądza przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów, a jednocześnie właściwego ukierunkowania i uatrakcyjnienia ruchu turystycznego na tych obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Realizacji tego celu posłużyć ma stworzenie spójnego systemu ścieżek i szlaków ekologicznych poprzez ich wytyczenie na terenach cennych przyrodniczo, a także terenach chronionych, w sposób nie tworzący konfliktu z ochroną siedlisk i gatunków oraz przebiegiem korytarzy ekologicznych. Efektem Działania ma być stworzenie zielonej infrastruktury, która zwiększy świadomość ekologiczną mieszkańców, a także przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego oraz wzrostu atrakcyjności turystycznej regionu.

Tabela 30. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 2.3

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	OP 4 – Region przyjazny środowisku (EFRR);
Cel tematyczny	CT 6 – Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;
Priorytet inwestycyjny	6d - Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekty związane z ochroną gatunków oraz ochroną powierzchni i odtwarzaniem siedlisk cennych przyrodniczo, w szczególności na terenach parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody; ▪ Projekty związane ze zwalczaniem gatunków inwazyjnych obcych; ▪ Działania w zakresie tworzenia zielonej infrastruktury i innych usług ekosystemowych; ▪ Projekty służące tworzeniu infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowywaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo; ▪ Wsparcie działalności ośrodków prowadzących edukację ekologiczną oraz projektów informacyjno-edukacyjnych podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie właściwych zachowań społecznych w odniesieniu do dziedzictwa przyrodniczego; ▪ Wsparcie działalności centrów ochrony różnorodności biologicznej; ▪ Projekty służące przeprowadzeniu inwentaryzacji przyrodniczej; ▪ Wsparcie tworzenia planów ochrony dla obszarów chronionych;
Beneficjenci/ docelowe	grupy JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; inne podmioty posiadające osobowość prawną; państwowe jednostki organizacyjne; organy władzy, administracji rządowej; przedsiębiorstwa; organizacje pozarządowe.
Wskaźniki	<p><i>Rezultatu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem; <p><i>Produktu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba wspartych form ochrony przyrody; ▪ Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

3 PRIORYTETY CELU III - WYEDUKOWANE, AKTYWNE ZAWODOWO I ZAANGAŻOWANE LOKALNIE SPOŁECZEŃSTWO OFG

3.1 Zrównoważona rewitalizacja

Wdrożenie Priorytetu służy zmniejszeniu się poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, wzrostu potencjału gospodarczego oraz wzrostu aktywności społecznej na obszarach problemowych.

Obszary problemowe podlegające rewitalizacji będą wyznaczone z uwzględnieniem kryteriów przestrzennych, ekonomicznych oraz społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia nasilenia problemów społecznych na danym obszarze, związanych z deprywacją materialną i społeczną oraz wykluczeniem zawodowym mieszkańców danego obszaru. Zasięg obszarów problemowych i zakres wsparcia będzie zgodny z ustaleniami Lokalnych Programów Rewitalizacji.

Działania w ramach priorytetu 3.1:

3.1.1 *Kompleksowa rewitalizacja służąca aktywizacji obszarów o najwyższym stopniu degradacji fizycznej, społecznej i gospodarczej*

Interwencja w ramach rewitalizacji będzie ukierunkowana głównie na inwestycjach służących wsparciu przedsiębiorczości, aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem i ubóstwem, poprawie dostępu do usług i infrastruktury komunalnej oraz inwestycjach w zakresie modernizacji zabudowy i porządkowania przestrzeni publicznych. Działania rewitalizacyjne podejmowane ze środków EFRR, powinny być komplementarne z prowadzonymi na obszarach kryzysowych „miękkimi” projektami systemowymi, których celem jest poprawa oferty edukacyjnej na każdym szczeblu nauczania, aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców oraz poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Zakłada się, iż projekty podejmowane w ramach Działania 3.1 będą miały charakter kompleksowy, integrujący działania na różnych płaszczyznach wsparcia dla obszarów kryzysowych.

Tabela 31. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.1

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	OP 6 – Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry (EFRR);
Cel tematyczny	CT 9 - Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją;
Priorytet inwestycyjny	9b - Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> wspierane będą wyłącznie inwestycje infrastrukturalne o mniejszej skali, będące uzupełnieniem planowanych lub zrealizowanych interwencji EFS i mające zarazem na celu wywołanie określonego efektu społecznego na zidentyfikowanym obszarze problemowym
Beneficjenci/docelowe	grupy JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; organy władzy, administracji rządowej; państwowe jednostki organizacyjne; inne jednostki sektora finansów publicznych; organizacje pozarządowe; przedsiębiorstwa; spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.
Wskaźniki	Rezultatu: <ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik ożywienia gospodarczego na obszarach miejskich; Produktu: <ul style="list-style-type: none"> Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach; Wyremontowane budynki mieszkalne na obszarach miejskich; Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich; Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich; Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

3.2 Przeciwdziałanie dyskryminacji i wyłączeniu zawodowemu mieszkańców

Projekty realizowane w ramach Priorytetu 3.2 mają służyć zapobieganiu wykluczeniu społecznemu i ubóstwu części mieszkańców OFG poprzez ich integrację społeczną i zawodową.

Najbardziej palącym problemem gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Grudziądza jest wysoki na tle województwa i kraju wskaźnik bezrobocia. Wskaźnik ten oscylujący na poziomie 20 % zdecydowanie negatywnie wpływa na zachodzące procesy społeczne i gospodarcze, stanowiąc istotną barierę dla rozwoju obszaru. Zachodzące procesy restrukturyzacji i likwidacji zakładów,

wymuszają konieczność stymulowania osób pozostających bez zatrudnienia do zintensyfikowania działań służących przekwalifikowaniu, doksztalceniu czy zmianie orientacji zawodowej. Konieczne jest zatem tworzenie zintegrowanych programów aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i kulturalnej osób bezrobotnych, a także osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Inicjatywy realizowane w ramach Priorytetu powinny być skierowane przede wszystkim do osób niepełnosprawnych, młodzieży będącej w szczególnej sytuacji życiowej oraz osób i rodzin zagrożonych lub wykluczonych społecznie.

Działania w ramach priorytetu 3.2:

3.2.1 Pomoc osobom bezrobotnym w powrocie na rynek pracy, poprzez organizację, szkoleń, kursów, staży oraz wsparcie w podejmowaniu samozatrudnienia

W ramach Działania realizowane będą kompleksowe projekty służące aktywizacji zawodowej mieszkańców, poprzez wspieranie różnych form edukacji ustawicznej, zwłaszcza kursów i szkoleń zawodowych, dostosowanych do współczesnych wymogów rynku pracy i oczekiwań pracodawców, a także wspieranie samozatrudnienia.

Realizacja Działania będzie odbywać się również za pośrednictwem zakładów aktywizacji zawodowej i innych podmiotów ekonomii społecznej,

3.2.2 Inicjatywy na rzecz aktywizacji i inkluzji społecznej osób w trudnej sytuacji życiowej

Działanie ukierunkowane będzie na kompleksowe i zindywidualizowane wsparcie integracji społecznej osób w trudnej sytuacji życiowej lub osób wykluczonych społecznie. Realizowane programy będą służyły aktywizacji społecznej i obywatelskiej oraz usamodzielnieniu osób w trudnej sytuacji życiowej, poprzez pomoc doradczą, organizowanie warsztatów oraz kursów.

Wsparcie będzie dotyczyć także działalności centrów i zakładów aktywizacji społecznej oraz innych podmiotów ekonomii społecznej, których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza.

Tabela 32. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.2

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	OP 9 – Solidarne społeczeństwo (EFS);
Cel tematyczny	CT 9 - Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją;
Priorytet inwestycyjny	9i - Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Działania ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową osób, rodzin i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem, w tym realizowane za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej; ▪ Działania ukierunkowane na integrację i rehabilitację społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych, w tym

**Beneficjenci/
docelowe**

grupy

realizowane za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym;

- Działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej oraz uzupełnianiu procesu usamodzielniania się skierowane do młodzieży znajdującej się w szczególnej sytuacji życiowej tj. do wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, osób opuszczających pieczę rodzinną;
- Działania służące wzmacnianiu kompetencji społecznych i zawodowych młodzieży pozostającej pod kuratelą sądową;
- Wsparcie działań reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej podmiotów integracji społecznej w tym centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej oraz innych podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza);
- Działania służące monitorowaniu zjawisk społecznych i problemów z nich wynikających, jakości i efektywności programów aktywnej integracji;
- Monitorowanie realizacji lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych;
- Upowszechnianie najlepszych rozwiązań z zakresu pomocy i integracji społecznej;

Beneficjenci:

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupa docelowa:

- osoby spełniające łącznie trzy warunki:
  - korzystające ze świadczeń społecznych,
  - wiek aktywności zawodowej 15-67,
  - niezatrudnieni lub zatrudnieni zagrożeni wykluczeniem społecznym z co najmniej jednego powodu spośród wskazanych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej, i/lub korzystają ze wsparcia na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 r.,
- młodzież opuszczająca formy pieczy rodzinnej i instytucjonalnej oraz młodzież wobec której zastosowano środek wychowawczy (w tym w postaci kurateli sądowej),
- otoczenie osób wykluczonych społecznie (w takim zakresie w jakim jest to niezbędne dla wsparcia osób wykluczonych społecznie) w tym osoby pełniące obowiązki opiekuńcze.

Wskaźniki

Rezultatu:

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek);
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek);

Produktu:

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie;
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

3.3 Swobodny dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i opieki zdrowotnej

Realizacja Priorytetu ma służyć poprawie dostępności ludności mieszkającej na obszarze OFG do usług społecznych, w tym do usług zdrowotnych, a także dostosowaniu istniejącej infrastruktury społecznej do postępujących zmian demograficznych, głównie w aspekcie starzenia się społeczeństwa.

Działania w ramach Priorytetu 3.3:

3.3.1 Działania służące stworzeniu kompleksowej oferty wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych

Starzejąca się struktura demograficzna społeczeństwa, a także zmiany społeczne, szczególnie zauważalne w zanikaniu modelu rodziny wielopokoleniowej, nakładają na samorządy obowiązek stworzenia odpowiedniej infrastruktury opiekuńczej dla osób starszych. Znaczna część osób starszych i niepełnosprawnych z uwagi na swój stan zdrowia, a często także oddalenie miejsca zamieszkania od placówek opieki zdrowotnej, ma ograniczony dostęp do uczestnictwa w zabiegach rehabilitacyjnych oraz korzystania z innych usług zdrowotnych. Dlatego też, w ramach działania wspierane będą przede wszystkim niestacjonarne formy opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Dodatkowo zadania będą ukierunkowane na rozwój usług opiekuńczych w formie deinstytucjonalnej, głównie poprzez podnoszenie umiejętności i kompetencji opiekunów i rodzin, służące profesjonalizacji i poprawie jakości usług opiekuńczych sprawowanych w domu.

3.3.2 Poprawa dostępu do usług społecznych i placówek opieki zdrowotnej

Działania ukierunkowane zostaną na kontynuowaniu podnoszenia standardów oraz jakości usług zdrowotnych i socjalnych świadczonych na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądz.

Działania w zakresie opieki zdrowotnej skoncentrowane zostaną na profilaktyce oraz wczesnej diagnostyce chorób cywilizacyjnych i schorzeń oraz podnoszeniu wskaźników dostępności mieszkańców do usług specjalistycznych i placówek opieki zdrowotnej. Realizacja wsparcia dotyczyć będzie głównie obszarów wiejskich OFG, gdzie dostęp do placówek zdrowotnych jest ograniczony. Poprawa sytuacji zdrowotnej mieszkańców OFG pośrednio przyczyni się również do zmniejszenia liczby osób objętych środowiskową pomocą społeczną.

Przemiany społeczno-gospodarcze, które zaszły po 1989 r., w tym szczególnie restrukturyzacja zakładów przemysłowych i państwowych gospodarstw rolnych sprawiły, że gminy wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego muszą mierzyć się z licznymi problemami natury społecznej wynikającej z wysokiego poziomu bezrobocia, niskiego stanu materialnego, a także trudnej sytuacji bytowej znacznej części rodzin. Podejmowane wysiłki pracowników opieki społecznej i organizacji pozarządowych są wciąż niewystarczające i wymagają wsparcia. W związku z tym przewiduje się, iż w ramach Działania 3.3.2 możliwe będzie wsparcie inicjatyw służących rozwojowi i poprawie dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, a także usług społecznych o charakterze środowiskowym dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem (np. osób bezdomnych, ubogich pracujących).

Tabela 33. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.3

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	<u>OP 9 – Solidarne społeczeństwo (EFS);</u>
Cel tematyczny	<i>CT 9 - Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją;</i>
Priorytet inwestycyjny	<i>9 iv - Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</i>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie i rozwój oferty placówek wsparcia i opieki; ▪ Rozwój niestacjonarnych usług opiekuńczych świadczonych w środowisku; ▪ Działania ukierunkowane na podnoszenie umiejętności rodzin i opiekunów służące poprawie jakości usług opiekuńczych; ▪ Programy rehabilitacji leczniczej ukierunkowane na poprawę funkcjonowania dzieci i młodzieży niepełnosprawnej lub osób starszych; ▪ Programy profilaktyki zdrowotnej badań przesiewowych dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym;

- Programy wczesnej diagnostyki i leczenia wad rozwojowych dzieci zagrożonych dysfunkcjami lub niepełnosprawnością;
- Programy rehabilitacji leczniczej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Programy szczepień dla dzieci i osób starszych;
- Programy profilaktyki zdrowotnej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Usługi szkoleniowe, doradcze i specjalistyczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w tym rodziny zastępcze i kadry prowadzącej, zarządzającej w tym dyrektorów rodzinnych domów dziecka oraz szkolenie kandydatów na asystentów rodziny (jako działania uzupełniające wsparcie realizowane w ramach POWER);
- Działania służące wspieraniu rodzin i osób w wypełnianiu ról społecznych i opiekuńczo-wychowawczych realizowane przez placówki wsparcia dziennego, asystentów rodziny, rodziny wspierające;
- Rozwój usług społecznych skierowanych do rodzin i osób w kryzysie świadczonych poprzez Ośrodki Interwencji Kryzysowej;
- Wsparcie rozwoju form pieczy zastępczej m.in. podnoszenie jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez zmniejszenie liczby dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz podwyższanie wieku dzieci w tych placówkach, a także rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej (deinstytucjonalizacja);
- Usługi informacyjne, edukacyjne, terapeutyczne, poradnictwo prawne, poradnictwo i wsparcie indywidualne/grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności zawodowych, służące przezwyciężaniu nieporadności życiowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym tzw. biednych pracujących;
- Działania ukierunkowane na wsparcie osób bezdomnych;
- Działania ukierunkowane na rozwój mieszkalnictwa chronionego, wspomagane i treningowe;
- Działania służące monitorowaniu zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne dostępne w regionie, monitorowanie strony podaży i rozwój oferty usług społecznych i zdrowotnych, jakości i efektywności świadczenia usług społecznych i zdrowotnych, jakości i efektywności świadczenia usług społecznych i zdrowotnych;

**Beneficjenci/
docelowe**

grupy

- Upowszechnienie najlepszych rozwiązań z zakresu świadczenia usług społecznych i zdrowotnych;

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupa docelowa:

- osoby niezatrudnione lub osoby zatrudnione (których dochód nie jest wyższy niż dwukrotność kryteriów dochodowych, o których mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej), w wieku aktywności zawodowej (15-64 lata) zagrożone wykluczeniem społecznym w rozumieniu art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie (w takim zakresie w jakim jest to niezbędne dla wsparcia osób wykluczonych społecznie) w tym osoby pełniące obowiązki opiekuńcze,
- osoby z gospodarstw domowych o niskiej intensywności pracy
- osoby nieaktywne zawodowo, w szczególności dzieci, młodzież, osoby starsze zagrożone wykluczeniem społecznym lub wykluczone,
- rodziny korzystające ze wsparcia na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 r. w tym rodziny wielodzietne, osoby samotnie wychowujące dzieci, rodziny z dziećmi z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- kandydaci oraz osoby sprawujące pieczę zastępczą,
- osoby o niskich kompetencjach społecznych i kwalifikacjach zawodowych.

Wskaźniki

Rezultatu:

- Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych istniejących po zakończeniu projektu;
- Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu;

Produktu:

- Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie;
- Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

3.5 Nowoczesna oferta edukacyjno-wychowawcza, odpowiadająca współczesnym wyzwaniom cywilizacyjnym i gospodarczym

Celem Priorytetu jest wszechstronne wzmocnienie potencjałów edukacyjnych na obszarze OFG, począwszy od opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowania przedszkolnego, aż do szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Jak wykazała analiza strategiczna stanu gmin OFG wyniki uzyskiwane przez uczniów na każdym poziomie nauczania, dalekie są od średniej dla kraju i województwa. Konieczne jest udoskonalanie oferty edukacji ogólnej dla dzieci i młodzieży, a także dalsze wspieranie ich aktywności pozaszkolnej w wymiarze naukowym, sportowym i kulturalnym.

Grudziądz to także ważny ośrodek nauki ponadgimnazjalnej dla młodzieży i osób dorosłych z gmin tworzących jego obszar funkcjonalny, a także sąsiadujących z nim powiatów województw: kujawsko-pomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Konieczne jest zatem wsparcie i dalszy rozwój oferty edukacyjnej oferowanej przez grudziądzkie szkoły ponadgimnazjalne, w szczególności w aspekcie poprawy jakości kształcenia zawodowego. Modernizacja oferty edukacyjnej OFG powinna opierać się na współpracy szkół i placówek oświatowych z otoczeniem społeczno-gospodarczym w zakresie m.in. modyfikacji programów nauczania, modyfikacji programów praktyk i zajęć praktycznych, podejmowania decyzji w jakich kierunkach powinno być prowadzone kształcenie.

Realizowane działania na każdym z poziomów nauczania mają służyć rozwojowi kompetencji kluczowych w perspektywie dalszych etapów kształcenia i w pracy zawodowej, a także rozbudzać w uczniach kreatywność, innowacyjność oraz umiejętności pracy zespołowej. Konieczne jest zatem konstruowanie na tyle ciekawej oferty edukacyjnej, która prowadzić będzie do zwiększonego zaangażowania uczniów w proces kształcenia i nauki.

W ramach Priorytetu prowadzone będą także działania służące zwiększeniu dostępności żłobków i placówek wychowania przedszkolnego oraz poprawy jakości ich oferty.

Działania w ramach Priorytetu 3.4:

3.5.1 *Poprawa dostępu do żłobków i placówek przedszkolnych*

Postępujące zmiany gospodarcze, społeczne i demograficzne wymagają zapewnienia odpowiedniej infrastruktury zabezpieczającej potrzeby mieszkańców z zakresie wychowania przedszkolnego i opieki nad dziećmi do 3 roku życia. W gminach tworzących OSI Grudziądz wskaźniki objęcia opieką żłobkową dzieci do lat 3 oraz wychowaniem przedszkolnym dzieci w wieku 3-6 lat są zauważalnie niskie na tle województwa i kraju.

Dobre przygotowanie dziecka do nauki w szkole w trakcie przygotowania przedszkolnego, warunkuje w dużym stopniu jego dalszą ścieżkę edukacyjną, dlatego konieczne jest podjęcie działań służących doposażeniu i zwiększeniu dostępności placówek tego typu na obszarze funkcjonalnym Grudziądz.

Rozbudowa oferty placówek przedszkolnych, żłobków i klubów malucha musi być prowadzona w sposób racjonalny uwzględniający aspekty demograficzne, ekonomiczne i

ustawowe. Postępujący niż demograficzny oraz nowelizacja ustawy o systemie oświaty, wprowadzająca powszechny, obowiązkowy nabór do szkół podstawowych dzieci w wieku 6 lat, wpłynie na pojawienie się niezagospodarowanych zasobów i miejsc w placówkach przedszkolnych. Czynniki te wymuszają prowadzenie polityki opiekuńczej w sposób przemyślany i skoncentrowany na najbardziej pilnych inwestycjach.

Infrastruktura społeczna w tym zakresie ma być także czynnikiem stymulującym politykę prorodziną, a ułatwiony dostęp do placówek opiekuńczo-wychowawczych ma pozwolić rodzicom na wcześniejszy powrót do czynnej pracy zawodowej, zapobiegając tym samym utracie ich zawodowych kwalifikacji i zwiększając ich szansę na rynku pracy. Uzupełnieniem działań polegających na finansowaniu opieki nad dziećmi do lat 3 powinny być zatem realizowane równoległe działania aktywizacyjno-szkoleniowe wspomagające proces powrotu rodziców na rynek pracy, podnoszące umiejętności zawodowe, pozwalające na uzupełnienie kwalifikacji czy przekwalifikowanie się.

Na rozwój oferty opiekuńczo-wychowawczej przeznaczono środki w ramach trzech Osi Priorytetowych RPO WK-P (OP 6, OP 8, OP 10) zarówno ze środków EFS jak i EFRR, co pozwala na realizację szerokiego programu rozwoju placówek tego typu na terenie OFG.

3.5.2 Rozbudowana i nowoczesna oferta kształcenia ogólnego

Celem Działania jest podnoszenie jakości nauczania oraz warunków nauczania w placówkach kształcenia ogólnego na każdym poziomie edukacji szkolnej. Realizacja Działania będzie przebiegać przede wszystkim poprzez tworzenie i wdrażanie programów indywidualnej pracy z uczniem, przyczyniających się do wyrównywania szans edukacyjnych i zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów. W tym celu przewiduje się rozbudowę atrakcyjnej oferty zajęć pozalekcyjnych oraz zajęć uzupełniających, które pomogą uczniom w poprawie osiąganych wyników edukacyjnych, a także staną się bazą naukowo-edukacyjną dla rozwoju pasji i talentów uczniów o wyjątkowych zdolnościach. Uczniowie wykazujący pewne dysfunkcje społeczne będą objęci kompleksowym wsparciem psychologiczno-pedagogicznym oferowanym przez lokalne placówki oświatowe i pedagogiczne.

W ramach działania przewiduje się także doposażenie szkół w nowoczesne materiały dydaktyczne, służące uatrakcyjnieniu prowadzonych zajęć, a tym samym poprawie jakości oferty edukacyjnej, szczególnie w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych uczniów.

3.5.3 Poprawa jakości systemów kształcenia i szkolenia zawodowego, poprzez ich lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy

Tradycyjna charakterystyka Grudziądza jako miasta przemysłowego stopniowo kieruje się ku funkcji handlowo-usługowej, co wiąże się z rosnącym zapotrzebowaniem na pracowników o odpowiednich umiejętnościach i specjalizacjach zawodowych. Przeprowadzona diagnoza stanu w obszarze edukacji wykazała, iż przeważająca część społeczeństwa OFG posiada wykształcenie zawodowe, a Grudziądz stanowi kluczowy ośrodek edukacji ponadgimnazjalnej i ustawicznej w układzie regionalnym.

Popularność szkolnictwa zawodowego rośnie, mimo postępującego niżu demograficznego, co wiąże się z wprowadzaniem nowych, dostosowanych do potrzeb rynku pracy kierunków kształcenia oraz wdrażaniem programów edukacyjnych opartych na współpracy pomiędzy pracodawcami, a placówkami oświatowymi. Powyższe uwarunkowania sprawiają, iż konieczny jest dalszy rozwój konkurencyjności publicznych placówek edukacyjnych poprzez stworzenie nowoczesnej, atrakcyjnej oferty kształcenia i szkolenia zawodowego, która pozwoli osobom młodym na zdobycie wykształcenia zgodnego z oczekiwaniami pracodawców, a osobom, które ukończyły edukację lecz pozostają bez zatrudnienia pozwoli zdobyć nowe kwalifikacje, które zwiększą ich szanse na rynku pracy.

Efektom podejmowanych działań ma być stworzenie w szkołach zawodowych warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy, a także poprawa oferty edukacyjnej, procesu dydaktycznego oraz jakości kształcenia tych placówek.

Tabela 34. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.4 (A)

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	<u>OP 6 – Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry (EFRR);</u>
Cel tematyczny	<i>CT 10 - Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie;</i>
Priorytet inwestycyjny	<i>10a - Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej (EFRR)</i>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inwestycje związane z adaptacją istniejących obiektów na potrzeby świadczenia usług edukacji przedszkolnej, funkcjonalnym dostosowaniem ośrodków wychowania przedszkolnego do wymogów określonych przepisami prawa. ▪ Rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej szkół oraz placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne. ▪ Inwestycje związane z tworzeniem oraz unowocześnianiem pracowni kształcenia praktycznego oraz warsztatów szkolnych szkół, centrów i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne. ▪ Inwestycje w zakresie adaptacji i funkcjonalnego dostosowania szkół, centrów i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne w branżach zgodnych z potrzebami rynku pracy, w tym z inteligentnymi specjalizacjami; ▪ Działania infrastrukturalne w szkołach i placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne. Interwencje w zakresie kształcenia ogólnego będą ograniczone jednak wyłącznie do podnoszenia kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na

**Beneficjenci/
docelowe**

grupy

rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języków obcych), stymulowania właściwych postaw (kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej), tworzenia warunków do nauczania eksperymentalnego, a także indywidualizacji pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych;

- Rozwój infrastruktury służącej poprawie usług edukacyjnych oraz popularyzacji nauki i innowacji.
- Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną i szkoleniową podmiotów świadczących usługi rozwojowe (m.in. placówki i ośrodki kształcenia ustawicznego, zawodowego, praktycznego, szkoły dla dorosłych).
- Działania uzupełniające luki w zakresie niezbędnej infrastruktury sportowej szkół i placówek edukacyjnych.

JST, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne; państwowe jednostki organizacyjne; osoby fizyczne i prawne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki systemu oświaty realizujące kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne, zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; uczelnie; organizacje pozarządowe; przedsiębiorcy.

Wskaźniki

Rezultatu:

- Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wśród uczniów ZSZ;
- Odsetek dzieci w wieku 2-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym;

Produktu:

- Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty;
- Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej;
- Liczba miejsc w infrastrukturze kształcenia zawodowego;
- Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

Tabela 35. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.4 (B)

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	OP 8 – Aktywni na rynku pracy (EFS);
Cel tematyczny	CT 8 - Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników;
Priorytet inwestycyjny	8iv - Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania podmiotów opieki nad dzieckiem do lat 3, w tym żłobków, klubów dziecięcych; ▪ Tworzenie warunków dla rozwoju opieki nad dziećmi do lat 3 u dziennego opiekuna; ▪ Działania ukierunkowane na istniejące formy opieki nad dziećmi do lat 3 w zakresie tworzenia dodatkowych miejsc opieki; ▪ Opracowywanie i wdrożenie kompleksowych programów wspierających powrót do pracy; ▪ Finansowanie opieki nad dziećmi do lat 3 (voucher aktywizacyjny); ▪ Działania ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie nowych rozwiązań w zakresie organizacji pracy, np. worksharing, telepraca, elastyczne godziny pracy, wypożyczanie pracowników;
Beneficjenci/ docelowe	<p>grupy</p> <p>Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych). Grupa docelowa: - osoby fizyczne w wieku aktywności zawodowej wyłączone z rynku pracy w związku ze sprawowaniem opieki na dziećmi do lat 3 lub powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich/wychowawczych, - pracodawcy,</p>
Wskaźniki	<p>Rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu; ▪ Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu; ▪ Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS; <p>Produktu:</p>

- Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie;
- Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

Tabela 36. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.4 (C)

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	OP 10 – Innowacyjna edukacja (EFS);
Cel tematyczny	CT 10 - Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie;
Priorytet inwestycyjny	10i - Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie placówek wychowania przedszkolnego, ▪ Wsparcie istniejących instytucji wychowania przedszkolnego (przedszkola, oddziały przedszkolne, inne formy wychowania przedszkolnego) w zakresie generowania nowych miejsc przedszkolnych oraz poprawy jakości świadczenia usług edukacyjnych, ▪ Programy wsparcia nauczycieli i innych pracowników pedagogicznych instytucji wychowania przedszkolnego ukierunkowane na podniesienie kompetencji zawodowych. ▪ Programy w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego, ▪ Realizacja programów rozwojowych szkół, w szczególności ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych, cyfrowych oraz kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej, ▪ Programy ukierunkowane na indywidualne podejście do pracy z uczniem, w tym wsparcie rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz szczególnie uzdolnionych, ▪ Programy ukierunkowane na wsparcie szkół w zakresie pracy z uczniem młodszym w szkole i placówce na każdym kolejnym etapie kształcenia, ▪ Realizacja programów stypendialnych,

**Beneficjenci/
docelowe**

grupy

- Kompleksowe programy wsparcia dla uczniów zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty,
- Wyposażenie szkół i placówek w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne sprzyjające wysokiej jakości kształcenia, w szczególności pracowni przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, z uwzględnieniem założeń programu „Cyfrowa Szkoła”,
- Programy wsparcia nauczycieli ukierunkowane na podniesienie kompetencji zawodowych z uwzględnieniem wykorzystania nowoczesnych technologii w nauczaniu, z uwzględnieniem założeń programu „Cyfrowa Szkoła”,
- Programy staży zawodowych we współpracy z pracodawcami dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Beneficjenci:

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Główne grupy docelowe:

- dzieci w wieku przedszkolnym (zgodnie z Ustawą o systemie oświaty) oraz ich rodzice/opiekunowie
- przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych
- uczniowie i wychowankowie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz ich rodzice/opiekunowie
- osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty
- szkoły i placówki prowadzące kształcenie ogólne
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne

Wskaźniki

Rezultatu:

- Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS;
- Liczba przedszkoli, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS;
- Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu;
- Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu;
- Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych;
- Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe

wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych;
<i>Produktu:</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej; ▪ Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie; ▪ Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK w ramach programu; ▪ Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie; ▪ Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie; ▪ Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych; ▪ Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

Tabela 37. Środki RPO umożliwiające sfinansowanie działań określonych w ramach Priorytetu 3.4 (D)

Oś priorytetowa RPO WK-P na lata 2014-2020	<u>OP 10 – Innowacyjna edukacja (EFS);</u>
Cel tematyczny	<i>CT 10 - Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie;</i>
Priorytet inwestycyjny	<i>10iv - Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowywania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</i>
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Programy w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego; ▪ Realizacja dodatkowych zajęć w zakresie przedmiotów zawodowych i zajęć specjalistycznych, w szczególności kursy zawodowe i szkolenia; ▪ Programy wsparcia nauczycieli ukierunkowane na podniesienie kompetencji nauczycieli prowadzących kształcenie zawodowe; ▪ Wyposażenie ukierunkowanych branżowo szkół, centrów i placówek kształcenia zawodowego (praktycznego)

**Beneficjenci/
docelowe**

grupy

- i ustawicznego w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne sprzyjające wysokiej jakości kształcenia zawodowego;
- Realizacja programów staży i praktyk zawodowych we współpracy z pracodawcami;
- Modernizacja procesu kształcenia zawodowego w kontekście wyzwań rynku pracy;
- Programy ukierunkowane na podniesienie kompetencji instruktorów praktycznej nauki zawodu;
- Współpraca szkół i placówek kształcenia zawodowego z przedsiębiorstwami, szkolnictwem wyższym oraz instytucjami rynku pracy.

Beneficjenci:

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Główne grupy docelowe:

- uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych),
- młodociani pracownicy,
- szkoły i placówki (instytucje i kadra pedagogiczna) prowadzące kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- partnerzy społeczno – gospodarczy,
- pracodawcy.

Wskaźniki

Rezultatu:

- Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS;
- Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia;
- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki;
- Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu programu;

Produktu:

- Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie;

- Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego;
- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy;
- Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*

SPÓJNOŚĆ ZAPISÓW STRATEGII ROZWOJU OSI GRUDZIĄDZA I JEGO OBSZARU FUNKCYJALNEGO Z DOKUMENTAMI NADRZĘDNymi

Cele i przypisane im zadania, określone w *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*, wpisują się w założenia strategiczne i operacyjne dokumentów nadrzędnych na szczeblu europejskim, krajowym i regionalnym. Poniżej przedstawiona została tabela przedstawiająca cele strategii OSI na tle najważniejszych dokumentów zewnętrznych.

Tabela 38. Spójność Strategii OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego z dokumentami o charakterze nadrzędnym.

Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego									
CELE STRATEGICZNE	Cel I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych		Cel II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			Cel III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG			
PRIORYTETY STRATEGII	1.1 Wysoka dostępność komunikacyjna zapewniona dzięki zintegrowanym, multimodalnym rozwiązaniom transportowym	1.2 Poprawa jakości powietrza w OFG, poprzez wykorzystanie technologii niskoemisyjnych w obiektach użyteczności publicznej	2.1 - <i>Poprawa stanu jakościowego wód powierzchniowych</i>	2.2 <i>Kształtowanie potencjału turystycznego regionu w oparciu o wykorzystanie obiektów cennych przyrodniczo i kulturowo</i>	2.3 <i>Rekultywacja terenów cennych przyrodniczo oraz tworzenie zintegrowanych rozwiązań ekosystemowych</i>	3.1 <i>Zrównoważona rewitalizacja</i>	3.2 <i>Przeciwdziałanie dyskryminacji i wyłączeniu zawodowemu mieszkańców</i>	3.3 <i>Swobodny dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i opieki zdrowotnej</i>	3.4 <i>Nowoczesna oferta edukacyjno-wychowawcza, odpowiadająca współczesnym wyzwaniom cywilizacyjnym i gospodarczym</i>
Strategia Europa 2020									
Priorytety	Zrównoważony rozwój - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej					Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną			
Inicjatywy przewodnie	„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”					x	„Europejski program walki z ubóstwem”		„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności									
Obszary strategiczne	Równoważenia potencjałów i rozwoju regionów	Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Efektywności i sprawności państwa; Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Równoważenia potencjałów i rozwoju regionów	Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki			

Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego							
CELE STRATEGICZNE	Cel I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych		Cel II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		Cel III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG		
Cele strategiczne	Cel 9 – Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego	Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska	Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska	Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska	Cel 8 – Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	Cel 6 – Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”	Cel 3 – Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki
			Cel 11 – Wzrost społecznego kapitału rozwoju;				
Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020							
Obszary interwencji	Konkurencyjna gospodarka;		Sprawne i efektywne państwo;	Konkurencyjna gospodarka;	Spójność społeczna i terytorialna	Konkurencyjna gospodarka; Spójność społeczna i terytorialna	Konkurencyjna gospodarka
			Konkurencyjna gospodarka;				
Cele	Cel II.7 – Zwiększenie efektywności transportu	Cel II.6 – Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	Cel II.6 – Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	Cel II.6 – Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	Cel III.3 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego;	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego

Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego									
CELE STRATEGICZNE	Cel I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych		Cel II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			Cel III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG			
				Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela		rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	Cel III.1. Integracja społeczna		
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego									
Cele polityki regionalnej	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	CEL 1 – Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów
	CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych			CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych		CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	CEL 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych
Kierunki działań	1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania się ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi	1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw		1.3 Budowa podstaw konkurencyjności województw					
	2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i		2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe		2.3 Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych	2.2 Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe			

Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego							
CELE STRATEGICZNE	Cel I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych		Cel II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		Cel III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG		
	usług warunkujących możliwości rozwojowe			1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania się ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi		obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	
Umowa Partnerstwa							
Cele główne	Zwiększenie konkurencyjności gospodarki; Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	Zwiększenie konkurencyjności gospodarki			Poprawa spójności społecznej i terytorialnej		Zwiększenie konkurencyjności gospodarki
Cele szczegółowe	Zmniejszenie emisyjności gospodarki; Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie		Włączenie społeczności zamieszkałych obszary peryferyjne i zdegradowane	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy; Wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług
							Lepsze kompetencje kadr gospodarki
Strategia rozwoju Województwa Kuj.-Pom.							
Cele strateg	Dostępność i spójność	Sprawne zarządzanie	Tożsamość i dziedzictwo;	Sprawne zarządzanie	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Strategia rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego							
CELE STRATEGICZNE	Cel I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych		Cel II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		Cel III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG		
			Sprawne zarządzanie			Gospodarka i rynek pracy;	

Źródło: opracowanie własne na podstawie treści przywołanych w tabeli dokumentów o charakterze strategicznym.

MATRYCA LOGICZNA STRATEGII ROZWOJU OSI GRUDZIĄDZA I JEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO ORAZ KORESPONDUJĄCYCH OSI PRIORYTETOWYCH I PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Konstruując *Strategię rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego na lata 2014-2020* starano się zachować spójność celów strategicznych i priorytetów z architekturą *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*. Podstawowym źródłem finansowania *Strategii* są środki przeznaczone na realizację polityki spójności, dlatego też niezwykle istotne jest zachowanie spójności z konstrukcją i systemem sprawozdawczości innych narzędzi tej polityki. Spójność osi priorytetowych, celów tematycznych oraz priorytetów inwestycyjnych *RPO WK-P* i *Strategii* została zaprezentowana poniżej za pomocą tzw. matrycy logicznej strategii inwestycyjnej.

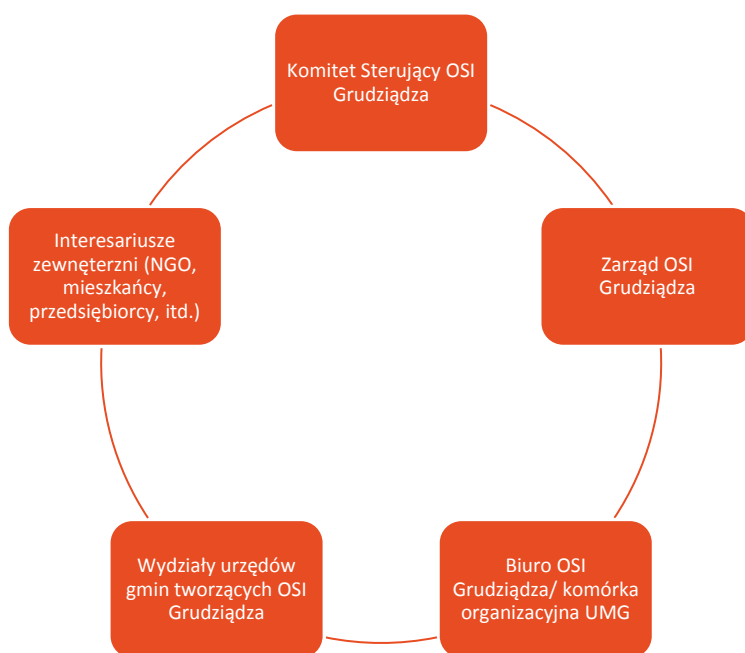
CEL	PRIORYTET OSI	DZIAŁANIE OSI	Oś priorytetowa RPO WK-P	Cel tematyczny UE	Priorytet Inwestycyjny	Fundusz
CEL I - Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych	1.1 Wysoka dostępność komunikacyjna zapewniona dzięki zintegrowanym, multimodalnym rozwiązaniom transportowym	1.1.1 Stworzenie zintegrowanego węzła przesiadkowego dla podróży multimodalnych	OP 3 – Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie	CT 4	4e	EFRR
		1.1.2 Budowa spójnego systemu ciągów pieszo-rowerowych				
		1.1.3 Zwiększenie przepustowości komunikacji drogowej, poprzez modernizację i rozbudowę newralgicznych punktów układu drogowego OFG				
		1.1.4 Poprawa komfortu pasażerów i stanu środowiska OFG, poprzez preferencyjne traktowanie transportu szynowego i rozwiązań niskoemisyjnych				
		1.1.5 Modernizacja oświetlenia ulicznego w oparciu o technologie efektywne energetycznie				
	1.2 Poprawa jakości powietrza w OFG, poprzez wykorzystanie technologii niskoemisyjnych w obiektach użyteczności publicznej	1.2.1 Zwiększenie efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej	OP 3 – Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie	CT 4	4c	EFRR
CEL II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	2.1 - Poprawa stanu jakościowego wód powierzchniowych	2.1.1 Poprawa stanu gospodarki wodnej OFG, poprzez rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej	OP 4 – Region przyjazny środowisku;	CT 6	6b	EFRR
	2.2 Kształtowanie potencjału turystycznego regionu w oparciu o wykorzystanie obiektów cennych przyrodniczo i kulturowo	2.2.1 Rewitalizacja i konserwacja cennych obiektów przyrodniczych	OP 4 – Region przyjazny środowisku;	CT 6	6c	EFRR
		2.2.2 Ochrona i zachowanie cennych obiektów dziedzictwa historycznego i kulturowego				
	2.3 Rekultywacja terenów cennych przyrodniczo oraz tworzenie zintegrowanych rozwiązań ekosystemowych	2.3.1 Stworzenie spójnego systemu ścieżek i szlaków ekologicznych	OP 4 – Region przyjazny środowisku;	CT 6	6d	EFRR
Wykształcanie, aktywne, zawodowo i zaangażowane lokalnie	3.1 Zrównoważona rewitalizacja	3.1.1 Kompleksowa rewitalizacja służąca aktywizacji obszarów o najwyższym stopniu degradacji fizycznej, społecznej i gospodarczej	OP 6 – Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry;	CT 9	9b	EFRR
	3.2 Przeciwdziałanie dyskryminacji i wyłączeniu zawodowemu mieszkańców	3.2.1 Pomoc osobom bezrobotnym w powrocie na rynek pracy, poprzez organizację, szkoleń, kursów, staży oraz wsparcie w podejmowaniu samozatrudnienia	OP 9 – Solidarne społeczeństwo;	CT 9	9i	EFS

		3.2.2 Inicjatywy na rzecz aktywizacji i inkluzji społecznej osób w trudnej sytuacji życiowej				
	3.3 Swobodny dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i opieki zdrowotnej	3.3.1 Działania służące stworzeniu kompleksowej oferty wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	OP 9 – Solidarne społeczeństwo;	CT 9	9iv	EFS
		3.3.2 Poprawa dostępu do usług i placówek opieki zdrowotnej				
	3.4 Nowoczesna oferta edukacyjno-wychowawcza, odpowiadająca współczesnym wyzwaniom cywilizacyjnym i gospodarczym	3.4.1 Poprawa dostępu do żłobków i placówek przedszkolnych	OP 6 – Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry;	CT 10	10a	EFRR
			OP 8 – Aktywni na rynku pracy;	CT 8	8iv	EFS
			OP 10 – Innowacyjna edukacja;	CT 10	10i	EFS
		3.4.2 Rozbudowana i nowoczesna oferta kształcenia ogólnego	OP 10 – Innowacyjna edukacja;	CT 10	10i	EFS
		3.4.3 Poprawa jakości systemów kształcenia i szkolenia zawodowego, poprzez ich lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy	OP 6 – Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry;	CT 10	10a	EFRR
			OP 10 – Innowacyjna edukacja;	CT 10	10iv	EFS

ZARZĄDZANIE PROCESEM STRATEGICZNYM

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ STRATEGII

Dokumentem wskazującym organy odpowiedzialne za prowadzenie polityki rozwojowej na obszarze funkcjonalnym Grudziądza w oparciu o postanowienia *Strategii rozwoju OSI* jest ***Porozumienie w sprawie współpracy w ramach wdrażania założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądza i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie***. Zgodnie z postanowieniami tego porozumienia oraz dobrymi praktykami zarządzania strategicznego za realizację i wdrażanie *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego* odpowiedzialne będą podmioty przedstawione na poniższym schemacie⁸¹.

Rycina 1. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i wdrażanie postanowień *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*

Źródło: opracowanie własne.

TRYB I ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Zgodnie z tzw. wariantem minimalnej delegacji zadań, rolą sygnatariuszy porozumienia o utworzeniu OSI Grudziądza będzie wybór projektów, które w najwyższym stopniu oferować będą kompleksowe rozwiązanie zdiagnozowanych problemów i w znaczący sposób wpłyną na osiągnięcie założonych celów strategicznych i określonych w ich ramach wskaźników. Konieczne jest zatem wypracowanie takiego systemu wyboru projektów, który w oparciu o obiektywny zestaw kryteriów, umożliwi stworzenie optymalnej listy projektów podstawowych przypisanych poszczególnym celom tematycznym.

⁸¹Kompetencje poszczególnych podmiotów zostały szerzej opisane w podrozdziale dotyczącym wdrażania *Strategii*

Przyjęty proces wyboru projektów, które zostaną włączone do *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*, wpisuje się w powyższe postanowienia, a jego częściami składowymi będą:

- nabór (identyfikacja) projektów,
- preselekcja projektów w oparciu o ocenę merytoryczną zgłoszonych propozycji projektowych,
- wybór projektów i utworzenie listy projektów podstawowych oraz listy projektów komplementarnych.

NABÓR PROJEKTÓW

Identyfikacja projektów zostanie przeprowadzona w ramach społecznego naboru projektów oraz w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji projektowych przez członków Partnerstwa OSI Grudziądza. Na bazie zgłoszonych fiszek projektowych oraz propozycji zadań zgłoszonych przez poszczególne gminy tworzące OSI Grudziądza przedstawione zostaną konkretne przedsięwzięcia, których realizacja doprowadzi do osiągnięcia założonych celów strategicznych.

Proces preselekcji rozpoczyna się od zamieszczenia ogłoszenia o rozpoczęciu naboru na stronach na stronach internetowych gmin Partnerstwa, opcjonalnie także na łamach mediów lokalnych. W treści ogłoszenia powinny zostać umieszczone informacje o terminie zakończenia naboru, adresie na jaki należy przysyłać formularze aplikacyjne, a także, w formie załącznika lub linku, formularz zgłaszania projektów (wzór fiszki projektowej).

Zakłada się, iż wzór fiszek będzie zgodny lub zbliżony swoim zakresem do wzoru określonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dokumencie *Zasady przygotowania Strategii dla miast regionalnych i miasta subregionalnego oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie*.

Tura zgłaszania projektów powinna trwać minimum dwa tygodnie od dnia umieszczenia ogłoszenia o naborze na stronach internetowych gmin. Przesłane formularze projektowe zostaną zebrane przez wydziały organizacyjne urzędów gmin tworzących OSI Grudziądza, a następnie przekazane do Biura OSI Grudziądza celem ich poddania ocenie formalnej.

W przypadku, w którym część wniosku będzie niepełna, wątpliwa lub niejasna Biuro wystosuje prośbę do Wnioskodawcy o wniesienie niezbędnych uzupełnień. Przewiduje się, iż czas wymagany na wniesienie poprawek będzie nie krótszy aniżeli 7 dni od dnia doręczenia Wnioskodawcy decyzji Biura. W razie odmowy wniesienia przez Wnioskodawcę wskazanych uzupełnień lub braku poinformowania Biura OSI o zaistniałych opóźnieniach wraz z załączonym uzasadnieniem, dany projekt zostanie wykluczony na etapie oceny formalnej z dalszego postępowania. W przypadku spełnienia wszelkich wymogów formalnych, projekt będzie podlegał dalszej procedurze weryfikacyjnej na etapie oceny merytorycznej.

PRESELEKCJA PROJEKTÓW

Podmiotem odpowiedzialnym za dokonanie oceny merytorycznej projektów będzie wydelegowany do tego celu zespół pracowników Biura OSI Grudziądz⁸². Celem prac zespołu będzie wyłonienie i uszeregowanie propozycji projektów zgłoszonych do *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* w oparciu o rzetelnie przeprowadzoną analizę, a następnie przedłożenie ich do ostatecznej akceptacji Komitetowi Sterującemu OSI.

Ocena merytoryczna będzie odbywała się na podstawie danych zawartych w formie opisowej w formularzu aplikacyjnym (fiszce projektowej), a narzędziem służącym ocenie poszczególnych projektów będą, uprzednio przygotowane przez Biuro OSI, karty ocen projektów. Wszystkie oceny i opinie nt. danego projektu będą zapisywane na przypisanej mu karcie oceny projektu wg. stopnia wypełnienia określonych kryteriów merytorycznych. Oceny indywidualne członków zostaną następnie zagregowane i na tej podstawie projekty zostaną uszeregowane w ramach poszczególnych celów strategicznych – od projektów o najwyższej punktacji (projektów najbardziej pożądanych, zasadnych) do projektów o najmniejszej liczbie punktów (projektów najmniej zasadnych z punktu widzenia polityki rozwoju OFG).

ZESTAW KRYTERIÓW WYBORU PROJEKTÓW

Proponowany zestaw kryteriów preselekcji projektów realizowanych w ramach *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* został pogrupowany według trzech kategorii:

- **Kryteria formalne** – są to kryteria decydujące o dopuszczeniu projektu do dalszego procedowania. Ich celem jest eliminacja projektów niewpisujących się w podstawowe założenia prowadzonej w ramach *Strategii* polityki rozwoju lub projektów o znikomej szansie na realizację.
- **Kryteria merytoryczne** – są to kryteria właściwe oceny projektów pod kątem ich zasadności merytorycznej i spójności z założeniami *Strategii*.
- **Kryteria rozstrzygające** – kryteria dodatkowe, mające zastosowanie jedynie w przypadku, gdy wśród projektów ocenionych przez komitet oceniający znajdą się projekty, które otrzymały taką samą liczbę punktów. Wynik punktowy osiągnięty na tym etapie oceny rozstrzyga o ostatecznej pozycji rankingowej danego projektu.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia, że projekty podstawowe (strategiczne) w optymalny i efektywny sposób powinny przyczyniać się do osiągnięcia poszczególnych celów strategicznych, każdy z trzech celów strategicznych będzie posiadał własny zakres punktacji poszczególnych kryteriów mimo, że ich typy będą wspólne. Zakres punktacji spełnienia kryteriów kluczowych dla danego celu strategicznego został określony w sposób odpowiadający specyfice i dziedzinie rozwoju jakiej cel ten dotyczy.

Kryteria wyboru projektów wraz z opisem i przypisaną im punktacją zostały zaprezentowane za pomocą tabeli. Przewiduje się, iż każdy członek komisji oceniającej na etapie oceny merytorycznej projektów wraz z kartą oceny merytorycznej otrzyma poniższe zestawienie kryteriów wyboru.

---

⁸² Dopuszcza się także możliwość poszerzenia gremium weryfikującego zgłoszone projekty strategiczne o ekspertów zewnętrznych.

Typ kryterium	Opis kryterium	Punktacja dla projektów realizowanych w ramach danego celu strategicznego		
		I	II	III
KRYTERIA FORMALNE				
Spełnienie ram czasowych	Formularz aplikacyjny (fiszka projektowa) został złożony przed upływem terminu określonego w ogłoszeniu o naborze.	TAK/NIE		
Kwalifikowalność wnioskodawcy	Forma prawna w jakiej funkcjonuje Wnioskodawca umożliwia otrzymanie przez niego wsparcia i wykonanie projektu.	TAK/NIE		
Prawidłowość sporządzenia formularza	Wszystkie wymagane rubryki fiszki projektowej zostały prawidłowo wypełnione przez Wnioskodawcę.	TAK/ NIE		
Zasadność realizacji	Zgodność projektu z wyznaczonymi celami strategicznymi oraz priorytetami ujętymi w <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego</i> .	TAK/ NIE		
*Spójność z planami gospodarki niskoemisyjnej lub/i planami mobilności miejskiej	<p>*kryterium ma zastosowanie tylko w przypadku projektów dotyczących efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i w sektorze mieszkaniowym oraz projektów z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej.</p> <p>Projekt jest lub zostanie objęty (wpisany) planem gospodarki niskoemisyjnej lub planem mobilności miejskiej</p>	TAK/NIE		
*Spójność z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych	<p>*kryterium ma zastosowanie tylko przy projektach dotyczących rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.</p> <p>Projekt jest zgodny z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych dla aglomeracji od 2 do 10 tys. mieszkańców</p>		TAK/NIE	
*Spójność z prowadzoną polityką rewitalizacji	<p>*kryterium ma zastosowanie tylko do projektów dotyczących rewitalizacji.</p> <p>Projekt jest zgodny z Lokalnym Programem Rewitalizacji lub innym obowiązującym dokumentem o charakterze operacyjnym dotyczącym polityki rewitalizacyjnej</p>			TAK/NIE
KRYTERIA MERYTORYCZNE				
Sposób przygotowania koncepcji projektu	Szczegółowość i rzetelność przygotowanej koncepcji. Oparcie koncepcji projektowej na gruntownej diagnozie stanu uwzględniającej, m.in.: - diagnozę lokalnych potrzeb w zakresie tematycznym projektu;	0-5 pkt		

Typ kryterium	Opis kryterium	Punktacja dla projektów realizowanych w ramach danego celu strategicznego		
		I	II	III
	<ul style="list-style-type: none"> - analizę grup docelowych; - możliwości stosowania narzędzi i rozwiązań dopasowanych do charakteru problemu; - przewidywane skutki działań podejmowanych w ramach projektu i siły ich oddziaływania. <p><i>Punktacja przyznawana na podstawie indywidualnych odczuć oceniającego w skali: 0-5 pkt.</i></p>			
Gotowość realizacji przedsięwzięcia	do Stan przygotowania wnioskodawcy do prac przygotowawczych i realizacji przedsięwzięcia	Projektodawca posiada wszystkie wymagane pozwolenia i decyzje administracyjne wraz z niezbędną dokumentacją techniczną warunkującą możliwość zrealizowania projektu – 5 pkt; Projektodawca posiada część wymaganych pozwoleń i decyzji administracyjnych, jednak dysponuje harmonogramem uzyskania kolejnych – 3 pkt; Projektodawca na chwilę złożenia aplikacji nie posiada wymaganych pozwoleń i dokumentacji, przedstawił planowany budżet, koncepcję i harmonogram realizacji projektu – 1 pkt;		
Zgodność z założeniami RPO WK-P na lata 2014-2020	Zgodność projektu z wyznaczonymi celami tematycznymi oraz priorytetami inwestycyjnym określonymi w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Projekt jest zgodny z jednym z priorytetów inwestycyjnych (PI) dla których utworzona została interwencja w ramach terytorialnego wymiaru wsparcia (4c; 4e; 6b; 6c; 6d; 9b; 10a; 8iv; 9i; 9iv; 10i; 10iv) – 20 pkt; Projekt jest zgodny z priorytetem inwestycyjnym (PI) nie objętym wsparciem w wymiarze terytorialnym lub projekt nie jest zgodny z RPO WK-P – 0 pkt;		
Perspektywa czasowa realizacji projektu	Jaki jest przewidywany termin zakończenia realizacji przedsięwzięcia?	Nie przekracza daty 31.12.2018 r. – 15 pkt; Nie przekracza daty 31.12.2020 r.. – 10 pkt; Nie przekracza daty 31.12.2023 r. – 3 pkt; Przekracza datę 1.01.2024 r. – 0 pkt.		
Spójność strategiczna	Założone w projekcie działania są spójne ze zdiagnozowanymi potrzebami i kierunkami	Spójność z :		

Typ kryterium	Opis kryterium	Punktacja dla projektów realizowanych w ramach danego celu strategicznego		
		I	II	III
z innymi dokumentami o charakterze strategicznym	działań ujętymi w opracowaniach strategicznych na poziomie OFG (innymi niż <i>Strategia</i>), województwa kujawsko-pomorskiego (innymi niż <i>RPO WK-P na lata 2014-2020</i>) lub kraju.	1 opracowaniem – 0 pkt; 2 opracowaniami – 1 pkt; 3 opracowaniami i więcej – 2 pkt		
Skala oddziaływania w odniesieniu do podejmowanej tematyki	Projekt strategiczny musi wykazać się ponadlokalnym oddziaływaniem i prowadzić docelowo do uzupełnienia tzw. „ostatniej luki” w infrastrukturze / działaniach miękkich, a tym samym do rozwiązania zidentyfikowanego problemu na obszarze OFG; <i>Punktacja przyznawana na podstawie indywidualnych odczuć oceniającego w skali: 0-2 pkt.</i>	0-3 pkt		
Zasięg przestrzenny projektu	Punktacja w zależności od liczby gmin na terenie których będzie realizowany projekt.	1 gmina – 1 pkt; 2 gminy – 4 pkt; 3 gminy – 6 pkt; 4 gminy i więcej – 10 pkt;	1 gmina – 1 pkt; 2 gminy – 4 pkt; 3 gminy – 7 pkt; 4 gminy i więcej – 10 pkt;	1 gmina – 0 pkt; 2 gminy – 3 pkt; 3 gminy – 4 pkt; 4 gminy – 5 pkt; 5 gmin – 7 pkt; 6 gmin – 10 pkt;
Komplementarność	Projekt jest komplementarny bądź zintegrowany z innym projektem/innymi projektami zrealizowanymi/ realizowanymi/ planowanymi do realizacji na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądza	Spójność z: 1 projektem – 2 pkt; 2-3 projektami – 3 pkt; 3 projektami i więcej – 5 pkt	Spójność z: 1 projektem – 1 pkt; 2-3 projektami – 2 pkt; 3 projektami i więcej – 5 pkt	Spójność z: 1 projektem – 0 pkt; 2 projektami – 1 pkt; 3 projektami – 2 pkt; 4 projektami i więcej – 5 pkt
Wpływ na osiągnięcie założonych wskaźników kontekstowych	Określone we wniosku działania wpływają na osiągnięcie wskaźników kontekstowych przypisanych danemu celowi strategicznemu.	Wpływ na: 1 wskaźnik – 2 pkt; 2 wskaźniki – 3 pkt; 3 wskaźniki i	Wpływ na: 1 wskaźnik – 1 pkt; 2 wskaźniki – 3 pkt; 3 wskaźniki i	Wpływ na: 1 wskaźnik – 1 pkt; 2 wskaźniki – 2 pkt; 3-4 wskaźniki –

Typ kryterium	Opis kryterium	Punktacja dla projektów realizowanych w ramach danego celu strategicznego		
		I	II	III
		więcej – 5 pkt;	więcej – 5 pkt;	4 pkt; 5 wskaźników i więcej – 5 pkt;
MAX. SUMA PUNKTÓW		70 pkt		
KRYTERIA ROZSTRZYGAJĄCE				
Efektywność ekonomiczna projektu	Realizacja projektu zakłada efektywność ekonomiczną – projekt generuje przychody. <i>Ocena opisowa jakościowa wsparta punktacją w skali 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę słabą, 5 ocenę bardzo dobrą.</i>	1-5pkt		
Wpływ na poprawę stanu środowiska przyrodniczego	Projekt zawiera rozwiązania w zakresie ochrony środowiska. Ocena uwarunkowana liczbą zastosowanych rozwiązań ekologicznych i skalą ich oddziaływania na środowisko przyrodnicze. <i>Ocena opisowa jakościowa wsparta punktacją w skali 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę słabą, 5 ocenę bardzo dobrą.</i>	1-5pkt		
MAX. SUMA PUNKTÓW		10 pkt		

Zaprezentowany zestaw kryteriów nie ma charakteru zamkniętego, dopuszcza się zatem możliwość wprowadzenia w nim uzasadnionych modyfikacji, o ile zmiany te przysłużą się zwiększeniu przejrzystości kryteriów oceny i ich dopasowania do specyfiki podejmowanych działań strategicznych.

WYBÓR PROJEKTÓW PODSTAWOWYCH

Ranking projektów sporządzony przez pracowników Biura OSI jest przekazywany Zarządowi OSI Grudziądz, który weryfikuje zasadność sporządzonej listy, wprowadza ewentualne korekty oraz dokonuje ich ostatecznej hierarchizacji. W przypadku braku uwag i zmian wprowadzonych na wniosek Zarządu OSI lista projektów jest przedkładana pod obrady Komitetu Sterującego OSI Grudziądz. Komitet Sterujący OSI w drodze głosowania decyduje o przyjęciu sporządzonej przez Biuro oraz Zarząd OSI podstawowej listy projektów.

Wyłonione w ten sposób projekty zostaną wpisane na podstawową listę propozycji projektowych *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*⁸³, których realizacja w najwyższym stopniu przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych i priorytetów określonych w dokumencie *Strategii*, a tym samym do wieloaspektowego rozwoju obszaru funkcjonalnego Grudziądz w najbliższych latach.

Przedsięwzięcia wskazane do realizacji w ramach polityki terytorialnej będą przedmiotem negocjacji w ramach Kontraktu Regionalnego, tj. porozumienia zawartego pomiędzy jednostkami samorządowymi Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądz, a IZ RPO. Projekty, które znajdą się na podstawowej liście projektów będą uczestniczyć w procedurze konkursowej w ramach konkursów dedykowanych polityce terytorialnej, organizowanych przez IZ RPO, co znacząco zwiększy szanse projektodawców na uzyskanie dofinansowania ze środków *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020*. Część projektów, które wpisują się w priorytety inwestycyjnych *RPO WK-P* dedykowane polityce terytorialnej, ale nie znalazły się na liście podstawowej z uwagi na przekroczenie szacowanej puli alokacji przez projekty o wyższej punktacji, zostaną wpisane na listę rezerwową propozycji projektowych.

Projekty, które nie zostaną ujęte na liście podstawowej (lub rezerwowej), rekomendowane będą do umieszczenia na komplementarnej liście propozycji projektowych, stanowiących dopełnienie zadań wiodących *Strategii* i realizowanych za pośrednictwem innych źródeł finansowania wewnętrznego jak i zewnętrznego (np. w ramach krajowych programów operacyjnych lub innych priorytetów inwestycyjnych *RPO WK-P*).

Akceptacja listy projektów przez Komitet Sterujący OSI kończy proces ich wyboru na poziomie wewnętrznym. Po sporządzeniu odpowiedniej dokumentacji Zarząd OSI Grudziądz przekazuje *Strategię* wraz z przyjętą listą projektów Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym, celem jej pozytywnego zaopiniowania. Strategia po uzyskaniu pozytywnej opinii IZ RPO, będzie podstawą do uruchomienia konkursów z „kodem dostępu”. Zgodnie z zapisami *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020* Instytucja Zarządzająca w trakcie organizowanych konkursów dedykowanych obszarom

---

⁸³ Lista podstawowa propozycji projektowych zostanie umieszczona w formie załącznika do niniejszego opracowania

funkcjonalnym odpowiadać będzie za właściwą ocenę formalną i merytoryczną projektów zgłoszonych w ramach *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*.

WDRAŻANIE

Gminy tworzące obszar funkcjonalny Grudziądz, będąc w pełni świadomymi stojących przed nimi wyzwań rozwojowych oraz identyfikując się z ideą integracji funkcjonalnej, podjęły się realizacji *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* w perspektywie roku 2020. *Strategia rozwoju OSI* stanowi zatem pierwszy dokument służący realizacji polityki rozwoju w ujęciu terytorialnym na terenie obszaru funkcjonalnego Grudziądz cementujący ideę współpracy samorządów lokalnych. Zintegrowane podejście do problemów o znaczeniu ponadlokalnym, wsparte realizacją projektów strategicznych opracowanych na potrzeby *Strategii*, pozwoli wykształcić bądź wzmocnić potencjały rozwojowe gmin tworzących OSI Grudziądz, wpływając tym samym na wzrost konkurencyjności całego obszaru funkcjonalnego, a także województwa kujawsko-pomorskiego.

Porozumienia w sprawie współpracy w ramach wdrażania założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądz i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie stanowi dokument określający zakres działań i przebieg formalno-organizacyjny procesu wdrażania zapisów *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*. Elastyczna struktura organizacyjno - instytucjonalna porozumienia o utworzeniu partnerstwa OSI Grudziądz, będąca wynikiem oddolnej chęci współpracy jednostek samorządowych ją tworzących, powoduje, iż przyjęta *Strategia* wpisuje się w model tzw. strategii parasolowej. Wiodącą cechą tego modelu strategii są jasno określone cele strategiczne i priorytety przy jednoczesnym zachowaniu elastyczności w zakresie ich wdrażania oraz dobrowolności przystępowania określonych podmiotów do wspólnej realizacji działań w niej ujętych.

Tabela 39. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i wdrażanie postanowień *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*

Nazwa podmiotu	Kompetencje leżące w gestii podmiotu
Komitet Sterujący OSI Grudziądz	<ul style="list-style-type: none"> • zatwierdzanie <i>Strategii</i> i jej aktualizacji; • zatwierdzanie listy projektów • przedkładanie projektu <i>Strategii</i> do zaopiniowania IZ RPO; • zatwierdzenie raportów monitoringowych nt. wdrażania <i>Strategii</i>, a następnie przekazywanie tego dokumentu do oceny i zatwierdzenia IZ RPO; • udział przedstawicieli KS w pracach/ posiedzeniach Komitetu Monitorującego RPO; • wybór członków Zarządu OSI Grudziądz oraz zatwierdzanie regulaminu pracy Zarządu OSI Grudziądz; • zatwierdzanie innych dokumentów wymaganych przez IZ RPO.

Zarząd OSI Grudziądz	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie <i>Strategii</i> wraz z listą projektów oraz jej aktualizacja; • przygotowanie na podstawie zasad naboru projektów, wskazanych w <i>Strategii</i>, propozycji szczegółowych kryteriów wyboru projektów w ramach OSI Grudziądz i uzgodnienie ich w porozumieniu z IZ RPO; • przygotowanie raportów monitoringowych nt. wdrażania <i>Strategii</i> (do końca 2018 r. w systemie kwartalnym, po 2018 r. w systemie półrocznym); • przygotowanie porządku obrad oraz projektów uchwał na posiedzenie KS; • nadzór nad realizacją uchwał KS.
Biuro OSI Grudziądz 84 lub komórka organizacyjna Urzędu Miejskiego w Grudziądzu odpowiedzialna za realizację koncepcji OSI Grudziądz	<ul style="list-style-type: none"> • obsługa formalno-administracyjna Zarządu i Komitetu Sterującego OSI; • przeprowadzenie procesu naboru projektów; • gromadzenie danych monitoringowych z wydziałów ds. rozwoju gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz; • tworzenie dokumentów operacyjnych, raportów monitoringowych i ewaluacyjnych lub zlecanie ich opracowania podmiotom zewnętrznym;
Wydziały ds. rozwoju urzędów gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Grudziądz	<ul style="list-style-type: none"> • zbieranie danych niezbędnych do prowadzenia monitoringu i przekazywanie ich do Biura OSI; • kontrola nad przebiegiem wdrażania projektów priorytetowych i komplementarnych określonych w <i>Strategii rozwoju OSI Grudziądz</i>;
Interesariusze zewnętrzni (organizacje pozarządowe, mieszkańcy, przedsiębiorcy, instytucje państwowe itd.)	<ul style="list-style-type: none"> • zgłaszanie własnych inicjatyw w ramach społecznego naboru projektów; • społeczna kontrola nad prawidłowością przebiegu procesu rozwoju obszaru funkcjonalnego Grudziądz; • realizacja działań i projektów komplementarnych do działań priorytetowych OSI Grudziądz;

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Porozumienia w sprawie współpracy w ramach wdrażania założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądz i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie.*

Zróźnicowany charakter i skala realizowanych w ramach *Strategii* projektów wymusza na organach odpowiedzialnych za wdrażanie przedsięwzięć strategicznych podejmowanie czynności

⁸⁴ W zależności czy takowy podmiot zostanie powołany

zapewniających odpowiednią koordynację oraz integrację projektów i działań podejmowanych przez wszystkich zainteresowanych uczestników procesu rozwojowego na terenie OFG. Przewiduje się, iż organem odpowiedzialnym za bieżącą obsługę procesu strategicznego na obszarze funkcjonalnym Grudziądza, będzie Biuro OSI Grudziądza (lub wyznaczona w tym celu komórka organizacyjna Urzędu Miejskiego w Grudziądzu) oraz wydziały organizacyjne ds. rozwoju poszczególnych gmin. Rolą tych podmiotów będzie:

- kontakt z IZ RPO *Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020*,
- bieżąca obsługa administracyjno-informacyjna,
- gromadzenie danych pochodzących z raportów monitoringowych poszczególnych projektów, a także opracowywanie raportów monitoringowych i ewaluacyjnych,
- współpraca merytoryczna z podmiotami realizującymi zadania ujęte w *Strategii*,
- działania informacyjne oraz promocja idei partnerstwa samorządów obszaru funkcjonalnego Grudziądza.

Organem nadzorującym prace Biura OSI, mającymi pieczę nad przebiegiem całego procesu wdrażania postanowień *Strategii* będzie Zarząd OSI Grudziądza. Funkcję kontrolną nad ww. podmiotami zarządzania sprawować będzie Komitet Sterujący OSI Grudziądza, w którego gestii leżeć będą także wszelkie decyzje o charakterze uchwałodawczym.

W ramach odbywających się minimum raz w roku okresowych spotkań gremialnych Zarządu i Komitetu OSI Grudziądza, organy te będą przyjmowały sprawozdanie z działalności Biura oraz Zarządu OSI, raport z monitoringu zawierający ocenę roczną postępów we wdrażaniu projektów strategicznych oraz propozycje sugerowanych rozwiązań, służących zwiększeniu skuteczności wdrażania *Strategii*.

Ponadto model parasolowy *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego* sprawia, iż istotnym czynnikiem warunkującym skuteczną realizację postanowień *Strategii* będzie spójność jej zapisów z celami rozwojowymi określonymi w strategiach lokalnych. Prawidłowy przebieg procesu rozwojowego na terenie OFG wymagać będzie zatem stopniowego dostosowywania i aktualizowania dokumentów strategicznych poszczególnych jednostek samorządowych tworzących OSI Grudziądza do zapisów *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego* pod kątem spójności celów i działań o wymiarze ponadgminnym.

Istotną rolę w procesie wdrażania *Strategii* pełnić będą również partnerzy zewnętrzeni (interesariusze), realizujący swoje cele w różnych obszarach życia społeczno – gospodarczego, wpływający w sposób pośredni lub bezpośredni na powodzenie realizacji jej założeń. Potencjalnymi interesariuszami *Strategii rozwoju OSI Grudziądza* są:

- jednostki administracji publicznej (m.in. gminy spoza obszaru funkcjonalnego Grudziądza, samorząd województwa oraz samorządy powiatowe),
- celowe związki międzygminne,
- przedsiębiorstwa komunalne,
- organizacje pozarządowe,
- instytucje badawczo – naukowe,
- przedsiębiorcy, lokalny i regionalny biznes,

- mieszkańcy.

Partnerzy strategiczni będą partycypować w procesie realizacji *Strategii* w określonym zakresie, zgodnym z celami i priorytetami swojej działalności, ograniczonym dostępnymi środkami finansowymi.

Istotnym czynnikiem decydującym o powodzeniu procesu integracji gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz w długim okresie będzie również jak najszersze włączanie społeczności lokalnych w realizację lub wsparcie procesu wdrażania wybranych projektów strategicznych. Czynna partycypacja społeczna przyczyni się bowiem do powstania efektu synergii i przez to wzmocnienia siły oddziaływania *Strategii* na rozwój lokalny. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w działania podejmowane na rzecz rozwoju przyczyni się także do systematycznego budowania w społeczeństwie tożsamości lokalnej i identyfikacji z całym obszarem funkcjonalnym, wykraczającym poza granice administracyjne własnej gminy.

Umożliwienie społeczeństwu włączenia się w działania rozwojowe podejmowane na terenie OFG oraz kontrolę nad działaniami władz samorządowych wymaga zapewnienia sprawnego przepływu informacji pomiędzy władzami OSI Grudziądz, a interesariuszami oraz stworzenia przejrzystego systemu monitoringu *Strategii*.

MONITORING

Monitoring to działania polegające na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania dokumentem strategicznym informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów oraz stopnia realizacji celów strategicznych i przypisanych im priorytetów.

Określenie mechanizmów weryfikacji i oceny postępów w zakresie realizacji założonych działań oraz osiągania postawionych celów ma szczególne znaczenie w kontekście partnerskiej realizacji większości ujętych w dokumencie zamierzeń strategicznych.

Zarządzanie wdrażaniem *Strategii* będzie się toczyć w oparciu o dane monitoringowe, na które złożą się:

1. **Informacje bieżące** na temat postępu prac nad realizacją poszczególnych przedsięwzięć strategicznych oraz uzyskiwanych rezultatów. Informacje te będą opracowywane przez wydziały organizacyjne gmin tworzących OFG. Informacje bieżące będą przekazywane w trybie roboczym bezpośrednio wóldarzom gmin oraz członkom Zarządu OSI. Władze gmin, o ile będzie to konieczne, na podstawie informacji zwrotnej oraz rekomendacji przedstawionych przez Zarząd OSI, będą podejmowały działania w celu przeciwdziałania ryzykom wystąpienia odchyień w realizacji poszczególnych projektów.
2. **Informacje kwartalne** na temat postępu prac nad realizacją poszczególnych projektów oraz uzyskiwanych rezultatów. Informacje te będą opracowywane przez Biuro OSI Grudziądz na podstawie zagregowanych danych z informacji bieżących. Informacje kwartalne będą przekazywane przez Zarząd OSI Grudziądz w formie sprawozdań pisemnych członkom Komitetu Sterującego w cyklach kwartalnych. Zgodnie z wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego postęp prac w zakresie wdrażania założeń *Strategii* oraz realizacji przedsięwzięć ujętych w przedmiotowym dokumencie będzie również podlegał

monitorowaniu przez IZ RPO do końca 2018 r. w okresie kwartalnym, a po 2018 r. w okresie półrocznym.

3. **Podsumowanie roczne** na temat postępu prac nad realizacją poszczególnych projektów oraz uzyskiwanych rezultatów. Głównym elementem raportu będzie analiza wskaźnikowa rezultatów strategii uzupełniona opisem na podstawie przeprowadzonej analizy jakościowej. Informacje te będą opracowywane w formie raportów monitoringowych przez pracowników Biura OSI Grudziądz. Ich treść będzie każdorazowo przedkładana do akceptacji Zarządowi OSI oraz członkom Komitetu Sterującego OSI. Po zatwierdzeniu raportu z monitoringu będzie on przekazywany w formie pisemnego sprawozdania samorządom zrzeszonym w ramach OSI Grudziądz i IZ RPO.

Monitoring i ewaluacja *Strategii rozwoju OSI Grudziądz* będzie prowadzona w oparciu o trzy kategorie wskaźników. Będą to:

- **Wskaźniki kontekstowe** - mierzone na poziomie celów strategicznych, odnoszą się do oddziaływania na rozwój obszarów gmin w szerszym rozumieniu, wykraczającym poza poziom bezpośredniego oddziaływania poszczególnych projektów ujętych w *Strategii*. Wskaźniki kontekstowe obrazują bowiem rozwój obszaru funkcjonalnego w ujęciu całościowym, tj. uwzględniając zarówno pośrednie oddziaływanie realizowanych projektów strategicznych na takie sfery rozwoju jak gospodarka czy demografia, jak i działania innych „aktorów” procesu strategicznego, niekoniecznie wskazanych wprost w *Strategii*, których aktywność ma znaczny wpływ na rozwój obszaru Partnerstwa i jego otoczenia. Z uwagi na swój całościowy charakter wskaźniki kontekstowe stanowią podstawowy element opracowywanych raportów ewaluacyjnych. Wskaźniki strategiczne stanowią zatem element nadrzędny w przyjętej hierarchii wskaźników. Poniżej przedstawiono wskaźniki kontekstowe przypisane poszczególnym celom strategicznym:
  - **Cel strategiczny I – Zrównoważony rozwój oparty na nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązaniach transportowych i strategiach niskoemisyjnych:**
    - *Redukcja emisji do atmosfery substancji szkodliwych (mierzona stężeniem emisji CO₂, benzo(a)pirenu, pyłu PM10 oraz pyłu PM2,5)⁸⁵;*
    - *Wzrost udziału energii pochodzącej z Odnawialnych Źródeł Energii w ogólnym poziomie zużycia energii elektrycznej;*
    - *Wzrost średniej liczby przewiezionych pasażerów w komunikacji publicznej na terenie OFG na kilometr (wartość bazowa 2013 r.: 3,6 pasażera na kilometr⁸⁶);*
  - **Cel strategiczny II - Efektywne gospodarowanie unikatowymi zasobami środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego:**

---

⁸⁵ Szacowana wartość docelowa zostanie określona na podstawie zsumowanych prognoz pochodzących z opracowanych gminnych Planów Gospodarki Niskoemisyjnej, po ich przyjęciu przez gminy

⁸⁶ Wartość na podstawie badań przeprowadzonych na potrzeby „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla gminy – miasto Grudziądz”

- *Wzrost liczby turystów krajowych i zagranicznych korzystających z miejsc noclegowych w obiektach turystycznych (wartość bazowa 2013 r.: 61 155);*
  - *Wzrost liczby organizowanych na terenie OFG imprez artystyczno-rozrywkowych, interdyscyplinarnych i sportowych (wartość bazowa 2014 r. : 39 wydarzeń);*
  - *Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami (parki krajobrazowe i rezerваты przyrody);*
  - *Wzrost odsetka mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej (wartość bazowa 2013 r.: 75%);*
- **Cel strategiczny III - Wyedukowane, aktywne zawodowo i zaangażowane lokalnie społeczeństwo OFG:**
- *Poprawa sumy sald migracji z ostatnich 5 lat (wartość bazowa lata 2008-2013: - 1 279 os.);*
  - *Spadek udziału osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (wartość bazowa 2013 r.: 13,5%);*
  - *Spadek udziału osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności (wartość bazowa 2013 r.: 13,8%);*
  - *Spadek udziału osób bezrobotnych do 25 roku życia w ogólnej liczbie ludności w wieku 18-24 lat (wartość bazowa 2013 r: 13,7% dla Grudziądza; 20,2% dla powiatu grudziądzkiego)*
  - *Wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat (wartość bazowa 2013 r.: 64%);*
  - *Poprawa zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wśród uczniów poszczególnych ZSZ (na podstawie danych przekazanych przez szkoły z terenu OSI Grudziądza),*

Kwantyfikacja tych wskaźników odbywać się będzie w oparciu o materiał wypracowany w trakcie procesu monitorowania *Strategii*, a także informacje uzyskane w trakcie specjalnie do tego celu zaprojektowanych badań ewaluacyjnych (ankiet, wywiadów eksperckich, itd.). Przewiduje się, iż lista wskaźników kontekstowych może być poszerzona, o ile wpłynie to na podniesienie jakości merytorycznej analizy.

- **Wskaźniki rezultatu** - są to wielkości, którymi można mierzyć osiągnięty efekt (np. zł/rok, liczba sztuk, liczba osób, itp.). Celem ich zastosowania będzie ocena skuteczności oraz trwałości prowadzonych działań w ramach *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*. Wskaźniki rezultatu określone na podstawie wytycznych zawartych w *RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*, będą mierzone na poziomie poszczególnych projektów przez podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Na potrzeby monitoringu *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*, na podstawie informacji przekazywanych przez projektodawców, wskaźniki te zostaną zagregowane przez Biuro OSI Grudziądza do poziomu priorytetów strategicznych i na tym poziomie objęte analizą. Wskaźniki rezultatu określone na poziomie poszczególnych priorytetów inwestycyjnych (PI) RPO zostały określone w tabelach w rozdziale dotyczącym priorytetów strategicznych i działań.

- **Wskaźniki produktu** – są to wielkości, którymi można zmierzyć materialny i mierzalny efekt podejmowanych działań. Monitorowanie wskaźników produktu będzie się odbywać na poziomie projektów zgodnie z listą wskaźników określoną przez IZ RPO w zakresie odpowiadającym danemu typowi projektów. Z uwagi na fakt, iż wskaźniki produktu odnoszą się do specyficznych efektów podejmowanych działań, w raportach monitoringu informacja o stopniu wykonania wskaźników produktu zamieszczana będzie w formie krótkiej notki na podstawie informacji przekazywanych przez podmioty realizujące projekty w ramach *Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*. Wskaźniki produktu podobnie jak wskaźniki rezultatu zostały określone w rozdziale dotyczącym priorytetów strategicznych i działań.

Dane pochodzące z monitoringu wskaźników produktu i rezultatu osiągniętych w ramach poszczególnych projektów, będą mierzone przez podmioty realizujące te projekty i co najmniej raz w roku przesyłane w formie notki do Biura OSI Grudziądza lub odpowiedniego wydziału organizacyjnego urzędu gminy na terenie, której dany podmiot/ instytucja funkcjonuje. Biuro OSI Grudziądza na podstawie zgromadzonych danych o poszczególnych projektach dokona agregacji wskaźników i opracuje ich zbiorcze zestawienie, stanowiące uzupełnienie oceny jakościowej zmian zachodzących na obszarach objętych wsparciem.

EWALUACJA

Ewaluacja strategii rozumiana jest najczęściej jako określenie wartości strategii, w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanych kryteriów i w oparciu o odpowiednie informacje. W zasadzie każda ewaluacja powinna opierać się o ocenę czterech kwestii:

- trafności strategii,
- skuteczności strategii,
- efektywności strategii,
- użyteczności i trwałości strategii w dłuższej perspektywie czasowej.

Przyjmuje się, iż ewaluacja *Strategii rozwoju OSI Grudziądza* zostanie przeprowadzona min. dwukrotnie:

- **na początku 2019 r.** – przeprowadzona zostanie ewaluacja typu *ex-tempore* stanowiąca ocenę *Strategii* w trakcie jej realizacji, w połowie nowej perspektywy finansowej 2014-2020. Przyjęty typ ewaluacji odpowiada na pytanie czy przyjęte cele i kierunki działań są nadal właściwe w sytuacji zmieniającego się otoczenia OFG. Wstępna weryfikacja umożliwi modyfikację przyjętych założeń strategicznych w trakcie ich realizacji i ich ewentualne dostosowanie do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i przestrzennych. Umożliwi to poprawę procedur wdrażania oraz wzrost jakości zarządzania procesem strategicznym przez instytucje odpowiedzialne za realizację polityki rozwojowej. Ewaluacja *ex-temporare* powinna opierać się głównie na informacji zwrotnej o wstępnych rezultatach wdrożonych projektów i analizie jakościowej zmian zachodzących wewnątrz obszaru funkcjonalnego jak i w jego otoczeniu.

- **do trzech lat po 2020 r.** – przeprowadzona zostanie ewaluacja typu *ex-post* służąca ocenie czy i w jaki sposób, udało się nam osiągnąć zamierzone cele, jakim kosztem, a także czego i z jakich powodów nie udało się zrealizować. Ocena *ex-post* pozwala ocenić stopień oddziaływania zrealizowanych projektów strategicznych na funkcjonowanie lokalnej społeczności (mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy), a także na ile efekt tego oddziaływania ma charakter trwały. Z uwagi na specyfikę oceny *ex-post*, pełna ewaluacja będzie możliwa dopiero po zakończeniu okresu programowania *Strategii*, po zrealizowaniu większości projektów i zgromadzeniu odpowiedniego zasobu informacji monitoringowych.

Podobnie jak w przypadku monitoringu za obsługę administracyjną i merytoryczną procesu ewaluacji odpowiedzialne będą: Biuro OSI Grudziądz oraz wydziały organizacyjne urzędów gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz. Ich zadaniem będzie gromadzenie danych monitoringowych i na tej podstawie opracowywanie raportów ewaluacyjnych *Strategii rozwoju OSI Grudziądz* lub zlecanie wykonania tego zadania jednostce zewnętrznej.

Raport z ewaluacji *Strategii* będzie wykonywany wg. metodologii przyjętej przez podmiot (zespół) wskazany do jej opracowania. Ewaluacja będzie dokonywana za pomocą badań uwzględniających źródła wtórne i źródła pierwotne, tj. przede wszystkim na podstawie danych z corocznych raportów i sprawozdań monitoringowych opracowywanych przez Biuro i Zarząd OSI, danych z dostępnych ewidencji i statystyk, a także prowadzonych badań społecznych (ankiet, wywiadów pogłębionych, wywiadów zogniskowanych, itp.).

Najważniejszym elementem raportu ewaluacyjnego będzie zdiagnozowanie zmian, jakie zaszły w wyniku realizacji projektów określonych w *ramach Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*. Dodatkowym aspektem badawczym będzie stopień zintegrowania działań strategicznych określonych na poziomie gminnym (np. w celach strategicznych strategii rozwoju gminy) z założeniami rozwojowymi określonymi w *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*. Jest to zagadnienie szczególnie istotne, bowiem zaangażowanie poszczególnych gmin w realizację założeń strategicznych, działań i rozwiązań określonych w *Strategii* oraz ich implementacja na szczeblu lokalnym, warunkuje powodzenie prowadzonej polityki równoważenia rozwoju w wymiarze terytorialnym na obszarze funkcjonalnym Grudziądz i północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego.

Każdorazowo sporządzony raport ewaluacyjny zostanie przedstawiony członkom Komitetu Sterującego OSI Grudziądz, a następnie samorządom wszystkich Partnerów. Wnioski płynące z opracowanego raportu ewaluacyjnego stanowiąc będą podstawę dla ewentualnej aktualizacji *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego*.

Samorządy lokalne zrzeszone w ramach OSI Grudziądz działają w warunkach ograniczonej puli środków finansowych, których alokacja jest ściśle obwarowana ustawowo i prawnie. Zaangażowanie gmin w realizację *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* wiąże się z potrzebą zabezpieczenia odpowiedniej puli środków w budżetach gmin z przeznaczeniem na zadania związane z realizacją projektów rozwojowych istotnych dla całego obszaru funkcjonalnego, wykraczającymi poza zadania własne gmin. Ograniczoność środków budżetowych stanowi fundamentalne zagrożenie dla powodzenia realizacji *Strategii*. Zmniejszenie ryzyka finansowego będzie się wiązać zatem z próbą jak najszerzej dywersyfikacji źródeł finansowania zewnętrznego, przy jednoczesnym udziale wkładu własnego gmin.

Zgodnie z przyjętą ideą, przedsięwzięcia realizowane na wszystkich poziomach polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego będą w szczególności finansowane z alokacji *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*. W ramach RPO WK-P planowa kwota dofinansowania projektów realizowanych w ramach OSI Grudziądz i pozostałych gmin powiatu grudziądzkiego wynosi 28 540 528,12 euro z czego 16 607 733,31 euro stanowią środki z EFRR, zaś 11 932 794,81 euro środki z EFS. Tak wysoka pula środków przy zabezpieczeniu odpowiedniego wkładu własnego przez beneficjentów pozwoli poczynić zdecydowany krok rozwojowy dla całego obszaru funkcjonalnego Grudziądz.

Zakres wspieranych w ramach RPO zadań i wymaganych do osiągnięcia celów określony zostanie w Kontrakcie Regionalnym zawartym pomiędzy IZ RPO a gminami tworzącymi OSI Grudziądz. Przewiduje się, iż podmioty, które zgłosiły swoje propozycje projektowe do *Strategii* będą preferowane w dostępie do środków Programu (w ramach konkursów) przy realizacji projektów wynikających ze *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* oraz dla projektów wynikających z Kontraktu Regionalnego.

Ponadto w ramach alokacji planowanej do wykorzystania w celu wdrażania polityki terytorialnej województwa wydzielono również tzw. „Fundusz Wyrównawczy” (w kwocie około 28,4 mln euro). Rozważa się dwie możliwości rozdysponowania tychże środków:

- Przekazanie środków jednostkom samorządu terytorialnego najsłabiej rozwiniętym.
- Przekazanie środków w formie premii dla jednostek samorządu terytorialnego, które działały najsprawniej w zakresie pozyskiwania funduszy unijnych (osiągnęły najlepsze wskaźniki do końca 2018 r.).

Warto zatem zadbać o wysoką efektywność realizowanych działań i skuteczność pozyskiwania funduszy przy wdrażaniu *Strategii*, gdyż prawdopodobnie umożliwi to uzyskanie dodatkowej puli środków na projekty, które pierwotnie nie zostały wpisane na podstawową listę propozycji projektowych.

Należy przyjąć, iż głównymi źródłami finansowania inwestycji i działań ujętych w ramach *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* będą:

- budżety gmin tworzących OSI Grudziądz,
- środki pochodzące *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*;

- środki pochodzące z Funduszy Unii Europejskiej (Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Program Operacyjny Polska Cyfrowa, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, itp.).
- środki pochodzące z funduszy i dotacji celowych będących w dyspozycji odpowiednich Ministerstw (np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej),

Środkami finansowymi, które posłużą pośrednio realizacji celów zawartych w *Strategii*, głównie w postaci realizowanych projektów komplementarnych będą:

- środki publiczne: krajowe i zagraniczne dedykowane podmiotom zewnętrznym działającym na obszarze OFG (m.in. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Program Operacyjny Polska Cyfrowa, Program Operacyjny, Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego),
- środki podmiotów prywatnych i osób fizycznych.

Szczegółowy plan finansowy zostanie dołączony po wyselekcjonowaniu projektów podstawowych i umieszczony w formie załącznika do niniejszego dokumentu.

STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOŚ) jest wymagana w przypadku projektów z zakresu: koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (na poziomie gminy), planów zagospodarowania przestrzennego oraz polityk, strategii, planów, które wyznaczają ramy dla późniejszych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

W celu spełnienia wymagań prawnych w zakresie przeprowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu „*Strategii Obszaru Strategicznej Interwencji Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*”, zwrócono się na podstawie art. 47 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy (pismem z dnia 26 maja 2015 r., znak sprawy: FE.031.2.2015; uzupełnionym w dniu 30 czerwca 2015 r.) z zapytaniem o konieczność sporządzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu „*Strategii rozwoju OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego*” oraz ewentualnego uzgodnienia zakresu i stopnia szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko dla tego dokumentu. Wraz z ww. zapytaniem przesłano Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Bydgoszczy analizę środowiskowych uwarunkowań, sporządzoną zgodnie z wymaganiami art. 49 cytowanej ustawy.

W przeprowadzonej analizie uwarunkowań środowiskowych wykazano, że działania przewidziane do realizacji w *Strategii OSI Grudziądza* nie będą kolidować z obszarami chronionymi, w tym obszarami Natura 2000, nie przyczynią się zatem do pogorszenia krajobrazu, wręcz przeciwnie przywrócą go do życia, poprawią jego estetykę i funkcjonalność oraz nadadzą mu nową jakość.

Ponadto wskazano, iż wymienione w dokumencie *Strategii OSI Grudziądza* projekty stanowią jedynie koncepcję działań, których skonkretyzowanie nastąpi stosownie do etapu ich realizacji. W świetle braku wiedzy na temat konkretnych danych dotyczących proponowanych projektów, *Strategia OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego* stanowi z punktu widzenia ochrony środowiska uszczegółowienie i niewielką modyfikację ustaleń zawartych w przyjętej *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020* i w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*, dla których przeprowadzone zostały postępowania SOOŚ.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, biorąc pod uwagę analizę środowiskowych uwarunkowań, w opinii z dnia 7 lipca 2015 r. znak sprawy: WOO.410.205.2015.KB, wydanej na podstawie art. 48 ust. 1 oraz art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko stwierdził, że projekt: **Strategii OSI Grudziądza i jego obszaru funkcjonalnego nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.**

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Proces konsultacji dokumentu *Strategii rozwoju OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* przebiegał w dwóch wymiarach: wewnętrznym oraz zewnętrznym.

Konsultacje wewnętrzne opierały się na współtworzeniu dokumentu w ścisłej współpracy z przedstawicielami partnerów samorządowych, tworzących OSI Grudziądz, poprzez organizację spotkań Komitetu Sterującego podsumowujących prace nad kolejnymi, ukończonymi etapami dokumentu, jak również poprzez pozyskiwanie szczegółowych informacji i uwag z Urzędów Gmin za pomocą przygotowanych formularzy ankietowych.

Konsultacje zewnętrzne gwarantowały natomiast udział społeczeństwa w opiniowaniu prac nad dokumentem. Projekt dokumentu *Strategii OSI* udostępniony był w dniach 28.09.2015 – 12.10.2015 na stronach internetowych gmin tworzących OSI Grudziądz, jak i do wglądu w formie wydruku w siedzibach urzędów poszczególnych gmin. W ramach procesu konsultacji zewnętrznych *Strategii OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego* mieszkańcy i pozostali interesariusze mieli możliwość zgłoszenia uwag do projektu dokumentu oraz propozycji kierunków działań w ramach OSI, za pomocą internetowych formularzy konsultacyjnych. Formularze konsultacyjne po ich wypełnieniu należało dostarczyć do urzędu jednej z gmin tworzących obszar funkcjonalny Grudziądz poprzez:

- przesłanie podpisanego skanu wypełnionego formularza na adres mailowy wskazany w ogłoszeniu o odbywających się konsultacjach;
- przesłanie formularza pocztą tradycyjną do urzędu gminy;
- przesłanie formularza faxem na numer wskazany w ogłoszeniu;
- osobiste dostarczenie formularza do urzędu gminy;

Partnerzy zewnętrzni mieli możliwość składania własnych propozycji projektowych.

W ramach konsultacji społecznych do urzędów gmin spłynęło 6 formularzy konsultacyjnych: 5 z gminy – miasta Grudziądz oraz 1 z gminy Grudziądz. Wszystkie uwagi dotyczyły zgłoszenia dodatkowych propozycji projektowych i z uwagi na fakt, iż były to projekty dotyczące działań społecznych lub działań o charakterze komplementarnym, zostały one uwzględnione w ostatecznym dokumencie *Strategii*.

Łącznie partnerzy zewnętrzni w trakcie prac nad dokumentem zgłosili 12 projektów, które znalazły się na liście podstawowej projektów oraz na liście komplementarnych propozycji projektowych.

ZAŁĄCZNIK 1–LISTA PODSTAWOWA PROPOZYCJI PROJEKTOWYCH

Tabela 40. Lista projektów podstawowych Strategii OSI Grudziądz i jego obszaru funkcjonalnego (kolorem czerwonym zaznaczono projekty, których planowane zakończenie realizacji nie przekracza 2018 r.)

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
1.	Budowa miejskiego systemu transportowych ścieżek rowerowych	Miasto Grudziądz	1.1.2 BUDOWA SPÓJNEGO SYSTEMU CIĄGÓW PIESZO-ROWEROWYCH	2015-2020	Miasto Grudziądz	16 000 000,00 zł	Środki własne: 2 400 000,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 13 600 000,00 zł (85%)	4e
2.	Budowa drogi rowerowej z elementami ścieżki pieszo -rowerowej na odcinku drogi wojewódzkiej nr 272 Dolna Grupa – Grupa	Gmina Dragacz		2017	Gmina Dragacz, Miasto Grudziądz	2 000 000,00 zł	Środki własne 15 % - 300 000,00 zł Środki EFRR 85 % - 1 700 000,00 zł (85%)	
3.	Budowa ścieżek rowerowych w gminie Rogóźno	Gmina Rogóźno		2016-2019	Gmina Rogóźno	1 500 000,00 zł	Środki własne – 650 000,00 zł (15%) Środki EFRR – 850 000,00 zł (85 %)	
4.	Rozbudowa ścieżek rowerowych z infrastrukturą towarzyszącą w pasach istniejących dróg publicznych na terenie gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz		2017-2018	Gmina Grudziądz	2 819 760,80 zł	Środki własne 15% - 422 964,12 zł EFRR 85% - 2 396 796,68 zł	

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
5.	Rozbudowa ścieżek rowerowych i ciągów pieszo – rowerowych /Modernizacja oświetlenia i systemu sterowania oświetlenia ulicznego (rozbudowa ścieżek rowerowych w gminie Gruta)	Gmina Gruta		2017-2020	Gmina Gruta	4 200 000,00 zł	Środki własne – 15%, tj. 630.000,00 zł, Środki EFRR - 85%, tj. 3.570.000,00 zł	
6.	Rozbudowa ścieżek rowerowych i ciągów pieszo – rowerowych /Modernizacja oświetlenia i systemu sterowania oświetlenia ulicznego (modernizacja systemów oświetlenia ulicznego na energooszczędne)	Gmina Gruta		2017-2020	Gmina Gruta	1 500 000,00 zł	Środki własne – 15%, tj. 225.000,00 zł, Środki RPO- 85%, tj. 1.275.000,00 zł	
7.	Budowa ścieżki rowerowej Gołębiewo – Rywałd na terenie gminy Radzyń Chełmiński	Gmina Radzyń Chełmiński		2017-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	770 000,00 zł	Środki własne: 223 300,00 zł (29%) Środki EFRR: 546 700,00 zł (71%)	
8.	Budowa ścieżki rowerowej Radzyń Chełmiński – Kneblowo	Gmina Radzyń Chełmiński		2016-2017	Gmina Radzyń Chełmiński	700 000,00 zł	Środki własne: 252 000,00 zł (36%) Środki EFRR: 448 000,00 zł (64%)	
9.	Poprawa efektywności energetycznej poprzez	Miasto Grudziądz	1.2.1. ZWIĘKSZENIE EFEKTYWNOŚCI	2016-2020	Gmina Miasto	11 000 000,00	Środki własne: 1 650 000	

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
	termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej w Grudziądzu		ENERGETYCZNEJ POPRZEZ TERMOMODERNIZACJĘ I WYKORZYSTANIE OZE W OBIEKTACH UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ I SEKTORZE MIESZKANIOWYM		Grudziądz	zł	zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 9 350 000 zł (85%)	4c
10.	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku wielorodzinnego przy ul. Groblowej 16 w Grudziądzu	Wspólnota Mieszkaniowa budynku wielorodzinnego przy ul. Groblowej 16 w Grudziądzu		2016-2017	Gmina Miasto Grudziądz	630 000,00 zł	Środki własne: 94 500,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 535 500,00 zł (85%)	
11.	Termomodernizacja budynków Specjalnych Ośrodków Wychowawczych w Grudziądzu prowadzonych przez Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety	Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety, ul. Żeglarska 9, 87-100 Toruń		2016-2017	Gmina Miasto Grudziądz	3 100 000,00 zł	Środki własne: (15%): 465 000,00 zł Dofinansowanie EFRR: 2 635 000,00 (85%)	
12.	Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą źródeł ciepła i wykorzystaniem instalacji OZE	Gmina Grudziądz		2015-2020	Gmina Grudziądz	1 442 069,45 zł	Środki własne – 196 310,42 zł (15%) Środki EFRR – 1 225 759,03 zł (85%)	
13.	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej	Gmina Gruta		2017-2020	Gmina Gruta	800 000,00 zł	Środki własne – 120 000,00 zł (15%) Środki EFRR – 680 000,00	

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
							zł (85%)	
14.	Termomodernizacja budynku Przedszkola Publicznego w Rogóźnie	Gmina Rogóźno		2016-2017	Gmina Rogóźno	650 000,00 zł	Środki własne – 215 000,00 (33%) Środki EFRR – 435 000,00 zł (67 %)	
15.	Termomodernizacja hali sportowej przy Zespole Szkół w Radzynie Chełmińskim wraz wykonaniem inteligentnego systemu ogrzewania	Gmina Radzyń Chełmiński		2017-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	770 000,00 zł	Środki własne: 261 800,00 zł (34%) Środki EFRR: 508 200,00 zł (66%)	
16.	Budowa tarasu widokowego w miejscowości Gogolin (gmina Grudziądz)	Gmina Grudziądz	2.2.1 REWITALIZACJA I KONSERWACJA CENNYCH OBIEKTÓW PRZYRODNICZYCH	2016-2018	Gmina Grudziądz	107 296,83 zł	Środki własne: 16 094,52 zł (15%) Środki EFRR: 91 202,31 zł (85%)	6d
17.	Zakup statku wycieczkowo-edukacyjnego dla obszaru Doliny Dolnej Wisły w Grudziądzu	Miasto Grudziądz		2016	Miasto Grudziądz	1 200 000,00 zł	Środki własne: 180 000,00 zł (15%) Środki EFRR: 1 020 000,00 zł (85%)	
18.	Modernizacja sali widowiskowej i sceny teatru z zapleczem oraz pomieszczeń socjalnych	Centrum Kultury Teatr	2.2.2 OCHRONA I ZACHOWANIE CENNYCH OBIEKTÓW	2016-2018	Miasto Grudziądz	2 730 000,00 zł	Środki własne: 409 500,00 zł (15%) Środki EFRR: 2 320 500,00	6c

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
			DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO I KULTUROWEGO				zł (85%)	
19.	Rewitalizacja zabytkowego cmentarza 176 menonickiego w Sosnowce (gmina Grudziądz)	Gmina Grudziądz		2016-2018	Gmina Grudziądz	250 645,40 zł	Środki własne: 37 596,81 zł (15%) Środki EFRR: 213 048,59 zł (85%)	
20.	Prace renowacyjne i konserwatorskie przy zabytkowych organach w kościele parafialnym w Szembruku i kościele filialnym w Gubinach (gmina Rogóźno)	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Bartłomieja w Szembruku		2016-2017	Gmina Rogóźno	80 000,00 zł	Środki własne - 12 000,00 zł (15%) Środki EFRR – 68 000,00 zł (85%)	
21.	Budowa letniego amfiteatru na terenie parku rekreacji w Radzynie Chełmińskim	Gmina Radzyń Chełmiński		2017-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	170 000,00 zł	Środki własne: 81 600,00 zł Środki EFRR: 88 400,00 zł (52%)	
22.	Tworzenie terenów zieleni poprzez rozbudowę parku rekreacji w Radzynie Chełmińskim	Gmina Radzyń Chełmiński		2017-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	45 000,00 zł	Środki własne: 7 200 zł (16%) Środki EFRR: 37 800 zł (84%)	
23.	Utworzenie ośrodka aktywizacji zawodowej i społecznej (Caritas)	Miasto Grudziądz, CARITAS	3.1.1 KOMPLEKSOWA REWITALIZACJA	2016-2017	Miasto Grudziądz	2 000 000,00 zł	Środki własne: 300 000 zł (15%)	9b

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
		Grudziądz	SŁUŻĄCA AKTYWIZACJI OBSZARÓW O NAJWYŻSZYM STOPNIU DEGRADACJI FIZYCZNEJ, SPOŁECZNEJ I GOSPODARCZEJ				Środki EFS/EFRR: 1 700 000 zł (85%)	
24.	Rewitalizacja Góry Zamkowej w Grudziądzu - Etap II	Miasto Grudziądz		2016-2018	Miasto Grudziądz	6 000 000,00 zł	Środki własne: 900 000,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 5 100 000,00 zł (85%)	9b
25.	Kompleksowa rewitalizacja obszarów miejskich	Miasto Grudziądz		2016-2020	Miasto Grudziądz	15 000 000,00 zł	Środki własne: 2 250 000,00 (15%) Środki EFS/EFRR: 12 750 000 zł (85%)	9b
26.	Kompleksowa rewitalizacja społeczno – gospodarcza ul. Spichrzowej w Grudziądzu	Miasto Grudziądz / MPGiN		2015-2020	Miasto Grudziądz	3 500 000,00	Środki własne: 525 000,00 (15%) Dofinansowanie: EFS/EFRR: 2 975 000,00 (85%)	9b
27.	Centrum Integracji Społecznej w Wielkim Węlczu	Gmina Grudziądz		2016 -2020	Gmina Grudziądz	1 030 049,61 zł	Środki własne: 154 507,44 zł (15%) Środki EFRR: 875 542,17 zł (85%)	9b
28.	Stworzenie klubu kulturalno-integracyjnego Piwnica Spotkań „DUCH” w Grudziądzu poprzez	Parafia p.w. Ducha Świętego w		2016	Miasto Grudziądz	480 000,00 zł	Środki własne: 72 000,00 zł (15%)	9b

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
	przebudowę i adaptację zdegradowanej piwnicy.	Grudziądz					Dofinansowanie RPO WK-P (EFRR): 408 000,00 zł (85%)	
29.	Przebudowa oraz adaptacja budynku OSP w Radzynie Chełmińskim na świetlicę środowiskową	Gmina Radzyń Chełmiński		2018-2019	Gmina Radzyń Chełmiński	550 000,00 zł	Środki własne: 187 000,00 zł (34%) Środki EFRR: 363 000,00 zł (66%)	9b
30.	Centrum Integracji Społecznej w Szumiłowie	Gmina Radzyń Chełmiński	3.2.1 POMOC OSOBOM BEZROBOTNYM W POWROCIE NA RYNEK PRACY, POPRZECZ ORGANIZACJĘ SZKOLEŃ, KURSÓW, STAŻY ORAZ WSPARCIE W PODEJMOWANIU SAMOZATRUDNIENIA	2016-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	481 914,55 zł	Środki własne: 72 287,18 zł (15%) Środki EFS: 409 627,34 zł (85%)	9i
31.	„Nowa szansa” – inicjatywa na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców Gminy Grudziądz 2015-2020	Gmina Grudziądz, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	3.2.2 INICJATYWY NA RZECZ AKTYWIZACJI I INKLUZJI SPOŁECZNEJ OSÓB W TRUDNEJ	2016-2020	Gmina Grudziądz	1 158 805,81 zł	Środki własne: 173 820,84 zł (15%) Środki EFS: 984 984,93 zł (85%)	9i

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
32.	Centrum Integracji Społecznej	CARITAS Grudziądz	SYTUACJI ŻYCIOWEJ	2017-2020	Miasto Grudziądz	8 185 000,00 zł	Środki własne: 1 227 750,00 zł (15%) Środki EFS: 6 957 250,00 zł (85%)	9i
33.	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w gminie Gruta	Gmina Gruta		2017-2018	Gmina Gruta	675 000,00 zł	Środki własne 101 250,00 zł (15%) Środki EFS: 573 750,00 zł (85%)	9i
34.	Rozwój niestacjonarnych usług nad osobami zależnymi na terenie gminy Gruta	Gmina Gruta	3.3.1 DZIAŁANIA SŁUŻĄCE STWORZENIU KOMPLEKSOWEJ OFERTY WSPARCIA DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH	2016-2020	Gmina Gruta	1 200 000,00 zł	Środki własne – 120 000,00 zł (15%) Środki EFS – 1 080 000,00 zł (85%)	9iv
35.	Rehabilitacja szansą na lepsze życie	Gmina Gruta		2016-2018	Gmina Gruta	300 000,00zł.	Środki własne: 45 000,00zł (15%) Środki EFS – 255 000,00zł (85%)	
36.	„Pomocna dłoń” - projekt skierowany do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym tj. osób starszych i niepełnosprawnych	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rogóźnie		2016-2019	Gmina Rogóźno	114 000,00 zł	Środki własne - 17 100,00 zł (15%) Środki EFS: 96 900,00 zł (85%)	

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
37.	Wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych	Stowarzyszenie Wspierania aktywności Lokalnej w Mieście i Gminie Radzyń Chełmiński		2017-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	74 964,48 zł	Środki własne: 11 244,67 (15%) Środki EFS: 63 719,81 zł (85%)	
38.	Wsparcie rodzin	Stowarzyszenie Wspierania aktywności Lokalnej w Mieście i Gminie Radzyń Chełmiński		2017-2018	Gmina Radzyń Chełmiński	74 964,48 zł	Środki własne: 11 244,67 (15%) Środki EFS: 63 719,81 zł (85%)	
39.	Zmysły mowy, słuchu i wzroku podstawą komunikacji i integracji młodego pokolenia Europejczyków. Badania przesiewowe dzieci w Wiejskich Ośrodkach Zdrowia oraz placówkach oświatowych gminy Grudziądz.	Zakład Opieki Zdrowotnej Gminy Grudziądz	3.3.2 POPRAWA DOSTĘPU DO USŁUG SPOŁECZNYCH I PLACÓWEK OPIEKI ZDROWOTNEJ	2016-2018	Gmina Grudziądz	306 439,76 zł	Środki własne: 45 965,97 zł (15%) Środki EFS: 260 473,79 zł (85%)	9iv
40.	Pracownia Twórczego Rozwoju (miasto Grudziądz) projekt skierowany do rodziców, dzieci w wieku 0-7 lat	Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna w Grudziądzu,		2016-2020	Miasto Grudziądz	2 000 000,00 zł	Środki własne: 300 000 zł (15%) Dofinansowanie EFS: 1 700 000 zł (85%)	9iv

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
		Miasto Grudziądz						
41.	Budowa przedszkola na terenie Gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz		2016- 2017	Gmina Grudziądz	1 540 000,00 zł	Środki własne: 231 000,00 zł (15%) Środki EFRR: 1 309 000,00 zł (85%)	10a
42.	Rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (gmina Grudziądz)	Gmina Grudziądz		2017-2018	Gmina Grudziądz	244 636,77 zł	Środki własne: 36 695,51 zł (15%) Środki EFS: 207 941,26 zł (85%)	8iv
43.	Adaptacja pomieszczeń na łazienki dla oddziałów przedszkolnych w Szkołach Podstawowych Białochowo i Szembruczek	Gmina Rogóźno		2016	Gmina Rogóźno	100 000,00 zł	Środki własne - 15 000,00 zł (15%) Środki EFRR: 85 000,00 zł (85%)	10a
44.	Tabletowe klasy dla uczniów szkół podstawowych	Miasto Grudziądz	3.4.2 ROZBUDOWANA I NOWOCZESNA OFERTA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO	2016-2020	Miasto Grudziądz	5 209 200 zł	Środki własne: 781 380,00 zł (15%) Dofinansowanie EFS: 4 427 820,00 zł (85%)	10i
45.	Dodatkowe zajęcia pozalekcyjne z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych szansą na	Miasto Grudziądz		2016-2020	Miasto Grudziądz	2 700 000,00 zł	Środki własne: 405 000,00 zł (15%)	10i

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
	kontynuowanie nauki w szkole zawodowej						Dofinansowanie RPO: 2 295 000,00 zł (85%)	
46.	„Osiągnąć sukces poprzez terapię” – wyposażenie sal terapeutycznych i organizacja terapii specjalistycznych w szkołach podstawowych	Miasto Grudziądz		2016-2020	Miasto Grudziądz	2 713 500,00 zł	Środki własne: 407 025,00 zł (15%) Dofinansowanie EFS: 2 306 475,00 zł (85%)	10i
47.	Rozwijanie kompetencji kluczowych oraz umiejętności polonistycznych i matematycznych wśród uczniów liceów ogólnokształcących	Miasto Grudziądz		2015-2020	Miasto Grudziądz	3 500 00,00 zł	Środki własne: 525 000,00 zł (15%) Środki EFS: 2 975 000,00 zł (85%)	10i
48.	Poszerzanie oferty edukacyjnej w placówkach oświatowych na terenie gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz		2016-2020	Gmina Grudziądz	1 673 830,61 zł	Środki własne: 251 074,59 zł (15%) Środki EFS: 1 422 756,02 zł (85%)	10i
49.	Unowocześnienie technologii informacyjno-komunikacyjnej w szkołach z gminy Gruta	Gmina Gruta		2016-2017	Gmina Gruta	200 000,00 zł	Środki własne: 30 000,00 zł (15%) Środki EFS: 170 000,00 zł (85%)	10i
50.	Pracownia matematyczno-przyrodnicza z prawdziwego	Gmina Gruta		2016-2017	Gmina Gruta	200 000,00 zł	Środki własne: 30 000,00 zł (15%)	10i

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
	zdarzenia						Środki EFS: 170 000,00 zł (85%)	
51.	Poznanie języków obcych oknem na świat	Gmina Gruta		2016-2017	Gmina Gruta	200 000,00 zł	Środki własne: 30 000,00 zł (15%) Środki EFS: 170 000,00 zł (85%)	10i
52.	Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów szkół Gminy Rogóźno	Gmina Rogóźno		2015-2019	Gmina Rogóźno	595 000,00 zł	Środki własne: 90 000,00 zł Środki EFS: 505 000,00 zł (85%)	10i
53.	Organizacja zajęć pozalekcyjnych	Gmina Radzyń Chełmiński		2016-2019	Gmina Radzyń Chełmiński	700 000,00 zł	Środki własne: 108 500,00 zł (15,5%) Środki EFS: 591 500,00 zł (84,5%)	10i
54.	Modernizacja i wyposażenie laboratoriów szkolnych w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne w szkołach zawodowych oraz podnoszenie umiejętności poprzez organizację dodatkowych zajęć i współpracę z	Miasto Grudziądz, 6 szkół zawodowych dla których organem prowadzącym jest gmina-miasto Grudziądz	3.4.3 POPRAWA JAKOŚCI SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ZAWODOWEGO, POPRZECZ ICH LEPSZE DOSTOSOWANIE DO	2016-2020	Miasto Grudziądz	8 500 000,00 zł	Środki własne: 1 275 000,00 zł (15%) Dofinansowanie RPO: 7 225 000,00 zł (85%)	10a, 10iv

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania	Priorytet inwestycyjny
	pracodawcami		POTRZEB RYNKU PRACY					
55.	Modernizacja infrastruktury edukacyjnej szkolnictwa zawodowego Miasta Grudziądz - Etap II	Miasto Grudziądz, Centrum Kształcenia Praktycznego w Grudziądzu		2016-2018	Miasto Grudziądz	6 775 000,00 zł	Środki własne: 1 016 250,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 5 758 750,00 zł (85%)	10a
56.	Efektywne kształcenie zawodowe dla nowoczesnego rynku pracy	Miasto Grudziądz, Centrum Kształcenia Praktycznego w Grudziądzu		2015-2019	Miasto Grudziądz	950 000,00 zł	Środki własne: 142 500,00 zł (15%) Dofinansowanie EFS: 807 500,00 zł (85%)	10iv
57.	Centrum Informacji Zawodowej	Miasto Grudziądz, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Grudziądzu		2016-2020	Miasto Grudziądz	800 000,00 zł	Środki własne: 120 000,00 zł (15%) Środki EFS: 680 000,00 zł (85%)	10iv

ZAŁĄCZNIK 2 – LISTA KOMPLEMENTARNA PROPOZYCJI PROJEKTOWYCH

L.p.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wpisuje się w działania Priorytetu rozwojowego OSI Grudziądz:	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszty kwalifikowalne	Źródła finansowania
1.	Budowa węzła multimodalnego, przebudowa infrastruktury tramwajowej i drogowej dla potrzeb transportu publicznego oraz zakup taboru tramwajowego i autobusowego	Miasto Grudziądz	1.1.1 STWORZENIE ZINTEGROWANEGO WĘZŁA PRZESIADKOWEGO DLA PODRÓŻY MULTIMODALNYCH	2017-2022	Miasto Grudziądz	120 300 000,00 zł	Środki własne: 18 045 000,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 102 255 000,00 zł (85%)
2.	Rozbudowa drogi krajowej (DK16/55) na odcinku od ul. Droga Łąkowa do ul. Paderewskiego	gmina-miasto Grudziądz	1.1.3 ZWIĘKSZENIE PRZEPUSTOWOŚCI KOMUNIKACJI DROGOWEJ, POPRZECZ MODERNIZACJĘ I ROZBUDOWĘ NEWRALGICZNYCH PUNKTÓW UKŁADU DROGOWEGO	2015 - 2021	gmina – miasto Grudziądz	70 000 000,00 zł	Środki własne: 10 500 000,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 59 500 000,00 zł (85%)
3.	Rozbudowa drogi krajowej nr 55 na odcinku od granic administracyjnych do węzła Konstytucji 3 Maja	gmina – miasto Grudziądz	1.1.3 ZWIĘKSZENIE PRZEPUSTOWOŚCI KOMUNIKACJI DROGOWEJ, POPRZECZ MODERNIZACJĘ I ROZBUDOWĘ NEWRALGICZNYCH PUNKTÓW UKŁADU DROGOWEGO	2015 - 2019	gmina – miasto Grudziądz	27 550 000,00 zł	Środki własne: 4 132 500,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 23 417 500,00 zł (85%)
4.	Energooszczędne oświetlenie uliczne	gmina – miasto Grudziądz	1.1.5 MODERNIZACJA OŚWIETLENIA ULICZNEGO W OPARCIU O TECHNOLOGIE EFEKTYWNE ENERGETYCZNIE	2016-2020	gmina – miasto Grudziądz	16 600 000,00 zł	Środki własne: 2 490 000,00 zł Dofinansowanie EFRR: 14 110 000,00 zł
5.	Wsparcie indywidualnych projektów oczyszczania ścieków na terenie gminy Grudziądz poprzez dotacje do	Gmina Grudziądz	2.1.1. POPRAWA STANU GOSPODARKI WODNEJ OFG, POPRZECZ ROZBUDOWĘ I	2016-2018	Gmina Grudziądz	574 117,64 zł	Środki własne Gminy Grudziądz: 43 058,82 zł (7,5%)

	budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie		MODERNIZACJĘ SIECI WODNO-KANALIZACYJNEJ				Środki prywatne: 43 058,82 (7,5%) Środki EFRR: 488 000,00 zł (85%)
6.	Rozwój infrastruktury wodno-ściekowej w gminie Gruta	Gmina Gruta	2.1.1. POPRAWA STANU GOSPODARKI WODNEJ OFG, POPRZEC ROZBUDOWĘ I MODERNIZACJĘ SIECI WODNO-KANALIZACYJNEJ	2015-2020	Gmina Gruta	23 000 000,00 zł	
7.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie miasta i gminy Radzyń Chełmiński	Gmina Radzyń Chełmiński	2.1.1. POPRAWA STANU GOSPODARKI WODNEJ OFG, POPRZEC ROZBUDOWĘ I MODERNIZACJĘ SIECI WODNO-KANALIZACYJNEJ	2016-2017	Gmina Radzyń Chełmiński	350 000,00 zł	Środki własne: 147 000,00 zł (42%) Środki EFRR: 203 000,00 zł (58%)
8.	Kompetencje i umiejętności zawodowe dla nowoczesnego rynku pracy	gmina – miasto Grudziądz, Centrum Kształcenia Praktycznego w Grudziądzu	3.4.3 POPRAWA JAKOŚCI SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ZAWODOWEGO, POPRZEC ICH LEPSZE DOSTOSOWANIE DO POTRZEB RYNKU PRACY	2016-2019	gmina – miasto Grudziądz	1 350 000,00 zł	Środki własne: 202 500,00 Dofinansowanie EFS: 1 147 500,00
9.	Zakup i montaż maty chłodniczej na potrzeby sztucznego lodowiska	Gmina Radzyń Chełmiński		2016	Gmina Radzyń Chełmiński	350 000,00 zł	Środki własne: 248 500,00 zł (71%) Środki EFRR: 101 500,00 zł (29%)
10.	Zakup 3 szt. autobusów niskoemisyjnych dla potrzeb dowozu dzieci do szkół na terenie Gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz	1.1.4 POPRAWA KOMFORTU PASAŻERÓW I STANU ŚRODOWISKA OFG, POPRZEC PREFERENCYJNE TRAKTOWANIE TRANSPORTU SZYNOWEGO I ROZWIĄZAŃ NISKOEMISYJNYCH	2017-2020	teren Gminy Grudziądz	4 800 000,00 zł	85% EFRR 15% Budżet JST

11.	Modernizacja oświetlenia drogowego na terenie Gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz	1.1.5 MODERNIZACJA OŚWIETLENIA ULICZNEGO W OPARCIU O TECHNOLOGIE EFEKTYWNE ENERGETYCZNIE	2017-2020	teren Gminy Grudziądz	4 500 000,00 zł	85% EFRR 15% Budżet JST
12.	Kompleksowa termomodernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych na terenie Gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz	1.2.1 POPRAWA JAKOŚCI POWIETRZA POPRZECZ WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII NISKOEMISYJNYCH W OBIEKTACH UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	2016-2020	teren Gminy Grudziądz	2 000 000,00 zł	85% EFRR 15% Budżet JST
13.	Rewitalizacja i turystyczne wykorzystanie Fortu Prądyńskiego w Świerkocinie	Media Art Wojciech Kupidura ul. Plac Niepodległości 5, 86-300 Grudziądz	2.2.2 OCHRONA I ZACHOWANIE CENNYCH OBIEKTÓW DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO I KULTUROWEGO	2016-2020	teren Gminy Grudziądz	4 000 000,00 zł	EFRR / środki własne beneficjenta
14.	Program profilaktyki zdrowotnej u osób dorosłych i dzieci z terenu gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz	3.3.2 POPRAWA DOSTĘPU DO USŁUG SPOŁECZNYCH I PLACÓWEK OPIEKI ZDROWOTNEJ	2017-2020	teren Gminy Grudziądz	1 200 000,00 zł	85% EFS 15% Budżet ZOZ Gminy Grudziądz
15.	„Zaszczep w sobie odporność” - Program szczepień profilaktycznych dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Grudziądz	Gmina Grudziądz	3.3.2 POPRAWA DOSTĘPU DO USŁUG SPOŁECZNYCH I PLACÓWEK OPIEKI ZDROWOTNEJ	2017-2020	teren Gminy Grudziądz	450 000,00 zł	85 % EFS 15 % ZOZ Gminy Grudziądz / Gmina Grudziądz
16.	„Biały uśmiech – zapobieganie próchnicy u dzieci w wieku do 9 lat	Gmina Grudziądz	3.3.2 POPRAWA DOSTĘPU DO USŁUG SPOŁECZNYCH I PLACÓWEK OPIEKI ZDROWOTNEJ	2017-2020	teren Gminy Grudziądz	450 000,00 zł	85 % EFS 15 % ZOZ Gminy Grudziądz / Gmina Grudziądz
17.	Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstwa ELDOM oraz utrzymanie miejsc pracy poprzez unowocześnienie procesu technologicznego oraz dostosowanie	P.P.H.U. Eldom A. Rozwadowski, W. Świątek spółka jawna ul. Wybickiego 45		2015-2017	teren Miasta Grudziądz	6 765 000,00 zł	Środki własne: (50%) Dofinansowanie RPO: (50%) w ramach 3c Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w

	procesów technologicznych do przepisów ochrony środowiska	86-300 Grudziądz					zakresie rozwoju produktów i usług
18.	Budowa kładki pieszo-rowerowej dowieszonej do mostu drogowo-kolejowego na Wiśle po stronie północnej		1.1.2 BUDOWA SPÓJNEGO SYSTEMU CIĄGÓW PIESZO-ROWEROWYCH		Miasto Grudziądz/ Gmina Dragacz		
19.	„Powrót do pracy” - wspieranie aktywizacji osób powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich/rodzicielskich/wychowawczych w gminie Radzyń Chełmiński	Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej w Mieście i Gminie Radzyń Chełmiński	3.4.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ŻŁOBKÓW I PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH	2017	Gmina Radzyń Chełmiński	101 737,51 zł	Środki własne: 15 260,63 zł (15%) Środki EFS: 86 476,88 zł (85%)
20.	Centrum dla rodzin	CARITAS Grudziądz	3.3.2 INICJATYWY NA RZECZ AKTYWIZACJI I INKLUZJI SPOŁECZNEJ OSÓB W TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	2017-2020	Miasto Grudziądz	2 546 000,00 zł	Środki własne: 381 900,00 zł (15%) Dofinansowanie EFRR: 2 164 100,00 zł (85%)
21.	Zwiększenie ilości miejsc przedszkolnych	Gmina-miasto Grudziądz	3.4.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ŻŁOBKÓW I PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH	2017-2020	Miasto Grudziądz	1 900 000,00	Środki własne: 285 000,00 zł (15%) Środki EFRR: 1 615 000,00 zł (85%)
22.	Zwiększenie dostępności i możliwości korzystania z opieki nad dziećmi do lat 3 w żłobku miejskim (miasto Grudziądz)	Miasto Grudziądz/ Żłobek Miejski nr 1	3.4.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ŻŁOBKÓW I PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH	2016-2017	Miasto Grudziądz	700 000,00	Środki własne: 105 000,00 zł (15%) Środki EFS: 595 000,00 zł (85%)

ZAŁĄCZNIK 3 – PLAN FINANSOWY

<zostanie uzupełniony po ostatecznym zatwierdzeniu listy projektów przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego>

[illegible]